Informe 2002

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

1

Introducció
Infants i famílies
Polítiques de suport a les famílies

Institut d'infància i món urbà
Observatori de la infància i la família
www.ciimu.org

Informe2002

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

Coordinació

Carme Gómez-Granell
Mercè Garcia-Milà
Aleix Ripol-Millet
Carme Panchón Iglesias

Institut d'Infància i Món Urbà
Observatori de la Infància i la Família
www.ciimu.org

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón Iglesias (Coord.)

Volum 1. Introducció. Infants i famílies. Polítiques de suport a les famílies
Volum 2. Educació i Escola: entre la qualitat educativa i l'equitat. La transició al treball en la minoria d'edat.
Volum 3. Infància, temps lliure i participació social. La salut dels menors. Identitats culturals i estils de vida.
Volum 4. Infància i immigració: entre els projectes dels adults i les realitats dels infants.
Volum 5. La infància en situació de risc. Infància i legislació.

© Institut d'Infància i Món Urbà

Edita:
Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU)
Pg. de Gràcia, 2 2-1
08007 Barcelona
tel. 93 342 97 50
fax. 93 342 97 55
info@ciimu.org
www.ciimu.org

1a edició: juny 2002
Dipòsit Legal: B.26739-2002
ISSN: 1579-6086

Aquesta publicació es pot consultar a **www.ciimu.org**
També es pot consultar i/o sol·licitar al Centre de Documentació de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU)

Queda rigorosament prohibida, sense el permís del titular del C*opyright*, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial de l'obra en qualsevol suport o procediment.

PRESENTACIÓ

L'Institut d'Infància i Món Urbà fou creat l'any 1998 a partir d'una iniciativa conjunta de l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona i de tres universitats catalanes –la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya-, per tal de millorar les polítiques públiques adreçades a la infància i les famílies, amb especial atenció al món local. Temps enrera, el grup d'Infància i Famílies del Consell de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona, on participen nombroses entitats ciutadanes que treballen en aquest camp, havia demanat la creació d'un Observatori que possibilités un seguiment continuat de la situació de la infància i les seves famílies, mitjançant l'avaluació de necessitats i polítiques, la detecció dels problemes emergents i l'aportació d'elements per a la presa de decisions a nivell tant polític com tècnic. El primer producte, i el més important, d'aquest Observatori que funciona en el marc de l'Institut d'Infància i Món Urbà és l'Informe Bianual sobre la Situació de la Infància i les Famílies.

La infància ha constituït històricament un dels sectors de població amb un grau més fort d'invisibilitat social. Com assenyalen molts autors, podríem dir que durant molts segles la infància no ha existit ni com a realitat social percebuda ni com a concepte teòric. El reconeixement de la infància, entesa com a ésser humà menor de divuit anys, com a subjecte de dret i de protecció per part de la societat, no arribarà fins ben avançat el segle XX amb la Declaració de Ginebra (1923), la Carta de la Infància (1942), la Declaració dels Drets dels Infants (1942) i la posterior Convenció dels Drets dels Infants (1989) de Nacions Unides.

Avui, com a conseqüència dels grans avenços tecnològics i dels sistemes de comunicació, s'estan produint importants canvis estructurals que modifiquen les relacions familiars, el paper de la dona dins el mercat laboral, els hàbits culturals i els estils de vida, etc. Totes aquestes transformacions situen la infància i la família en un primer ordre de prioritat de l'acció política.

L'informe que presentem ha estat realitzat per un ample conjunt d'investigadors i investigadores de reconegut prestigi professional en diverses disciplines com la sociologia, l'antropologia, la psicologia, la pedagogia o el dret. És, doncs, el resultat d'un treball interdisciplinar i coordinat de recerca on s'ha fet un gran esforç d'explotació i d'homologació de nombroses fonts documentals i estadístiques; i on, per primera vegada al nostre país, s'ha definit un Sistema Estable d'Indicadors d'Infància que ens permetrà disposar d'informació actualitzada de forma continuada en el temps i comparable amb altres països europeus. Cal dir, però, que l'informe no es limita a la pura descripció de dades estadístiques. Lluny d'això, intenta analitzar les realitats, problemes i tendències que caracteritzen avui la vida de la infància –de tota la infància, inclosa la infància de procedència estrangera- en un ampli ventall de contextos com la família, l'educació i la transició al món laboral, la participació social, el risc social, la salut, el consum cultural o els drets legals. I en aquest sentit, cal assenyalar que les dades de la recerca s'han enriquit amb les aportacions i reflexions de molts i moltes professionals i entitats ciutadanes.

Creiem que aquest informe sobre *La Infància i les Famílies als inicis del Segle XXI* representa una significativa i innovadora aportació al coneixement dels menors de divuit anys i de les seves famílies i esperem, també, que esdevingui un instrument valuós per al debat social i per a la millora de les polítiques públiques adreçades a la infància i les famílies.

Marina Subirats i Martori

Presidenta de l'Institut d'Infància i Món Urbà
Regidora presidenta de la
Comissió d'Educació i Cultura

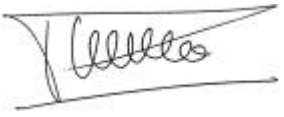

Núria Carrera i Comas

Regidora presidenta de la
Comissió de Benestar Social

ORGANITZACIÓ DEL PROJECTE

Coordinació:

Carme Gómez-Granell, *Directora del CIIMU*

Mercè Garcia Milà, *Professora de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la U.B.*

Aleix Ripol-Millet, *Programa Infància i Famílies, Ajuntament de Barcelona*

Carme Panchón, *Sotsdirectora del CIIMU*

Directors/es dels informes:

Cristina Brullet, *Professora titular de Sociologia de la U.A.B.*

Sílvia Carrasco, *Professora titular d'Antropologia de la U.A.B.*

Joaquim Casal, *Professor titular de Sociologia de l'Educació de la U.A.B.*

Carles Feixa, *Professor titular d'Antropologia Social de la U.d.L.*

Lluís Flaquer, *Professor titular de Sociologia de la U.A.B*

Carme Gómez-Granell, *Directora del CIIMU*

Carme Panchón, *Sotsdirectora del CIIMU*

Antoni Petrus, *Catedràtic de Pedagogia de la U.B.*

Oriol Romaní, *Professor titular d'Antropologia Social de la U.R.V.*

Jaume Trilla, *Catedràtic de Pedagogia de la U.B.*

Ignasi Vila, *Catedràtic de Psicologia Evolutiva de la U.d.G.*

Carles Villagrasa, *Professor titular de Dret Civil de la U.B.*

Cinta Vizcarro, *Jurista*

Col·laboradors/es de recerca:

Bernat Albaigés (Llic. Psicologia Social), Bea Ballestín (Llic. Antropologia i Sociologia), Sílvia Gallego (Llic. Pedagogia Terapèutica), Iolanda Garcia (Llic. Pedagogia), Isaac González (Llic. Sociologia), Diego Herrera (Llic. Sociologia), Cristina M. Olivé (Llic. Psicologia), Roger Martínez (Llic. Sociologia i CC. Informació), Esther Oliver (Llic. Sociologia), Laura Porzio (Llic. Lletres Modernes especialització en Antropologia), Isaac Ravetllat (Llic. Dret), Laura Torrabadella (Llic. Sociologia).

Elaboració de taules:

Jordi Martí

Maquetació, edició i suport tècnic:

Salomé Alamillo, Mònica Albertí, M.Dolors León

AGRAÏMENTS

És evident que la realització de l'Informe que presentem no hauria estat possible sense la col·laboració, a més a més dels autors i de les autores, de moltes persones, institucions i entitats que ens han brindat la seva col·laboració.

En primer lloc, volem expressar el nostre reconeixement a les institucions que formen part del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà i li donen suport: l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya. Així mateix, volem agrair a totes les persones, institucions i entitats que formen part del Consell Assessor el seu suport i les seves aportacions.

En segon lloc, volem citar especialment l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) amb qui vàrem signar un conveni de col·laboració i que ens ha proporcionat dades estadístiques essencials per a la descripció de la situació i condicions de vida de la població infantil i les seves famílies. En la persona de Joaquim Capellades, Sotsdirector de Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, volem agrair el treball realitzat pels professionals d'aquest departament.

La realització de l'Informe ha suposat un esforç important de recerca i harmonització de dades molt disperses i poc homogènies. Són moltes les institucions i entitats que han col·laborat en aquesta tasca i moltes més les persones que hi han dedicat una part del seu temps. Algunes facilitant la col·laboració de les institucions que representaven, altres facilitant les dades, fent explotacions específiques o aportant informacions valuoses. Amb el convenciment que és impossible citar-les totes, i demanant d'antuvi excuses pels oblits involuntaris, volem expressar el nostre agraïment a aquestes institucions, entitats i persones:

Marisa Alonso, *CRP del Vallés Oriental*
Mariona Alsius, *Responsable Servei d'Estadística i Documentació, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Mònica Amat, *Secretaria General de l'Esport, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya*

Laura Andreu, *Sector de Serveis Personals*, *Ajuntament de Barcelona*

Josep Aparicio, *Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, IDESCAT*

Xavier Aragall, *Institut Català de la Mediterrània*

Georgina Arderiu, *Directora General de Pressupostos, Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya*

Ana María Arias, *Cap del Gabinet Tècnic, Jefatura Superior de Policía de Cataluña*

Asociación para la investigación de Medios de Comunicación

Associació de pares de persones amb retard mental. ASPANIAS

Mariona Barba*, Responsable Servei d'Estadística i Documentació, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Josep Antoni del Barrio, *Mesures Penals Alternatives i Justícia Juvenil, Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya*

Ramon Bartomeus, *Federació Catalana del Voluntariat*

Joan Batalla, *Cap del Serveis de Medicina Preventiva, Departament de Sanitat i Seguretat Social, Generalitat de Catalunya*

Soledad Bermann, *Coordinadora Associació Salut i Família*

Marta Bertran, *Investigadora Departament d'Antropologia, Universitat Autònoma de Barcelona*

Sara Blasi, *Presidenta, Consell Escolar de Catalunya*

Carme Borrell, *Servei d'Informació Sanitària, Institut Municipal de la Salut, Ajuntament de Barcelona*

Carme Busquets, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Anna Cabot*, Hospital de Mataró*

Dolors Cabrera, *Institut Municipal d'Educació de Barcelona*

Imma Campos, *Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat*

Joaquim Capellades, *Sotsdirector de Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, IDESCAT*

Miren Casado, *Cap Documentació Arxiu, El Periódico*

Glòria Casalles, *Institut Municipal d'Educació de Barcelona*

Jordi Casanovas, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Centre Excursionista de Catalunya

Marleny Colmenares, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Anna Estela, *Responsable Espais Familiars, Institut Municipal d'Educació de Barcelona*

Aureli Díaz, *Director, Observatori de Nous Consums de Drogues en l'Àmbit Juvenil*

Elia Diez, *Servei de Promoció de la Salut, Institut Municipal de la Salut, Ajuntament de Barcelona*

Equip de Pediatria de l'ABS del Gòtic

Escola l'Avet Roig

Escoltes Catalans

Esplais Catalans –ESPLAC

Ramon Farré, *Secretari General, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Federació Catalana d'Atletisme

Federació Catalana d'Escacs

Federació Catalana d'Esports per a Minusvàlids

Federació Catalana de l'Esplai

Federació Catalana d'Hanbol

Federació Catalana d'Hípica

Federació Catalana d'Hoquei

Federació Catalana de Futbol

Federació Catalana de Gimnàstica

Federació Catalana de Judo

Federació Catalana de Taekwondo

Federació Catalana de Tennis

Federació Catalana de Triatló

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya

Federació de Centres Juvenils Don Bosco de Catalunya

FNAC

Francesca Ferrari, *Telèfon d'Atenció a la Infància i Servei d'Orientació i Mediació a la Infancia i Adolescència*

Maite Fontan, *Direcció d'Esports, Ajuntament de Barcelona*

Albert Garcia, *Cap Tècnic, Unió de Consells Esportius de Catalunya*

Germanor Escolta de Catalunya

Carles Giralt, *Servei d'Equipaments del Consell Català de l'Esport, Secretaria General de l'Esport, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya*

Rafael Gisbert, *Sotsdirector de la Direcció General d'Estudis i Organització, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Pep Gómez, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

IES Besòs

José Ignacio Inchaustegui, *Sotsdirector General, Mesures Penals Alternatives i Justícia Juvenil, Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya*

Instituto Nacional de Estadística. INE

Josep Maria Lahosa, *Assessor Tècnic de la Regidoria de la Via Pública, Ajuntament de Barcelona*

Esther Mallas, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Carme Marín, *Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Irene Martínez, *Cap de Serveis Personals, Districte de Ciutat Vella, Ajuntament de Barcelona*

José Carlos Martínez, *Inspector Cap dels Serveis d'Atenció a la Família, Jefatura Superior de Policía de Cataluña*

Verónica Martínez, *CJB-Casal d'Associacions i Grups de Joves de Barcelona*

Marta Masats, *Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, IDESCAT*

Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi

Irene Monferrer, *Associació Internacional de Voluntariat*

Maite Montagut, *Professora de Sociologia, Universitat de Barcelona*

Asunción Moreno, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Jordi Moreras, *Secretaria d'Afers Religiosos, Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya*

Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica

Gerardo Muñoz*, Director General, InstitutoNacional de Calidad Educativa (INCE)*

Angels Nogué, *Coordinadora Àrea de Benestar Social, Diputació de Barcelona*

Joan Oliart, *Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Dolors Olivares, *Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, IDESCAT*

Enric Ortega*, INCAVOL*

Carme Ortoll, *Secretària, Observatori de la Infància i l'Adolescència de Catalunya, Generalitat de Catalunya*

Núria Pàmies, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Joan Josep Píriz, *Producció d'Estadístiques Demogràfiques i Socials, IDESCAT*

Jordi Plana, *Director Serveis de Planificació i Recerca, Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Antoni Plasencia, *Director, Institut Municipal de la Salut, Ajuntament de Barcelona*

Marta Plujà, *Càritas Diocesana de Barcelona*

Ramon Prats, *Director del Programa de Salut Maternoinfantil, Departament de Sanitat i Seguretat Social, Generalitat de Catalunya*

Félix Requena, *Sotsdirector General d'Estadístiques Socials i Laborals, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*

Roberto Rey*, Fundación Hogar del Empleado*

Rosa Ros, *Directora, Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat*

Carme Rueda, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona*

Carme Saborit, *Departament de Treball, Generalitat de Catalunya*

Albert San José, *Inspector Escoles Bressol, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Pau Secarrant, *Observatori Català de la Joventut, Generalitat de Catalunya*

Scouts de Catalunya

Pere Solà, *Director General d'Ordenació i Innovació Educativa, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya*

Anna Solé, *Directora General, Direcció General d'Atenció al Menor, Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya*

Josep Maria Suelves, *Responsable de la Unitat de Coordinació de Drogodependències, Departament de Sanitat i Seguretat Social, Generalitat de Catalunya*

Carme Tàpies, *Coordinadora Projecte 4rt Món, Metges Sense Fronteres*

Joan Vallvé, *Secretari de la Família, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya*

Carles Viñas, *historiador especialista en el moviment ska*

A més a més de dades estadístiques, l'Informe s'ha nodrit d'altres fonts d'informació, com ara entrevistes a persones expertes o grups de discussió al voltant de les diferents temàtiques abordades[1]. Així mateix, algunes persones expertes han llegit els textos previs dels diferents capítols de l'Informe aportant els seus comentaris i suggeriments. Els autors i les autores han volgut citar aquestes persones en els corresponents capítols. Agraïm, nogensmenys, a tots i a totes les seves aportacions.

Volem aprofitar també aquestes pàgines per expressar el nostre reconeixement al Grup d'Infància i Famílies del Consell de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona que va proposar, fa uns anys, la creació d'un Observatori de la Infància i la Família a la ciutat de Barcelona. Algunes persones, més enllà de les seves responsabilitats institucionals, van recolzar la creació de l'Observatori aportant idees i suggeriments pel seu funcionament i/o per a la realització d'aquest Informe; entre d'altres, volem expressar un agraïment molt especial a: Ramon Álvarez, Mireia Belil, Ferran Casas, Sara Blasi, Antoni Caparrós (†), Jordi Cots, Miquel Martínez, Joan Subirats, Irene Rigau i Albert Serra.

En darrer lloc, però no per això menys important, volem deixar constància del nostre reconeixement a la tasca del personal tècnic i de secretaria del Consorci, i concretament a M. Dolors León, Mònica Albertí i Salomé Alamillo.

---

[1] Participants en els grups de discussió:

"EDUCACIÓ I TRANSICIÓ AL MÓN LABORAL"
Ramon Casares, *I.E.S. Salvador Espriu***.** Pere Cuevas, *Delegació Territorial de Barcelona Ciutat, Departament d'Ensenyament.* Jesús Maria Franch, *Càritas.* Carles Huertas, *Consell Escolar de Catalunya.* Carles Mata, *I.E.S. Salvador Espriu.* Mercè Parès, *I.E.S. Salvador Espriu.* Ignasi Vila, *Universitat de Girona,* Francisco Vilarrasa, *Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya.*

"QUALITAT DE VIDA, RISC SOCIAL I SALUT"
Anna Avellaneda, *Direcció General d'Atenció al Menor, Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya.* Teresa Casas, *Consell Escolar de Catalunya.* Clara Cerveto, *Centre de Salut Mental Infanto-Juvenil.* Carme Comellas*, EAIA.* Francesca Ferrari, *Telèfon d'Atenció a la Infancia.* Santos Fresno, *Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya***.** Mª Pau González, *Col·legi de Psicòlegs de Catalunya.* Berta Boadas, *Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya.* Esther Mallas*, Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.* Asunción Moreno, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona***,** Carme Panchón*, Sotsdirectora del CIIMU.* Xavier Puig*, FEDAIA.* Aleix Ripol-Millet, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.* Carles Wennberg*, Societat Catalana de Pediatria*

"CONSUM CULTURAL I PARTICIPACIÓ INFANTIL I JUVENIL"
Xavier Bretones, *ESPLAC.* Xavi Campos, *Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya.* Jordi Cots, *Adjunt al Síndic de Greuges per a la Defensa dels Drets dels Infants.* Xose Fernández, *Escola Universitària de Treball Social.* Carles Gil, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.* Carme Jara, *Justícia i Pau*. Oliver Martínez, *Col·legi de Psicòlegs de Catalunya.* Enric Masllorens, *Centre Unesco de Catalunya.* Pilar Núñez, *INTRESS.* Xavier Puig, *FEDAIA.* Glòria Renom, *Consell Escolar de Catalunya***.** Jordi Solé, *Consell de la Joventut de Catalunya.* Josep M. Villena, *Associació Diomira.*

"INFÀNCIA, IMMIGRACIÓ, MINORES I INTERCULTURALITAT"
María Amaya, *Fundació Pere Closa.* Sílvia Carrasco, *Universitat Autònoma de Barcelona.* Marta Comas, *Fundació Jaume Bofill.* Domingo Jiménez, *Fundació Pere Closa.* Albert Grau, *I.E.S. Tarradell.* Carme Mateu, *Programa d'Educació Compensatòria.* Montserrat Muñoz, *Ajuntament d'Olesa de Montserrat.* Isabel Nadal, *C.E.I.P. Cervantes.* Jordi Plana, *Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.* Rosa M. Tarín, *Universitat Autònoma de Barcelona.*

ÍNDEX GENERAL

VOLUM 1 **Introducció**
Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón

Infants i famílies. Situacions i condicions de vida
Cristina Brullet, Laura Torrabadella

Polítiques de suport a les famílies
Lluís Flaquer, Esther Oliver

VOLUM 2 **Educació i escola. Entre la qualitat educativa i l'equitat**
Ignasi Vila, Carme Gómez-Granell, Cristina M. Olivé

La transició al treball en la minoria d'edat
Joaquim Casal, Bernat Albaigés

VOLUM 3 **Infància, temps lliure organitzat i participació social**
Jaume Trilla, Iolanda Garcia

La salut dels menors: vulnerabilitat, dependència i estils de vida
Oriol Romaní, Isaac González

Identitats culturals i estils de vida
Carles Feixa, Isaac González, Roger Martínez, Laura Porzio

VOLUM 4 **Infància i immigració: entre els projectes dels adults i les realitats dels infants**
Sílvia Carrasco, Beatriz Ballestín, Diego Herrera, Cristina M. Olivé

VOLUM 5 **La infància en situació de risc**
Antoni Petrus, Carme Panchón, Sílvia Gallego

Infància i legislació
Carles Villagrasa, Cinta Vizcarro, Isaac Ravetllat

Informe2002

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

VOLUM 1

Introducció
Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón
Infants i famílies. Situacions i condicions de vida
Cristina Brullet, Laura Torrabadella
Polítiques de suport a les famílies
Lluís Flaquer, Esther Oliver

Institut d'Infància i Món Urbà
Observatori de la Infància i la Família
www.ciimu.org

ÍNDEX VOLUM 1

Introducció

Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón .. 23

PER QUÈ UN OBSERVATORI? PER QUÈ UN INFORME? 23

MARC TEÒRIC: CAP A UN NOU CONCEPTE D'INFÀNCIA 28

MARC METODOLÒGIC: UN SISTEMA D'INDICADORS CLAU 35

ELS CONTINGUTS DE L'INFORME I ELS AUTORS 43

Infants i famílies. Situacions i condicions de vida

Cristina Brullet, Laura Torrabadella 55

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC 57

1.1. FONAMENTACIÓ TEÒRICA I OBJECTIUS 57

1.1.1. LA FAMÍLIA VISTA DES DE L'INTERÈS PRIMORDIAL DE L'INFANT 57

1.1.2. L'INFANT ÉS UN AGENT ACTIU EN LES RELACIONS FAMILIARS 58

1.1.3. QUÈ ÉS LA FAMÍLIA, AVUI? 59

1.1.4. ALTRES AGENTS SOCIALITZADORS FONAMENTALS: L'ESCOLA, EL BARRI, LA COMUNITAT, LA CIUTAT 61

1.1.5. QUÈ INTERESSA INVESTIGAR SOBRE LES FAMÍLIES? 62

1.2. FONAMENTACIÓ METODOLÒGICA I FONTS D'INFORMACIÓ 66

1.3. ESTRUCTURA DE L'INFORME 69

2. INFORME 71

2.1. DESCRIPCIÓ SOCIODEMOGRÀFICA BÀSICA 71

2.1.1. ESTRUCTURA I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ 0-17 73

2.1.2. INDICADORS DE FECUNDITAT I NATALITAT 76

2.1.3. LA FECUNDITAT FORA DEL MATRIMONI I EN SEGONES NÚPCIES 80

2.1.4. MORFOLOGIA DE LES LLARS: ELS MENORS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE LLARS 81

2.1.4.1. La dimensió de les llars i de les llars amb menors 83

2.1.4.2. La població 0-17 en els diferents tipus de llars. Menors que viuen en una 'llar amb una parella sense fills, amb o sense altres persones' 85

2.2. DINÀMICA I DIVERSITAT DE LES FORMES FAMILIARS 93

2.2.1. LES VIES DE FORMACIÓ, RUPTURA I RECOMPOSICIÓ DE PARELLES I FAMÍLIES 96

2.2.1.1. Matrimonis i nuclis de parelles casades 96

2.2.1.2. Matrimonis mixtes i matrimonis civils o religiosos 99

2.2.1.3. Nuclis de parelles de fet 101

2.2.1.4. Nuclis de parelles de fet del mateix sexe 103

2.2.1.5. Separacions 105

2.2.1.6. Divorcis 107

2.2.1.7. Separacions de fet 110

2.2.1.8. Nuclis monoparentals 111

2.2.1.9. Nuclis monoparentals amb fills menors 114

2.2.1.10. Famílies recompostes 116

2.2.2. LES DIVERSES FORMES DE FILIACIÓ: FILLS MENORS A NUCLIS FAMILIARS 120

2.2.2.1. Fills/es en famílies biparentals de parelles casades (nuclis de matrimonis) . 122

2.2.2.2. Fills/es en famílies biparentals de parelles de fet (nuclis de parelles de fet) 124

2.2.2.3. Fills/es en famílies de parelles de fet del mateix sexe (nuclis de parelles de fet del mateix sexe) 127

2.2.2.4. Fills/es en famílies monoparentals (nuclis monoparentals) 128

2.2.2.5. Infants en sol·licitud d'adopció 131

2.2.2.6. Infants en situació d'acolliment familiar 132

2.2.2.7. Nuclis familiars amb menors a Barcelona: taules de síntesi 133

2.3. RELACIONS FAMILIARS I DE LA FAMÍLIA AMB L'ENTORN 136

2.3.1. LES RELACIONS PARES-FILLS: L'AUTORITAT PARENTAL 137

2.3.2. LES SOLIDARITATS INTERGENERACIONALS 142

2.3.3. LES RELACIONS DE LA FAMÍLIA AMB L'ESCOLA, EL BARRI, LA COMUNITAT I LA CIUTAT 149

2.4. DESIGUALTATS FAMILIARS EN LES CONDICIONS DE VIDA 152

2.4.1. RECURSOS CULTURALS I LABORALS DE MARES I PARES SEGONS TIPUS DE NUCLI FAMILIAR 153

2.4.1.1. Els nivells educatius dels progenitors 154

2.4.1.2. L'activitat laboral en els diferents nuclis 158

2.4.1.3. La situació professional dels progenitors ocupats 162

2.4.2. LA DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL I LA REPRODUCCIÓ DELS ESTEREOTIPS SEXISTES ENTRE LES PARELLES AMB FILLS MENORS . 164

2.4.2.1. Els temps de treball pagat i no pagat de dones i homes a Europa, Espanya i Catalunya 166

2.4.2.2. El repartiment del treball entre les parelles joves amb fills petits a Catalunya 168

2.4.3. LES FAMÍLIES AMB INFANTS POBRES 171

2.4.3.1. La pobresa de la població i de la població menor a la Unió Europea 172

2.4.3.2. La pobresa de les llars a Espanya segons tipus i dimensió de les llars 174

2.4.3.3. La pobresa infantil a Catalunya 176

2.5. SÍNTESI DE RESULTATS 180

2.5.1. SOBRE LES PRINCIPALS TENDÈNCIES SOCIODEMOGRÀFIQUES QUE AFECTEN LA POBLACIÓ ENTRE 0 I 17 ANYS D'EDAT 181

2.5.2. SOBRE L'AUGMENT DE LA DIVERSITAT EN LES VIES DE FORMACIÓ, RUPTURA I RECOMPOSICIÓ DE FAMÍLIES 184

2.5.3. SOBRE L'AUGMENT DE LA DIVERSITAT DELS PROCESSOS DE CREACIÓ DELS VINCLES DE FILIACIÓ 187

2.5.4. SOBRE LES RELACIONS FAMILIARS I DE LES FAMÍLIES AMB L'ENTORN 189

2.5.5. SOBRE LES DESIGUALTATS EN LES CONDICIONS DE VIDA FAMILIAR 192

3. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS 197

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES 215

ÍNDEX FIGURES 220

ÍNDEX TAULES 223

ANNEX 225

Polítiques de suport a les famílies

Lluís Flaquer, Esther Oliver 299

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC 301

2. INFORME 306

2.1. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA A ESPANYA ENTRE 1980 I 1997. COMPARACIÓ AMB SUÈCIA, REGNE UNIT, ALEMANYA I FRANÇA 306

2.1.1. EL TOTAL DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB 306

2.1.2. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA EN PRESTACIONS ECONÒMIQUES PER A LES FAMÍLIES 307

2.1.3. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA EN PRESTACIONS DE SERVEIS PER A LES FAMÍLIES 309

2.1.4. LA DESPESA EN PRESTACIONS ESPECÍFIQUES PER A LES FAMÍLIES ... 311

2.1.4.1. Despesa en prestacions monetàries per a fills a càrrec 311

2.1.4.2. Despesa en maternitat i excedències parentals 312

2.1.4.3. Despesa en escoles bressol i llars d'infants 313

2.1.5. COMPARACIÓ DE LA DESPESA DESTINADA A FAMÍLIES A TOTS ELS PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA 314

2.1.6. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA PER HABITANT EN LA FUNCIÓ FAMÍLIA I FILLS 315

2.2. MESURES D'ATENCIÓ I SUPORT A LES FAMÍLIES 321

2.2.1. LES PRESTACIONS FAMILIARS PER FILLS A CÀRREC 323

2.2.2. LES DESGRAVACIONS FISCALS PER FILLS A CÀRREC 327

2.2.3. MESURES DE CONCILIACIÓ ENTRE LA VIDA LABORAL I FAMILIAR ... 331

2.2.3.1. Llicències parentals 331

2.2.3.2. Serveis d'atenció a la petita infància 337

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES 345

ÍNDEX TAULES 348

ÍNDEX FIGURES 349

CURRÍCULUMS DELS AUTORS 351

INTRODUCCIÓ

PER QUÈ UN OBSERVATORI?, PER QUÈ UN INFORME?

Aquest primer informe sobre la situació de *La Infància i les Famílies als inicis del segle XXI* constitueix l'inici d'un projecte que neix amb la creació de l'Observatori de la Infància i la Família en el marc de l'Institut d'Infància i Mon Urbà de Barcelona. Una de les funcions de qualsevol Observatori és la d'oferir informació actualitzada de forma estable i contínua sobre uns determinats fenòmens amb l'objectiu de coordinar accions iniciades, detectar necessitats i orientar polítiques i mesures a emprendre. Com sabem, la nostra societat està canviant. Estem abandonant la vella societat industrial i ens endinsem ràpidament en una nova societat denominada per alguns "del coneixement i la informació". Una societat complexa que està comportant canvis importants en l'àmbit econòmic, científic, cultural i social. Una societat amb una economia globalitzada, en la que la majoria de les persones viuen o viuran en grans zones urbanes; grans ciutats amb un grau notable d'heterogeneïtat social i noves formes d'exclusió social. En aquest marc caldrà comptar cada vegada més amb sistemes d'informació i coneixement de la realitat social que facilitin de forma constant i periòdica l'anàlisi i la diagnosi de fenòmens emergents.

No cal dir que en el conjunt dels canvis socials que s'estan produint en les societats desenvolupades, els que afecten la infància i la família revesteixen una gran importància. La caiguda dràstica de la fecunditat i la baixa natalitat, associada a la incorporació massiva de la dona al mercat laboral; les importants transformacions en l'estructura i les relacions familiars; la crisi d'institucions socialitzadores bàsiques com la família i l'escola, i la creixent importància d'altres agents socialitzadors com els mitjans de comunicació i Internet; l'augment de la pobresa i l'aparició de noves formes d'exclusió infantil i juvenil, etc. constitueixen problemàtiques noves que requereixen també noves polítiques més capaces d'incorporar les actuals tendències.

L'Observatori de la Infància i la Família es constitueix, doncs, com un sistema d'informació orientat al coneixement i l'avaluació de la realitat de la infància i la

família i les polítiques que incideixen, directament o indirecta, en aquesta realitat. Una de les actuacions més importants per portar a terme aquest objectiu és la realització d'un **informe periòdic sobre la situació de la infància -entre 0 i 18 anys- i les famílies.**

Els objectius d'aquest informe que tindrà una periodicitat bianual són, de manera molt resumida, els següents:

- **Avaluar la qualitat de vida** de la infància entre 0 i 18 anys i la família a Barcelona i la seva província per tal d'incrementar el coneixement i la comprensió sobre aquesta realitat, establint comparacions tant a nivell temporal, com a nivell territorial (Catalunya, Espanya i Europa), sempre que les dades disponibles ho permetin.

- **Detectar les necessitats** de la infància i la família de forma continuada en el temps, amb especial atenció a les noves tendències, necessitats emergents i escenaris de futur.

- **Valorar l'adequació de les polítiques**, programes i serveis existents i fer propostes innovadores per tal d'orientar polítiques i actuacions, amb especial referència al món local.

- **Construir un dispositiu tècnic i permanent d'ajut a la presa de decisions**. L'Informe no pretén oferir solucions o propostes tancades sinó que vol ser un instrument tècnic que contribueixi a incrementar el coneixement sobre els infants i les seves famílies, i que ajudi a la presa de decisions de tècnics, planificadors i polítics. D'altra banda, només un dispositiu de caràcter permanent, i no els estudis puntuals, pot permetre fer una anàlisi continuada i longitudinal de l'evolució de la situació de la infància i les famílies, i orientar la presa de decisions per assolir els reptes que les ciutats hauran d'abordar en el futur.

En base a aquests objectius de caràcter general, aquest **primer informe** té les següents característiques:

- En primer lloc, l'Informe constitueix una **obra col·lectiva,** d'equip, que parteix d'una **mateixa concepció teòrica** sobre la infància i la família i empra una **metodologia comuna** per a l'elaboració de tots els capítols. No es tracta d'una recopilació d'aportacions diverses encarregades a diferents autors. No obstant això, volem remarcar que els diferents capítols han estat dirigits i redactats per diferents investigadors/es i això, lògicament, queda reflectit en els diferents capítols.

- Donat el caràcter periòdic que vol tenir l'Informe, s'ha elaborat paral·lelament un **Sistema d'Indicadors Clau** que ha de permetre oferir informació sobre la infància i la família de manera continua i estable.

- Encara que existeixen nombrosos treballs sectorials i dades disperses sobre la infància, la invisibilitat estadística i social d'aquest col·lectiu és un fet ben conegut. Per aquesta raó, en aquest primer informe s'ha prioritzat una **perspectiva descriptiva** que posa l'accent en les dimensions demogràfiques, jurídiques i socials, més que en l'anàlisi sistemàtic de polítiques i serveis. Malgrat això, no es tracta d'un informe merament descriptiu i neutral, es tracta també d'un treball de **caràcter analític** en el què les dades que es presenten són sempre interpretades des d'opcions teòriques i sociològiques precises i s'aporten **orientacions i recomanacions per millorar les polítiques i actuacions** en relació a la infància i la família.

- En relació amb la perspectiva teòrica, que desenvolupem mes àmpliament en el següent apartat, es parteix d'una **perspectiva global i integral de la infància**, no fragmentada, inspirada en la seva representació com a grup social que permet incrementar el coneixement sobre la seva qualitat de vida i els fenòmens estructurals o emergents que l'afecten. Això ha determinat que en aquest informe es faci una **radiografia de la situació de tota la infància** i que s'abordin tots aquells contextos – la família, l'educació, el temps lliure i la participació ciutadana, la salut, el consum i la cultura – en els quals els infants i

adolescents viuen i es desenvolupen, sense que això impliqui deixar de senyalar la realitat d'aquells infants que per estar afectats negativament per factors de caràcter social, econòmic i cultural són **particularment vulnerables**

- Els infants tenen una característica específica que els diferencia d'altres grups o sectors de població, la seva dependència de la família. Aquesta consideració, en línia amb la perspectiva adoptada als països europeus del nostre entorn, implica que infància i família constitueixen dos realitats íntimament relacionades i que és necessari abordar de manera conjunta tant el seu estudi com la definició de polítiques adreçades a millorar la seva qualitat de vida. Per això en aquest informe, coherentment amb la perspectiva adoptada per l'Observatori de la Infància i la Família, s'ha donat una especial **rellevància a l'estudi de la família**, que a més de comptar amb un capítol específic, està present de manera transversal en tots els capítols.

- Pel que fa als aspectes metodològics, que també s'expliquen amb més detall a continuació, volem ressaltar que l'Informe no és una recopilació d'informacions disperses ja existents sobre la infància i la família; encara que això per si mateix ja seria una aportació en un terreny en el què hi ha una gran dispersió i heterogeneïtat de dades i fonts d'informació. L'Informe incorpora majoritàriament dades provinents de la **recerca pròpia**, dades novedoses obtingudes a partir de **l'explotació de fonts inèdites** o de fonts que com el cens o el padró no havien estat suficientment explotades des de la perspectiva de la infància. Dades que incrementen i amplien notablement el coneixement sobre la població entre 0 i 18 anys i les seves famílies i contribueixen a fer més visible un col·lectiu que ha patit històricament una greu situació **d'invisibilitat estadística i social.**

- L'Informe adopta una **perspectiva comparativa tant a nivell territorial com temporal.** A nivell territorial, en aquest primer informe s'han prioritzat les dades de Barcelona i Regió Metropolitana; no obstant, s'aporten moltes dades referents a Catalunya i Espanya i algunes comparatives europees. Aquesta perspectiva s'haurà d'anar ampliant en els propers informes. Des del punt de

vista de la dimensió temporal, s'ha fet un gran esforç per incorporar dades des de l'any 1990 fins l'actualitat. Això, lògicament, ha estat més factible en aquells informes que partien de fons de dades estables.

- Una altra característica de l'Informe és la **integració d'informacions quantitatives i qualitatives** i, conseqüentment, tant aquelles que puguin proporcionar base empírica com aquelles que incorporin elements de reflexió i prospectiva. Des d'aquest punt de vista cal ressaltar la participació en la seva elaboració d'entitats ciutadanes i professionals que treballen en el camp de la infància i la família així com dels propis infants i les seves famílies. Creiem que aquest **caràcter participatiu**, que s'ha pogut desenvolupar poc en aquest primer informe, ha de ser un element clau en els propers.

Després d'aquestes breus notes introductòries passem a exposar, amb més deteniment, el marc teòric i metodològic que ha presidit l'elaboració d'aquest Informe així com l'estructura del mateix.

MARC TEÒRIC: CAP A UN NOU CONCEPTE D'INFÀNCIA

Qualsevol sistema d'avaluació que pretengui retre compte d'una realitat concreta ha d'organitzar-se a partir de la formulació d'un marc conceptual que fonamenti adequadament els àmbits i els continguts sotmesos a vigilància i monitorització. De fet, tota estadística o mètode de comptabilitat social és el resultat d'una suma de preguntes que es basen de manera explícita o implícita en pressupòsits i hipòtesis sobre allò que es pretén avaluar.

La construcció d'un Sistema d'Indicadors Clau i la realització de l'Informe sobre la situació de la Infància i les Famílies, en la mesura que advoca per una perspectiva global i integradora d'una realitat tan complexa com la infància, exigeix una àmplia conceptualització capaç d'abastar no ja les condicions de vida més deficitàries o els àmbits més representatius de la provisió de serveis socials, sinó la qualitat de vida entesa com la mesura, universalment aplicable, del benestar i la satisfacció de necessitats del conjunt de la població infantil i adolescent i les seves famílies**.** Igualment s'hauran de tenir en compte aquells aspectes quantitatius i instrumentals que constitueixen la categoria general de recursos disponibles per a la satisfacció de necessitats. Així doncs en aquest informe ens apropem a la realitat de la infància a partir de tres idees bàsiques: i) la infància com a grup social, ii) la infància en situació de risc, iii) les polítiques d'infància i família.

La infància com a grup social

Tradicionalment, la representació social predominant de la infància i l'adolescència ha estat basada en la idea que aquesta és una etapa fonamentalment passiva de la vida, caracteritzada per la dependència; i, com a molt, una etapa de transició a la vida adulta. La imatge predominant de l'infant i l'adolescent ha estat la d'un individu passiu que comparteix les condicions de vida dels adults o els contextos socials en els què es troba immers. Com molt bé diu Ferran Casas "encara no són adults, encara no saben el que volen, encara no són competents, encara no són fiables, etc…"[1]

Des d'aquesta perspectiva, la infància com a categoria diferenciada no existeix, i l'evidència de la seva presència només es pot observar a través del filtre de la condició adulta.

D'altra banda, fins fa relativament poc, els estudis sobre la infància han estat abordats des d'una perspectiva individual més que no pas social. La descripció i coneixement del desenvolupament individual i psicològic de la infància s'ha prioritzat per sobre l'anàlisi de les seves condicions de vida (l'espai vital, el temps propi, les seves activitats, la participació, el seu lloc en el sistema de distribució, etc.).

D'aquesta aproximació, que s'orienta més a l'estudi de les característiques individuals de desenvolupament de l'infant que a la infància entesa com a grup social, se'n deriven algunes dificultats conceptuals i conseqüències greus:

En primer lloc, la **invisibilitat estadística** de la infància: la major part de la informació existent no s'ha recollit ni sistematitzat amb la intenció de parlar sobre la infància, sinó que és informació en la qual la infància hi està d'alguna manera involucrada. Tot i que la categoria "infància" apareix en les estadístiques, no ho fa com un grup diferent caracteritzat per necessitats i drets especials. És obvi que des d'aquesta concepció de la infància no existeix cap raó per reunir dades i construir indicadors estadístics sobre la presència activa de la infància i la joventut en la societat, sobre la seva participació política i associativa o familiar, sobre els seus comportaments i actituds, sobre la seva satisfacció amb la vida o sobre tantes altres coses. Resumint, aquesta informació, tot i que reconeix la presència dels infants, no pren la infància com una unitat d'observació primària o diferenciada.

En segon lloc, el concepte d'infància en tant que agregat d'individus diferents, més que no pas principalment com a grup social, exclou la possibilitat de comprendre els aspectes comuns de subjectes que comparteixen el mateix estatus dins la societat. I exclou també la possibilitat de fer comparacions entre èpoques, societats i cultures històriques diferents, o examinar les relacions que es donen entre els diferents components de la societat. Des del punt de vista de "les estadístiques infantils",

---

1 CASAS, F. (2001) "Polítiques i Serveis per a la Infància a Europa". *Jornades sobre Qualitat de vida*

l'adopció d'un enfocament de la infància com a categoria social ens permet accentuar aspectes que generalment es menystenen si s'adopta un enfocament centrat en el desenvolupament individual. En altres paraules, l'opció d'abordar la infància com a grup social ens permet observar la realitat i escollir dades, informació i indicadors per descriure-la. El principi teòric que orienta aquesta opció concentra l'atenció en les relacions entre la infància i altres grups socials i, conseqüentment, en les possibles formes de desigualtat i discriminacions que la caracteritzen en termes d'estatus legal, poder, participació, distribució de recursos i oportunitats econòmiques i socials.

Finalment, el primer enfocament ens mostra un infant que es desenvolupa afectivament i cognitiva al marge dels contextos en els què viu, i amb independència de la influència positiva o negativa que "pateix" en funció de les condicions d'aquest context. Ben al contrari, en aquests moments, les aportacions més recents de la psicologia sociocultural ens parlen d'un infant actiu que construeix els seus coneixements, percepcions, valors i sentiments en estreta interacció amb els contextos en què viu o amb els què es relaciona, ja sigui l'escola, la família, el grup d'iguals o els mitjans de comunicació.

Així doncs, la perspectiva teòrica sobre el concepte d'infància que presideix aquest informe es basa en dos principis bàsics:

a) La consideració de *la infància com a grup social*.

b) La consideració de l'infant com un agent que es construeix a partir de la interacció amb els contextos de socialització i desenvolupament (família, escola, serveis sanitaris, mitjans de comunicació, grup d'iguals, etc.) i, per tant, l'elecció de *"l'infant en el seu context de socialització i desenvolupament"* com a unitat d'anàlisi.

Aquesta aproximació al concepte d'infància significa centrar-se en el conjunt de relacions que aquesta part de la població té amb la resta de la societat. Significa, a més, que la infància ha de ser estudiada a través de les normatives i lleis que la conformen com un component específic de la societat, i a través de totes les pràctiques i activitats, mitjançant les quals s'expressa com un agent en la seva pròpia construcció. La

---

de la Infància i l'Adolescència en el Món Urbà, Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà.

consideració de la infància com a grup social té doncs, en termes teòrics i metodològics, vàries implicacions importants, tant des del punt de vista de la informació estadística com des del punt de vista de les polítiques adreçades a aquest col·lectiu i les seves famílies.

La infància i el nou concepte d'exclusió social

L'avaluació ha de possibilitar descriure també les condicions de vida d'aquells infants particularment vulnerables, la vulnerabilitat dels quals respon, no només a la seva condició d'infants, sinó a la d'ésser afectats negativament per factors i fenòmens de caràcter econòmic, social i cultural. L'atenció en aquest àmbit, especialment significatiu per a les polítiques d'infància més centrades en la prevenció i la protecció dels infants, ha de permetre que les polítiques i pràctiques professionals donin satisfacció a les necessitats detectades i s'anticipin als efectes de fenòmens emergents. Igualment, però, les problemàtiques d'aquest àmbit no recomanen tractaments sectorials o orientacions unidisciplinars malgrat que sovint es concretin en polítiques fragmentàries.

Avui en dia, com a conseqüència dels grans canvis tecnològics i dels sistemes de comunicació, la realitat social o bé ha canviat profundament o està en una fase de ràpida transformació. La denominada globalització econòmica, que és com sabem en bona mesura una conseqüència d'aquests canvis, ha provocat grans transformacions en l'organització de les societats desenvolupades en els terrenys econòmic, social i familiar. Breument, tal com resumeixen Fitoussi J. P. i Rosanvallon P. "ha habido crisis simultáneas en las instituciones que han creado lazos sociales y solidaridad (la crisis del estado del bienestar), en las formas de relación entre la economía y la sociedad (crisis laborales) y en las maneras de formar identidades individuales y colectivas (crisis del individuo)[2] ".

En definitiva, en el transcurs dels últims anys la realitat demogràfica, l'economia, l'Estat del Benestar, les relacions en el marc de la família i l'escola, etc. han canviat; la vida laboral sembla cada vegada més fragmentària i imprevisible, les relacions entre les

[2] FITOUSSI, J-P. & ROSANVALLON, P. (1996). *La nouvel âge des inégalités*, Paris: Ed. de Seuil, 31.

generacions s'han complicat més i resulten més conflictives, les societats s'han tornat cada vegada menys homogènies, més multiculturals, alhora que creixen els conflictes d'identitat.

Conseqüentment, la societat ha esdevingut més impenetrable i menys desxifrable per les categories tradicionals del coneixement. No fa tant de temps, la pertinença a una determinada classe social, les titulacions acadèmiques, el nivell de vida, el lloc de residència, la professió, la posició de la família o les conviccions polítiques, apuntaven a un mateix rerafons o empremta social. La societat industrial ens havia acostumat a estructures socials relativament estables i previsibles. Les situacions carencials es concentraven en determinats sectors socials. La vella societat industrial presentava conflictes bàsicament centrats en les dinàmiques de classe.

Avui en dia aquesta "coherència" tendeix a dissipar-se. Ara tenim una major mobilitat social, amb majors oportunitats de riquesa per a certs sectors, però també amb un major repartiment, o democratització, com diuen Beck i Giddens, del risc. Actualment, l'aparició de noves necessitats i realitats fa que el risc pugui afectar nous col·lectius en la mesura que queden "fora de". En aquest context apareixen alguns factors clau com a generadors d'exclusió social, com per exemple:

- La diversificació ètnica
- L'alteració de les piràmides d'edat
- La pluralitat de formes de convivència familiar
- La disminució de la protecció social
- La nova economia i l'impacte sobre l'ocupació

Aquests factors, que la majoria de vegades no actuen de forma aïllada sinó coincident, afecten amb més força alguns col·lectius, entre els quals, com reconeixen cada vegada més investigadors i experts, estan la infància i la joventut. La precarietat de l'ocupació juvenil, la manca de serveis per a la petita infància, la violència juvenil com a conseqüència de la manca d'integració social, l'impacte dels mitjans de comunicació en els nous estils i valors i cultures juvenils, el fracàs escolar i la pèrdua d'influència

educativa de l'escola, el trencament de les relacions familiars i els nous models de relació familiar, la manca d'integració social de la infància immigrada, la presència dels denominats "menors no acompanyats" al carrer.... són només alguns exemples d'aquesta problemàtica.

Així doncs el risc d'exclusió social és un fenomen complex, producte de l'articulació i coincidència d'un conjunt de circumstàncies i, com a tal, requereix formes integrals de definició i gestió. Davant d'aquesta realitat, les polítiques públiques pròpies de l'Estat del Benestar s'han tornat poc operatives, poc capaces d'incorporar les noves demandes.

Les noves polítiques d'infància i família

Finalment, l'observació de la infància passa necessàriament per l'anàlisi del conjunt d'accions institucionals dirigides a la població infantil. En aquest sentit, sembla ineludible l'avaluació del seu impacte, i com aquest pot o no beneficiar el ple desenvolupament dels drets i la qualitat de vida dels infants. Certament, en els darrers temps hem assistit a canvis importants en la definició que avui tenim de les noves polítiques d'infància, que de ser polítiques fonamentalment passives han passat a ser *polítiques integrals i proactives*.

Tot això ha estat fruit de diferents factors entre els què s'inclouen els canvis econòmics i socials ja esmentats i que afecten els infants a tot el món. El desenvolupament d'un projecte sobre els drets humans després de la Segona Guerra Mundial i l'èmfasi creixent en els drets específics de la infància, especialment des de l'aprovació l'any 1989 de la Convenció dels Drets dels Infants de les Nacions Unides. No menys rellevant és el propi canvi de perspectiva sobre la infància basada en una nova concepció teòrica com la que hem exposat anteriorment.

En aquest sentit, les activitats de promoció dels drets de la infància de diversos organismes internacionals (principalment UNICEF i Consell d'Europa), i també de moltes de les ONGs internacionals, s'han desenvolupat i incrementat espectacularment en els últims anys, prenent sempre com a referent la Convenció. Com ja hem dit, tant la concepció de la infància com a grup social, amb uns drets específics de ciutadania, com

l'aparició de noves situacions de vulnerabilitat i exclusió social que poden afectar aquest col·lectiu, exigirà cada vegada més l'articulació de noves polítiques.

Calen polítiques públiques que, lluny de l'excessiva fragmentació i sectorialització que caracteritzen avui els programes i serveis d'atenció a les persones, siguin polítiques integrals, de major col·laboració entre el sector públic i el sector privat i que fomentin la prevenció, la inserció i la promoció.

MARC METODOLÒGIC: UN SISTEMA D'INDICADORS CLAU

En funció dels objectius i del marc teòric esmentat, la metodologia per a l'elaboració de l'Informe s'ha basat en els procediments següents:

La construcció d'un sistema d'indicadors clau

La realització de l'Informe sobre la situació de la Infància implica, des de la nostra perspectiva, definir, construir i mantenir un Sistema d'Informació a partir d'un conjunt d'Indicadors Clau que permetin representar i conceptualitzar la realitat de la infància, atenent les especificitats de Barcelona i província i la possibilitat d'establir mesures de comparació amb altres realitats i ciutats d'arreu del món i sobretot d'Europa.

Els sistemes d'indicadors, habitualment de caràcter estadístic i vinculats a fonts estables, ofereixen importants avantatges a l'hora d'avaluar regularment l'estat i evolució de la població; el seu caràcter sintètic i la seva capacitat d'orientar la presa de decisions els converteixen en instruments imprescindibles de la recerca i les polítiques socials. Això no vol dir, com es pensa sovint, que els indicadors expliquin les relacions causals entre els fenòmens que representen ni que permetin extreure conclusions de caràcter unívoc i necessari.

Cal ésser conscients que molts dels fenòmens que mesuren els indicadors de qualitat de vida són representats de manera molt deficitària o parcial; la major part dels indicadors són de caràcter quantitatiu, encara que facin referència a aspectes qualitatius de la realitat, i és per això que han de ser considerats instruments d'abast limitat. La idea d'un sistema estable de "comptabilitat social" topa sovint amb el caràcter dinàmic, contradictori, imprevisible i inquietant de la realitat social, una realitat que difícilment és representada completament per un sistema d'indicadors.

Malgrat que algunes línies de treball i recerca han tractat de definir sistemes d'indicadors amb vocació d'universalitat, no existeix un llistat d'indicadors que pugui ésser utilitzat amb èxit en tots els països, entre altres raons perquè els contextos i les variables d'allò que es pretén avaluar són molt diferents. Així per exemple, des de 1980 UNICEF ha tractat d'aportar estadístiques que informin del progrés de tots els països en

el benestar dels infants, i malgrat que continuen essent un referent vàlid, són poc útils a l'hora d'avaluar la situació de la població infantil de societats desenvolupades en les quals les necessitats bàsiques de la majoria de la població estan cobertes. En aquest context els sistemes d'indicadors exigeixen nous criteris i noves orientacions que aportin informació rellevant sobre els problemes, reptes i preocupacions específiques de cada societat i que facilitin d'aquesta manera la formulació de polítiques i l'assignació eficient de recursos.

L'establiment del Sistema d'Indicadors Clau sobre la qualitat de vida de la infància, tot i tenir un marc de caràcter universal, s'ha hagut d'allunyar dels plantejaments i criteris d'abast universal com els que orienten les estadístiques d'ens supranacionals com UNICEF, UNESCO, o l'OMS i ha intentat aproximar-se, en canvi, a les especificitats de la infància en el medi urbà d'una societat desenvolupada.

És evident que la població infantil queda poc reflectida en les informacions i estadístiques disponibles. És per això que la proposta d'un sistema d'indicadors d'infància topa sovint amb el sostre de la disponibilitat de les dades. Com ja hem dit, tot i que són moltes les fonts secundàries existents, la dificultat rau en la seva heterogeneïtat, dispersió i caràcter general. No obstant, la presència cada vegada més notable dels indicadors socials en les estadístiques oficials i en els sistemes d'informació dels serveis personals permet obrir un camí per a la definició i operacionalització d'indicadors d'infància, tot emfasitzant la necessitat de reexplorar fonts de dades ja existents. Des d'aquesta perspectiva, el Sistema d'Indicadors Clau en que es basa l'Informe no obeeix de forma exclusiva a la construcció d'un sistema completament nou sinó, sobretot en una primera fase, a la definició d'indicadors basada en l'exploració de les possibilitats d'adaptar sistemes d'avaluació ja disponibles.

Una tasca prioritària en la realització del Sistema d'Indicadors Clau i l'Informe ha estat doncs, la identificació i descripció de fonts i bancs de dades de caràcter estable que hi ha disponibles actualment en relació amb la infància i la família. En alguns casos, ha calgut fer una reexplotació de les dades existents; en d'altres, s'han hagut de crear fonts pròpies o d'aproximacions qualitatives a partir de noves recerques per tal d'omplir les llacunes de dades.

Explotació de dades estadístiques existents i fonts secundàries

A cada capítol de l'Informe hi ha una descripció detallada de les fonts d'informació utilitzades. No obstant, exposem a continuació un resum de les mes rellevats:

Dades oficials

Dades cercades en les estadístiques i enquestes regulades al Pla Legislatiu 1997-2000 a nivell català i espanyol. Es tracta de dades gestionades per l'Idescat, l'INE, l'Eurostat, o bé pels diferents departaments de la Generalitat, ministeris i secretaries responsables. També ens referim a dades gestionades per l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona, així com dades europees. Algunes de les dades més utilitzades de forma transversal als diferents capítols de l'Informe han estat el Cens de Població i Habitatge de 1991 (pendents encara de la publicació del Cens de 2001), l'Estadística de Població a partir del Padró Municipal d'Habitants de 1996, i les dades del Padró Continu. A nivell més específic de cada capítol, es poden citar, per exemple, dades de "Suicidio o Defunciones según la causa de muerte", proporcionades totes elles per l'INE o bé l'Estadística estatal de SIDA, proporcionades pel Ministerio de Salud y Consumo pel capítol referent a la salut, o a les sèries estadístiques sobre escolarització produïdes pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya per l'Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, pel capítol sobre educació.

Altres dades estables: enquestes periòdiques i fiables, o bé memòries elaborades per les Institucions

Exemples del primer grup són l'Enquesta de la Població Activa pel capítol que tracta la transició al treball en la minoria d'edat; l'Enquesta de Salut de la Població 1994, pel tema de la salut dels menors; l'Enquesta Metropolitana de Barcelona i la Encuesta General de Medios pel tema sobre Identitats culturals i estils de vida. Quant a exemples de dades a partir de memòries alguns exemples els tenim en les Memòries Anuals dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA) de l'Ajuntament de Barcelona. 1999-2000; les Memòries Tècniques de Servies Socials de l'Ajuntament de Barcelona. 1998-2000; la Memòria 1999 de Càritas Diocesana de Barcelona o la Memòria de l'Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys

1997, 1998, 1999 i 2000, totes elles utilitzades per nodrir el capítol d' Infància en risc; o finalment, pel capítol sobre educació en relació a la immigració, els informes sobre alumnat d'origen estranger publicats per l'Observatori Permanent de la Immigració de Barcelona (OPIB).

Altres enquestes no estables, però amb informació rellevant

Per exemple, l'Enquesta de Salut als Adolescents de la Ciutat de Barcelona, 1999 (Dexeus, 1999) o la informació de l'Observatorio Europeo sobre Drogas o, també, l'Estudi del comportament dels joves estudiants de Barcelona (CJAS, 1999), elaborat pel Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat, en relació al tema de Salut.

Fonts complementàries (informes, treballs de recerca, estudis quantitatius i qualitatius, etc.)

Alguns exemples representatius d'aquest tipus de dades són l'Informe extraordinari del Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya sobre els centres d´acolliment per a infants i adolescents desemparats de Catalunya, any 1999; l'Informe la pobresa a Catalunya. Informe 2001. Fundació Caixa Catalunya; l'Informe de salut a Barcelona, 2000, o l'Informe de La salut dels immigrants (Informe 2000) de l'Observatori Permanent de la Immigració a Barcelona o els Informes del INCE (Instituto Nacional de Calidad Educativa).

Algunes limitacions de les dades i fonts estadístiques

A l'apartat anterior s'ha presentat i il·lustrat amb exemples la informació utilitzada per a l'elaboració de l'Informe. Els exemples esmentats pretenen ser una mostra de la diversitat de dades de les què s'han nodrit els diversos capítols d'aquest Informe. Malgrat que al final de cada capítol es fa una relació exhaustiva de cadascuna de les fonts i documents emprats per a l'elaboració del text corresponent, hem cregut necessari mostrar la diversitat de fonts i tipus de dades que ha sorgit per tal de posar de manifest les limitacions associades a aquesta enorme diversitat. La pretensió de ser innovadors ha comportat la necessitat de ser exigents i crítics amb les dades disponibles.

L'objectiu d'innovació passa per l'elaboració d'una anàlisi integral de la infància que pugui ser comparable tant territorialment com temporal. Això només és possible quan es disposa d'un equip interdisciplinar i d'uns indicadors estables i homologables a altres territoris. Aquest objectiu tan ambiciós ha permès posar de manifest una sèrie de limitacions lligades a les dades existents. Algunes d'aquestes limitacions són de caràcter transversal a tots els capítols, mentre que n'hi ha d'altres que són específiques de capítols concrets. Deixem les que tenen caràcter específic per ser comentades en profunditat en cadascun dels capítols i destaquem en aquest apartat aquelles limitacions que han marcat el perfil general de l'Informe.

En primer lloc, i tal com hem vist una mica més amunt, els indicadors estadístics ofereixen importants avantatges a l'hora d'avaluar regularment l'estat i evolució de la població. La contrapartida, però, ens la trobem en la seva naturalesa estàtica i descontextualitzada, mentre que el context on viuen els menors és de naturalesa canviant i estretament lligada a les condicions socials i històriques del moment. Per aquest motiu, ens hem trobat en la necessitat d'incloure a l'Informe, quan això ha estat possible, anàlisis sincròniques però consecutives per tal mesurar tendències retrospectives. També s'ha intentat introduir anàlisis del context social i històric. Un bon exemple el trobem al capítol sobre la família i els infants, específicament l'apartat que tracta els canvis en les relacions familiars associats –o no- als canvis en les formes familiars.

En la mateixa línia, la manca de dinamisme de les dades estadístiques és tractada en el capítol sobre la transició a la vida activa mitjançant l'estudi dels "fluxes" en lloc dels "estocs". Tal com diuen els autors, ha calgut fer una de-construcció dels plantejaments clàssics sobre la transició al món del treball (estudi-atur-treball) i plantejar alternatives com les biografies de la transició per tal d'elaborar trajectòries.

En segon lloc, ens trobem amb una alta dependència dels períodes i calendaris de recollida oficial de dades. Per exemple, el fet que el Cens de la Població es faci cada deu anys endarrereix la incorporació d'anàlisis temporals, per exemple en l'anàlisi de la situació de la família i l'infant.

En tercer lloc, ens hem trobat amb una gran diversitat de formes de categoritzar la realitat, amb la qual cosa les dades obtingudes deixen de ser comparables, és a dir, la manca d'universalització de criteris. Això ho podem veure en la manca de precisió en la denominació de les categories de les variables que s'utilitzen com indicadors per part de les diferents fonts consultades. Per exemple, en la categorització dels problemes que afecten a les famílies o als infants existeix una manca de consens en la terminologia de les situacions que afecten a la infància en situació de risc social. Un altre exemple el trobem en els criteris de categorització de la informació sobre el país d'origen de la població immigrada (sovint, sense consens, denominada també estrangera). Això explicaria que de vegades les dades siguin poc coincidents i, per tant, la seva generalització i comparació territorial (inclús entre barris) o temporal no hagi estat possible.

En quart lloc, també hem hagut de lligar dades de procedència molt diversa pel que fa a la seva metodologia d'obtenció. Algunes són de caire censal mentre que les altres són el resultat d'enquestes o memòries de les institucions. Associat a aquest problema, també ens trobem amb la desigualtat sistemàtica en la recollida de dades. Per exemple, en el tema de la immigració i la situació sociosanitària o la immigració i l'educació, o no és obligatori complimentar par part dels professionals tots els ítems de les fitxes informatives o inclús en alguns casos està prohibit fer-ho (per exemple, en relació a la salut dels immigrants hi ha un mandat constitucional que prohibeix enregistrar les "diferències ètniques" d'aquelles persones que són ateses en centres públics de l'Estat Espanyol). Aquesta mesura ha limitat l'anàlisi d'informació, que presenta molts buits.

En cinquè lloc, en relació a alguns indicadors trobem dades referides globalment a la població de Catalunya però no sempre, ni molt menys, apareixen desagregades de la forma que ens convindria, impossibilitant la seva comparació territorial. El problema contrari també s'ha constatat en el sentit de dades que existeixen a partir d'informes locals, però que no tenen la dada corresponent a nivell de territori més global. Aquesta parcialitat d'algunes de les dades disponibles es pot observar en dades d'entitats (moviments i federacions d'educació en el lleure, per exemple) sobre les seves pròpies ofertes o els seus destinataris. Aquestes dades sovint no les presenten ni elaborades ni categoritzades.

Finalment, en sisè lloc, hem hagut de treballar amb un desequilibri de les dades en relació a les franges d'edat. Aquest problema s'ha vist sobre tot en els temes sobre la transició a la vida activa, en la que l'Enquesta de la Població Activa (EPA) refereix les seves dades a la franja d'edat 16-19, mentre que l'objecte d'estudi del present informe és la franja 16-18 i, sobretot en el tema de l'educació, ja que s'ha afegit la dificultat d'establir comparacions atesa la progressiva implantació d'una reforma educativa, que no només s'ha realitzat en diferents fases, sinó que a més s'ha fet a un ritme diferent segons el territori i referint-se a edats diferents, ja que la correspondència entre les etapes educatives i les edats ha canviat amb la implantació de la Ensenyança Secundària Obligatòria (ESO).

Partint d'aquestes limitacions hem intentat mantenir una rigorositat en els criteris de selecció de les dades utilitzades a l'Informe. Així, pel que fa a la fiabilitat i l'estabilitat de les dades, hem prioritzat el buidat de les fonts oficials estables, és a dir, aquelles provinents de censos o registres institucionals. En els casos en què això no ha estat possible hem utilitzat dades de fonts estadístiques fiables, tot i que no tan estables com les anteriors, com ho són les enquestes realitzades periòdicament per institucions acreditades. Finalment, i amb la finalitat de completar els buits de significat romanents, hem acudit a les fonts no estables com, per exemple, articles i estudis sectorials d'interès, dades específiques d'entitats del sector estudiat, converses amb informants clau, etc.

Entrevistes amb informants clau i grups de discussió

Addicionalment i de forma ocasional, les dades anteriors s'han complementat amb consultes/entrevistes semidirigides a informants clau, és a dir, persones expertes o professionals que han validat algunes dades o donat informacions importants per analitzar-les des d'una òptica més qualitativa

D'altra banda, l'abast i la complexitat de l'establiment d'un sistema d'indicadors per a l'avaluació de la qualitat de vida de la infància exigeix un enfocament pluridisciplinar, transversal i, encara més, exigeix la creació d'un espai en el qual els agents que treballen en el món de la infància, - ja sigui de manera directa o indirecta -, i que poden

aportar un major coneixement de l'entorn i de l'operacionalització dels indicadors, hi siguin implicats. Es tracta de mobilitzar els actors institucionals de diferents àmbits per aportar un valor afegit qualitatiu a les informacions estadístiques i fer emergir els seus coneixements pràctics. Per tal que l'establiment del sistema definitiu d'indicadors fos fruit del treball conjunt i compartit d'investigadors, tècnics municipals o professionals de l'àmbit públic i privat vinculats a la infància s'han constituït plataformes estables de participació en forma de grups de treball (veure, per exemple, Educació, Infància en Situació de Risc, Participació o Immigració) amb els objectius següents:

- Aportar dades pròpies i suggerir noves fonts d'informació
- Discutir i validar les dades existents
- Arribar a un cert consens sobre la naturalesa dels indicadors
- Aportar informacions qualitatives, reflexions i coneixements pràctics

Establiment d'acords i convenis de col·laboració amb els centres productors de dades

Un sistema d'indicadors que s'orienta a l'avaluació del benestar de la població infantil i juvenil requereix nodrir-se de fonts de dades diferents i heterogènies. En aquest sentit, una de les limitacions més freqüents és no tant la manca de fonts d'informació com la seva heterogeneïtat. Això afecta seriosament l'harmonització de les dades, ja que coordinar i fer coherents els conceptes, classificacions i definicions estadístiques de les diferents fonts és una de les tasques més complexes a l'hora d'assolir un grau de sistematització raonable.

En definitiva, la disponibilitat de dades centrades veritablement en la infància suposa un esforç important i requereix la implicació i col·laboració dels diferents centres productors de dades que estableixin acords permanents de col·laboració amb l'Institut d'Infància i incorporin aquesta tasca en el seu pla de treball. Aquestes institucions no han de ser simples transmissores de dades sinó veritables agents col·laboradors, implicats en el procés d'elaboració i creació del Sistema d'Indicadors d'Infància. En aquesta línia s'ha signat un Conveni de col·laboració amb l'IDESCAT (Institut d'Estadística de Catalunya) i s'han establert acords de col·laboració amb moltes de les diferents institucions abans mencionades.

ELS CONTINGUTS DE L'INFORME I ELS AUTORS

La determinació dels continguts de l'Informe és una qüestió essencial que s'ha realitzat tant en funció d'una extensa consulta documental i d'altres informes disponibles a nivell mundial com de la consulta amb diferents experts, entitats i professionals del món de la infància i la família. Arran d'aquestes consultes s'han organitzat els nuclis de contingut que constitueixen la base tant per la construcció del Sistema d'Indicadors com per l'elaboració de l'Informe en nou blocs temàtics i aquesta introducció.

Els diferents capítols tenen tots una estructura comú *que té en compte els següents apartats:*

a) Justificació teòrica i objectius del contingut del capítol en el marc de l'Informe.

b) Enfocament metodològic, fent una descripció de l'estructura del capítol corresponent i de les fonts d'informació utilitzades així com de les seves limitacions

c) Presentació, anàlisi i discussió de les dades obtingudes, utilitzant l'Annex com a font de dades suplementària.

d) Presentació de conclusions i recomanacions tant de caràcter teòric i sociopolític com metodològic de cara a la generació de dades en el futur.

Si bé som conscients que no es poden abordar tots els aspectes de la vida dels infants i les seves famílies, l'elecció dels continguts ha vingut també determinada pel propòsit ja esmentat de descriure la situació de la infància des d'una perspectiva global i complexa que inclogui els contextos de desenvolupament i socialització mes importants. Fem a continuació una breu descripció del contingut de les diferents parts i/o capítols.

La primera part consta de dos capítols i està dedicada a la família. Des de la transició democràtica, la política familiar no ha estat considerada a Espanya de manera explícita en la construcció de l'Estat de Benestar. La família pràcticament va desaparèixer de la agenda política com a conseqüència de l'èmfasi en la família tradicional durant el règim franquista, de manera que la política familiar s'ha associat durant molt de temps amb la dictadura i el feixisme. Però la situació està canviant. S'ha iniciat un debat entorn les relacions que l'Estat de Benestar manté, tant a Espanya com a Catalunya, amb les persones que tenen o volen tenir vincles i responsabilitats familiars. Els motius per legitimar la necessitat d'impulsar polítiques de suport a les famílies són,

en primer lloc, la caiguda de la fecunditat, associada a la relativa carència de recursos per part de moltes famílies i la necessitat d'impulsar mesures per combatre el risc d'exclusió i pobresa de gran part de la població infantil i juvenil. En aquest informe es parteix de la idea que per comprendre les condicions de vida d'infants i adolescents cal fer referència obligada a les situacions familiars en les què aquests viuen.

En el **primer capítol**, a càrrec de Cristina Brullet i Laura Torrebadella, es fa, en primer lloc, una "*descripció sociodemogràfica bàsica de la infància entre 0 i 18 anys*": l'evolució del seu pes sobre el conjunt de la població, l'evolució de la fecunditat i la natalitat i una anàlisi de la distribució dels menors en els diferents tipus de llars. A continuació s'aborda una anàlisi de la "*dinàmica i diversitat de les formes de vida familiar*" on es reflecteix la pluralitat actual de les vies de formació de les famílies (formació, ruptura i recomposició de parelles) i les diverses formes de filiació dels menors segons el tipus de nucli familiar al que pertanyen. Un altre apartat sobre *"relacions familiars i de la família amb l'entorn"* aborda els canvis en la construcció dels rols de gènere i els seus efectes sobre l'autoritat parental, les relacions intergeneracionals i de parentiu, així com les relacions d'infants i famílies amb altres agents socialitzadors en l'àmbit de la comunitat. Els indicadors del següent apartat, anomenat "*desigualtats familiars en les condicions de vida"* ens aproximen al coneixement de les desigualtats de gènere i classe social derivades de les diferents maneres d'articular el treball productiu i el treball reproductiu a l'interior dels grups domèstics, així com de la situació socioeconòmica generada per la situació laboral de mares i pares i per la quantitat d'ingressos familiars.

El **capítol següent**, a càrrec de Lluís Flaquer i Esther Oliver, està dedicat a l'*anàlisi de les polítiques de suport a les famílies*. En la primera part, s'aborda el tema des del punt de vista de la despesa pública adreçada a les polítiques familiars. A partir d'una anàlisi estadística novedosa s'analitza, per primera vegada al nostre país, el volum de la despesa social pública adreçada a les famílies a Catalunya en diferents conceptes i es compara amb dades semblants de cinc països europeus representatius dels principals règims de benestar o de les tendències més característiques en el camp de les polítiques familiars: Suècia, Regne Unit, Alemanya, França i Espanya.

Les dades comparatives sobre la despesa en conceptes com les prestacions econòmiques per a les famílies, les prestacions monetàries per fills a càrrec, la despesa en maternitat i excedències parentals o la despesa en escoles bressol i llars d'infants, situen a Catalunya i Espanya en nivells molt per sota dels altres quatre països europeus escollits, encara que cal dir que a Catalunya hi ha hagut a partir de 1991 un creixement del conjunt de la despesa adreçada al capítol de família i fills, amb descensos no obstant preocupants i sorprenents com són les prestacions de pagament únic i les llars d'infants.

La segona part del capítol es dedica a fer una anàlisi de les principals mesures d'atenció i suport a les famílies, com són les prestacions familiars i desgravacions fiscals per fills a càrrec i les mesures de conciliació entre la vida familiar i laboral, concretament les llicències parentals i els serveis d'atenció a la petita infància.

Després de la descripció del conjunt de fenòmens i transformacions que avui afecten les famílies, del conjunt dels dos capítols es conclou la insuficiència de les polítiques actuals per afrontar la creixent diversitat de formes i relacions familiars i es fan un conjunt de propostes que permetin entrar en el debat sobre quines serien les polítiques familiars que la societat catalana necessita.

La **segona part** consta també de dos capítols i està dedicada a *l'educació escolar i als mecanismes de transició entre l'escola i la vida activa o laboral*. En el **primer capítol**, a càrrec d'Ignasi Vila, Carme Gómez-Granell i Cristina M. Olivé, l'anàlisi de la situació actual del Sistema Educatiu es focalitza en el possible perill de dualització o especialització social de les escoles i les continuïtats i discontinuïtats existents entre l'escola i la societat. L'existència al nostre país, com a la majoria de països europeus, d'un sistema de "quasimercat" en el que una gran part de l'escola privada està finançada amb fons públics, l'ampliació de la capacitat d'elecció de centre d'algunes famílies juntament amb un finançament públic insuficient de l'educació en general, està provocant que, mitjançant mecanismes encoberts com el pagament de quotes extres en diversos conceptes, les escoles, majoritàriament concertades però també algunes publiques, seleccionin el seu alumnat en detriment d'un sector amb menys recursos econòmics que es va concentrant en l'escola publica. L'Informe planteja els problemes d'exclusió social que es poden derivar del fet que el necessari increment de la qualitat educativa es faci en detriment dels valors d'equitat i igualtat d'oportunitats pel conjunt

de la població en edat escolar. Un major increment del finançament públic, la superació de la polèmica històrica entre escola pública i concertada, un canvi radical en el concepte de participació de les famílies i la comunitat en l'educació, amb l'impuls de projectes educatius de territori i una major descentralitzatció de la gestió del Sistema Educatiu que suposi una ampliació de les competències de les administracions locals, són algunes de les propostes que es discuteixen en aquest capítol.

El **segon capítol**, a càrrec de Joaquim Casal i Bernat Albaigés, analitza *els processos de transició a la vida laboral* d'aquests joves que, sent menors de 18 anys, afronten el procés d'inserció laboral a partir d'una situació d'insuficiència formativa. Aquests menors, que segons es deriva de les dades disponibles constitueixen aproximadament un terç de les promocions escolars, està compost per nois i noies que no superen l'ESO o bé que abandonen els estudis sense cap altra titulació professionalitzadora. La majoria d'ells omple els llocs de treball menys preuats socialment en termes d'èxit, d'estatus i d'estabilitat laboral. Com molt bé assenyalen Casal i Albaigés el fet que en una societat es parli de la incorporació al mercat laboral de joves menors d'edat constitueix ja, en si mateix, un indicador de manca de benestar. Per aquesta raó considerem que la política de trànsit escola-treball dels adolescents en fracàs escolar ha de ser una prioritat en les polítiques adreçades a l'últim tram de la infància. En aquest sentit, l'Informe aporta interessants recomanacions al respecte.

La **tercera part** consta de tres capítols i està dedicada als aspectes relacionats amb els *hàbits i estils de vida*, un tema que esdevé cada vegada més important per entendre els comportaments socials en la nova societat del coneixement. El **capítol** dedicat a *l'anàlisi de l'estat de salut* dels menors, elaborat per Oriol Romaní i Isaac Gonzalez, es realitza al voltant del concepte de "vulnerabilitat" i es diferencien clarament dos períodes en funció de la variable "edat". En efecte, mentre que en el període de 0 a 12 anys la salut està condicionada per la dependència familiar, la salut dels adolescents i joves està estretament relacionada amb els estils de vida. Estils de vida que es relacionen de forma molt directa amb molts episodis de salut (accidents, discapacitats, morts) i condicionen de manera significativa la vulnerabilitat adolescent en un moment en què es va assolint l'autonomia personal. Aquesta autonomia personal suposa la identificació d'algun tipus de cultura juvenil que porta normalment associades determinades pràctiques que poden esdevenir "de risc". Aquest procés sovint escapa del

coneixement i control dels adults. Això comporta que, mentre que en l'etapa 0-12 anys no es pot parlar de problemes greus de salut que afectin a la població infantil en general i la taxa de mortalitat pot considerar-se baixa, en l'etapa adolescent apareixen conductes relacionades amb la idea del "viure perillosament" i que incrementen el risc i el perill per a la salut física.

El que es posa de manifest clarament en aquest informe és, doncs, que els principals problemes de salut tenen una relació més o menys estreta amb les formes de vida a una societat com la nostra; sens dubte el sistema sanitari basat en la biomedicina ha tingut eficàcia, almenys en determinats sectors. Aquests factors han contribuït a canviar el model predominant de morbimortalitat, no només a la nostra societat, sinó al conjunt de les societats contemporànies del seu mateix nivell i entorn: les malalties infeccioses ja no són el principal problema, encara que l'expansió de la sida hagi estat un toc d'alarma contra actituds massa cofoies en aquest sentit. En canvi, les malalties cròniques, moltes d'elles lligades a factors externs d'accidentalitat, estan cada vegada més presents entre nosaltres… i aquesta és una qüestió que des d'una òptica estrictament biomèdica és molt difícil d'abordar, ja que posa de relleu precisament les estretes relacions entre estils de vida i salut.

No obstant això, l'Informe alerta sobre la tendència fàcil a identificar aquestes conductes de risc exclusivament amb la joventut i posa de manifest com certes pràctiques arriscades (relacionades, per exemple, amb la sexualitat o la sinistralitat) no són només juvenils sinó que són compartides amb altres grups d'edat.

D'altra banda, hi ha pràctiques realment arriscades que són estructurals, ja que tenen a veure amb elements clau del funcionament del sistema, com les indústries del lleure - entre les què s'haurien de destacar, segurament, les de l'alcohol i el tabac- i les automobilístiques a les que caldria afegir totes aquelles situacions que afecten la precarietat laboral. I és important destacar això, ja que aquests aspectes no acostumen a tenir una gran rellevància en les polítiques sectorials de salut però, en canvi, ens permet subratllar que hi ha polítiques generals, sobretot en el seu aspecte econòmic i social, que acaben afectant més negativament la salut dels ciutadans que no pas altres.

Al **següent capítol d'aquesta part**, a càrrec de Jaume Trilla i Iolanda Garcia, s'aborda el tema de la *participació social* des de tres àmbits. En el primer es consideren les *activitats educatives institucionalitzades* en temps no escolar. S'hi inclouen, per una banda, les activitats anomenades extraescolars organitzades pels propis centres educatius i algunes activitats fonamentalment instructives (cursos de idiomes) ofertes des de fora de l'escola; i, per l'altra, les institucions i activitats d'educació en el lleure (esplais, escoltisme, colònies de vacances, etc.). El segon gran àmbit és el dedicat a la *pràctica esportiva*. Tot i que algunes d'aquestes pràctiques interseccionen clarament amb l'apartat anterior, s'ha considerat oportú dedicar-li un espai específic, ja que es tracta d'un tipus d'activitat clarament delimitat que ocupa un lloc molt remarcable en les ocupacions dels infants i joves. El tercer àmbit s'endinsa en la complexa realitat de l'*associacionisme i el voluntariat juvenil*.

Com es pot veure, donada la gran complexitat i heterogeneïtat d'aquesta temàtica, en aquest primer informe s'ha optat per abordar aquests aspectes de la participació que podríem denominar més "institucionalitzats" o "organitzats" defugint, no per menys importants, els relacionats amb la participació en la família o l'escola i els vinculats amb la participació ciutadana. L'ús del temps lliure s'aborda, d'altra banda, en un altre capítol d'aquest informe, el dedicat a les cultures juvenils i el consum cultural.

A partir d'una primera anàlisi descriptiva, i malgrat que com sabem es tracta d'un àmbit molt heterogeni, els autors assenyalen algunes tendències generals que afecten al conjunt o que, si més no, poden integrar perspectives sectorials diverses. En primer lloc, la importància quantitativa i qualitativa del sector, que es manifesta en la important parcel·la que en la vida dels nostres infants i adolescent ocupen aquest tipus d'activitat, i que contrasta amb el fet que el conjunt d'ocupacions, institucions i recursos contemplats en aquest capítol, el lleure educativament organitzat, les ofertes no formals, l'associacionisme i el voluntariat, etc. encara són percebuts de forma massa estesa com a activitats secundàries, marginals, "de més a més". Importància que té a veure amb les diferents i importants funcions d'aquesta oferta d'activitats, com són la de suplència, reforç, complement, d'altres institucions educatives (l'escola fonamentalment), l'acolliment de noves tasques educatives generades per determinades transformacions socials com els canvis en la vida familiar, en el treball, en el medi urbà, etc., que originen necessitats d'intervenció educativa que abans no existien o funcions de

custodia infantil, complementàries a les satisfetes per la família i l'escola, provocades per la incorporació de la dona al treball, la disfuncionalitat dels horaris i calendaris laborals i escolars, la dispersió de les relacions parentals, la perillositat i hostilitat de certs indrets urbans que sovint impossibiliten joc espontani infantil, etc.

Però al costat d'aquesta creixent importància, l'Informe posa de manifest altres aspectes com són la notable desestructuració del sector o la importància de la variable socioeconòmica que fa que la procedència o l'estatus socioeconòmic condicionen l'accés d'una bona part dels infants a l'oferta educativa no formal o la qualitat irregular i l'existència de valors cívicament qüestionables d'algunes d'aquestes activitats. En relació a aquests aspectes l'Informe proposa un conjunt de mesures i recomanacions orientades a la millora i el r*econeixement de la realitat i importància de l'àmbit.*

El **darrer capítol** d'aquesta tercera part de l'Informe, a càrrec de Carles Feixa, Isaac González, Roger Martínez i Laura Porzio, està dedicat a analitzar *les identitats culturals i els estils de vida* dels adolescents. És a dir, el conjunt de pràctiques socials (estils de vida) i significats simbòlics (identitats culturals) que normalment s'adscriuen al camp del consum cultural (incloent l'associat a les noves tecnologies de la informació i de la comunicació).

En aquest àmbit, l'Informe pretén mostrar que la profunda transformació sobre la situació dels infants –i sobre el mateix concepte d'infància–, a la qual assistim en aquest tombant de segle, s'expressa sobretot en l'àmbit de la producció, circulació i consum culturals. A diferència de la resta de capítols, aquest no pretén abastar la totalitat de la infància segons la definició estricta de la minoria d'edat (dels 0 als 18 anys), sinó que es centra en aquell grup d'edat més implicat en el consum cultural (sobre el qual disposem de més dades): els adolescents dels 15 als 18 anys. Amb poquíssimes excepcions, els temes dels quals s'ocupa aquest àmbit (l'educació no formal, la sociabilitat quotidiana, el consum de lleure) són els grans absents de les investigacions sobre infància i adolescència (a diferència del que succeeix en la investigació sobre joventut, on les prioritats semblen invertides). Per tal d'omplir aquestes llacunes, l'Informe analitza els hàbits de consum adolescent en els següents àmbits: *cultura material*, c*ultura corporal*, c*ultura de lleure*, c*ultura musical* i c*ultura digital*.

A partir d'aquesta anàlisi, l'Informe conclou que tant si parlem de cultura material (objectes i revistes), com de cultura corporal (roba i ornaments), cultura de lleure (disco i bars), cultura musical (cd's i concerts) o cultura digital (xats i missatges SMS), el consum dels adolescents i dels joves té com a funció primària la distinció, entesa tant en els termes de Bourdieu (distinció de classe) com en termes generacionals (distinció dels pares). Per als nois i noies, veure un programa de televisió, tenyir-se el cabell, anar de bars, comprar un disc o tenir un telèfon mòbil són formes de distinció cultural orientades cap a una mateixa funció bàsica: relacionar-se amb els coetanis.

Una altra conclusió important és que el canvi fonamental al qual estem assistint és una dislocació de l'espai social on tradicionalment tenia lloc la recerca d'identitat dels joves i que era bàsicament a l'escola, la família o les organitzacions socials. Cada cop més la construcció de sentit en l'adolescència es fa mitjançant el consum. I allò característic d'aquest grup d'edat és que aquest consum és fonamentalment un consum cultural, és a dir, un consum orientat a la utilització d'artefactes i llenguatges proveïts pel mercat massiu (o pels mercats complementaris o alternatius gestionats pels propis adolescents). La "distinció" es busca a través de la musica, la roba, el llenguatge, els llocs de reunió, les transformacions corporals, com el tatuatge o el piercing. A partir d'aquí l'Informe ofereix algunes recomanacions importants per orientar les polítiques públiques adreçades a aquest col·lectiu.

La **quarta part** de l'Informe conté un capítol, a càrrec de Sílvia Carrasco, Beatriz Ballestín, Diego Herrera i Cristina M. Olivé, que està dedicat a la *infància d'origen immigrant estranger*. Des de la perspectiva adoptada, totes les persones que inicialment s'estableixen entre nosaltres d'una forma relativament permanent i que tenen una altra nacionalitat són estrangers que fan un procés d'immigració, independentment de la seva posició social en origen i en destí. Les condicions d'aquest procés, no obstant, tenen a veure amb les possibilitats econòmiques d'inserció sociolaboral i amb l'estatus jurídic de cadascuna de les diverses categories d'estranger, segons la pertinença dels seus països d'origen a un espai polític o econòmic concret.

Si bé es cert que el volum de població estrangera al nostre país no arriba ni molt menys al d'altres països europeus, no ho és menys que creix a un ritme important. Hi ha districtes, barris i assentaments a Barcelona i en altres municipis catalans on la

presència de col·lectius minoritaris i immigrants supera ja amb escreix el 15 % de la població. Però al marge de les magnituds i de les proporcions, en aquest informe ens interessem pel canvi de context, especialment per les condicions d'integració social que estiguem disposats a articular. Al territori en general i als centres educatius públics en particular pel que fa a la infància hi ha arribat una població nova, inesperada, que cal atendre adequadament i tenim una població infantil i jove que l'ha de poder acollir positivament, ja que han d'aprendre a construir el seu futur de manera conjunta.

La infància estrangera i d'origen immigrant i minoritari representa globalment més que cap altre subgrup el *canvi* i el *risc* de la infància en general: canvi social i cultural profund i en la fesomia poblacional que es projecta cap el futur, canvis en els mecanismes i en les estratègies per assegurar noves generacions veritablement ancorades en els valors democràtics, i risc més alt de patir les velles i noves formes de la desigualtat, risc més alt d'ultrapassar el llindar del que hom considera una bona salut, un accés en condicions a l'educació, una identificació afectiva estructurada o, en definitiva, una vinculació i una participació social plenes.

És evident i som conscients que és urgent dissenyar i articular polítiques públiques per a la integració social d'aquesta població; però també pensem que això no és possible si no incrementem el grau de coneixement objectiu que en tenim sobre ella. En efecte, per una banda, des del punt de vista de la informació objectiva disponible s'afegeix una forta invisibilitat a la infància estrangera i d'origen immigrant a la clàssica invisibilitat de la infància com a grup social; per l'altra, però, una part d'aquesta població (els infants i joves estrangers i d'origen immigrant de països pobres i de característiques fenotípiques no occidentals) pateix una sobreexposició en els mitjans de comunicació i en els àmbits socials en els que participen, com el sistema educatiu i els serveis socials i sanitaris. L'absència de dades rigoroses i el fort desconeixement d'aquesta realitat està portant a solucions simplistes que moltes vegades no fan sinó incrementar la xenofobia i el racisme. Per totes aquestes raons, el primer i més important objectiu d'aquest primer informe ha estat el de mostrar la precarietat del nostre coneixement sobre aquesta realitat i començar a i) identificar els perfils de la infància d'origen immigrant estranger ii) explorar i descriure les seves condicions de vida per mitjà de les dades disponibles iii) proposar interpretacions hipotètiques sobre semblances i diferències socioculturals que caracteritzen els projectes migratoris dels diferents grups. No ha estat una tasca fàcil

ja que aquest col·lectiu pateix, tal com ja hem esmentat, un subregistre generalitzat: o no hi ha dades, o les que hi ha no són accessibles, o les que són accessibles són molt poc aprofitables o fins i tot poc fiables.

Malgrat aquestes dificultats, l'esforç realitzat permet oferir **una primera radiografia, completament novedosa, de la població infantil d'origen estranger a Barcelona**, que incorpora una *descripció sociodemogràfica bàsica, una aproximació a les condicions de vida en els àmbits de la família, la salut* i *l'educació amb elements comparatius en funció de les diferents àrees d'origen*. Així mateix, l'Informe ofereix recomanacions importants en relació, sobretot, a com incrementar el coneixement objectiu d'aquesta població que, cal remarcar-ho, en aquest informe s'aborda com una perspectiva de la realitat de la infància i no com un sector de població apart. Com molt bé diuen les autores del capítol, *"no són 'petits estrangers' ni 'immigrants en petit', sinó fills i filles d'immigrants estrangers que tenen a casa nostra la seva existència natural, amb característiques específiques com a grup que no comparteixen amb els adults que en són responsables ni, en determinats aspectes, amb els seus companys i companyes d'origen autòcton o majoritari"*.

La cinquena i última part inclou les següents temàtiques: *infància en situació de risc* i *legislació sobre infància*. Com ja hem dit, en aquest informe es contempla la infància com una realitat global i no fragmentada; així doncs, l'estudi de la població en situació de risc per raons econòmiques, socials o culturals s'aborda com una perspectiva de la realitat de la infància i no com un sector de població apart. D'altra banda, el tema de la legislació engloba tots aquells continguts que s'aborden a l'Informe.

El **primer capítol,** a càrrec d'Antoni Petrus, Carme Panchón i Silvia Gallego, aborda el tema de la *infància en situació risc*. Aquest és un tema complex perquè el concepte d'exclusió social està canviant ràpidament a la nostra societat Mentre que tradicionalment les situacions carencials es concentraven en determinats sectors econòmicament desafavorits, avui en dia "el risc d'exclusió social" s'ha estès i afecta a nous col·lectius per raons molt diverses, que solen ser producte de la coincidència d'un conjunt de circumstàncies que requereixen polítiques integrals de definició i solució.

En aquest primer informe l'abordatge d'aquesta temàtica s'ha limitat intencionadament a aquell sector més vulnerable de la població socialment exclosa, que requereix atenció per part dels serveis socials. En aquest marc, el primer problema que es planteja és que com a conseqüència de les importants transformacions que estan afectant a les nostres societats desenvolupades en els terrenys econòmic, social i familiar, estan apareixen noves realitats i demandes que són difícilment assumibles per les tradicionals polítiques públiques pròpies de l'Estat del Benestar. Des d'aquesta perspectiva, l'Informe fa una descripció de les necessitats emergents i l'adequació dels recursos disponibles per abordar-les tant en el marc de l'atenció primària com especialitzada i s'endinsa en el complex problema del nou perfil dels menors infractors i de la situació del sistema de justícia juvenil a Catalunya.

Finalment, en el **segon capítol** d'aquesta última part, a càrrec de Carles Villagrasa, Cinta Vizcarro i Isaac Ravetllat, es presenta un *extens resum de la legislació sobre infància, l'adolescència i la família*. Creiem que un marc imprescindible a l'hora d'abordar l'estudi de qualsevol realitat social és el normatiu, és a dir, aquell que fa referència a les lleis vigents que ens delimiten les línies de treball, que emmarquen el que anomenem les respostes del Dret i que ens permeten arribar a conèixer quins són els límits dins els quals podrem moure'ns, per tal de plantejar noves vies d'actuació o canvis legislatius. En aquest sentit, la incorporació d'aquest marc normatiu en l'Informe sobre la situació de la infància i la família constitueix una aportació novedosa en un terreny, el de la infància, en què el volum de legislació existent és tan important i molt més ample que en qualsevol altre sector de població.

El contingut d'aquest capítol s'orienta, doncs, a *descriure i comparar el grau de desenvolupament normatiu dels diferents àmbits - com ara la família, l'escola, el mercat de treball o les vies de participació social*- que configuren l'objecte d'aquest Informe sobre la situació de la infància i la família i analitzar l'adequació de les distintes normatives per aconseguir el seu benestar.

Per fer-ho s'analitza tant la legislació d'àmbit internacional, com ara la Convenció dels Drets de l'Infant, que representa com sabem el punt d'inflexió positiva en el tractament legal de la infància, com la legislació corresponent a la diversitat d'Administracions

Públiques i els diferents àmbits competencials en el desenvolupament normatiu al nostre país: l'estat, les comunitats autònomes i els ens locals.

Els autors dels diferents capítols d'aquest Informe configuren un univers plural d'investigadors i investigadores experts i coneixedors dels diferents aspectes que tracten. Si bé des del començament d'aquest treball tots érem conscients del repte teòric i metodològic i l'esforç de coordinació que suposava, hem de dir, com a coordinadors de l'Informe que les dificultats que han trobat relacionades sobretot amb l'enorme dispersió i poca consistència de les dades han estat moltes. Per això, volem agrair molt especialment el seu esforç i dedicació, només explicable pel seu interès i compromís amb la millora de les condicions de vida de la infància i la família i amb la transformació de la realitat social al nostre país.

Esperem que aquest primer informe sobre la situació de *La infància i les famílies als inicis del segle XXI* sigui d'utilitat tant pels professionals que treballen en aquest camp com per generar debat social i millorar les polítiques públiques adreçades a la infància i la família.

Infants i Famílies.
Situacions i Condicions de Vida

CRISTINA BRULLET

LAURA TORRABADELLA

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC

1.1. FONAMENTACIÓ TEÒRICA I OBJECTIUS

A Catalunya manca un corpus de coneixement rigorós, sistemàtic i regular dels processos de canvi cultural dins de les famílies i, especialment, de les seves pràctiques i relacions quotidianes. Per tant, cal augmentar de manera substancial la recerca sobre el camp familiar per tal de poder obtenir una visió global i comprensiva de fenòmens bàsics que afecten molt directament la infància i l'adolescència. Al nostre entendre, aquest coneixement insuficient de la nostra realitat familiar ha fet que en el pitjor dels casos haguem naturalitzat la família i, en el millor, haguem donat per bones aquelles explicacions que són solament transcripcions literals del que passa en altres països europeus. Cal tenir present, per exemple, que els països europeus de la mediterrània mantenim una cultura familiar ben diferent de la dels països anglosaxons i nòrdics i, també, una tradició distinta en les relacions entre l'Estat i les famílies.

1.1.1. LA FAMÍLIA VISTA DES DE L'INTERÈS PRIMORDIAL DE L'INFANT

Allò que es vol subratllar és que per comprendre les condicions de vida d'infants i adolescents cal fer referència obligada a les situacions familiars en les que aquests viuen. Aquesta afirmació pot semblar òbvia a primer cop d'ull, però amb ella volem alertar del perill de vacuïtat d'aquells discursos que defensen els drets dels infants al marge de la seva constel·lació familiar i, per tant, al marge dels drets de les mares i els pares a poder-los criar i educar en les millors condicions possibles.

L'infant, per raons d'edat, es troba en un estat de 'moratòria' jurídica i política que el fa depenent, vulnerable i per tant mereixedor d'una protecció especial. Aquesta protecció passa en primer lloc per garantir uns recursos socials, temporals, culturals i materials a les famílies o tutors que en tenen cura. Aquest punt de vista no impedeix considerar que l'infant és un subjecte de drets propis com a ésser humà individual, i que això li

confereix una posició com a ple membre de la nostra societat democràtica. En aquest sentit, l'Estat, independentment de la família, té també responsabilitats envers l'infant a qui, en tant que ciutadà, ha d'assegurar-li els drets propis.

Ens centrem, doncs, en l'anàlisi de les condicions materials i simbòliques en què mares, pares i fills viuen la seva dinàmica familiar. En la mesura del possible es vol avaluar fins a quin punt les famílies poden exercir les seves responsabilitats en el marc dels seus drets i llibertats. Sota aquest objectiu rau el reconeixement de la funció socialitzadora de la família com a fonamental per a la infància, per bé o per mal, per acció o omissió. Per tant, considerem que la família –sigui quina sigui la seva forma i tradició cultural- tan sols delega les seves funcions de socialització quan deixa de conviure amb l'infant i aquest és acollit en una institució no familiar. Diferim, doncs, de les afirmacions simplistes que consideren que avui les famílies deleguen les funcions de socialització a d'altres agents extrafamiliars. Una altra qüestió és si les condicions de vida del grup familiar permeten que els infants siguin adequadament atesos en les seves necessitats.

1.1.2. L'INFANT ÉS UN AGENT ACTIU EN LES RELACIONS FAMILIARS

Acceptar la relació de 'dependència' dels infants respecte les seves famílies no significa afirmar que l'infant sigui un agent passiu en les seves relacions socials. Contràriament, tal com apunten Dahlberg *et al*. (1999:98) *"Els infants són actors socials, que participen en la construcció i en la determinació de les seves pròpies vides, però també de les vides d'aquells que els envolten i de les societats en què viuen"*. Per això preferim parlar de relacions d'interdependència entre els infants i les persones del seu grup familiar. De fet, no hi ha subjectes literalment independents en la família, perquè no n'hi ha a la societat, en tant que homes i dones, grans i petits, som incomplets i necessitem dels altres per definir la nostra identitat social.

Des d'aquesta concepció de l'ésser humà considerem, per tant, que la condició d'éssers dependents no és exclusiva de la infantesa, la qual cosa no vol dir que no s'hagi d'aspirar a poder viure amb un cert grau d'autonomia personal en tant que valor fonamental de les societats occidentals democràtiques. Però el grau de la nostra

autonomia –ja sigui física, afectiva, legal, mental o econòmica - varia al llarg del cicle de vida i en funció de la posició que ocupem dins l'estructura familiar i social. Interdependència i autonomia personal no són termes contradictoris sinó que necessitem d'ambdós per tal de comprendre la complexitat del procés de construcció psicosocial dels infants, joves i adults a la nostra societat. De fet, des d'una perspectiva més estructural, la dialèctica entre interdependència i autonomia ens porta a considerar que les persones mantenim relacions complexes de manera que, fugint de definicions idealistes, es pot definir la família com el grup humà que articula relacions afectives i de solidaritat, entre sexes i entre generacions, però també relacions de poder i desigualtat**.** Ara bé, la família, en tant que institució social, ha variat al llarg de la nostra historia en les seves funcions, en la seva organització i estructura relacional, i en la seva articulació amb altres institucions. I donada la seva complexitat i historicitat pot ser analitzada des de molts diferents punts de vista.

1.1.3. QUÈ ÉS LA FAMÍLIA, AVUI?

Fins i tot els tractats més recents no ens resulten prou convincents en el moment de definir la família actual. Per exemple, Inés Alberdi (1999: 60) ens diu: *"la família está formada por dos o más personas unidas por el afecto, el matrimonio o la filiación, que viven juntas, ponen sus recursos económicos en común consumen conjuntamente una serie de bienes en su vida cotidiana"*. Al marge d'altres possibles comentaris, aquesta definició exclou, en tant que identifica família amb una unitat residencial, la possibilitat que un infant pugui considerar que la seva família està formada per la seva mare i la seva germana amb qui viu sota el mateix sostre, però també pel seu pare i el seu germà que viuen en un altre habitatge després de la separació o divorci dels progenitors. Però encara podríem complicar molt més el model quan a casa de la mare hi arriba un nou adult que ara és la parella conjugal d'aquesta i que començarà a ocupar un espai significatiu a la vida del nostre infant, etc. Aquest exemple ens indica que molts paràmetres que donem per bons per entendre les famílies, avui trontollen.

En efecte, el sistema familiar tradicional basat en relacions de tipus patriarcal mostra una crisi en profunditat. Aquesta crisi ens permet parlar de l'emergència de noves

relacions familiars més democràtiques i ens obliga a reflexionar sobre com caldria configurar el lloc dels infants en les noves dinàmiques familiars (custòdia i autoritat parental compartides, dret dels infants a conèixer els dos progenitors i a rebre de l'un i de l'altre l'atenció necessària per poder establir-hi vincles positius, regulació dels drets i responsabilitats de l'adult no progenitor envers l'infant, suport a les famílies monoparentals, etc.). No és ara el moment de teoritzar sobre aquest debat ineludible, que encetem més endavant, sinó que allò que ara volem remarcar és la perspectiva de l'infant i, per tant, de manera forçosament pragmàtica pensem que el més oportú és considerar família a aquelles persones que l'infant nombra i considera com a tals**.** Una altra qüestió són les possibilitats que ens ofereixen els indicadors estadístics existents per conèixer millor les famílies des d'aquesta perspectiva. De fet, estem molt limitats, perquè l'estadística sobre individus i famílies considera com a unitat d'anàlisi la unitat residencial. Esperem que nous enfocaments metodològics ens permetin conèixer en el futur el punt de vista dels nostres infants sobre la qüestió.

En tot cas, homes i dones tenen avui més possibilitats que en el passat immediat d'escollir les seves formes de convivència. Però, al mateix temps, això comporta que la família ha de fer front al risc d'una major fragilitat, perquè la separació i el divorci legals de la parella conjugal ja forma part del sistema familiar a Espanya des de 1981. Tal com diuen Beck i Gernsheim (1998), la família occidental és avui més fràgil que en el passat, perquè la seva configuració es basa sobretot en els afectes i en la cerca del benestar emocional, i molt menys en l'interès econòmic o en la cerca d'estatus i seguretats a través del llinatge. Avui la parella conjugal pot separar-se per prendre camins diferents. Però si en el marc d'una família amb infants el vincle conjugal és negociable, el vincle filial mai es trenca, almenys el simbòlic. Un pare pot no exercir com a tal però, en tot cas, l'infant sap, en general, que ha nascut d'un pare i d'una mare i allò que tendeix a desitjar és que aquest vincle parental perduri.

1.1.4. ALTRES AGENTS SOCIALITZADORS FONAMENTALS: L'ESCOLA, EL BARRI, LA COMUNITAT, LA CIUTAT

La tasca de criança i socialització dels infants va més enllà de la que exerceixen directament els progenitors. Cal considerar la importància d'altres agents socialitzadors com la parentela, l'escola, el barri, la comunitat i la ciutat. Tots ells aporten serveis als infants i a les seves famílies, però també sentiment de pertinença social i recursos per la construcció del seu vincle social.

En els darrers temps, les valoracions sobre l'estat de la infància donen rellevància a la influència positiva sobre els menors d'una bona relació entre la unitat familiar, la parentela, l'escola, i altres àmbits d'acció comunitària. En primer lloc, l'augment de l'esperança de vida fa que les relacions intergeneracionals entre ascendents i descendents augmentin i, per tant, les diferents generacions es constitueixen com una font de suport mutu i d'influència directa sobre els infants. En segon lloc, la molt baixa natalitat implica que molts infants no tenen germans o germanes ni cosins ni cosines amb qui compartir, entre iguals, la vida domèstica quotidiana. Per això, l'escola bressol i l'escola infantil es configuren cada vegada més com a espais necessaris de socialització primària, en estreta relació amb les famílies. Així, tot el sistema escolar, des de la primera infància, és un dels principals eixos vertebradors d'una cultura cívica comuna –que arrela en els valors democràtics- i un dels instruments bàsics per assegurar una major equitat entre tots els infants en l'accés als recursos socials. En tercer lloc, la nostra societat és cada vegada més diversa en cultures i estils de vida, de manera que la família i l'escola necessiten coordinar-se amb entitats més àmplies per promoure de manera eficaç els valors cívics comuns, necessaris per la convivència en la diversitat. Les polítiques de suport a la infància dirigides a les persones, les famílies, les escoles, els barris i les comunitats que els acullen, són cada vegada més importants, perquè el vincle social dels nostres infants i adolescents quedi assegurat en una societat tan complexa i diversa. Tot respectant les diferents maneres de fer, els diferents agents socialitzadors s'han de reconèixer mútuament com a necessaris pel benestar i desenvolupament personal i social dels menors.

1.1.5. QUÈ INTERESSA INVESTIGAR SOBRE LES FAMÍLIES?

Es pot investigar sobre les famílies amb infants des de molts diferents punts de vista[1] Sense ànims d'exhaustivitat veiem breument alguns dels enfocaments que ens han orientat en les nostres hipòtesis de treball. Tots són d'interès per obrir el debat i estimular la recerca.

Des d'un punt de vista antropològic i jurídic, totes les persones quan naixem quedem inscrites en un sistema de parentiu. L'ús d'un determinat cognom ens situa en una xarxa concreta de filiació (tenim besavis, avis, pares, fills i néts.... Però també germans, cosins, oncles..). A més, mitjançant les relacions d'aliança (matrimoni), i d'afinitat (família política: sogres, cunyats) s'amplia la xarxa de persones a qui podem anomenar "la nostra parentela". Fins fa ben poc al món occidental les relacions d'aliança, de filiació i d'afinitat estaven ben definides des d'un codi de família obertament patriarcal. Per exemple, ni les dones ni els infants eren subjectes de drets propis; un infant fora del matrimoni era un infant il·legítim a qui la mare no podia transmetre el primer cognom. Però el dret de família a Espanya i Catalunya canvia substantivament amb l'entrada en vigor de la Constitució de 1978 i la subsegüent modificació del Codi Civil per la llei 11/81, de 13 de maig. Amb la democràcia s'incorpora la idea d'igualtat entre home i dona i la idea d'igualtat de drets entre tots els fills, siguin quines siguin les situacions civils o les relacions entre els seus progenitors.

Però haurem de veure encara més canvis. El divorci, les separacions, les famílies recompostes, les parelles homosexuals amb fills i les tècniques de reproducció assistida estan modificant el que ha estat la nostra manera de definir i pensar els nostres vincles familiars. En el sistema tradicional totes les relacions legals de filiació passaven pel pare social (reconegut com a tal pel matrimoni amb la mare) que donava el nom a la criatura. Avui una dona pot decidir tenir un fill sense pare conegut a través de la reproducció assistida i donar-li el seu cognom. Una parella pot decidir si el primer cognom dels seus infants serà el del pare o el de la mare. Així mateix el propi fill o filla en arribar a la

[1] Un valuós compendi de l'estat de la recerca actual sobre el camp familiar, des de diferents disciplines i perspectives d'anàlisi, es troba en l'obra dirigida per F. de Singly 'La famille, l'état des savoirs', Paris,

majoria d'edat pot decidir alterar l'ordre dels seus cognoms. La relació mare-fill/a pren ara tota la seva importància. Així, la família no solament es forma a través de l'aliança per matrimoni sinó que també queda formada amb la simple presència del fill o filla, dins d'una parella de fet o en una relació monoparental. Avui es pot demostrar la relació biològica entre el pare o mare i el fill o filla gràcies a la ciència. En síntesi, les societats occidentals tenen reptes molt importants per tal de redefinir totes aquestes variants de les relacions d'aliança i de filiació entre mares, pares (biològics o socials) i fills. De tal manera que caldrà anar adaptant el dret de família per ajustar-lo a les noves realitats del nostre temps tal com s'ha fet amb la llei catalana d'unions estables de parella de 1998 (Vegeu l'apartat sobre elements jurídics i drets dels infants).

Des d'un punt de vista psicosocial la família és la institució bàsica de socialització de la infància. La família, en qualsevol de les seves formes, és qui dota de la primera identitat individual i social. Però les relacions familiars poden ser molt ambivalents perquè la família pot ser un lloc d'amor i generositat, d'aprenentatge, de la cura de la salut, de garantia enfront la precarietat, de protecció enfront l'exclusió; però també pot ser lloc d'opressió, d'ofegament, de violència contra el més dèbil, d'exclusió i ruptura del vincle social. Cal, per tant, detectar aquelles situacions familiars que poden ser negatives pel desenvolupament integral des infants i la creació del seu vincle social (Vegeu l'apartat sobre infants en situació de risc).

Des d'un punt de vista socioeconòmic la família és una unitat de producció i reproducció. S'hi produeixen béns i serveis especialment relacionats amb la reproducció, manteniment i cura del grup familiar (menjar, roba, neteja, cura de la salut, distracció, etc) que, en general, realitzen les dones, mentre que els membres barons adults treballen fora de la llar. Aquesta secular divisió sexual del treball ha estat la font principal de les desigualtats materials i simbòliques entre homes i dones. Avui, la gran majoria de dones joves fan o volen fer treball remunerat, però el manteniment de les seves responsabilitats domèsticofamiliars facilita la creació de nous mecanismes de desigualtat en el mercat laboral entre els quals destaquen la major precarietat del treball

Éd. La Découverte, 1997. Es tracta, però, del cas de França on el camp familiar sempre ha estat un important objecte de recerca social. A Espanya i Catalunya no existeix un document similar.

femení i les majors taxes d'atur de les dones. Avui és cada vegada més forta la dependència de les famílies al mercat -on es compren béns i serveis-, molt especialment quan dones i homes adults de la mateixa llar fan treball remunerat extradomèstic. Els ingressos de la gran majoria de famílies depenen de la posició dels adults del grup en el mercat de treball. Tenir i criar infants té diferents costos d'oportunitat segons siguin els recursos de les famílies.

Des d'un punt de vista macrosociològic la família pot ser vista com a nucli reproductor de les desigualtats en tant que cada persona queda associada a través de la seva família a una classe social, a uns estils de vida i a uns rols de gènere i edat. Des d'aquesta perspectiva interessa conèixer com s'estan modificant les estructures de desigualtat pel que fa als recursos econòmics i culturals que disposen les famílies en el seu conjunt, com també amb la creació i distribució d'aquests recursos a l'interior de les llars. Des de la microsociologia, la família pot ser vista, justament, com un espai específic on cada membre que en forma part lluita o negocia per conservar o transformar les relacions de força -física, emocional, econòmica o simbòlica- que operen en el seu sí, i que determinen l'accés que cada membre pot tenir als molts o pocs recursos de què es disposa dins del grup.

Des d'un punt de vista etnogràfic es constata que la nostra realitat familiar és diversa. Però hi continuen dominant patrons convencionals que actuen sovint com a constrenyiment de l'acció individual. Així, la diversitat de formes familiars ens apareix, més que res, com una prova contra la uniformitat del model familiar considerat l'únic legítim en el passat immediat. Tanmateix, les pràctiques quotidianes de la gran majoria de famílies a Catalunya –sigui quina sigui la seva modalitat formal i cultural- queden forçosament regides per la nostra organització de la vida social i el nostre estil de vida: tots els infants de primària i secundaria van a l'escola a les mateixes hores, els adults treballen en horaris laborals més llargs que els escolars, les dones joves fan jornades de treball completes i sovint precàries, l'estat no aporta ajudes per conciliar ocupació i família, les dones-mares són les que fan el treball familiar mentre els homes-pares se'n desentenen, etc. Conèixer millor la diversitat familiar permet promoure polítiques que

assegurin el vincle social de tots els nens i nenes fent efectius els seus drets i el seu benestar.

Des d'un punt de vista sociopolític cal considerar que les famílies s'articulen amb l'Estat mitjançant les lleis que regulen les relacions de parentiu, els drets i obligacions de pares i fills, les polítiques familiars i les polítiques d'infància i, en certa mesura, les polítiques dirigides a la gent gran. La democràcia política a Espanya va implicar reformes molt substancials del sistema de salut i educació de manera que avui aquests són serveis d'accés universal. En canvi, el nostre Estat de benestar no ha desenvolupat polítiques de suport a les famílies, en una etapa en què les transformacions del paper tradicional de les dones ha estat molt notable. El fet que Catalunya tingui una de les taxes de fecunditat més baixes del món no és aliè a aquesta situació, ans el contrari. Al mateix temps, l'augment de l'esperança de vida ha fet créixer la taxa de dependència de les persones grans. De forma que cada vegada és més clar que el treball de cura i atenció a les persones dependents –infants, malalts i gent gran no autònoma- ha de ser compartit per les famílies (incorporant-hi els homes), per l'estat, i pel mercat (creant serveis públics, mixtes o privats). Cal afinar el paper que el nostre Estat del benestar ha d'ocupar en relació a les velles i noves problemàtiques familiars per tal que la qualitat de vida de la infància i la joventut quedi assegurada en els elements fonamentals i, al mateix temps, no quedin malmesos els drets i responsabilitats de les persones que en tenen cura.

La finalitat d'aquest primer informe sobre infants i famílies a Catalunya és donar suport empíric a la hipòtesi que les necessitats derivades de la creixent diversitat de formes i relacions familiars estan contemplades de manera deficitària per part del nostre Estat del benestar. Amb aquesta idea, s'hi exposen dades i valoracions sobre les situacions de vida dels menors i les seves famílies, i sobre les desigualtats en les seves condicions de vida familiar. A les conclusions finals, i en base a aquestes, es fan unes recomanacions generals per orientar polítiques de suport a la infància i a les famílies que els acullen.

1.2. FONAMENTACIÓ METODOLÒGICA I FONTS D'INFORMACIÓ

A través dels indicadors estadístics seleccionats obtenim dues fotografies en el temps (1991 i 1996), sempre perfectibles, de les famílies dels infants i dels adolescents. Prenent com a unitats d'anàlisi la població de 0 a 17 anys (menors d'edat) i les llars i els nuclis familiars on viuen es pot mostrar la diversitat familiar i els canvis formals que les famílies estan experimentant en els darrers anys. Els límits més importants dels indicadors estadístics, en general, es deriven de la seva naturalesa estàtica i allunyada del subjecte quan l'experiència familiar dels menors té una dinàmica canviant i suposa un tipus de relacions socials amb un fort component subjectiu i emocional. Ara bé, una part del problema es pot resoldre amb anàlisis estadístiques sincròniques però consecutives que permetin mesurar l'evolució en el temps i les tendències generals de canvi. Una altra part del problema es pot resoldre introduint elements de context i evolució històrica que permetin explicar millor els canvis en les relacions familiars que poden anar associats, o no, als canvis en les formes familiars. Això és el que s'ha fet de manera més específica en el quart apartat d'aquest capítol, però també s'ha procurat mantenir aquesta visió al llarg de tot el seu desenvolupament, articulant unes i altres informacions per obtenir una comprensió més global i de síntesi.

Les estadístiques censals amb les que treballem ens permeten considerar les famílies en tant que unitats residencials. Les llars són unitats residencials en les que viu un grup domèstic format per persones que poden estar vinculades o no per llaços de parentiu. Un nucli és una unitat residencial familiar formada, al menys, per una parella conjugal, parella de fet o un progenitor sol amb els seus fills, és a dir, l'existència d'un nucli dins d'una llar implica que hi ha persones vinculades per relacions de parentiu. En una mateixa llar hi pot viure més d'un nucli, per exemple, una mare amb dos fills menors (nucli monoparental) i un avi i una àvia que formen parella (nucli conjugal). Quan analitzem els menors dins les llars ho fem en tant que població 0-17 anys, amb independència de si pertanyen o no a un nucli familiar. Però quan analitzem els menors en tant que fills –amb un vincle filial amb un pare i/o una mare- ho fem a partir de la unitat nucli, perquè els fills 'pertanyen' –des del punt de vista de la font estadística amb què treballem- a un nucli. Ara bé, des d'una perspectiva relacional –no censal- un fill o

filla menor pot pertànyer a més d'un nucli familiar, quan els pares s'han separat i viuen en llars diferents, cosa que succeeix cada vegada més a Catalunya. Aquest és un exemple dels límits d'haver d'identificar família amb una sola unitat residencial quan treballem amb dades censals o poblacionals. Al quadre adjunt es presenta la tipologia de llars utilitzada i que parteix de l'existència o no de nuclis familiars i del tipus i nombre de nuclis possibles dins les llars.

TAULA 1. TIPOLOGIA DE LLARS

Denominació	Composició de la llar
Llar unipersonal	Llar en la que hi viu una persona sola
Llar sense nucli	Dues o més persones que no formen un nucli familiar tinguin o no relació de parentiu entre elles
Llar uninuclear o nuclear simple	Matrimoni o parella de fet sense fills solters, sense altres persones
	Matrimoni o parella de fet amb fills solters, sense altres persones
	Pare sol amb fills solters, sense altres persones
	Mare sola amb fills solters, sense altres persones
Llar extensa o nuclear extensa	Matrimoni o parella de fet sense fills solters, amb altres persones
	Matrimoni o parella de fet amb fills solters, amb altres persones
	Pare sol amb fills solters, amb altres persones
	Mare sola amb fills solters, amb altres persones
Llar múltiple	Dos o més nuclis familiars que conviuen en la llar

Nota: Es considera nucli familiar el format per dues o més persones en virtut dels vincles conjugals o de filiació. Tant les llars extenses com les múltiples es denominen, molt freqüentment, llars complexes.
Font: Alberdi, Inés (1995). Informe sobre la situación de la família en España.

Per l'anàlisi de la situació familiar dels menors segons grups d'edat s'ha optat per un criteri operatiu però fonamentat teòricament. Els menors de 0-5 anys són els que mantenen una major dependència amb la família i han estat conceptuats com a franja que correspon a la "primera infància". Coincideix amb l'etapa de preescolar, dins la qual destaquem els infants de 0-3 anys en tant que han estat força abandonats des de les polítiques educatives i des de les polítiques familiars. El segon grup d'edat el constitueix la franja de 6 a 11 anys que correspon a la "infància" escolaritzada a l'etapa de primària. Finalment, la franja de 12 a 17 anys és la que anomenem "adolescència" i abarca l'educació secundària obligatòria (fins els 16 anys).

Els indicadors estadístics sense referències comparatives –ja sia temporals o territorials- tenen un valor escàs ja que no permeten ni establir tendències en el temps ni apreciar degudament el seu significat pel que fa a un territori determinat. Per aquesta raó la intenció primera va ser provar de cobrir el període 1981-2001, en la mesura del possible, perquè aquesta opció tenia tant un sentit històrico-polític (implementació de la democràcia i l'Estat del benestar a Espanya) com metodològic (les dades censals s'obtenen cada deu anys). Però, només ha estat possible comparar dades de 1991 amb dades de 1996 que corresponen a l'últim cens de Població i Habitatge de 1991 i a l'Estadística de Població realitzada a partir del Padró de 1996. Aquestes són les dades bàsiques de què disposa l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) a partir de les quals s'han pogut obtenir la majoria d'indicadors sobre Infants i Famílies. Tanmateix, sempre que ha estat possible s'han incorporat altres dades procedents del Padró de Barcelona de l'any 2000. És un objectiu de l'Institut d'Infància i Món Urbà proporcionar en el futur immediat noves sèries temporals a mesura que s'analitzin nous censos (2001) i padrons municipals. En el cas de l'apartat quart d'aquest capítol, dedicat a "Relacions familiars i de la família amb l'entorn", es fa referència a dades que procedeixen d'enquestes o estudis *ad hoc*, però malhauradament és una vessant del camp familiar molt poc estudiat al nostre país. Tot i així, hem considerat ineludible plantejar les problemàtiques que avui es presenten en les relacions dels infants amb les seves famílies i amb el seu entorn més immediat.

Pel que fa a la dimensió territorial dels indicadors estadístics, s'han comparat de manera sistemàtica les dades sobre la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana (que inclou les comarques del Barcelonès –amb la seva capital-, el Maresme, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental, el Baix Llobregat, l'Alt Penedès i el Garraf) i el conjunt de tot Catalunya. En alguns casos s'han incorporat dades comparatives amb Espanya. En un futur pròxim es pensa incorporar de manera sistemàtica les dades comparatives amb la Unió Europea fent ús de les dades que proporciona Eurostat o altres fonts. Al llarg del capítol s'ha prioritzat la presentació de dades de la ciutat de Barcelona. Però, en tot cas, a l'annex estadístic s'hi poden consultar totes les dades comparatives, absolutes i percentuals, o altres, referides a Barcelona, Regió Metropolitana i Catalunya, així com algunes relatives a Espanya i Europa.

Cal dir, finalment, que aquest informe sobre "Infants i Famílies" representa una aportació nova al coneixement de la població menor de 0-17 no solament de Barcelona, sinó també de la Regió Metropolitana i de Catalunya, molt especialment pel que fa a l'estudi específic de la diversitat de les formes familiars en les que viuen els infants i adolescents catalans, i de les desigualtats en les seves condicions de vida familiar. És a dir, és la primera vegada en el nostre país que s'exploten les dades de població en referència a aquest col·lectiu amb l'objectiu de poder-lo caracteritzar i poder orientar millor les polítiques d'infància i família. Esperem que les properes edicions puguin aportar noves dades i millorar aquestes primeres aportacions.

1.3. ESTRUCTURA DE L'INFORME

El capítol s'estructura en sis apartats més la bibliografia general i un annex[2] en el que s'incorpora documentació que dóna compte d'algunes de les mesures concretes de polítiques familiars a la Unió europea, acompanyada d'una bibliografia específica sobre aquesta qüestió. Aquest annex pretén oferir ja des d'ara recursos pel debat sobre quines són les polítiques familiars que la societat catalana necessita.

1. Introducció teòrica i metodològica
2. Descripció sociodemogràfica bàsica
3. Dinàmica i diversitat de les formes familiars
4. Relacions familiars i de la família amb l'entorn
5. Desigualtats familiars en les condicions de vida
6. Conclusions i recomanacions
7. Bibliografia
8. Annex: Mesures de polítiques familiar a la Unió europea i bibliografia sobre el debat entorn a les polítiques familiars.

Els continguts són els següents: Després d'aquesta primera "Introducció teòrica i metodològica" (1) es presenta una breu "Descripció sociodemogràfica" (2) de la

[2] Assenyalar que en aquest annex hi ha una sèrie de taules que no estan citades en el text.

població objecte d'estudi -els menors catalans de 0 a 17 anys d'edat-, l'evolució del seu pes sobre el conjunt de la població, l'evolució de la fecunditat i la natalitat i una anàlisi de la distribució dels menors en els diferents tipus de llars. A continuació s'aborda el que hem anomenat **"**Dinàmica i diversitat de les formes de vida familiar" (3) on es reflecteix la pluralitat actual de les vies de formació de les famílies (formació, ruptura i recomposició de parelles) i les diverses formes de filiació dels menors segons el tipus de nucli familiar al que pertanyen. Un quart apartat sobre "Relacions familiars i de la família amb l'entorn"(4) aborda els canvis en la construcció dels rols de gènere i els seus efectes sobre l'autoritat parental, les relacions intergeneracionals i de parentiu, així com les relacions d'infants i famílies amb altres agents socialitzadors en l'àmbit de la comunitat. Els indicadors del cinquè apartat, anomenat "Desigualtats familiars en les condicions de vida"(5) ens aproximen al coneixement de les desigualtats de gènere i classe social derivades de les diferents maneres d'articular el treball productiu i el treball reproductiu a l'interior dels grups domèstics, així com de la situació socioeconòmica generada per la situació laboral de mares i pares i per la quantitat d'ingressos familiars. Després de la constatació del conjunt de fenòmens i transformacions que avui afecten les famílies, l'últim apartat, 'Conclusions i Recomanacions' (6)**,** es dedica a presentar una síntesi dels resultats i a assenyalar els punts forts i dèbils de les condicions de vida d'infants i adolescents a Barcelona i Catalunya, així com a fer un conjunt de propostes que permetin entrar en el debat sobre quines serien les polítiques familiars que la societat catalana necessita.

Un document posterior a aquest estarà dedicat de manera extensa a les "Relacions famílies-Estat: polítiques socials/familiars" amb què s'exposaran els debats i les respostes concretes que l'actual política social i familiar dóna a les velles i noves necessitats de les famílies a Catalunya i es faran propostes raonades i contextualitzades en la nostra especificitat demogràfica, social i cultural.

2. INFORME

2.1. DESCRIPCIÓ SOCIODEMOGRÀFICA BÀSICA

Aquest primer bloc d'indicadors dóna a conèixer les dades bàsiques de la població que és objecte d'observació. El volum i la dinàmica de la població, la seva estructura, el pes de la població infantil i juvenil, el volum de menors procedents dels moviments migratoris i la seva distribució dins les llars són aspectes cabdals que cal conèixer per poder prevenir o intervenir sobre els desequilibris socials que els poden afectar. Conèixer aquest conjunt de fenòmens és de capital importància en la planificació de serveis i infraestructures per a la població menor i en la projecció dels escenaris socials de futur.

Quins són els fenòmens a destacar? En primer lloc, la forta davallada de població menor a Catalunya on, des de l'any 1975 i fins l'any 1997, els indicadors de fecunditat i natalitat han anat decreixent de manera progressiva i continuada. La ciutat de Barcelona també ha perdut població jove i mostra una estructura de població més envellida que a la resta del territori català: menys població de 0-17 anys i més població major de 60 anys d'edat. En aquest sentit, cal destacar que l'índex de dependència juvenil s'ha reduït a la meitat en menys de vint anys. Actualment tant a Barcelona com a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya hi ha 20 infants menors de 15 anys per cada 100 habitants de 15 a 65 anys d'edat.

La pèrdua de població s'ha de situar en el context de la baixada general de la fecunditat a Catalunya, però la seva major disminució a Barcelona s'explica perquè moltes parelles joves deixen de viure a la ciutat per causa de l'encariment de l'habitatge, i, també, perquè la major activitat laboral de les dones joves barcelonines fa que tinguin majors dificultats per conciliar ocupació i família, especialment pel dèficit de serveis d'atenció a la petita infància. Ara bé, a partir de 1998 tots els indicadors apunten cap a una lleugera recuperació de la fecunditat Aquesta recuperació es deu a l'increment de fills de mares de nacionalitat no espanyola. Al mateix temps, es constata un augment molt

significatiu de l'edat mitjana de les dones al seu primer part**,** retard que es dóna pel fet que la majoria de les dones joves esperen tenir el seu primer fill després d'haver consolidat la seva inserció al mercat de treball.

Un dels fenòmens més recents que també cal destacar és l'increment progressiu i molt notable dels fills nascuts fora del primer matrimoni (fills extra-matrimonials i fills de segones núpcies o posteriors). Aquests nous comportaments tenen molt a veure amb una nova cultura familiar per la qual la societat catalana accepta cada vegada més les parelles de fet, la separació i el divorci, les famílies monoparentals i les famílies recompostes. De fet, la Constitució de 1978, les reformes del Codi Civil de 1981 i la Llei catalana d'unions estables de parella de 1998 no són alienes a aquesta nova cultura familiar. Amb aquest nou corpus legislatiu es reconeix la igualtat de tots els ciutadans davant la llei, el dret a la separació i el divorci i la protecció integral de tots els infants amb independència de la seva filiació i l'estat civil de la mare.

Cal també fer notar que tant a Barcelona com al conjunt de Catalunya, la proporció de població menor dins la població total de nacionalitat espanyola és molt similar a la proporció de menors entre la població estrangera. En canvi, aquest col·lectiu de menors viu en llars força més grans que no pas els menors de famílies autòctones. Pel que fa a les llars, la tendència és a que siguin cada vegada més petites per causa, per una banda, de la disminució del nombre de fills i, per l'altra perquè l'augment de l'esperança de vida fa que es multipliquin les llars de gent gran que viu en parella o sola. Així, augmenta el nombre total de llars però les llars són més petites.

2.1.1. ESTRUCTURA I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ 0-17

TAULA 2. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000.

Edat	1991			1996			1999 [1]	2000 [1]
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Total	Total
0 anys	6.467	5.957	12.424	5.744	5.623	11.367	12.343	13.744
1 any	6.582	5.989	12.571	5.651	5.437	11.088	11.554	12.152
2 anys	6.335	5.880	12.215	5.545	5.476	11.021	12.079	11.647
3 anys	6.446	6.037	12.483	5.657	5.468	11.125	11.369	11.982
4 anys	6.654	6.122	12.776	5.656	5.492	11.148	10.547	11.390
5 anys	7.043	6.489	13.532	5.581	5.324	10.905	10.616	11.022
6 anys	7.175	6.866	14.041	5.700	5.373	11.073	10.413	11.309
7 anys	7.416	6.839	14.255	5.663	5.535	11.198	10.921	11.298
8 anys	7.963	7.414	15.377	5.807	5.586	11.393	10.596	11.442
9 anys	8.688	7.676	16.364	5.975	5.805	11.780	10.465	11.226
10 anys	9.086	8.377	17.463	6.284	5.980	12.264	10.842	11.143
11 anys	9.721	9.129	18.850	6.605	6.541	13.146	10.807	11.547
12 anys	10.419	9.484	19.903	6.790	6.696	13.486	11.001	11.652
13 anys	10.892	10.582	21.474	7.308	6.908	14.216	11.922	11.721
14 anys	11.600	10.819	22.419	7.941	7.351	15.292	12.291	12.266
15 anys	12.888	11.746	24.634	8.386	8.044	16.430	12.761	12.954
16 anys	13.006	12.159	25.165	8.810	8.551	17.361	13.163	13.633
17 anys	13.144	12.283	25.427	9.577	9.378	18.955	14.258	14.287
0-5 anys	39.527	36.474	76.001	33.834	32.820	66.654	68.508	71.937
6-11 anys	50.049	46.301	96.350	36.034	34.820	70.854	64.044	67.965
12-17 anys	71.949	67.073	139.022	48.812	46.928	95.740	75.396	76.513
0-17 anys	**161.525**	**149.848**	**311.373**	**118.680**	**114.568**	**233.248**	**207.948**	**216.415**
18-29 anys	154.687	149.545	304.232	137.096	134.426	271.522	243.618	258.230
30-44 anys	158.549	170.174	328.723	149.436	161.071	310.507	304.729	335.125
45-59 anys	145.289	160.626	305.915	134.032	149.070	283.102	280.517	288.540
60 anys i més	155.933	237.366	393.299	165.733	244.693	410.426	403.621	414.661
Total	**775.983**	**867.559**	**1.643.542**	**704.977**	**803.828**	**1.508.805**	**1.440.433**	**1.512.971**

[1] Les dades per aquests anys són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Departament d'Estadística, Ajuntament de Barcelona.

Entre 1991 i 1996, a Barcelona ciutat s'experimenta una davallada de la població menor d'edat. L'any 1991, hi viuen 311.373 menors de 0 a 17 anys d'edat, xifra que representa un 19% de la seva població total (Al conjunt de l'Estat espanyol el percentatge és de 24,5% pel mateix any). Vuit anys més tard, el 1999, aquesta franja de població barcelonina disminueix cinc punts percentuals: no arriba al 15% de la població total a la ciutat i presenta uns efectius de 207.948 infants. Tant a la Regió Metropolitana com en el conjunt de Catalunya la proporció de població menor és més elevada, però també ha disminuït: de conformar gairebé un 23% del total de població catalana han passat en cinc anys a ser menys del 19%. Les darreres dades disponibles a Barcelona per l'any 2000 confirmen la tendència decreixent del percentatge d'aquest grup poblacional, malgrat un cert augment en nombres absoluts (216.415 menors).

Cal situar aquesta pèrdua de població menor a Barcelona en el context, primer, de la progressiva baixada de la fecunditat que Catalunya experimenta des de l'any 1975 i, segon, en la pèrdua global de població barcelonina que només entre 1991 i 1996 perd 134.337 habitants (8% de la població total). En comparació amb la Regió Metropolitana i el conjunt de Catalunya la ciutat també mostra, a l'altre extrem, la major proporció de població major de 60 anys. Per tant, podem parlar d'un procés d'envelliment més avançat a Barcelona, tant perquè té una menor proporció d'infants com una major proporció de gent gran entre la seva població.

Per sexes, el percentatge de la població menor masculina a la ciutat de Barcelona sobrepassa en gairebé 3 punts percentuals la població de noies, de manera que l'any 2000 hi viuen 4.997 nois més que noies. Aquest desequilibri persisteix en el conjunt de Catalunya tot i que va disminuint en edats més adultes, fins que finalment s'inverteix a la franja de 60 anys i més per causa de la major esperança de vida de les dones.

Si diferenciem els menors de Barcelona per grups d'edat, entre 1991 i el 2000, comprovem que la primera infància (0 a 5 anys) representa el 1991 un percentatge de prop del 4,6% (76.001) sobre el total de població de la ciutat; després d'uns anys de disminució, l'any 2000 aquest percentatge augmenta fins a un 4.8% tot i que els efectius són menors (71.937 infants 0-5) que a l'inici del període. La franja de 6 a 11 anys ha experimentat una notable disminució dels seus efectius totals i relatius, passant de configurar el 5,9% (96.350) del total de població, a ser el 4,5% (67.965) en el mateix període. La franja adolescent de 12 a 17 anys ha sofert la davallada més forta passant del 8,5% (139.022) l'any 1991 a un 5,1,% (76.513) l'any 2000.

FIGURA 1. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000.

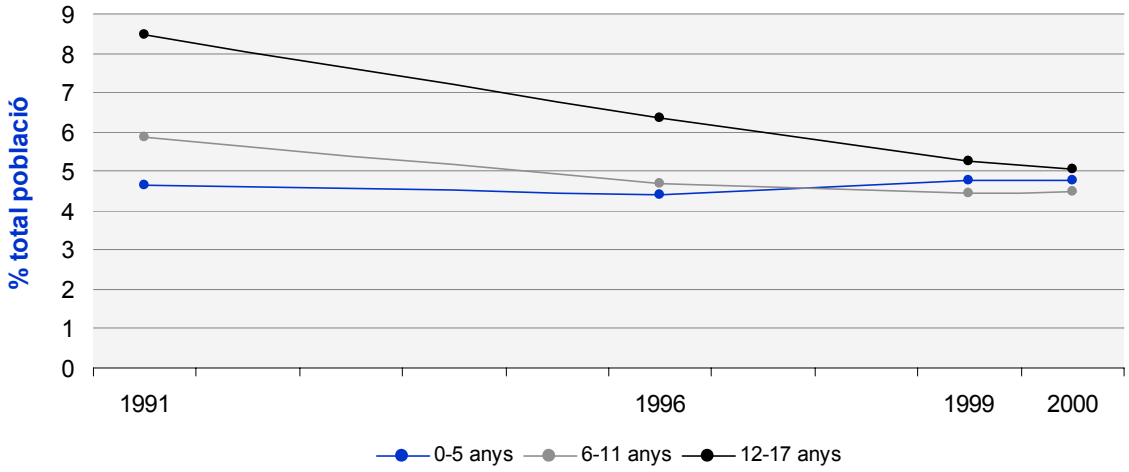

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'índex de dependència juvenil mostra una evolució decreixent des d'inicis dels anys vuitanta en els tres àmbits territorials contemplats, de manera que l'any 1999 hi ha 20 infants de menys de 15 anys per cada 100 persones entre 15 i 64 anys. En canvi, l'any 1981 hi havia 40 infants de menys de 15 anys per cada 100 persones d'entre 15 i 64 anys d'edat. Per tant, aquest índex s'ha reduït a la meitat en divuit anys.

FIGURA 2. ÍNDEX DEPENDÈNCIA JUVENIL. BARCELONA. 1981, 1986, 1991, 1996 I 1999.

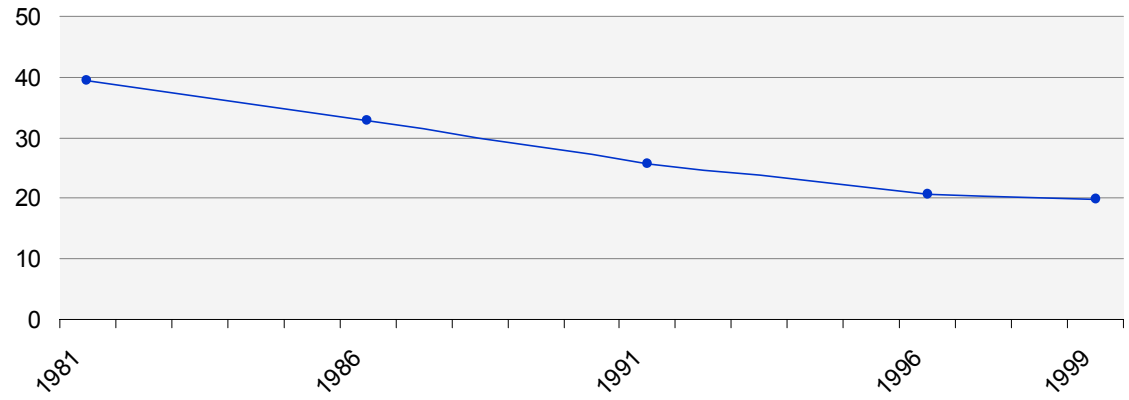

Nota: L'índex de dependència juvenil es refereix a la població de menys de 15 anys/ població entre 15 i 64 anys *100.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona i al conjunt de Catalunya, la proporció de població menor dins la població de totes les nacionalitats presents al territori és molt similar a la proporció de menors entre la població estrangera**.** A Barcelona, l'any 1991 tota la població menor representa un 19% (311.373) de població a la ciutat; la població menor de nacionalitat estrangera conforma el 19,7% (7.154) del total de població estrangera a la ciutat. Així mateix, ambdós col·lectius experimenten a Barcelona un descens de 3 i 4 punts percentuals entre 1991 i 1996, essent la població menor de nacionalitat estrangera la que més disminueix en termes relatius, de manera que els efectius a 1996 són de 233.248 i 4.437 infants i adolescents, respectivament. Aquest descens s'explicaria per l'important procés de nacionalització que afecta a infants i adolescents estrangers, sobretot els europeus (vegi's al capítol sobre Infància i Immigració l'apartat sobre "Població 0-17 per nacionalitat"). Aquestes tendències en els comportaments demogràfics segons nacionalitat es donen també a la resta d'àmbits territorials.

TAULA 3. POBLACIÓ 0-17 PER SEXE I NACIONALITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		Edat	1991		1996	
			Total	%	Total	%
Barcelona	totes les nacionalitats	0-17 anys	311.373	19,0	233.248	15,5
		total població	1.643.542	100,0	1.508.805	100,0
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	7.154	19,7	4.437	15,3
		total població	36.256	100,0	29.059	100,0
Regió Metropolitana	totes les nacionalitats	0-17 anys	976.552	22,9	790.049	18,7
		total població	4.264.422	100,0	4.228.048	100,0
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	14.973	22,0	11.487	17,2
		total població	68.166	100,0	66.758	100,0
Catalunya	totes les nacionalitats	0-17 anys	1.386.584	22,9	1.106.191	18,2
		total població	6.059.494	100,0	6.090.040	100,0
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	19.874	21,8	17.563	17,9
		total població	91.096	100,0	98.035	100,0

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

2.1.2. INDICADORS DE FECUNDITAT I NATALITAT

A Barcelona ciutat i al conjunt de Catalunya, l'evolució dels indicadors de fecunditat expliquen el descens de naixements que es ve produint des de mitjans dels anys setanta i fins 1997. Ara bé, a partir de 1998 tot apunta cap a una lleugera recuperació de la natalitat que procedeix sobretot d'infants nascuts de mares de nacionalitat no espanyola.

Al mateix temps, també es constata un significatiu augment de l'edat mitjana de les dones a la primera maternitat.

TAULA 4. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985, 1991, 1996, 1998, 1999 I 2000.

		1985	1991	1996	1998	1999	2000
Evolució naixements	Barcelona	15.190	13.526	12.556	12.004	12.559	12.573
	Regió Metropolitana	-	39.132	37.944	-	41.670	-
	Catalunya	-	56.162	54.602	56.572	59.664	-
	Espanya	456.300	396.000	358.900	364.700	377.809	-
	UE	4.630.000	4.274.700	4.289.800	4.034.800	4.007.500	-

Font: Elaboració CIIMU a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, Instituto Nacional de Estadística i EUROSTAT.

FIGURA 3. INDICADOR CONJUNTURAL DE FECUNDITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000.

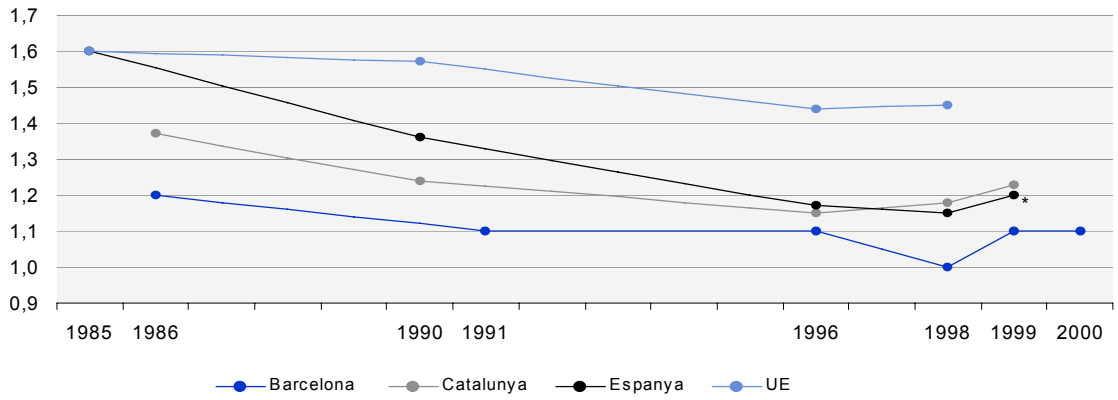

Nota: L'indicador conjuntural de fecunditat mesura el nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil (15 a 49 anys).
(*) Dades provisionals del Instituto Nacional de Estadística.
Font: Elaboració CIIMU a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, Instituto Nacional de Estadística i EUROSTAT.

FIGURA 4. TAXA DE NATALITAT. BARCELONA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000.

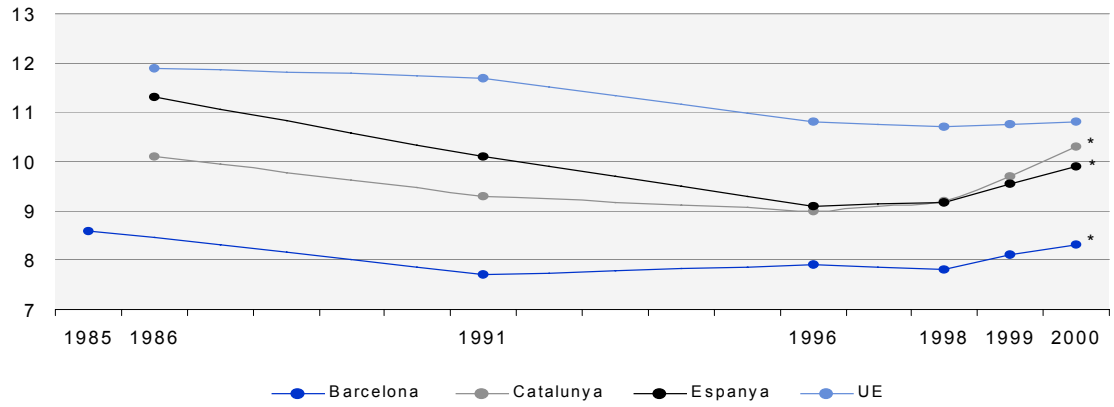

Nota: La taxa de natalitat fa referència als naixements totals d'un any referits a la població calculada a 1 de juliol del mateix any.
(*) Dades provisionals Ajuntament de Barcelona.
Font: Elaboració CIIMU a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, Instituto Nacional de Estadística i EUROSTAT.

La forta davallada de la fecunditat també es ve experimentant en el conjunt d'Espanya i en els països de la UE, i té molt a veure amb el fet que la maternitat a Occident ha esdevingut cada cop més una opció voluntària i menys un destí ineludible de les dones. Per exemple, mentre que el 1986 a Catalunya el nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil (15 a 49 anys) és de 1,37, deu anys més tard, el 1996, la xifra és de 1,15. La lleugera recuperació d'aquest indicador es reflecteix l'any 1999 amb un augment fins a 1,23.

L'edat mitjana de les dones a la maternitat experimenta un clar augment tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat espanyol. Entre 1986 i 1999 a Catalunya aquesta mitjana d'edat ha passat dels 28,5 als 30,9 anys, retard que s'inscriu en les mateixes tendències observades en el conjunt d'Europa.

FIGURA 5. EDAT MITJANA A LA MATERNITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000.

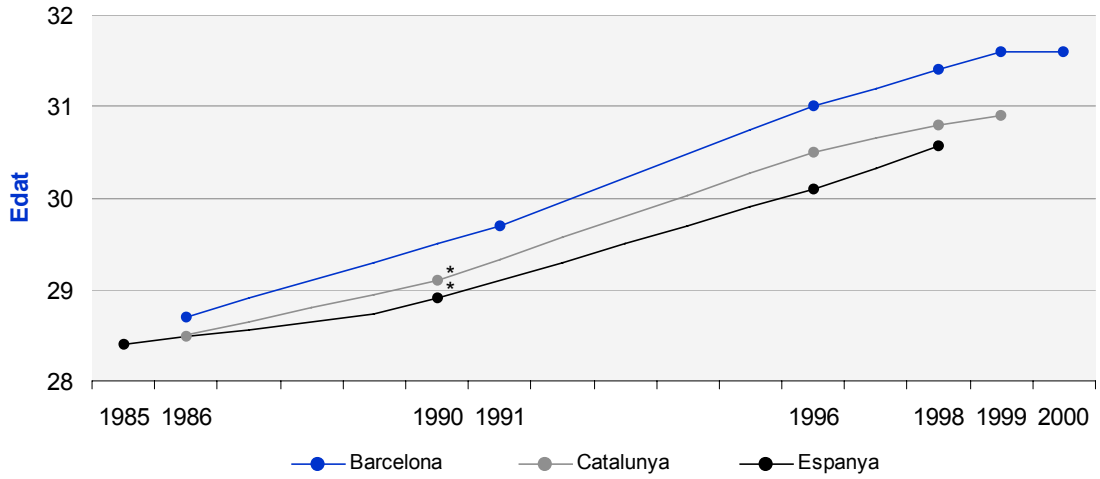

(*) Dades provisionals del Instituto Nacional de Estadística.
Font: Elaboració CIIMU a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, Instituto Nacional de Estadística i EUROSTAT.

L'any 1999 a Barcelona, més del 50% de naixements es donen en mares de 30 a 35 anys. La maternitat de les menors d'edat es mou al voltant del 0,5% en els diferents anys i territoris observats. En el conjunt de l'Estat espanyol, les dades del Moviment Natural de 1998 confirmen el grup entre 30 i 35 anys com la franja d'edat que agrupa un major percentatge de naixements (44%) mentre que la maternitat de les joves menors de 18 anys és major que a Catalunya: els seus fills nascuts representen un 0,9% sobre el total dels naixements.

FIGURA 6. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999. ESPANYA. 1998.

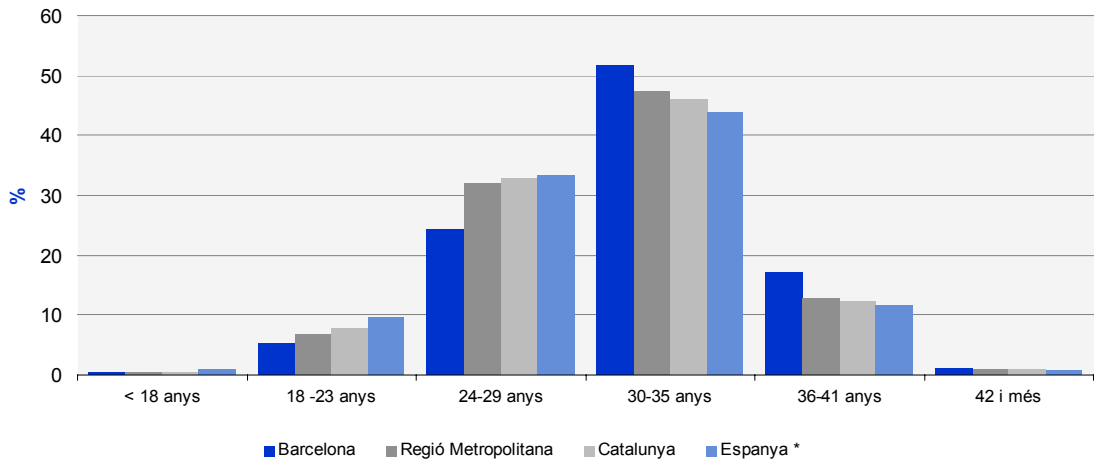

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya. 1999
* Font: Dades Moviment Natural de la Població 1998. Instituto Nacional de Estadística.

2.1.3. LA FECUNDITAT FORA DEL MATRIMONI I EN SEGONES NÚPCIES

A tot el territori català augmenten els fills nascuts fora del primer matrimoni, tant els fills extramatrimonials com els de segones núpcies o posteriors. L'any 1999 ja representen més del 30 % de tots els infants nascuts. Pel que fa als fills fora del matrimoni entre 1986 i 2000 els percentatges gairebé s'han triplicat en els tres àmbits territorials, de manera que es passa del 7% al 20%. Així, al llarg d'aquests catorze anys l'increment del fenomen a Catalunya és entorn de dotze punts percentuals; en canvi, l'increment de naixements extramatrimonials al conjunt d'Espanya és significativament més moderat (sis punts percentuals segons dades del Moviment Natural de la Població de 1998). La pauta més generalitzada, però, continua sent el naixement després de la unió formalitzada a través del matrimoni.

FIGURA 7. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS FORA DEL MATRIMONI. BARCELONA I ESPANYA. 1985-6, 1991, 1996 I 1998-99.

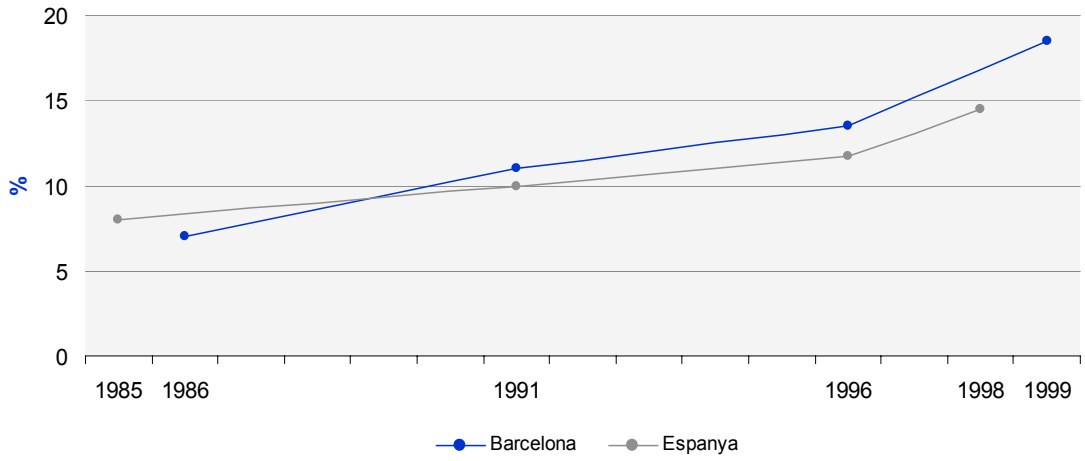

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

El percentatge de naixements fruit de segones unions matrimonials o posteriors també ha augmentat en els darrers anys, d'acord amb l'augment d'aquest tipus d'unions. A Barcelona, l'any 1999, un 13% de naixements han estat fruit d'aquestes segones o terceres unions, en relació al 10 % de 1991. De manera menys acusada també es constata un increment d'aquests naixements a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya.

FIGURA 8. NAIXEMENTS A SEGONES NÚPCIES O POSTERIORS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1999.

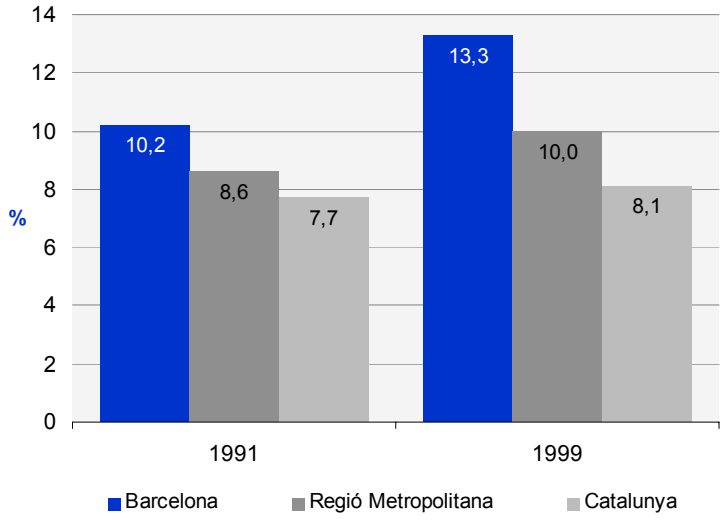

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Pel que fa al futur previsible de naixements a Catalunya, Capellades i Farré (1998: 142) plantegen el següent: *"L'any 2000 les generacions nascudes entorn l'any 1975, les més nombroses nascudes mai a Catalunya, iniciaran el seu trànsit per les edats de màxima fecunditat (de 25 a 35 anys). A curt i mitjà termini es produirà un augment en les xifres de naixements que revifarà el minso creixement natural actual. La continuïtat del creixement després del primer decenni del segle XXI és una qüestió més incerta que dependrà en gran mesura de com evolucioni el component migratori".*

2.1.4. MORFOLOGIA DE LES LLARS: ELS MENORS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE LLARS

Els indicadors seleccionats per aquest apartat donen compte de la distribució i significació relativa de les llars on viu la població menor de 0-17 anys d'edat, i la seva evolució entre 1991 i 1996. Cal deixar clar que la categoria estadística referida a 'Llars' no s'ha de confondre amb la categoria sociològica de 'Família'. Llar, tal com hem avançat en l'apartat metodològic[3], significa una unitat residencial on hi pot viure una sola persona (llar unipersonal) o un grup domèstic de persones que comparteixen el mateix sostre però que poden no ser parents entre sí (Llar sense nucli). Ara bé, una llar

pot acollir un nucli familiar o varis nuclis familiars. Un nucli és el grup format per dos o més persones que mantenen entre sí vincles conjugals, de parella de fet i/o paterno-filials. Malgrat la relació entre llars i nuclis (per exemple, una llar simple inclou un sol nucli; o una llar múltiple inclou dos o més nuclis), ara presentem solament una anàlisi de les llars. Més endavant, als epígrafs 3.1. i 3.2. analitzem els tipus de nuclis i la distribució dels menors en aquests en tant que fills.

Què aporta l'anàlisi dels diferents tipus de llars on viuen els menors que no aporti l'anàlisi dels nuclis familiars als que pertanyen? Com veurem, hi ha infants i adolescents a Catalunya que no viuen en una llar familiar, o que viuen en llars on hi ha un nucli però que no és el 'seu nucli' familiar. Hi ha infants en acolliment; hi ha menors i adolescents que viuen amb els avis, etc. Si no ens preguntéssim per les llars on viu la població 0-17, i solament analitzéssim els nuclis familiars, deixaríem de banda aquests menors.

Així doncs, en aquest apartat donem compte, primer, de l'evolució de la dimensió de les llars que mostra com aquestes són cada cop més petites pel que fa al nombre de persones que hi viuen (encara que el nombre de llars ha augmentat) essent una de les causes principals la notable reducció de la fecunditat, tal com hem vist en l'apartat anterior. En segon lloc, analitzem l'evolució de la distribució de la població entre 0 i 17 anys en els diferents tipus de llars. Donat que en aquest cas treballem sempre amb població menor d'edat, teòricament dependent d'altres adults, hem fet la distinció –arriscant-nos a introduir una dicotomia discutible- entre 'llars que contenen formes familiars convencionals' (dos progenitors, al menys, que formen un nucli familiar) i llars que contenen 'formes familiars no convencionals' (amb un sol progenitor que forma un nucli familiar; o amb adults substitutius que no són el nucli familiar del menor), amb el benentès que estem parlant de llars que contenen 'formes familiars' en tant que hi ha adults que s'ocupen dels menors. En aquest sentit, com veurem, a tot Catalunya estan augmentant les llars amb menors que contenen "formes familiars no convencionals".

[3] Vegeu la tipologia de llars amb què ens basem a l'epígraf 1.3 d'aquest capítol.

2.1.4.1. La dimensió de les llars i de les llars amb menors

La dimensió de les llars s'ha reduït a tot el territori català, per causa de la davallada de la fecunditat a Catalunya, i per causa de l'augment de llars amb persones soles o amb persones grans que viuen soles o amb parella.

FIGURA 9. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. CATALUNYA. 1981,1991 I 1996.

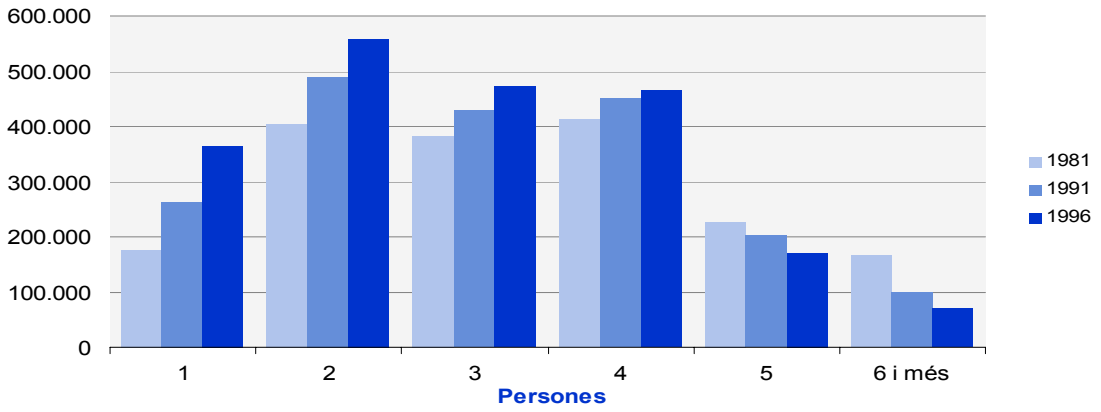

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En efecte, el total de llars ha augmentat entre 1981 i 1996 mentre que la seva dimensió ha disminuït de manera molt notable**.** Les llars d'una sola persona han passat de ser un 10% (174.713) del total de llars a un 17% (363.115). També han augmentat les llars de dues i tres persones que passen de representar el 45% (788.187) del total de les llars, al 49% (1.029.153). Mentre, en aquests quinze anys, han disminuït les llars de quatre persones (de 23% a 22%) i les formades per cinc o més han disminuït fins a la meitat (del 22 % al 11%). La dimensió mitjana de les llars de Catalunya el 1996 era de 2,9 persones per llar.

A Barcelona també s'ha reduït en general la dimensió de les llars i, en concret, la dimensió de les llars amb menors. El nombre total de menors del tram 0-17 anys ha passat, al llarg del quinquenni 1991-1996, de 309.368 a un nombre de 233.116 que al mateix temps viuen en llars més petites.

FIGURA 10. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA. 1991 I 1996.

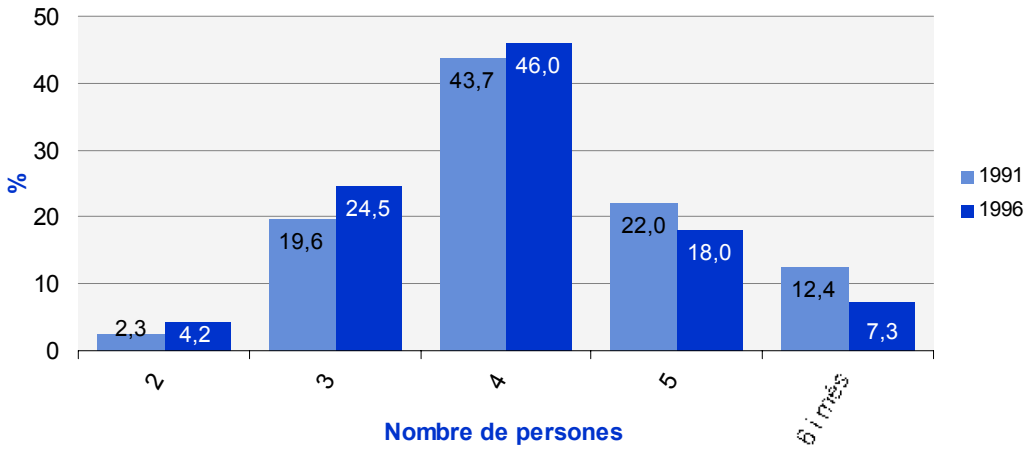

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Així, augmenten a Barcelona els menors que viuen amb un sol adult/a, tant en nombres relatius com absoluts, de manera que passen de ser el 2,3% (7.167) al 4,2% (9.906) del total. També augmenta el percentatge dels que viuen en llars de 3 i 4 persones (de 63% al 70%) malgrat que disminueix el seu nombre absolut (de 195.962 a 164.443 menors). Contràriament, disminueixen entre 4 i 5 punts percentuals les llars amb infants compostes per cinc o més persones; el 1996 aquestes llars acullen el 25% (106.241) de tots els menors a Barcelona, el 29% dels de la Regió Metropolitana, i el 30% dels del conjunt de Catalunya.

A Barcelona entre 1991-1996, el nombre d'infants que viuen en llars de 6 i més persones disminueix a la meitat, tant en números absoluts (de 38.215 a 16.915), com relatius; però el percentatge d'infants que viuen en aquest tipus de llars varia molt en funció de la seva nacionalitat. Segons les dades de l'últim padró de la ciutat, el 7% d'infants de nacionalitat espanyola que habiten a Barcelona viuen en llars de 6 membres o més, mentre que el 50% de tots els menors de l'Indostan (majoria de Pakistan) que viuen a Barcelona, o el 39% dels infants marroquins viu en aquestes llars. Tanmateix, també és més elevat el percentatge d'infants de procedència europea que viuen en llars de sis i més membres, en comparació amb el percentatge d'infants de nacionalitat espanyola (Vegeu el capítol Infants i Immigració). La raó continua sent la baixa fecunditat de les dones catalanes.

A Barcelona l'any 1996, aproximadament 1 de cada 2000 menors viu en una llar no familiar. Això significa en concret que 107 menors de la ciutat no viuen amb cap parent. A la Regió Metropolitana i el conjunt de Catalunya aquesta proporció és aproximadament de 1 menor cada 4000. La major taxa de Barcelona pot derivar-se de la major incidència de problemàtiques en una gran ciutat. Cal fer notar que cinc anys abans aquests menors en llars no familiars representaven un nombre quatre vegades més gran i es pot atribuir la seva disminució a l'aplicació més àgil, en els darrers anys, de les normes d'adopció i acolliment familiar a Catalunya. Si tenim en compte totes les llars catalanes i no solament les que inclouen menors comprovem que el 18% de les llars són no familiars; aquestes estan formades en la seva majoria per persones adultes que viuen soles o en residències col·lectives.

2.1.4.2. La població 0-17 en els diferents tipus de llars

A Catalunya, des de 1981 fins a 1996 ha disminuït lleugerament el nombre de persones que viuen en llars formades per una parella amb fills (on viu la gran majoria de menors) o en llars formades per una parella amb fills i altres persones. En canvi, ha augmentat de manera molt significativa el nombre de persones que viuen en llars amb una parella sense fills, o que viuen soles.

Així, l'any 1981 hi havia 3.408.040 persones que vivien en una llar formada per una parella, casada o no, amb fills (58%), mentre que quinze anys més tard en són 3.388.461(56%). També han disminuït les persones que viuen en llars amb més d'un nucli. Però en nombres relatius, entre 1981 i 1996 la davallada més significativa (-75%) és la de persones que viuen en llars amb una parella amb fills i altres persones. En canvi, els increments relatius més rellevants els trobem en el nombre de persones que viuen en una llar de matrimoni sense fills (+ d'un 30%) i, sobretot, en llars d'un sol progenitor amb fills (+ 46% si són encapçalades per una mare; +60% si ho són per un pare), així com en el nombre de persones que viuen en llars unipersonals (+52%).

Com s'expressen aquests canvis en la distribució de la població de 0-17 anys en els diferents tipus de llars? I com s'expressa aquesta variació en cada territori?

TAULA 5. POBLACIÓ DE 0-17 ANYS PER EDAT SEGONS TIPUS DE LLARS. BARCELONA. 1991 I 1996.

		1991					1996				
		0-5 anys	6-11 anys	12-17 anys	**Total**	**%**	0-5 anys	6-11 anys	12-17 anys	**Total**	**%**
Sense nucli		185	299	932	**1.416**	**0,46**	673	760	1.514	**2.947**	**1,26**
Nuclears simples	parella o matrimoni sense fills	0	0	100	**100**	**0,03**	0	0	150	**150**	**0,06**
	parella o matrimoni amb fills	62.030	76.053	104.534	**242.617**	**78,42**	49.651	50.648	64.086	**164.385**	**70,52**
	mare amb fills	2.490	5.623	10.360	**18.473**	**5,97**	3.864	5.961	9.570	**19.395**	**8,32**
	pare amb fills	359	775	1.855	**2.989**	**0,97**	1.782	1.821	3.079	**6.682**	**2,87**
Nuclears extenses	parella o matrimoni sense fills amb altres	230	302	615	**1.147**	**0,37**	215	227	787	**1.229**	**0,53**
	parella o matrimoni amb fills amb altres	5.451	7.643	13.126	**26.220**	**8,48**	6.109	7.087	10.574	**23.770**	**10,20**
	mare amb fills amb altres	896	1.440	2.396	**4.732**	**1,53**	1.043	1.299	1.845	**4.187**	**1,80**
	pare amb fills amb altres	179	260	451	**890**	**0,29**	372	378	487	**1.237**	**0,53**
Més d'un nucli		3.787	3.325	3.672	**10.784**	**3,49**	2.913	2.647	3.574	**9.134**	**3,92**
Total		**75.607**	**95.720**	**138.041**	**309.368**	**100,00**	**66.622**	**70.828**	**95.666**	**233.116**	**100,00**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'any 1996 a Barcelona, les llars de menors que podem considerar com a llars que presenten 'formes familiars no convencionals' apleguen el 15% (35. 827) d' infants i adolescents de la ciutat. Aquest nombre reuneix tots aquells menors infants que viuen en una "llar sense nucli familiar"(1,3%), en "llars amb un sol progenitor, pare o mare" (11%), en "llars amb un sol progenitor amb altres"(2%), i en "llars de parelles sense fills amb o sense altres" (0,6%). A la Regió Metropolitana aquest conjunt de menors és de 81. 366 (10%); i a Catalunya de 112. 951 (10%).

TAULA 6. POBLACIÓ 0-17 EN 'LLARS DE FORMES FAMILIARS NO CONVENCIONALS'. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA 1996.

		Sense nucli	Mare o pare amb fills	Parella o matrimoni sense fills amb o sense altres	Mare o pare amb fills amb altres	**Total població 0-17 llars no convencionals**
Barcelona	0-5 anys	673	5.646	215	1.415	**7.949**
	6-11 anys	760	7.782	227	1.677	**10.446**
	12-17 anys	1.514	12.649	937	2.332	**17.432**
	Total	2.947	26.077	1.379	5.424	**35.827**
	% total llars	1,3	11,2	0,6	2,3	**15,4**
Regió Metropolitana	0-5 anys	864	11.874	633	2.714	**16.085**
	6-11 anys	1.059	18.748	664	3.345	**23.816**
	12-17 anys	2.349	32.419	1.738	4.959	**41.465**
	Total	4.272	63.041	3.035	11.018	**81.366**
	% total llars	0,5	8,0	0,4	1,4	**10,3**
Catalunya	0-5 anys	1.002	17.506	813	3.554	**22.875**
	6-11 anys	1.226	26.659	956	4.496	**33.337**
	12-17 anys	2.902	44.718	2.328	6.791	**56.739**
	Total	5.130	88.883	4.097	14.841	**112.951**
	% total llars	0,4	7,7	0,4	1,3	**9,8**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Si afinem més prim, a aquests menors caldria afegir-hi els que pertanyen a 'nuclis no convencionals' com per exemple els que viuen en nuclis de parelles de fet del mateix sexe (vegeu epígraf 3.3.3). Però ara estem comptabilitzant població de 0-17 anys en els diferents tipus de llars, i no en els diferents tipus de nuclis. Veurem aquesta qüestió més endavant a l'analitzar els tipus de nuclis i la distribució de fills en aquests. Vegem ara de manera gràfica l'evolució del nombre de menors a cada tipus de llar.

Menors que viuen en una 'llar sense nucli' familiar

FIGURA 11. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS SENSE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

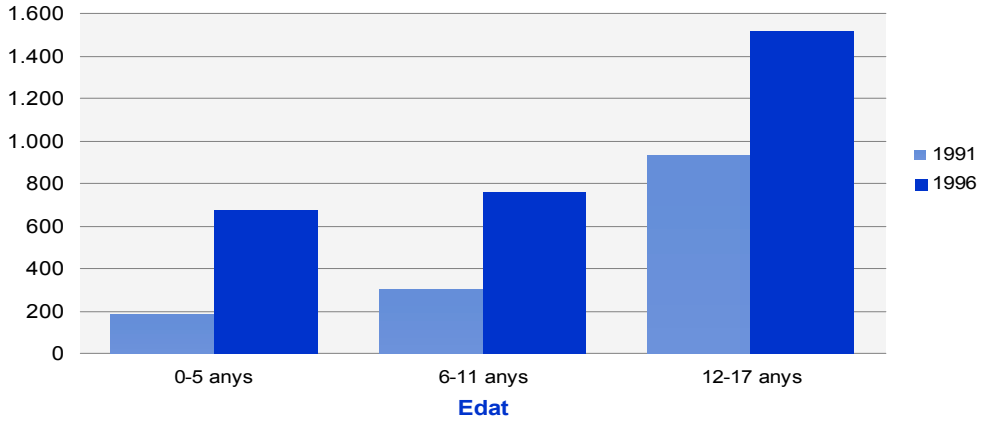

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona, els menors de 18 anys que no viuen dins d'un nucli familiar (l'existència d'un nucli en una llar amb menors implica la presència mínima d'un dels dos progenitors) s'han duplicat en el període 1991-1996. Aquests menors poden viure, o no, amb algun parent i l'any 1996 representen el 1, 3% % (2.947 infants i adolescents) del conjunt de menors a la ciutat. Cal destacar el nombre d'aquests infants segons el grup d'edat: 673 infants tenen entre 0 i 5 anys d'edat; 760 en tenen entre 6 i 11; 1.514 en tenen entre 12 i 17**.** La qualitat de vida d'aquests menors ens és desconeguda, però pot incloure els casos d'infants en institucions de menors dependents de la Generalitat, joves menors que estudien a Barcelona i viuen a casa d'algun parent però que procedeixen d'altres zones de Catalunya, infants en acolliment familiar per part d'algun parent o no parent, i menors immigrats sense família. L'augment d'aquesta categoria de menors també es constata a la Regió Metropolitana i a Catalunya.

Menors que viuen en una 'llar amb un sol progenitor'

FIGURA 12. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. BARCELONA. 1991 I 1996.

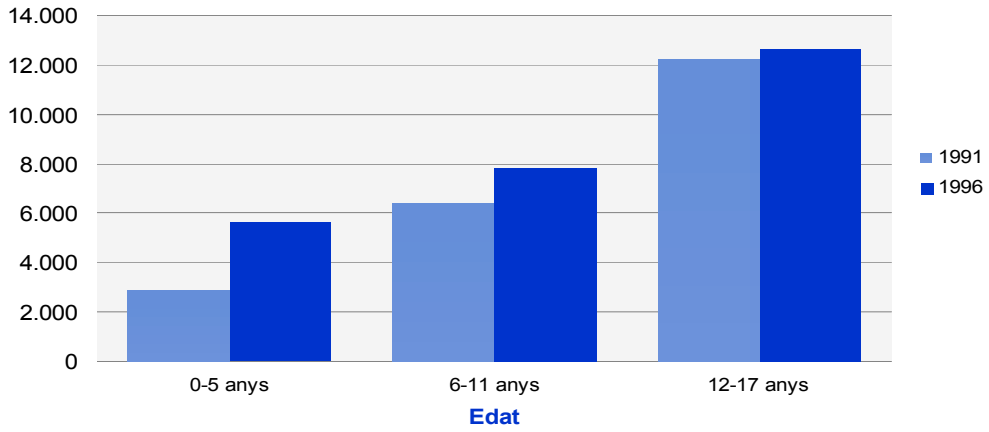

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona, la Regió Metropolitana i Catalunya, entre 1991 i 1996, hi ha un increment notable de menors que viuen en llars amb un nucli monoparental amb només la mare o el pare (llar monoparental simple)**.** Aquests infants passen de 21.462 (7 %) a 26.077 (11%). Cal fer notar que si bé la gran majoria són llars encapçalades per la mare, les llars monoparentals que en termes relatius han augmentat més són les encapçalades pel pare (Vegeu epígraf 4.4.4.)

FIGURA 13. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS MONOPARENTALS EXTENSES. BARCELONA. 1991 I 1996.

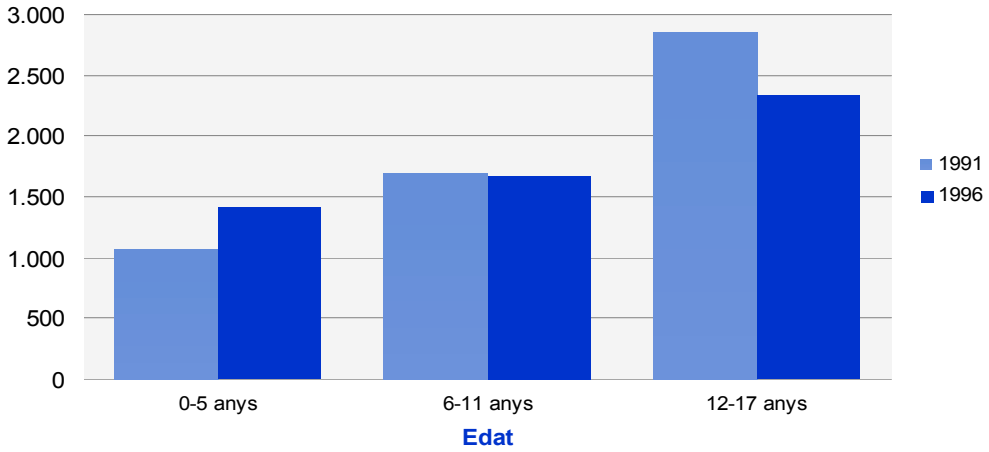

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

També han augmentat en termes relatius els menors que viuen en llars monoparentals extenses, això és amb un progenitor amb fills més altres persones. De manera que el total de menors que l'any 1996 viuen amb el pare o la mare (en llars extenses o simples -amb o sense altres persones) és de 31.501 (13%). Però els efectius de menors en llars monoparentals extenses han disminuït (de 5.622: 1,8% , a 5.4142: 3%). Això es detecta sobretot entre els menors del grup de 12-17 anys perquè en canvi augmenten els del grup de 0-5 anys i 6-11 anys.

Cal tenir present que en aquestes llars monoparentals extenses poden presentar-se situacions ben diverses de vida familiar perquè les "altres persones" poden ser un parent (avi, àvia, oncle, etc.), la nova parella del progenitor -en una parella de fet heterosexual o del mateix sexe-, l'amic o amiga del progenitor, una persona de servei interna a la llar, o varies d'aquestes situacions combinades. Igualment, també cal tenir present que entre els 9.134 menors de Barcelona que viuen en 'llars de més d'un nucli' (llars múltiples) també s'hi poden trobar nuclis monoparentals. Aquest seria, per exemple, el cas d'un menor que viu amb la mare (un nucli) i ambdós pares d'aquesta (un nucli); o el cas d'una llar amb una mare i un fill (un nucli) i un pare i un fill (un nucli) que han format parella de fet i una família recomposta. No podem comptabilitzar-los amb les dades sobre les que treballem en aquest apartat.

Menors que viuen en una 'llar amb una parella sense fills, amb o sense altres persones'

FIGURA 14. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE PARELLA SENSE FILLS SIMPLE O EXTENSA. BARCELONA. 1991 I 1996.

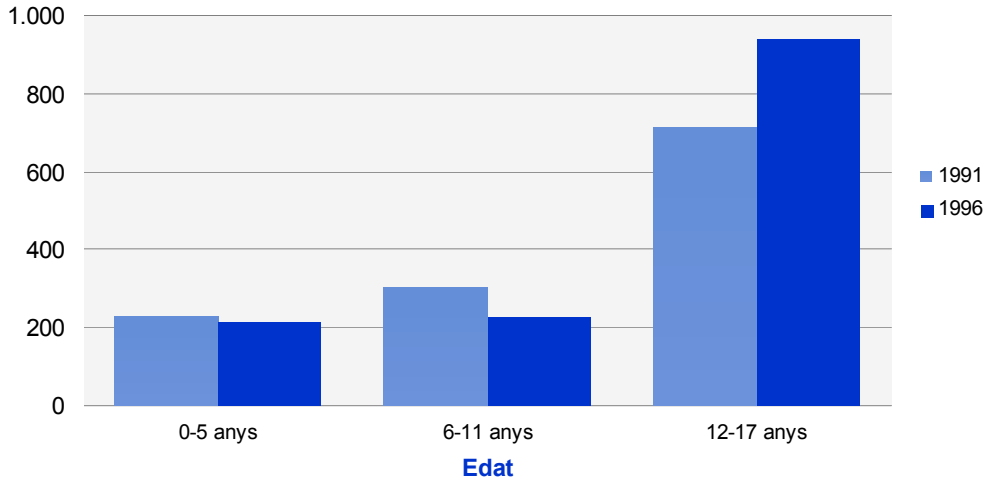

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'any 1996 a Barcelona 1.379 menors viuen en una llar amb una parella que no són els seus pares, amb o sense altres persones. A la Regió Metropolitana hi ha 3.035 menors en aquest tipus de llar i al conjunt de Catalunya n'hi ha 4.097. És molt probable que es tracti de situacions d'acolliment familiar. L'acolliment tant pot ser per part d'una parella com d'una sola persona adulta, tal com s'ha comentat en les situacions d'infants que viuen sense cap nucli. Cal tenir present que els infants també poden ser acollits en famílies convencionals. Per altra banda, un infant adoptat passa legalment a ser reconegut com a fill propi i, en aquest cas, passa a formar part de qualsevol altra categoria de llar en la que hi hagi present un nucli biparental o monoparental.

Menors que viuen en 'llars de formes familiars convencionals'

El 1991 a Barcelona, un 78 % (242.617) dels menors de divuit anys vivien en llars formades per una parella i fills (llars simples) però el 1996 el percentatge baixa al 70% (164.385 menors). Ara bé, si hi sumem els menors que viuen amb una parella i fills més altres (en llars extenses o múltiples) conformen el 85 % del total de menors de la ciutat, amb uns efectius de 197.289 menors. Tampoc sabem en aquests casos si la parella que conviu amb el menor és formada per la seva mare i el seu pare, o bé és una parella de fet que ha format una família recomposta després de ruptures amb anteriors parelles.

TAULA 7. POBLACIÓ 0-17 EN LLARS DE 'FORMES FAMILIARS CONVENCIONALS'. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA 1996.

		Parella o matrimoni amb fills	Parella o matrimoni amb fills amb altres	Més d'un nucli	**Total població 0-17 llars convencionals**
Barcelona	0-5 anys	49.651	6.109	2.913	**58.673**
	6-11 anys	50.648	7.087	2.647	**60.382**
	12-17 anys	64.086	10.574	3.574	**78.234**
	Total	164.385	23.770	9.134	**197.289**
	% total llars	70,5	10,2	3,9	**84,6**
Regió Metropolitana	0-5 anys	178.683	13.828	11.941	**204.452**
	6-11 anys	190.514	17.309	9.686	**217.509**
	12-17 anys	248.017	26.690	11.503	**286.210**
	Total	617.214	57.827	33.130	**708.171**
	% total llars	78,2	7,3	4,2	**89,7**
Catalunya	0-5 anys	261.866	19.266	19.357	**300.489**
	6-11 anys	278.735	25.211	16.450	**320.396**
	12-17 anys	359.092	40.314	20.017	**419.423**
	Total	899.693	84.791	55.824	**1.040.308**
	% total llars	78,0	7,4	4,8	**90,2**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 15. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE PARELLA I FILLS SENSE O AMB ALTRES. BARCELONA. 1991 I 1996.

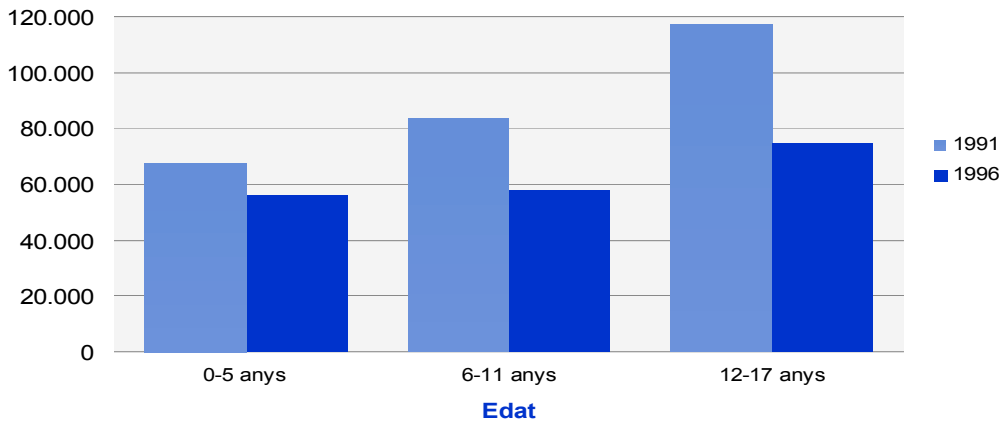

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 16. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE MÉS D'UN NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

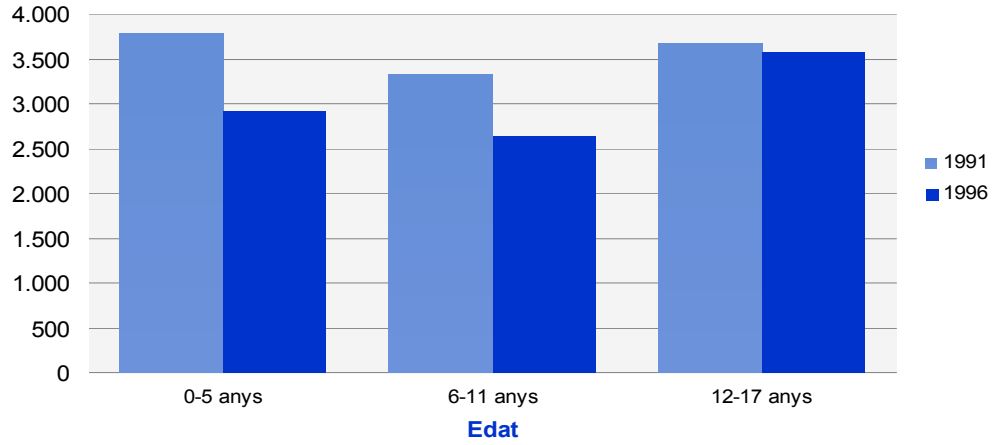

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona es constata un descens de menors que viuen en llars extenses (un nucli més altres persones) i múltiples (més d'un nucli). Aquesta disminució convergeix, tal com hem vist més amunt amb la notable reducció general de la dimensió de les llars a Catalunya.

En aquest sentit, hem comprovat (vegeu annex estadístic) una certa davallada de les llars que al mateix temps acullen menors 0-17 i persones de 65 anys i més. Al llarg del quinquenni 1991-1996 s'ha passat d'un 9% d'aquestes llars a un 7% o 8%, segons territori. Ara bé, és notori que en algunes de les llars extenses o múltiples amb menors hi poden viure-hi avis o àvies que tinguin menys de 65 anys. En tot cas cal no confondre la menor coresidència entre generacions amb una menor intensitat de les relacions intergeneracionals que, contràriament, continuen sent intenses a Catalunya malgrat que hagin canviat de perfil (Vegeu l'epígraf 4.2. sobre Solidaritats intergeneracionals).

2.2. DINÀMICA I DIVERSITAT DE LES FORMES FAMILIARS

Malgrat el que diuen alguns tòpics, al llarg del segle XX sempre han existit diferents formes de convivència familiar al costat del patró considerat convencional a Occident– família nuclear amb dos progenitors de diferent sexe i fills/es dependents, que viuen a la mateixa llar. Tanmateix, a inicis del segle XXI aquesta diversitat familiar no solament

ha augmentat i ha esdevingut més complexa sinó que també s'ha legitimat social i legalment. La diversitat familiar es configura per quatre vies diferents: 1) pels canvis en el nostre sistema familiar occidental que afecten les relacions de parentiu; 2) pel millor coneixement que tenim de la diversitat amb què s'ha presentat l'experiència familiar dins d'Europa; 3) per les famílies immigrades, procedents de cultures no dominants a Europa, que poden presentar noves formes d'organitzar-se; 4) per les famílies formades per parelles mixtes en el sentit que cada element de la parella procedeix d'una societat i una cultura ben diferent de la de l'altre.

De totes aquestes vies de diversificació de les formes, relacions i dinàmiques familiars, la més important, perquè afecta profundament el nostre sistema tradicional de família, és la relativa a les transformacions de les relacions de parentiu i sobretot les relacions d'aliança i les de filiació. En efecte, les etapes del cicle de vida familiar estan cada vegada menys pautades (desinstitucionalització del trajecte) de manera que, per exemple, el matrimoni com a patró de relacions de parella per a tota la vida o l'associació automàtica entre una vida en parella i un projecte de parentalitat deixen de formar part dels imaginaris de molts individus. Tal com va apuntar Beck fa ja quinze anys "*La família unitària per a tota la vida es converteix en un cas límit i la norma és una oscil·lació entre diverses famílies de duració limitada o entre formes no familiars de convivència"* (Beck 1998: 151) . Ara bé, cal no caure de manera ingènua en la idea que una pluralitat de vies en la configuració de familiars implica automàticament models educatius i de socialització molt diferents o alternatius pels fills. De fet, tal com assenyala Théry (1998) és justament quan hi ha fills pel mig, que els models de vida i valors transmesos són més similars entre les diferents formes de parella o família.

Els indicadors seleccionats mostren, en primer lloc, les diferents vies per les que es pot constituir avui una família (formació, ruptura, recomposició de parelles, adopció i reproducció assistida[4]) i il.lustra prou bé la possible variació de les trajectòries familiars en les biografies individuals. En segon lloc, s'analitzen els tipus de filiació segons el tipus de nuclis amb fills/es menors

[4] No aportem dades sobre el volum de la reproducció assistida, però en tot cas donem constància de la seva possibilitat.

L'abordatge de la diversitat familiar de la població de 0 a 17 anys, mitjançant l'estadística censal, es fa a partir de l'anàlisi dels nuclis. Aquesta anàlisi ens permet fer dos retrats (1991-1996) dels diferents tipus de nuclis als que pertanyen els menors en tant que fills, i del nombre i edat dels fills que viuen en aquests nuclis. Però, tal com hem comentat més amunt, no ens permet donar compte d'aquelles relacions de filiació .que no passen per la convivència en una mateixa llar, com és el cas d'infants de parelles separades. Tanmateix, tot i ser conscients que la diversitat familiar que envolta i condiciona la vida de molts infants i adolescents és més complexa que la que podem abastar estadísticament a partir de l'anàlisi de la residència (llars i nuclis), aquesta ens ofereix una informació bàsica per avançar en el coneixement de les situacions de vida de la infància i adolescència. Des d'un punt de vista ètico-polític entenem que l'objectivació de la diversitat pot contribuir a evitar judicis de valor sobre les diferents formes de vida familiar. La idea de fons és fer possible el reconeixement dels avantatges i desavantatges (límits) de cada forma familiar pels infants i joves que en formen part.

En el cas de Catalunya, com veurem, les formes no convencionals de família han augmentat i ho faran encara més en el futur. Tanmateix, des d'un punt de vista comparatiu es mantenen formes de convivència més 'tradicional' que a altres països europeus. Però estem immersos en un procés de multiplicació de les vies de formació de famílies. Això exigeix, com a primer pas, no estigmatitzar els infants i adolescents que viuen ja, a hores d'ara, en llars i famílies no convencionals. Certament, l'exercici de separar l'experiència diferent de l'experiència "negativa" no sembla resultar fàcil en una societat que ha estat –aparentment- tant homogènia com la nostra.

2.2.1. LES VIES DE FORMACIÓ, RUPTURA I RECOMPOSICIÓ DE PARELLES I FAMÍLIES

- Matrimonis i nuclis de parelles casades
- Matrimonis mixtes i matrimonis civils o religiosos
- Nuclis de parelles de fet
- Nuclis de parelles de fet del mateix sexe
- Separacions
- Divorcis
- Separacions de fet
- Nuclis monoparentals
- Nuclis monoparentals amb menors
- Famílies recompostes

2.2.1.1. Matrimonis i nuclis de parelles casades

A Catalunya hi ha hagut una forta disminució de matrimonis, tot i que les dades de 1999 indiquen una discreta remuntada de la nupcialitat. La davallada de la nupcialitat, des de la transició democràtica i fins avui (1975-1996) fa que el nombre de matrimonis s'hagi reduït en un 35%. El 1986 es van casar 17,5 persones de cada mil persones majors de 15 anys; el 1996 aquest indicador ha baixat a 13,9 persones, i el 1999 remunta fins a 14,5 persones.

TAULA 8. EVOLUCIÓ MATRIMONIS. CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999.

		1986	1991	1996	1999
Catalunya	Matrimonis	29.425	32.410	29.939	30.748
	Matrimonis per 1000 habitants	4,9	5,3	4,9	5,0
	Matrimonis per 1000 persones maridables de 15 anys i més.	17,5	17,1	13,9	14,5

Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2000.

L'edat mitjana al matrimoni ha experimentat un augment considerable en aquest mateix període**.** Així dels 28 anys de mitjana l'any 1986 s'ha passat als 31 anys d'edat pels homes, i dels 25 anys d'edat als 29 en el cas de les dones. El retard de la

primonupcialitat, té a veure amb el retard de les pautes d'emancipació de la llar parental i l'eventual formació d'una família pròpia. Capellades i Farré (2002) consideren que aquest fenomen porta a la 'desaparició de la nupcialitat precoç' o a la dràstica disminució de matrimonis celebrats abans dels 20 anys, tant per homes com per dones. Al mateix temps però, aquests demògrafs apunten que, per apreciar en el seu punt just aquesta disminució cal tenir en compte la davallada de la fecunditat entre 1975 i 1995, que ha provocat de retruc que els efectius de població de 15 a 19 anys hagin disminuït molt en els darrers vint anys.

Si comparem aquestes tendències amb dades espanyoles i europees veiem com el comportament del cas barceloní, metropolità i català en el seu conjunt segueix unes pautes molt similars a les de l'Estat espanyol i al conjunt d'Europa. És a dir, s'observa una tendència de creixement entre 1985 i 1990 i davallada al llarg dels noranta que s'explicaria per les fluctuacions dels primers matrimonis. A finals dels noranta la xifra de matrimonis a la Unió Europea és un 9% inferior a la corresponent a l'any 1985. A l'Estat espanyol els matrimonis de 1990 creixen un 10% respecte l'any 1985; però en la dècada dels noranta la xifra de matrimonis torna a disminuir fins situar-se en nivells semblants als de 1985. L'edat mitjana al primer matrimoni també és similar en el conjunt d'Europa (Capellades i Farré 2002)

A Barcelona, durant el quinquenni de 1991 a 1996, el total de nuclis matrimonials ha disminuït el 22%. A la Regió Metropolitana aquesta disminució ha estat d'un 6% i al conjunt de Catalunya d'un 4%. La menor pràctica matrimonial a Barcelona que no pas a la resta del territori, s'explica primer perquè la nupcialitat a la ciutat ha disminuït a tots els grups d'edat mentre que a Catalunya ha afectat especialment als nuclis més joves i fins a 34 anys. També cal tenir en compte que a Barcelona hi viu una major proporció de nuclis de parelles de fet, tant de primera unió com d'unions successives, després d'una ruptura matrimonial o d'una ruptura de parella de fet.

TAULA 9. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA. 1991 I 1996.

		1991			1996			Variació %
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**	1991 -1996
Barcelona	menys de 20 anys	65	374	**439**	110	190	**300**	-31,7
	20-34 anys	53.621	70.802	**124.423**	32.065	44.369	**76.434**	-38,6
	35-49 anys	114.394	120.666	**235.060**	89.050	94.840	**183.890**	-21,8
	50-64 anys	119.465	115.656	**235.121**	92.836	91.090	**183.926**	-21,8
	65-79 anys	70.818	56.972	**127.790**	62.885	51.564	**114.449**	-10,4
	80 i més	11.002	4.895	**15.897**	9.549	4.442	**13.991**	-12,0
	Total	369.365	369.365	**738.730**	286.495	286.495	**572.990**	**-22,4**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 17. PERCENTATGES DE NUCLIS MATRIMONIALS PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

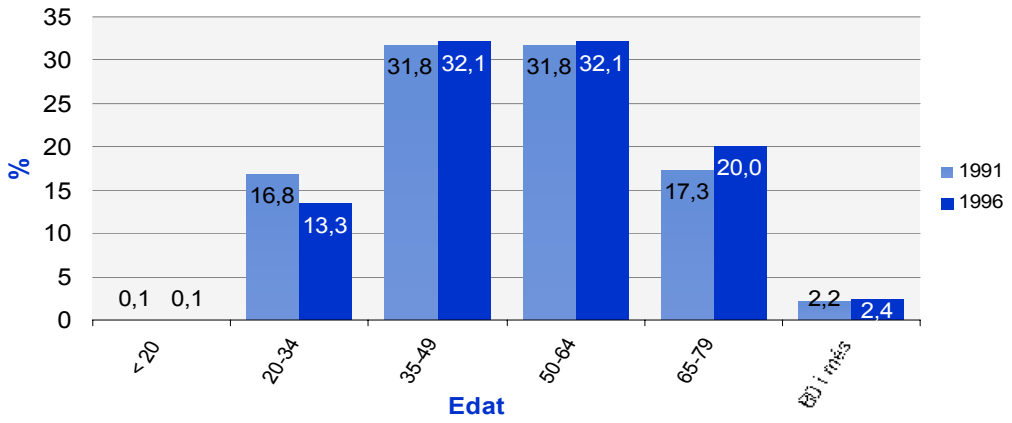

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Com a la resta de Catalunya a Barcelona s'aprecia un retard de l'edat al matrimoni. Així, l'any 1991, el 83% dels nuclis matrimonials de la ciutat són majors de 35 anys, mentre que l'any 1996 ja ho són el 87%. A l'inrevés, si el 1991 el 17% de nuclis tenia menys de 35 anys, cinc anys més tard solament és el 13% que té aquesta edat. El retard en l'edat d'accés al matrimoni s'explica per opcions de vida en parella de fet, o amb les opcions de mantenir relacions de parella tot i viure a la casa dels pares. Es pot relacionar, per tant, amb el retard generalitzat de l'emancipació dels joves de la llar parental.

2.2.1.2. Matrimonis mixtes i matrimonis civils o religiosos

A Catalunya augmenten els matrimonis que compten amb algun dels cònjuges de nacionalitat estrangera, d'acord amb l'augment d'aquesta categoria de població. Si l'any 1986, un 1,3 % del total de matrimonis realitzats eren mixtes, l'any 1999 ja ho són el 3,4%. S'aprecia un lleuger predomini d'home espanyol casat amb dona estrangera enfront de l'home estranger casat amb dona espanyola. Els matrimonis en què ambdós cònjuges són estrangers representa només el 0,6% l'any 1999 (Capellades i Farré 2002).

TAULA 10. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999.

	1991			
	Catòlica	Civil	Altres religions	Total
Barcelona	5.015	3.276	3	8.294
Regió Metropolitana	15.876	7.432	6	23.314
Catalunya	22.755	9.705	31	32.491
	1996			
	Catòlica	Civil	Altres religions	Total
Barcelona	4.127	2.754	21	6.902
Regió Metropolitana	14.375	6.967	91	21.433
Catalunya	20.567	9.268	104	29.939
	1999				Variació % 1991-1999		
	Catòlica	Civil	Altres religions	Total	Catòlica	Civil	Altres religions
Barcelona	3.625	2.588	31	6.244	-27,7	-26,6	933,3
Regió Metropolitana	14.369	7.459	98	21.926	-9,5	0,4	1533,3
Catalunya	20.513	10.106	129	30.748	-9,9	4,0	316,1

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Mentre que gairebé 3 de cada 6 matrimonis a Barcelona, així com al conjunt de la Regió Metropolitana i a Catalunya, se celebren segons el ritus catòlic, entre 3 i 4 ho fan pel civil. La forma més minoritària la constitueixen els matrimonis celebrats segons altres religions.

Ara bé, més enllà d'aquesta afirmació general, les dades comparades de 1991 amb les de 1999, corroboren un clar augment dels matrimonis civils i els celebrats per altres religions en les tres àmbits territorials. Del 39% de matrimonis civils celebrats a

Barcelona l'any 1991, vuit anys després se'n registra un augment de dos punts percentuals. Així, el 1999 la ciutat acull un major nombre de percentatge de matrimonis civils (41%) que la Regió Metropolitana (34%) o que el conjunt de Catalunya (33%). Els matrimonis catòlics, en canvi, han sofert un descens del 28% a la ciutat. Dels 5.015 matrimonis celebrats segons el ritus catòlic l'any 1991, se'n passen a registrar 3.625 vuit anys més tard. L'increment notable dels matrimonis civils no només està relacionat amb el procés de secularització de la societat catalana, sinó també amb l'augment de les segones núpcies. Pel que fa als matrimonis religiosos no catòlics, les dades no arriben a l'1% dels enllaços; ara bé, els seus discrets percentatges, en tots els àmbits territorials, contrasten amb el seu creixement percentual en el període contemplat (entorn del 90%), increment que reflecteix que la nostra societat és receptora d'homes i dones d'altres cultures i orígens.

FIGURA 18. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999.

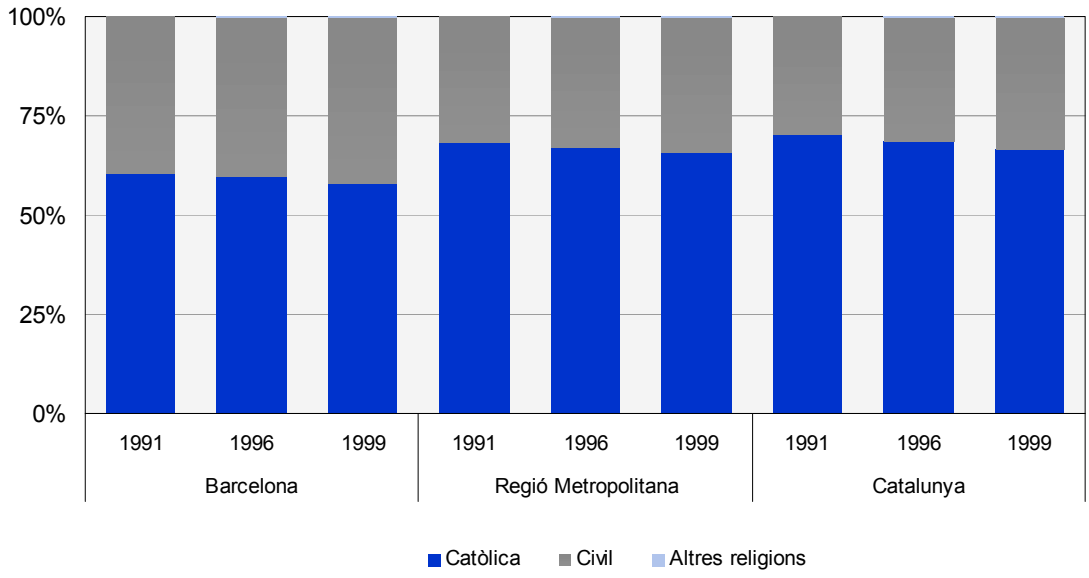

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Per grups d'edat, les dades corresponents a l'any 1999 mostren una concentració de població més jove en el cas dels matrimonis religiosos que no pas en els matrimonis civils. Pel que fa als matrimonis catòlics, a la ciutat de Barcelona més del 50% es concentren en la franja entre 25 i 29 anys, i un 25% es concentra en el grup d'edat de 30 a 34 anys. Ara bé, a partir dels 40 anys, el percentatge d'enllaços per ritus catòlic no arriba al 3%. Per sexe, les dones que es casen seguint la celebració catòlica ho fan més

joves que els seus cònjuges masculins. Dels 20 als 29 anys trobem un 70% de les dones que celebren el matrimoni catòlic mentre que el percentatge d'homes és del 57%.

En el cas de les unions civils a Barcelona, en canvi, els percentatges es distribueixen força més homogèniament pels diferents sexes i grups d'edat. Com s'ha apuntat, l'augment de les segones núpcies és un factor determinant de la major distribució per edats. Així doncs, hi ha un 24 % de matrimonis civils, tant entre els 25 a 29 anys, com entre els 30-34 anys. Dels 35 als 39 el percentatge és del 16% i aquest va disminuint a mesura que augmenta l'edat. Per sexes, també les dones que es casen pel civil ho fan més joves (37% durant la vintena) que els homes (27% en la mateixa franja d'edat).

Més del 60% dels matrimonis celebrats a Barcelona per altres religions que no són la catòlica s'acumulen en les edats més joves, dels 20 als 29 anys, seguint així un comportament més similar al matrimoni catòlic que al civil. Les dones també aquí es casen més joves que els homes. Dels matrimonis celebrats dels 20 als 24 anys, el percentatge de dones és el doble que el d'homes. No hem d'oblidar, però, que per aquest tipus de celebracions estem encara davant d'uns nombres absoluts molt residuals (62 matrimonis a Barcelona l'any 1999).

2.2.1.3. Nuclis de parelles de fet

La promulgació de la Llei catalana d'Unions Estables de parella l'any 1998 (i des d'aquest moment a altres CC.AA) pot reforçar l'augment important de les parelles que opten per conviure sense matrimoni civil o religiós i així ho declaren en les dades censals o padronals. A d'altres països europeus, per exemple França, aquest tipus d'unió afecta ja al 50% de totes les parelles. Cal fer notar que abans de l'existència de la Llei, la demanda social de reconeixement d'aquests tipus d'unió (a efectes de drets socials i altres) va originar que alguns Ajuntaments catalans i espanyols obrissin un registre municipal de parelles de fet. En el cas de Barcelona l'any 1996 se'n van enregistrar per aquesta via 96 casos, i 437 casos l'any 2000. Ara bé, solament poden registrar-se com a parelles de fet aquelles persones que no són casades quan, en canvi, la dinàmica de formació d'una parella de fet és independent de l'estat civil de cada cònjuge. En tot cas,

la Llei catalana d'Unions Estables de parella contempla la possibilitat de regular els drets i deures de les parelles de fet heterosexuals com també de les parelles de fet homosexuals. En aquest epígraf comenten les dades existents sobre les parelles de fet heterosexuals; en el següent presentem les dades sobre les parelles del mateix sexe.

A Catalunya, el pes relatiu de les parelles de fet, dins del conjunt de totes les parelles, matrimonials o de fet, mostra una clara tendència a augmentar. Segons dades de l'Idescat (Llars i Famílies a Catalunya 1996) del 3,7% de parelles de fet sobre el total de parelles catalanes de l'any 1991, s'ha passat a un 8,5% l'any 1996. Malgrat que aquesta via de formació de família és minoritària a la nostra societat, totes les estadístiques apunten clarament la seva progressiva implementació.

Entre 1991-1996 a Barcelona es registra una variació percentual molt notable (+ 222%) de les parelles de fet heterosexuals, que tripliquen els seus efectius (de 18.480 a 59.505). La tendència és igual de remarcable a tot el territori català on el fenomen s'ha més que duplicat. En el conjunt de Catalunya hi ha declarades, l'any 1996, 128.309 parelles de fet heterosexuals.

TAULA 11. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996			Variació % 1991-1996
		homes	dones	total	homes	dones	total	
Barcelona	menys de 20 anys	75	246	**321**	624	1.002	**1.626**	406,5
	20-34 anys	7.315	9.173	**16.488**	16.165	18.499	**34.664**	110,2
	35-49 anys	6.579	5.340	**11.919**	16.377	15.463	**31.840**	167,1
	50-64 anys	2.936	2.336	**5.272**	11.010	10.820	**21.830**	314,1
	65-79 anys	1.307	1.205	**2.512**	11.951	11.707	**23.658**	841,8
	80 i més	268	180	**448**	3.378	2.014	**5.392**	1103,6
	Total	18.480	18.480	**36.960**	59.505	59.505	**119.010**	**222,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 19. ESTRUCTURA PER EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA 1991 I 1996.

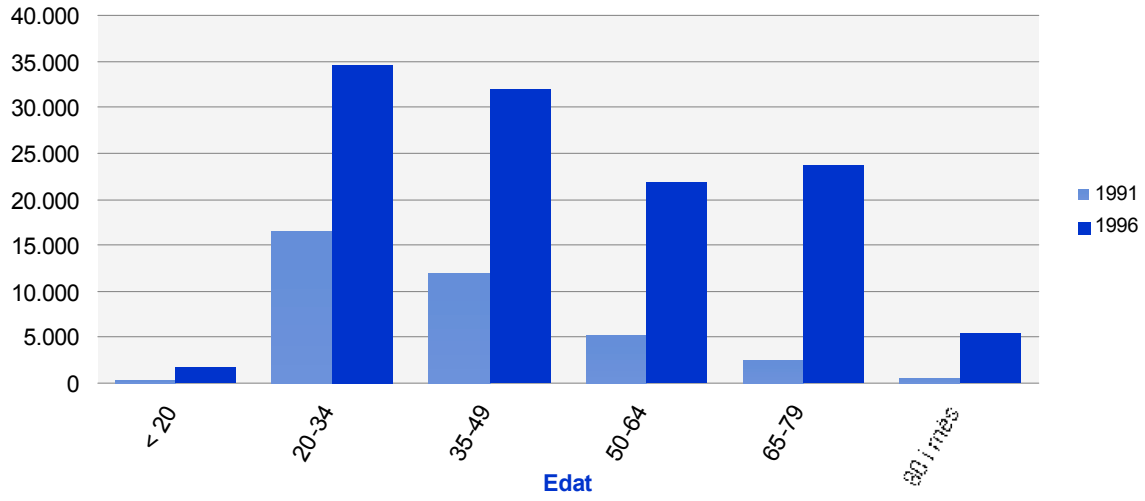

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

La parella de fet és una forma de convivència que augmenta molt a tot Catalunya i tots els grups d'edat, i ja no es pot considerar exclusiva de la població jove. Entre 1991-1996 es constaten forts augments tant entre les persones de 20 a 49 anys com entre la gent més gran però l'increment és més important en les franges d'edat més avançades. Aquest fenomen s'explica pel gran ventall d'etapes del cicle de vida i d'estat civil que aquest tipus d'unió pot aixoplugar: parelles joves o grans formades per diverses combinacions de separats, divorciats, vidus i solters. Per exemple, el 1991 a la ciutat de Barcelona hi havia 7 dones d'entre 65 i 79 anys d'edat en parella de fet, per cada 100 dones en parella de fet; cinc anys més tard ja són 20 per cada 100. Cal veure però que la major concentració d'efectius de parelles de fet es troba en l'edat de major fecunditat de les dones**.** Tot plegat significa que aquest tipus d'unió comença a formar part de manera consistent del nostre sistema actual de formació de parelles i famílies.

2.2.1.4. Nuclis de parelles de fet del mateix sexe

L'any 1996 a Catalunya hi ha registrades 135.458 nuclis de parelles de fet de les quals 128.309 són parelles heterosexuals i 17.147 són parelles de fet del mateix sexe. Al llarg del quinquenni les 18.480 parelles de fet heterosexuals que viuen a Barcelona augmenten fins a 59.505 i les 2.718 parelles de fet del mateix sexe fins a 6.351.

TAULA 12. NUCLIS DE PARELLES DE FET PER ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991				1996			
	Parelles heterosexuals	Parelles homosexuals	Total nuclis parelles fet	% nuclis parelles fet homosexuals	Parelles heterosexuals	Parelles homosexuals	Total nuclis parelles fet	% nuclis parelles fet homosexuals
Barcelona	18.480	2.718	21.198	12,8	59.505	6.351	65.856	9,6
Regió Metropolitana	41.175	7.699	48.874	15,8	102.728	12.998	115.726	11,2
Catalunya	54.102	10.863	64.965	16,7	128.309	17.149	145.458	11,8

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Però en nombres relatius augmenten més els nuclis de les parelles de diferent sexe (els seus efectius es tripliquen) que no pas les de mateix sexe (es dupliquen). De manera que de gairebé un 13% de parelles de fet del mateix sexe registrades l'any 1991 a Barcelona sobre totes les parelles de fet, es passa a un 10% cinc anys més tard. Cal destacar també que els percentatges de nuclis homosexuals sobre el total de parelles de fet a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya són dos punts percentuals superiors als de la ciutat de Barcelona.

FIGURA 20. NUCLIS DE PARELLES DE FET DEL MATEIX SEXE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

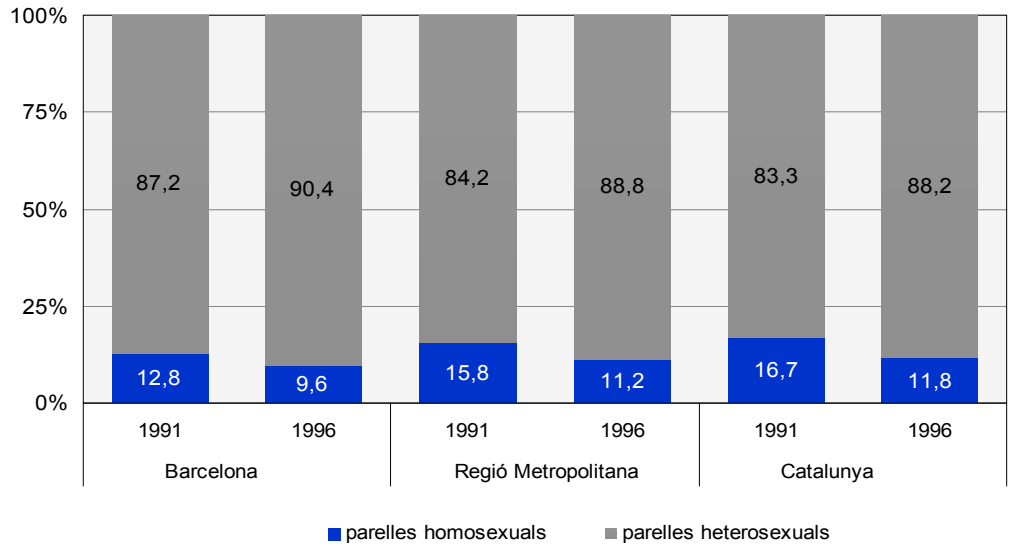

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

2.2.1.5. Separacions

La ruptura de la unió matrimonial pot donar lloc a la separació (judicial o de fet) o al divorci. Per tant, cal considerar al menys tres categories per tal d'abastar el fenomen de la ruptura de parelles: separació judicial, separació de fet, i divorci. Quan hi ha matrimoni són possibles les tres vies de ruptura; quan no hi ha matrimoni solament és possible la separació de fet. És important tenir present aquesta qüestió a l'hora d'observar les tendències actuals en la formació i ruptura de parelles. Les dades de separacions i divorcis d'aquest apartat fan referència, primer, a l'estat civil declarat pels propis individus en el cens i el padró i, en un segon moment, a les dades del registre judicial de separacions i divorcis. En l'apartat següent que anomenem "Separacions de fet" es fa un intent per apamar aquest altre tipus de ruptura de parella.

També haurem de tenir en compte que l'estat civil declarat al cens o al padró per la població (solters, casats, separats, divorciats) no exclou la possibilitat que en el mateix moment una persona amb qualsevol d'aquests estats civils estigui formant una parella de fet, o l'estigui trencant. Aquestes precaucions ens poden fer entendre millor que el percentatge de la població separada i divorciada en el conjunt d'Espanya es mogui solament al voltant de l'1% segons dades del darrer cens de 1991. Barcelona amb un 1,9% i Catalunya amb un 1,8% tenen un percentatge superior a la mitjana espanyola en les declaracions del mateix any (Ruiz Becerril 1999). En tot cas, des de la transició democràtica, i sobretot a partir de la legalització del divorci amb la introducció de la Llei de l'any 1981, l'increment de les ruptures de parella no ha deixat de créixer, encara que les taxes observades per Espanya i Catalunya són molt inferiors a les de la resta de països europeus.

A tot el territori català s'observa un augment progressiu del nombre de separats i separades després d'una unió matrimonial. L'any 1986 a Catalunya es declaren com a separats i separades 61.020 persones, i deu anys més tard se'n declaren 98.095, el que representa un increment del 61% en deu anys. Les separacions afecten cada vegada més a gent més gran mentre que disminueixen, en nombres absoluts i relatius, les separacions entre els 20 i 34 anys d'edat. Aquest fet s'explica perquè en aquestes edats

han disminuït els matrimonis i han augmentat les parelles de fet (la qual cosa no exclou, tal com hem advertit abans, que la parella també pugui separar-se, separació que, pressumptament, no queda registrada). El grup entre 35 i 49 anys és el que acumula més persones separades. La mateixa tendència s'observa pel conjunt d'Espanya pels anys 1986 i 1991. En el cas de Barcelona cal destacar l'increment de separacions entre població de menys de 20 anys, encara que els seus efectius són petits, i la disminució de separacions entre els 20 i 24 anys d'edat.

TAULA 13. POBLACIÓ SEPARADA SEGONS SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

	Edat	1991			1996			Variació % 1991-1996
		Separats	Separades	Total	Separats	Separades	Total	
Barcelona	menys de 20 anys	16	16	32	17	35	52	62,5
	20-34 anys	1.908	3.701	5.609	1.693	3.327	5.020	-10,5
	35-49 anys	4.462	6.179	10.641	5.159	7.828	12.987	22,0
	50-64 anys	2.325	3.350	5.675	3.158	4.442	7.600	33,9
	65-79 anys	815	1.731	2.546	1.216	1.913	3.129	22,9
	80 i més	122	462	584	150	325	475	-18,7
	Total	**9.648**	**15.439**	**25.087**	**11.393**	**17.870**	**29.263**	**16,6**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

FIGURA 21. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

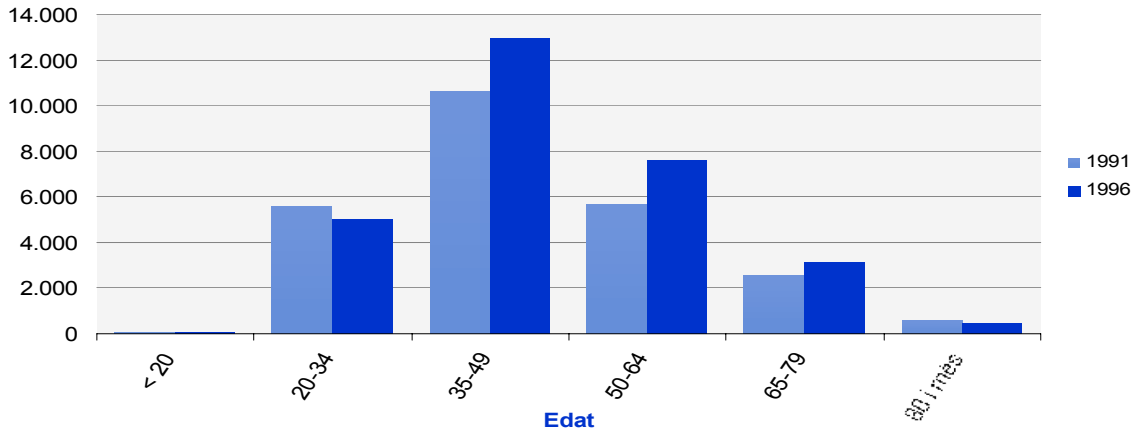

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

És molt rellevant la major proporció de dones separades que d'homes separats dins del conjunt de la població separada. Si en el conjunt de Catalunya el percentatge d'homes separats gira entorn del 40% de totes les persones separades, el de dones separades tendeix al 60%, la diferència és més marcada i constant en el temps a Barcelona. Aquest fet es pot explicar perquè els homes separats tendeixen més que les dones a demanar el divorci per poder-se tornar a casar. Al mateix temps és probable que una part important de les dones separades de Barcelona disposin d'una millor situació laboral i econòmica

que les dones separades de la resta de la Regió Metropolitana i, per tant, mantenen més temps la seva situació de separades. També cal fer notar que la majoria de dones separades amb fills conviuen amb aquests després de la ruptura, fet que probablement afecta la decisió de formalitzar una nova parella.

FIGURA 22. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

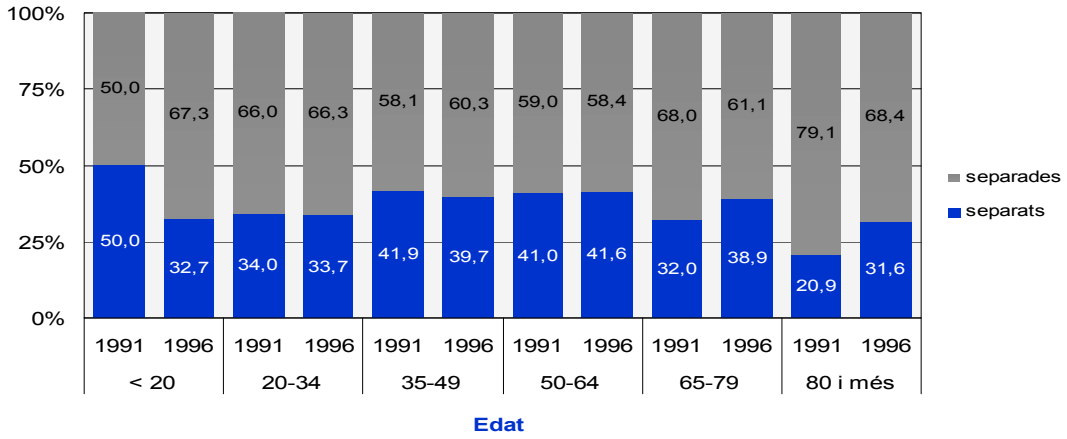

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En el conjunt d'Espanya els percentatges totals per sexe confirmen les tendències del territori català. Ara bé, sobta la diferència entre separats i separades menors de 20 anys a l'Estat espanyol: al voltant del 20% d'homes i 80 % de dones tant pel 1981 com pel 1986. Al mateix temps, però, cal tenir present que la proporció de separats i separades per aquesta franja d'edat no representa ni l'1 % del conjunt de les separacions.

2.2.1.6. Divorcis

A tot Catalunya el nombre de divorciats i divorciades s'ha triplicat entre 1986 i 1996, concretament ha augmentat de 20.980 a 65.850 persones. Cal recordar que l'entrada en vigor de la Llei espanyola del divorci va produir-se l'any 1981. Aquest fet ens explica l'increment general de divorcis a casa nostra, i ens permet ponderar millor el seu fort creixement de més del 200% al llarg del decenni 1986-1996. En canvi, si considerem la variació percentual en el quinquenni 1991-1996, l'increment és menor en els tres àmbits territorials: essent del 53 % a Barcelona, del 77% a la Regió Metropolitana i del 82% a tota Catalunya.

Per grups d'edat, apareixen algunes diferències entre persones separades i persones divorciades. Si bé el grup entre 35 i 49 acumula també els majors efectius de divorciats/des, no és menyspreable l'important augment dels divorcis entre persones majors de 50 anys a tots els àmbits territorials observats.

TAULA 14. POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996			Variació % 1991-1996
		Divorciats	Divorciades	Total	Divorciats	Divorciades	Total	
Barcelona	menys de 20 anys	8	13	21	14	33	47	123,8
	20-34 anys	966	2.207	3.173	818	1.988	2.806	-11,6
	35-49 anys	3.185	5.213	8.398	4.624	8.227	12.851	53,0
	50-64 anys	1.329	2.128	3.457	2.497	4.044	6.541	89,2
	65-79 anys	340	544	884	621	1.233	1.854	109,7
	80 i més	22	49	71	80	262	342	381,7
	Total	**5.850**	**10.154**	**16.004**	**8.654**	**15.787**	**24.441**	**52,7**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

FIGURA 23. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER EDAT. BARCELONA 1991 I 1996.

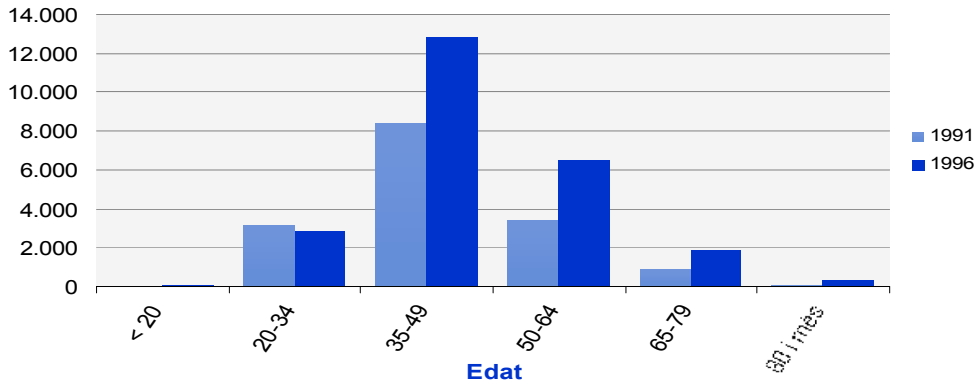

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Hi ha gairebé el doble de dones que d'homes divorciats, proporció que no varia entre 1986 i 1996. A Barcelona en concret, l'any 1986, sobre el total de persones divorciades (9.070), un 36 % són homes (3.317) i un 64 % dones (5.753). Deu anys més tard la proporció és molt similar (8.654 homes i 15.787 dones). L'explicació és similar a la que s'ha donat davant del major nombre de dones separades. De manera més freqüent els homes separats demanen a continuació el divorci per tornar-se a casar i, per tant, passen a formar part de la categoria de casats (en segones núpcies). En canvi, les dones separades i divorciades triguen molt més a casar-se de nou o bé mai hi tornen, la qual cosa no impedeix que visquin en parella de fet. Tal com hem dit més amunt podem relacionar aquests comportaments diferencials per gèneres amb la major responsabilitat

de criança que les mares tenen amb els fills, tal com mostren les dades de famílies monoparentals; però també es pot relacionar amb l'augment del valor de la seva autonomia personal.

FIGURA 24. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996.

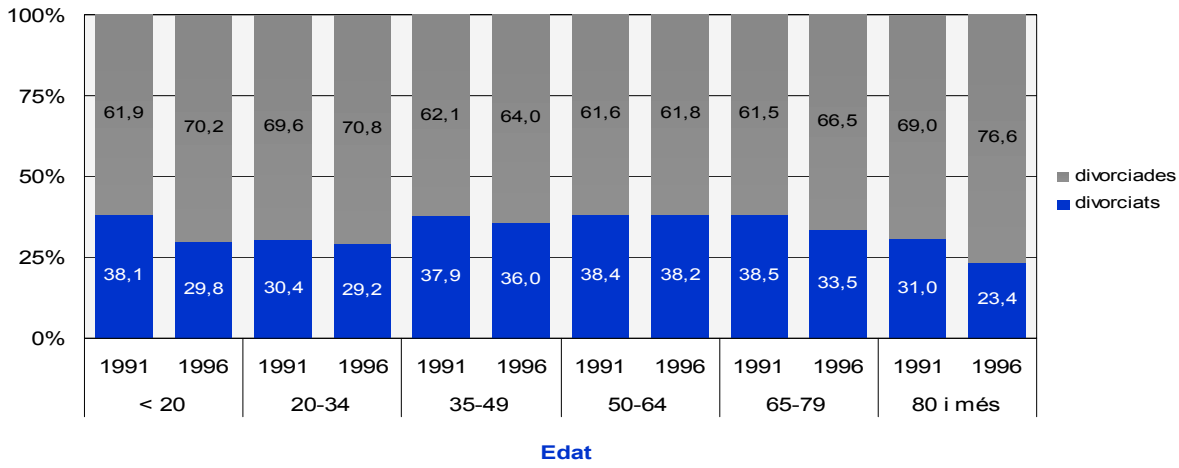

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Al llarg del decenni 1986-1996 Barcelona ha passat de tenir un índex de 4,3 persones separades o divorciades per cada 100 persones casades a un índex de 7,6. Pel que fa al conjunt de Catalunya, aquesta relació -entre la població separada o divorciada i la població casada- mostra una tendència creixent en tots els àmbits territorials observats. L'increment de l'índex, però, és força més acusat a la ciutat que en el conjunt de Catalunya i sobretot que a Espanya.

FIGURA 25. RELACIÓ ENTRE POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA AMB POBLACIÓ CASADA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996.

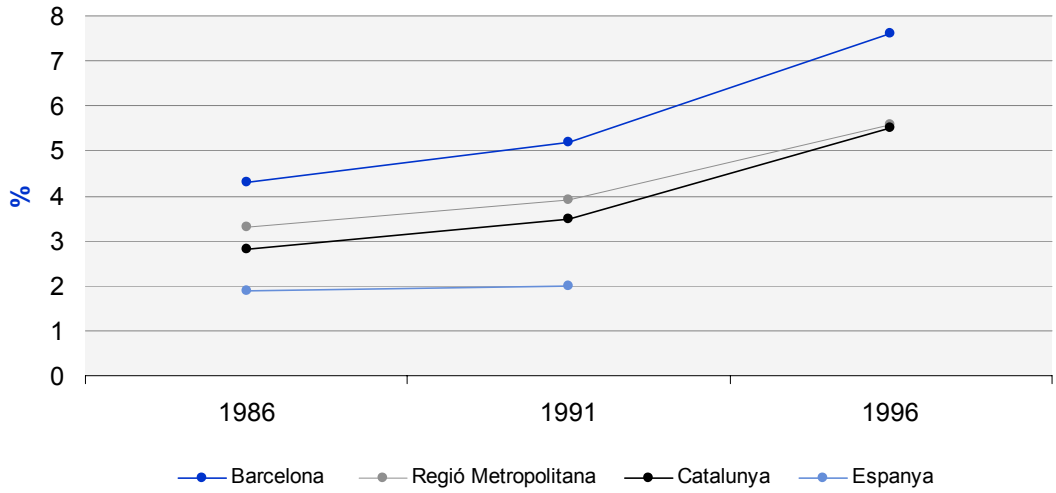

Nota: Aquesta ràtio s'ha calculat a partir de la suma de la població separada i la divorciada d'un determinat any *100/ població casada en el mateix any.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Si en comptes de prendre la declaració censal de l'estat civil com a referent es pren el registre judicial del nombre de separacions i divorcis, l'evolució creixent del fenomen queda confirmada tant pel conjunt d'Espanya com a la resta de països europeus. En el decenni 1986-1996, les separacions judicials a Espanya augmenten un 45%, mentre que els divorcis ho han fet en un 40%. En total, de 47.540 separacions i divorcis registrats als jutjats l'any 1986 s'ha passat a 83.888 deu anys més tard.

L'índex que mesura el nombre de divorcis pel nombre de matrimonis celebrats el mateix any reflecteix les diferències entre els països europeus. Mentre que Espanya ha passat d'un 4,7 a un 17,1 entre 1981 i 1996 -xifres que fan que tingui l'índex de divorcialitat més baix de la UE juntament amb Itàlia-, la mitjana de l'Europa dels 15 ha passat d'un índex de 24,7 a un índex de 36,2 pels mateixos anys.

2.2.1.7. Separacions de fet

Ara bé, tal com hem apuntat abans, les dades de separacions i divorcis –censals o judicials- de les parelles casades no inclouen tota la casuística possible de les ruptures de les parelles casades. Tal com afirma Almeda (2002*) "l'estudi de les ruptures matrimonials ha de considerar les separacions de fet com una variable important si es*

pretén captar l'abast real d'aquest fenomen". En efecte, la ràtio que acabem de comentar es calcula sobre l'estat civil declarat en un moment determinat i, per tant, recull estrictament la vessant individual de la situació de vida. En canvi, no recull la possibilitat que una persona encara casada estigui separada de fet i fins i tot que pugui estar convivint amb una altra parella (i amb infants no propis). Per captar millor la diversitat de situacions de vida familiar dels infants i adolescents caldria registrar també les parelles de fet, les separacions de fet i les recomposicions familiars. Aquestes dades són fonamentals per poder comprendre l'evolució futura de les formes i relacions familiars.

A partir de les estimacions fetes per Almeda (2002), entre 1991 i 1996 el nombre de persones que figuren com a casades però que cohabiten (i que, per tant, són persones separades de fet que formen una parella de fet) s'ha triplicat. Aquesta autora estima que les separacions de fet (al voltant d'un 3%) són la forma de ruptura majoritària, per sobre de les separacions judicials i el divorci que es mouen entre l'1 i el 2%. Així, tots els diferents tipus de ruptura conformen un 5,5% en el cas dels homes i d'un 6,2% en el cas de les dones. Fins i tot, encara quedarien excloses d'aquesta estimació de les persones separades de fet aquelles que han format una parella sense casar-se i que després s'han separat.

2.2.1.8. Nuclis monoparentals

Els estudis més recents confirmen la tendència a créixer d'aquesta forma familiar que, sense ser 'nova' en el seu aspecte més extern, sí que pot presentar amb el temps reptes nous per la nostra societat. Actualment, les vies d'accés a la monoparentalitat són múltiples i variades (viduïtat, separació, divorci, mares solteres, solters/es que adopten, emigració, empresonament, abandonament de la família etc.). Malgrat la persistència de la forma més 'tradicional' de la monoparentalitat (el cas d'una vídua o un vidu que viu amb els seus fills o filles) la ruptura de la parella és cada vegada més freqüent en la constitució (gairebé sempre per part de la dona) d'una llar monoparental. De fet, les separacions de fet constitueixen avui un dels camins més característics cap a la monoparentalitat (Almeda 2002).

En efecte, durant el quinquenni 1991-1996 els nuclis monoparentals incrementen a tot Catalunya en un 24% i passen de 178.604 a 221.854 nuclis. A Barcelona incrementen en un 13% i passen de 63.887 a 71.910 nuclis monoparentals.. El mateix any, aquests nuclis representen el 12% de tots els nuclis de Barcelona, l'11% de tots els nuclis de la regió Metropolitana i de Catalunya.

TAULA 15. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996			Variació % 1991-1996
		nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total	nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total	
Barcelona	menys de 20 anys	1	77	**78**	76	116	**192**	146,2
	20-34 anys	498	5.019	**5.517**	1.236	4.535	**5.771**	4,6
	35-49 anys	2.121	13.071	**15.192**	4.435	16.078	**20.513**	35,0
	50-64 anys	3.442	15.385	**18.827**	5.433	14.732	**20.165**	7,1
	65-79 anys	2.459	13.607	**16.066**	3.532	12.761	**16.293**	1,4
	80 i més	1.232	6.975	**8.207**	1.416	7.560	**8.976**	9,4
	Total	**9.753**	**54.134**	**63.887**	**16.128**	**55.782**	**71.910**	**12,6**
	% sexe	**15,3**	**84,7**	**100,0**	**22,4**	**77,6**	**100,0**	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En general, 8 de cada 10 nuclis monoparentals els encapçala una mare i 2 de cada 10 un pare. Però els encapçalats per un pare estan augmentant. L'any 1991 solament es censa a Barcelona un pare de menys de 20 anys que viu amb el seu fill i 77 mares d'aquest grup d'edat; cinc anys més tard, el 1996, aquest nombre passa a ser de 76 i 116 respectivament. En nombres absoluts, a la franja de 20-34 anys d'edat els nuclis amb pare es doblen i més (de 498 a 1.236) però, en canvi, disminueixen els nuclis amb una mare (de 5.019 a 4.535). En la franja de 35-49 anys també es dupliquen els nuclis de pare-fills (de 2.121 a 4.435) i s'incrementen els de mare-fills (de 13.071 a 16.078). Si aquesta tendència es manté en el futur, estaríem davant d'una diversificació de les pràctiques de la paternitat, en el sentit que el pare assumeix directament la criança dels fills.

FIGURA 26. EVOLUCIÓ DE NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL SEXE DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996.

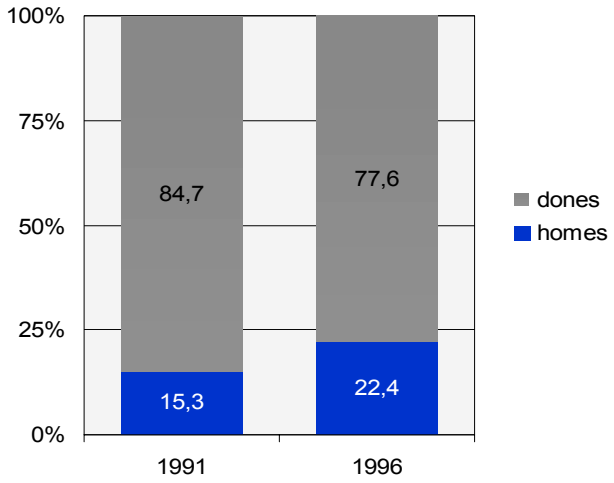

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 27. DISTRIBUCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS PER EDAT DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996.

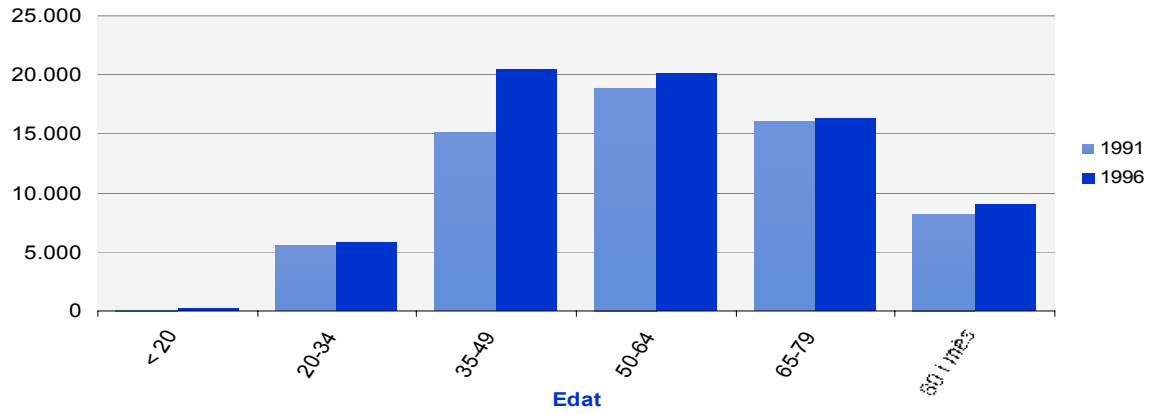

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Al llarg del quinquenni, l'estructura d'edat de mares o pares en nuclis monoparentals varia de manera similar a tots els territoris, especialment pel que fa a l'augment important entre els 35 i els 49 anys que a Catalunya és del 47% i a Barcelona del 35%. Per tant, es constata un rejoveniment del fenomen de la monoparentalitat per causa, fonamentalment, de l'increment de les ruptures de fet i de les separacions i els divorcis entre adults joves. En el cas de Barcelona cal fer esment de l'important increment relatiu de la monoparentalitat entre persones de menys de 20 anys i persones de 65 i més anys d'edat.

2.2.1.9. Nuclis monoparentals amb fills menors

L'abast de la monoparentalitat es redueix, lògicament, quan es tracta solament de nuclis amb fills menors entre 0-17 anys d'edat. Malgrat que algunes fonts oficials (EPA) estableixen com a requisit que el fill o filla sigui menor d'edat per poder parlar de 'família monoparental', altres treballs apunten la necessitat de considerar l'emancipació tardana dels joves, tant important al nostre país, per tal de poder abastar el fenomen monoparental en tota la seva extensió i complexitat (Almeda 2002).

A Catalunya els 221.854 nuclis monoparentals de l'any 1996 es redueixen a 81.786 quan posem la condició que hi visquin menors de 17 anys, però quan hi viuen menors i joves fins a 26 anys arriben a ser 132.697. A Barcelona, els 71.910 nuclis monoparentals de l'any 1996, passen a ser 24.275 si posem la condició que incloguin menors de 17 anys.

TAULA 16. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17. BARCELONA. 1996.

	Edat	1991			1996			Variació % 1991- 1996
		Monoparental pare	Monoparental mare	Total Monoparentals	Monoparental pare	Monoparental mare	Total Monoparentals	
Barcelona	Menys de 20	1	77	**78**	76	116	**192**	146,15
	20 a 34	498	5014	**5512**	1232	4509	**5741**	4,15
	35 a 49	1734	10158	**11892**	3543	11476	**15019**	26,29
	50 a 64	726	2048	**2774**	1310	1775	**3085**	11,21
	65 i més	61	26	**87**	189	49	**238**	173,56
	Total	**3020**	**17323**	**20343**	**6350**	**17925**	**24275**	**19,33**
	% sexe	**14,8**	**85,2**	**100,0**	**26,2**	**73,8**	**100,0**	**-**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 28. DISTRIBUCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 PER EDAT DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996.

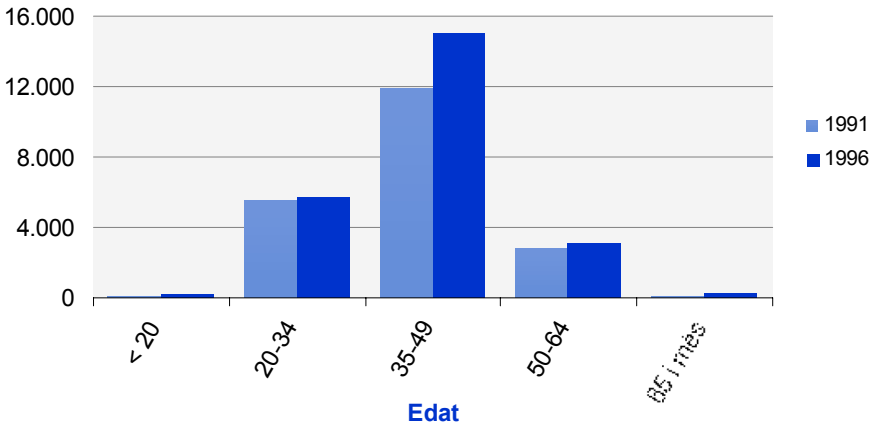

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 29. EVOLUCIÓ DE NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 SEGONS EL SEXE DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996.

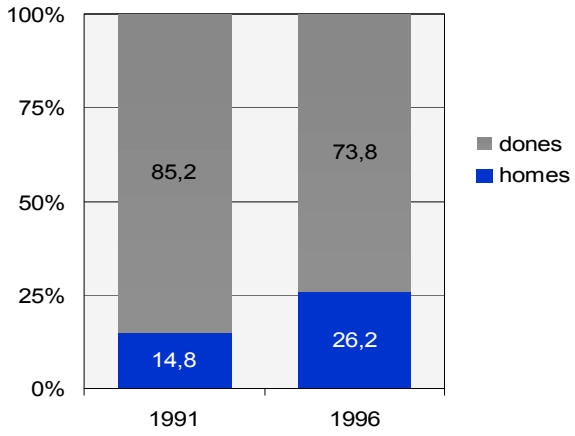

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

És rellevant fer notar que els nuclis monoparentals amb fills menors i encapçalades per pares augmenten de manera important a Barcelona. És probable que quan es faci l'anàlisi del cens de l'any 2001 aquesta tendència hagi augmentat i es pugui dir que 3 de cada 10 de les llars monoparentals amb menors estan encapçalades per pares.

Tant a Barcelona com a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya també s'experimenta un augment molt significatiu de nuclis monoparentals amb fills menors encapçalats per mares o pares casats o solters. En canvi disminueixen les llars monoparentals de progenitors vidus, separats o divorciats.

FIGURA 30. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL DEL PROGENITOR AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA. 1991 I 1996.

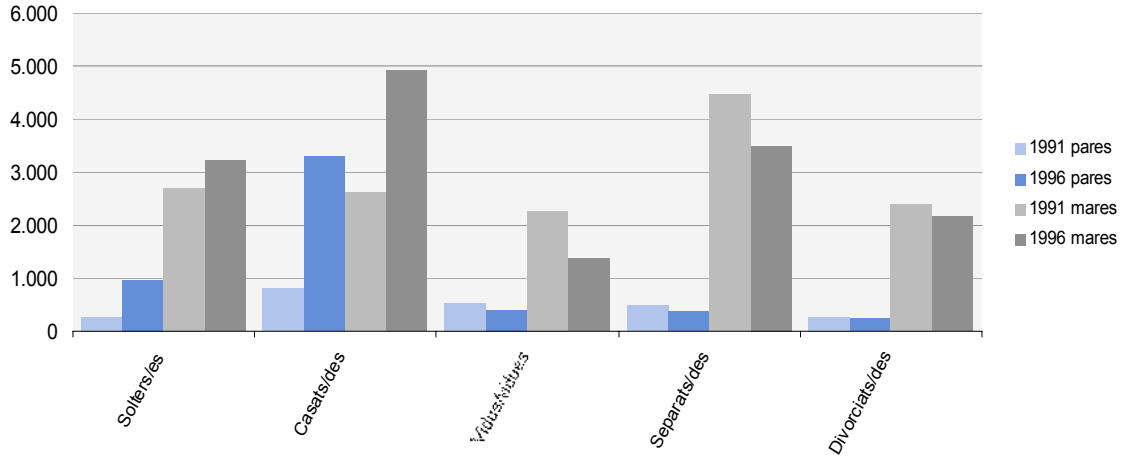

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona, al llarg del quinquenni, els homes solters i casats que formen una llar monoparental amb fills menors de 16 anys es quadruplica passant de ser 281 a 962 solters, i de 814 a 3.297 casats. Pel que fa a les llars amb mare i fills, entre 1991 i 1996 també augmenten les de mares solteres i casades (de 2.703 a 3.211 mares solteres, i de 2.626 a 4.923 mares casades). El 62% de les llars monoparentals masculines amb menors de 16 anys són formades per un pare casat. Les mares casades (32%) també són el grup majoritari en les famílies monoparentals femenines, però els percentatges de mares solteres (21%) i separades (23%) són igualment rellevants.

2.2.1.10. Famílies recompostes

Després d'una ruptura de parella cada membre d'aquesta en pot constituir una de nova i si a la llar de la nova parella hi ha fills, d'un o de l'altre o d'un i altre, parlem de "família recomposta". Aquests tipus de famílies són força complexes pel que fa a la xarxa de relacions amb la parentela. Un infant de família recomposta disposa, a més dels dos progenitors que ara no viuen junts, d'un adult/a (padrastre/madrastre) a la seva llar que fa una bona part de les funcions del progenitor absent, encara que aquest/a continuï mantenint relacions amb el seu fill o filla. La casuística de les famílies recompostes no solament és complexa sinó també diversa. Poden generar convivència

entre infants i joves que no són germans, o que són mig germans; els avis i àvies es poden multiplicar, així com les relacions amb altres parents.

A Espanya i a Catalunya no s'han estudiat encara tots aquests processos complexes que necessiten estudis *ad-hoc* per poder seguir les trajectòries dels individus. Meulders-Klein i Théry (1993) i Théry (1995, 1996, 1998), pioneres en l'estudi de les famílies recompostes, calculen que a França n'hi ha més d'un milió- afirmen que, en general, les dinàmiques de recomposició familiar es produeixen més al voltant de les mares perquè són les que acullen els fills després de la ruptura, i aquesta pràctica reforça la filiació per via femenina. Són les mares (més que els pares) al voltant de les quals s'articulen els processos de recomposició. En tot cas, en les famílies recompostes la definició del rol de l'adult no progenitor no és simple, ni tampoc és el mateix si aquest és home (padrastre) o dona (madrastre).

Diu Théry (1998:210) que les famílies recompostes plantegen en profunditat el repte de com significar el lligam familiar contemporani en el decurs de trajectòries cada vegada més complexes. En el passat immediat, després d'una ruptura d'unió es buscava reconstruir una família nuclear substitutiva; avui, en canvi, a les llars recompostes s'intenta preservar la continuïtat de la filiació, sense espoliar l'infant de la seva història i de la seva identitat, tot i construint noves relacions familiars, cosa que no és pas fàcil. Davant d'aquesta dificultat, creix l'exigència de donar seguretat al vincle de filiació i la primacia a la co-parentalitat –custòdia compartida- després de la separació de la mare i el pare. Al mateix temps, aquesta opció exigeix també clarificar el lloc del adult no progenitor en la seva relació amb el fill/a de la parella parental originària.

Malauradament, amb les dades estadístiques actuals no podem conèixer amb cap precisió el nombre de famílies recompostes a Catalunya, de manera que per conèixer aquesta nova realitat cal efectuar estudis específics. De tota manera hi ha algunes dades estadístiques per Espanya (Vegeu annex estadístic) que indiquen, almenys, l'augment relatiu de determinades situacions civils que poden ser indicis de l'augment d'aquest tipus de famílies.

Malgrat que la formació d'una família recomposta es produeix sense necessitat que hi hagi hagut un segon matrimoni, i ni tan sols un primer, la major part de les dades disponibles s'obtenen d'estudis que analitzen la situació dels divorciats i divorciades. Les dades recollides sobre matrimonis de vidus i divorciats, en una sèrie d'anys entre 1985 fins 1993 (Alberdi 1999), posen en evidència com els segons matrimonis de persones vídues mantenen una certa estabilitat en el temps però, en canvi, els segons matrimonis de persones divorciades incrementen any a any. De 8.957 matrimonis de divorciats/des l'any 1985, s'ha passat a 17.860 matrimonis l'any 1993.

En un estudi recent sobre els efectes de la ruptura matrimonial a Espanya a partir de l'explotació de l'EPA i les dades de la *Encuesta Sociodemográfica de 1991,* Ruiz Becerril (1999) apunta diferents variables a tenir en compte per entendre l'existència o no de noves relacions de parella i la formació de noves llars. Les diferències de gènere són molt visibles a partir de l'observació de les dades i tenen una incidència transversal en les diferents variables. Així, els homes, tinguin fills o no, comencen una nova relació amb més freqüència que les dones; i també és més probable que es tornin a casar si no tenen més de dos fills/es. En el cas de les dones la pauta més generalitzada és la de la cohabitació postmatrimonial. En tot cas, el nombre de fills/es determina la tendència a establir o no una nova relació: quants menys fills/es més possibilitats de tenir una nova relació de parella. I, quant més fills més possibilitats que si es forma una parella, aquesta sigui de fet (sense matrimoni).

L'edat i el temps transcorregut tant durant el primer matrimoni com després de la ruptura són també factors claus: quant més jove és la persona que se separa o divorcia més possibilitats té d'iniciar una segona relació. La major part de les segones relacions es registren en els primers deu anys després de la ruptura, tot i que la mitjana de temps transcorregut, independentment del tipus d'unió, se situa al voltant dels quatre anys. Quant més ha durat el primer matrimoni, menys probabilitats tenen les dones d'iniciar una segona relació. En el cas dels homes aquesta pauta s'inverteix: la probabilitat d'una segona unió és major quant més ha durat el seu primer matrimoni.

Els factors educatiu i socioeconòmic tenen igualment una incidència significativa en l'establiment de segones relacions de parella: les persones que pertanyen a categories mitjanes-altes i amb majors nivells formatius registren una major presència de noves relacions i una preferència per les segones núpcies, mentre que les persones menys qualificades estableixen menys relacions i, si ho fan, no es tornen a casar.

Pel que fa a Catalunya, en el seu treball sobre nupcialitat i fecunditat a Catalunya, Capellades i Farré (2002) mostren que així com el nombre de matrimonis de persones vídues té una tendència a la disminució en la dècada dels noranta, els matrimonis dels prèviament divorciats augmenten clarament del 1985 al 1999: "gairebé un 10 % de cònjuges s'han casat per segona vegada". Per sexes, i en el mateix període, el percentatge de segons matrimonis sobre el total de matrimonis passa del 5% a gairebé un 9% en el cas dels homes, i d'un 3% a gairebé un 8% en el cas de les dones. Segons els autors, el fenomen de les segones núpcies presenta unes diferències significatives en relació amb el conjunt de països europeus. Mentre que a la Unió Europea el 18% de matrimonis es dóna en persones prèviament casades, a Espanya el percentatge és del 7% i a Catalunya del 9%.

Aquests resultats confirmen la necessitat d'una major investigació longitudinal i centrada en diferents contextos territorials que permetin contrastar les tendències exposades en aquest informe. Ara per ara, però, l'existència d'estudis sobre recomposicions familiars en el context català és encara molt incipient.

2.2.2. LES DIVERSES FORMES DE FILIACIÓ: FILLS MENORS A NUCLIS FAMILIARS

- Fills/es en famílies biparentals de parelles casades
- Fills/es en famílies biparentals de parelles de fet
- Fills/es en famílies biparentals de parelles de fet del mateix sexe
- Fills/es en famílies monoparentals
- Infants en sol·licitud d'adopció
- Infants en situació d'acolliment familiar
- Nuclis familiars amb menors a Barcelona: Taules de síntesi

La Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de família de Catalunya, en el seu Títol IV sobre la filiació, article 87, diu:

1. La filiació pot tenir lloc per naturalesa o per adopció.
2. La filiació per naturalesa, en relació a la mare, resulta del naixement; en relació amb el pare i la mare, es pot establir pel reconeixement, per l'expedient registral o per sentència; i, únicament en relació amb el pare, pel matrimoni amb la mare.

Per tant, les formes de filiació reconegudes per la llei actual inclouen la filiació de tota dona amb el fill/a que ha parit, dins o fora del matrimoni, amb o sense tècniques de reproducció assistida. La filiació amb el pare solament es pot establir pel matrimoni amb la mare, pel reconeixement legal, per l'expedient registral o per sentència. La 'filiació per adopció' pot obtenir-la una parella heterosexual casada o de fet, o bé un home sol, o una dona sola. L'adopció de menors per part de parelles homosexuals estables és avui una qüestió de debat social a Catalunya però ara per ara la llei catalana no ho permet[5]. Cal dir, en canvi, que les dades que presentem més endavant donen compte d'un nombre important de menors que viuen amb parelles de fet homosexuals en tant que fills d'un dels dos membres de la parella.

[5] En altres comunitats autònomes, com Navarra, l'adopció de fills /es per part de parelles homosexuals ja està reconeguda per la llei autonòmica.

Les relacions de filiació, des de la perspectiva de la significació que els fills tenen pels seus progenitors, han experimentat a Occident una important transformació històrica al llarg del segle XIX i XX. Dit de manera molt breu, a les societats agrícoles els fills es consideren com una necessitat vital del grup -en tant que mà d'obra dins la família i seguretat econòmica pels pares quan arribaven a l'ancianitat. A finals del segle XX, amb el desenvolupament dels Estats de benestar els fills passen a ser cada vegada més el fruït d'un desig relacionat amb l'afectivitat i les emocions dels seus progenitors. Al segle XXI s'ha iniciat un debat sobre el dret dels infants a ésser adoptats per parelles de fet homosexuals.

Les dades estadístiques que presentem a continuació fan referència, en primer lloc, al nombre de nuclis familiars i, en segon lloc al nombre de fills per sexe i edat en els diferents tipus de nuclis (matrimonials, de parelles de fet, monoparentals). Cal tenir present que els fills "pertanyen" en termes estadístics als nuclis i que aquests es troben tant en llars simples (un sol nucli), extenses (un sol nucli amb altres persones) o múltiples (dos o més nuclis). Per tant, en una mateixa llar pot haver-hi més d'un nucli i fills de dos nuclis diferents. En tot cas cal tenir sempre present que ara relacionem nuclis i fills/es.

Amb aquestes dades podem conèixer, per tant, la relació de filiació a partir dels nuclis familiars presents en les llars, és a dir, solament sota un criteri residencial. Ja s'ha apuntat en altres moments que la relació de filiació entre un fill/a i el seu pare i mare no implica sempre una residència en comú. Aquest fet és ben clar quan els fills s'emancipen de la família d'origen i no per això deixen de mantenir el seu vincle de filiació[6]. Per tant, cal veure que un nucli monoparental no implica forçosament la desvinculació del fill/a menor amb el progenitor absent de la llar. Ara bé, a banda de que el vincle legal de filiació no es perd si no és en situacions molt excepcionals, a la pràctica el vincle de filiació del fill/a menor amb el progenitor absent de la llar pot ser totalment inexistent o pot presentar diferents graus d'intensitat pel que fa a les seves dimensions afectiva, social i econòmica. Si bé a Catalunya ens manquen dades sobre

[6] A efectes estadístics aquest fill emancipat de la llar dels progenitors ja no forma part del nucli familiar, perquè 'nucli' en termes censals significa el nucli familiar bàsic que resideix a la mateixa llar.

aquesta qüestió, altres recerques realitzades en països europeus indiquen que després de la ruptura parental si els fills que es queden amb la mare són menors de 5 anys, a la llarga, el pare hi manté poca relació (tendint també a no assumir el suport econòmic al fill/a). Contràriament, si la ruptura de la parella ha succeït després que el pare ha conviscut força anys amb els seus fills, a la llarga hi manté relacions més freqüents i intenses (Villeneuve-Gokalp 1993; L'état de l'enfance 1998). Per descomptat, des d'aquesta perspectiva relacional –no pas estadística- del vincle de filiació, cal també tenir en compte que la qualitat o intensitat d'aquest vincle pot diferir igualment dins dels nuclis biparentals. Insistim, per tant, en el caràcter limitat de la caracterització de la filiació des de la informació estadística però també insistim en que aquest és un coneixement del que cal disposar.

2.2.2.1. Fills/es en famílies biparentals de parelles casades (nuclis de matrimonis)

En primer lloc, prenem com a unitat d'anàlisi els nuclis de parelles matrimonials. Aquestes parelles casades poden ser-ho en primeres núpcies –la gran majoria– o en segones núpcies (en aquest cas poden configurar "famílies recompostes").

TAULA 17. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991					1996				
	Sense fills	1 fill	2 fills	3 fills i més	Total	Sense fills	1 fill	2 fills	3 fills i més	Total
Barcelona	116.874	103.157	105.476	43.858	**369.365**	94.653	92.551	77.410	22.181	**286.795**
Regió Metropolitana	274.714	263.350	303.929	140.767	**982.760**	271.661	270.067	285.282	97.598	**924.608**
Catalunya	410.354	379.473	426.727	199.097	**1.415.651**	412.355	391.808	414.738	145.975	**1.364.876**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona, la Regió Metropolitana i el conjunt de Catalunya, al llarg del quinquenni 1991-1996 s'han reduït de manera molt notable el total de nuclis de parelles casades (amb fills o sense fills); Barcelona n'ha perdut uns 80.000, la Regió Metropolitana uns 60.000, i Catalunya uns 50.000. La molt forta disminució a Barcelona del total de nuclis de parelles casades és per l'efecte conjunt de la pèrdua de població, el retard en l'accés al matrimoni, l'augment de les parelles de fet i l'augment de dones vídues en edat molt avançada. A la disminució general del nombre de parelles casades, cal afegir l'augment

relatiu de les parelles casades sense fills (efecte probable del retard a la primera maternitat en edats joves, i de l'augment de l'esperança de vida en edats avançades).

En termes relatius, entre 1991-1996 augmenten arreu les parelles casades amb 1 sol fill/a, es manté la proporció de parelles casades amb 2 fills i disminueixen molt les parelles casades amb 3 o més fills. En el cas de Barcelona és especialment notable la davallada dels nuclis de parelles casades amb 3 i més fills, els quals, durant el quinquenni s'han reduït quasi a la meitat (de 43.858 a 22.181). Tot plegat té relació amb la disminució progressiva de la nupcialitat i de la fecunditat que es constata a Catalunya des de fa anys, tal com s'ha mostrat en apartats anteriors.

FIGURA 31. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

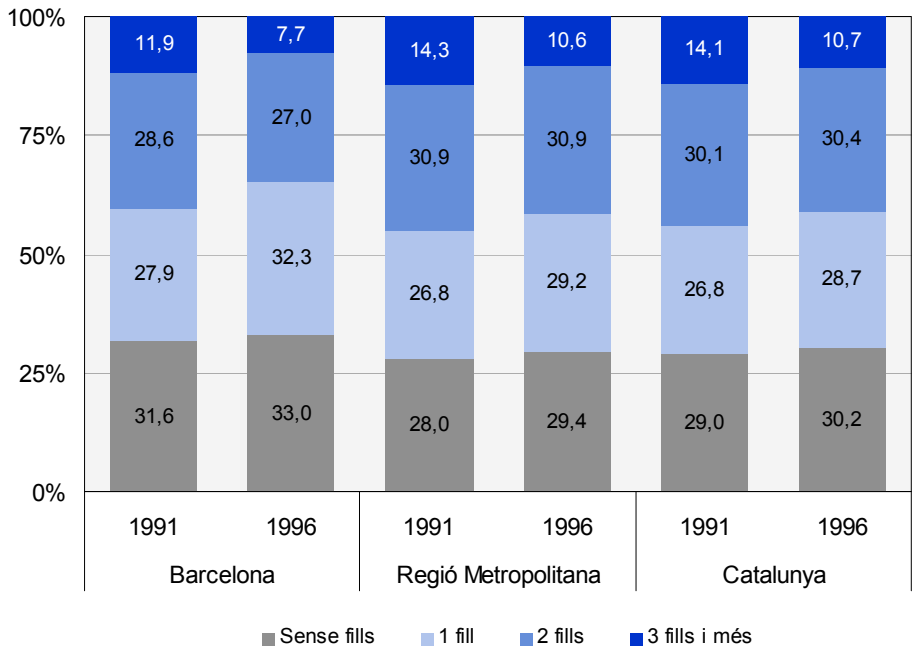

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

Prenent ara els fills com a unitat, i en concordança amb la taula anterior, podem afirmar que entre 1991 i 1996 el nombre de fills menors de 18 anys que viuen amb una parella casada ha disminuït a tots els àmbits territorials. En el cas de Barcelona, també han disminuït els fills majors de 18 anys. Aquest fenomen és contrari al que ha succeït en el cas de les parelles de fet amb fills, tal com veurem més endavant.

FIGURA 32. FILLS PER EDAT EN NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA. 1991 I 1996.

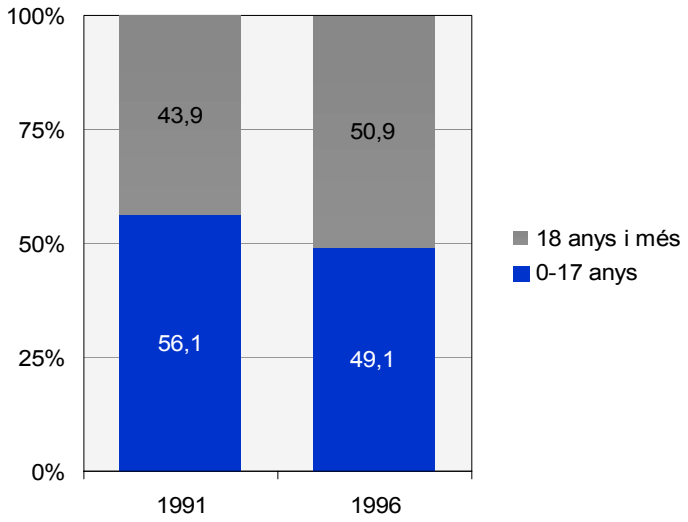

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

A Barcelona, entre 1991 i 1996 els fills menors que viuen amb una parella casada passen del 56 % (258.270 menors) al 49% (156.197 menors) del total de fills residents a una llar amb una parella casada; a la Regió Metropolitana del 62% (832.034 menors) al 54% (623.227 menors); al conjunt de Catalunya, del 63% (1.190.129 menors) al 55% (928.999 menors). És a dir, la proporció de fills menors en el conjunt de llars amb nuclis de parelles casades ha disminuït entre 7 i 8 punts percentuals.

2.2.2.2. Fills/es en famílies biparentals de parelles de fet (nuclis de parelles de fet)

A Barcelona, Regió Metropolitana i Catalunya, al llar del quinquenni 1991-1996, han augmentat de manera molt notable el nombre de nuclis de parelles de fet. A Barcelona s'han triplicat (de 18.480 a 58.914 nuclis) a la Regió Metropolitana s'han més que duplicat (de 41.175 a 102.728 nuclis) com també ho ha fet a Catalunya (de 54.102 a 128.309 nuclis).

TAULA 18. NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

	1991					1996				
	Sense fills	1	2	3 i més	Total	Sense fills	1	2	3 i més	Total
Barcelona	9.574	4.916	2.786	1.204	**18.480**	31.481	16.141	9.085	2.207	**58.914**
Regió Metropolitana	19.446	11.034	7.093	3.602	**41.175**	51.953	27.295	17.269	6.211	**102.728**
Catalunya	25.484	14.377	9.298	4.943	**54.102**	64.647	33.823	21.640	8.199	**128.309**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Si ara prenem com a unitat d'anàlisi el nombre de fills dins dels nuclis de parelles de fet (heterosexuals) comprovem que el 1991, tant a Barcelona com a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya, la meitat de les parelles de fet (heterosexuals) no tenen cap fill i solament una quarta part en té un. De manera que el nombre absolut i relatiu de nuclis de parelles de fet disminueixen a mesura que augmenta el nombre de fills. Si comparem les dades entre 1991 i 1996, la diferència més remarcable és la disminució relativa de parelles de fet amb tres fills o més, fet que apareix en els tres àmbits territorials. En tot cas, les parelles de fet heterosexuals de la ciutat de Barcelona són les que tenen menys fills en comparació a les parelles de fet que viuen als altres àmbits territorials.

FIGURA 33. NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

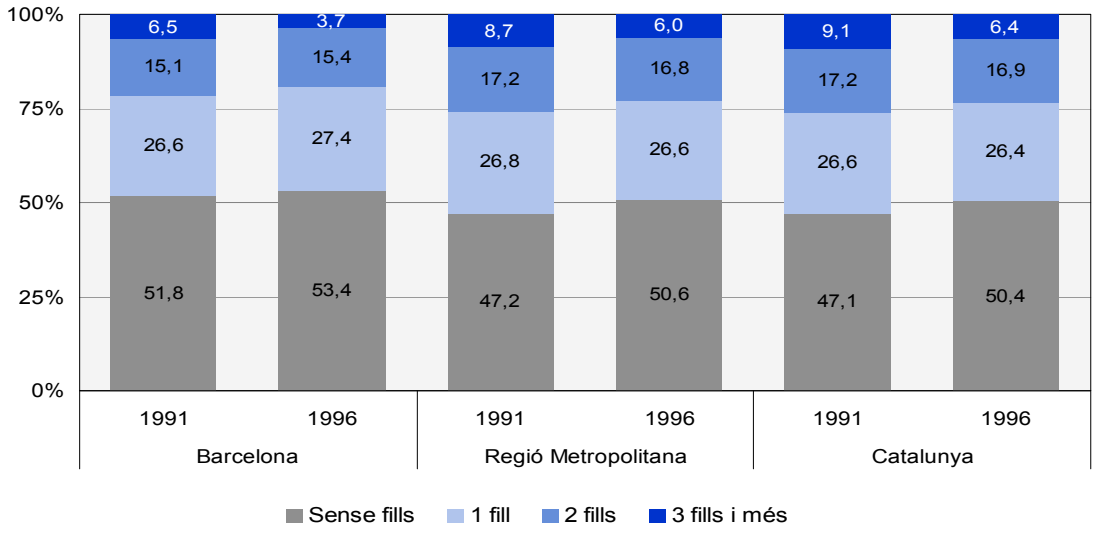

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

Ara bé, entre 1991 i 1996 el canvi més destacable dels fills de nuclis de parelles de fet apareix quan distingim entre els menors i els majors de 18 anys perquè hi ha hagut un

gran increment, en nombres absoluts i relatius, i especialment a Barcelona, del nombre de fills majors de 18 anys sobre el total de fills de parelles de fet (de 4.164 a 19.426 menors). En canvi, tot i que el nombre absolut de fills menors de 18 anys augmenta de manera important (de 12.740 a 28.334) disminueixen en nombres relatius (del 75% al 59%).

FIGURA 34. FILLS PER EDAT EN NUCLIS DE PARELLES DE FET (HETEROSEXUALS I HOMOSEXUALS). BARCELONA. 1991 I 1996.

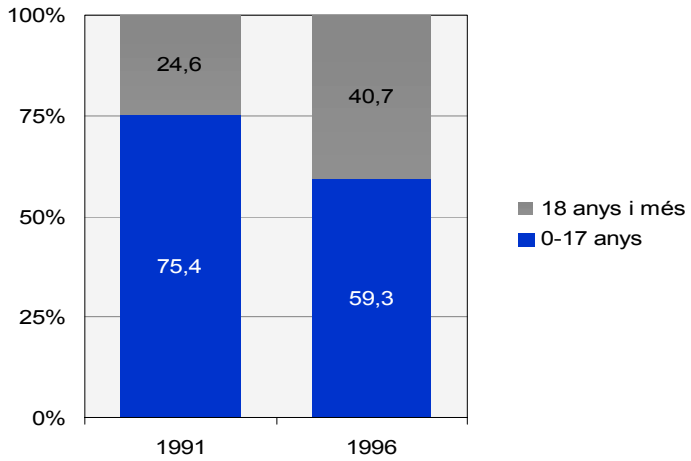

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'estructura d'edat dels fills de tot tipus de parelles de fet (de diferent i del mateix sexe) era molt diferent, l'any 1991, de l'estructura d'edat dels fills de les parelles casades. En canvi, l'any 1996 aquesta estructura s'aproxima força en ambdós tipus d'unió, tot i que encara manté diferències significatives. Aquest fet ens indica diversos fenòmens alhora, difícils de destriar. Per una banda, cada vegada més les parelles de fet heterosexuals no es casen quan tenen fills i, per tant, aquest tipus d'unió, que fins ara ha estat una situació de transició fins que arriben els fills i la parella es casa, està deixant pas a una unió estable al llarg de molts anys amb què augmenten els fills de més edat en aquests nuclis. També cal tenir en compte que una part dels fills de més de 18 anys poden ser d'un anterior matrimoni o parella de fet (recordem que han augmentat les ruptures conjugals en edats avançades) i estar formant part de famílies recompostes.

2.2.2.3. Fills/es en famílies de parelles de fet del mateix sexe (nuclis de parelles de fet del mateix sexe)

A Catalunya, l'any 1996 hi ha 145.458 nuclis de parelles de fet (heterosexuals i homosexuals) on hi viuen 119.984 fills o filles dels quals 79.401 (66%) són menors.

Dels 119.984 fills que viuen en aquest nuclis n'hi ha 15.400 que viuen amb una parella de fet del mateix sexe, dels quals 8.599 són menors. És molt probable que una part d'aquests fills procedeixi d'una llar amb una anterior parella heterosexual, o que siguin fills/es de mare soltera o pare solter (biològics, en adopció o fruit de reproducció assistida). Per tant, també és pertinent considerar que una part important formen part d'una família recomposta formada per una parella del mateix sexe. Entre 1991 i 1996, aquests menors que viuen en nuclis de parella censada com del mateix sexe augmenten un 22% (de 6.716 a 8.599) i, de manera encara més notable augmenten un 43% els que viuen amb una parella de fet del mateix sexe masculina (de 3.067 a 5.349).

A Barcelona, l'any 1996 hi ha 65.856 nuclis de parelles de fet (heterosexuals i homosexuals). Al mateix temps, hi ha 47.760 fills/es que viuen amb una part important d'aquestes. D'aquests fills/es, 43.530 viuen en nuclis de parelles de fet heterosexual i 4.230 en nuclis de parelles de fet del mateix sexe. D'aquests darrers, 1.985 són menors.

FIGURA 35. FILLS PER EDAT EN PARELLES DE FET DEL MATEIX SEXE. BARCELONA. 1991 I 1996.

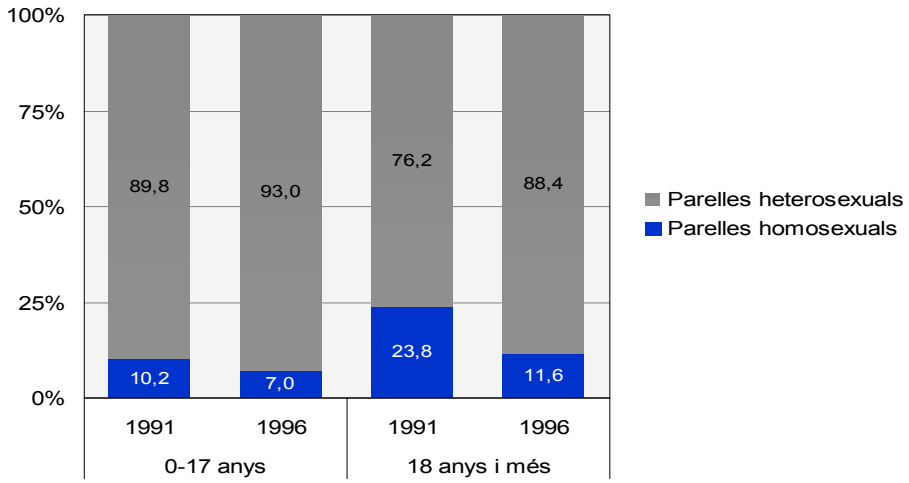

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

Al llarg del quinquenni 1991-1996, malgrat els importants augments en nombres absoluts de fills que viuen en parelles de fet, el percentatge de fills menors que viuen en nuclis de parelles de fet homosexuals, sobre el total de fills menors de parelles de fet, passa del 10% al 7% a Barcelona, del 13% al 10 % a la Regió Metropolitana i del 14% al 11% al conjunt de Catalunya. Per tant, el 1996, tant a la Regió Metropolitana com a Catalunya s'observen uns percentatges de tres i quatre punts per damunt dels observats a la ciutat de Barcelona. Aquestes dades indiquen l'inici d'un procés de normalització en la declaració censal de parelles de fet del mateix sexe. És probable que l'aprovació el 1998 de la Llei catalana d'Unions de fet estables, que reconeix a efectes legals tant les parelles de fet heterosexuals com les homosexuals, faci més visibles en el proper cens de 2001 aquestes situacions de convivència familiar.

2.2.2.4. Fills/es en famílies monoparentals (nuclis monoparentals)

Com ja s'ha vist en apartats anteriors, els nuclis monoparentals augmenten a tot Catalunya. En el quinquenni observat (1991-1996), l'augment en nombres absoluts es produeix pels nuclis amb 1 fill, pels nuclis amb 2 fills i pels nuclis amb 3 i més fills. Ara bé el creixement percentual solament es produeix en els nuclis amb 2 fills, mentre disminueix discretament en els nuclis amb 1 fill i amb 3 fills i més.

TAULA 19. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991				1996			
		1 fill	2 fills	3 fills i més	**Total**	1 fill	2 fills	3 fills i més	**Total**
Barcelona	Pares	6.400	2.434	919	**9.753**	9.667	4.417	2.044	**16.128**
	Mares	36.480	12.809	4.845	**54.134**	36.948	14.707	4.127	**55.782**
	Total	42.880	15.243	5.764	**63.887**	46.615	19.124	6.171	**71.910**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 36. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA. 1991 I 1996.

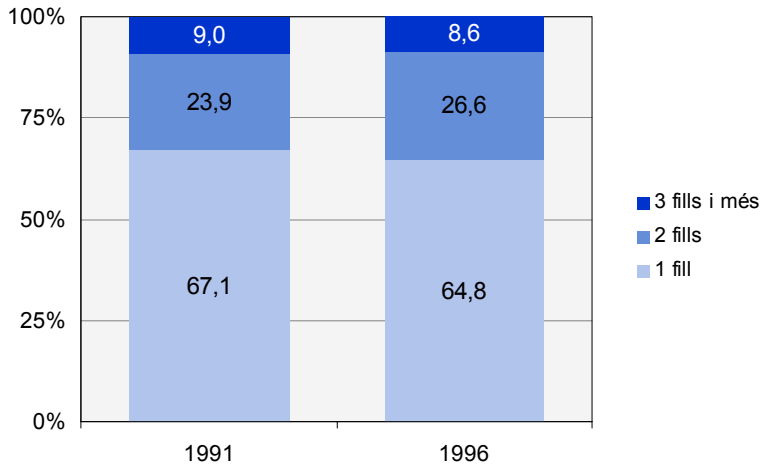

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

A tot Catalunya augmenta el nombre de fills menors que viuen en un nucli monoparental. Mentre que el 1991 són un total de 93.792 menors (35% sobre el total de fills en nuclis monoparentals) el 1996 ja en són 114.168 (34% sobre el total de fills).

A Barcelona, al llarg del quinquenni, es passa de 28.375 menors (31%) en nuclis monoparentals a 33.398 (32%). Cal destacar dins aquest total de menors els infants de 0-5 anys, que passen de 4.892 (5%) a 7.884 (7,5%) l'any 1996. És a dir, solament en cinc anys hi ha un augment absolut de quasi 3.000 infants de 0-5 anys que viuen amb un sol progenitor. A banda de la necessitat de serveis d'educació infantil que tot tipus de família pot requerir, és evident que aquests són del tot imprescindibles perquè el progenitor (quasi sempre la mare) pugui fer treball remunerat. Els infants d'aquest grup d'edat de 0-5 anys que viuen en nuclis monoparentals augmenten també de manera molt important a tot Catalunya, on al llarg del quinquenni passen de ser un nombre de 16.620 infants, a ser 26.277 infants.

FIGURA 37. FILLS PER GRUPS D'EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA. 1991 I 1996.

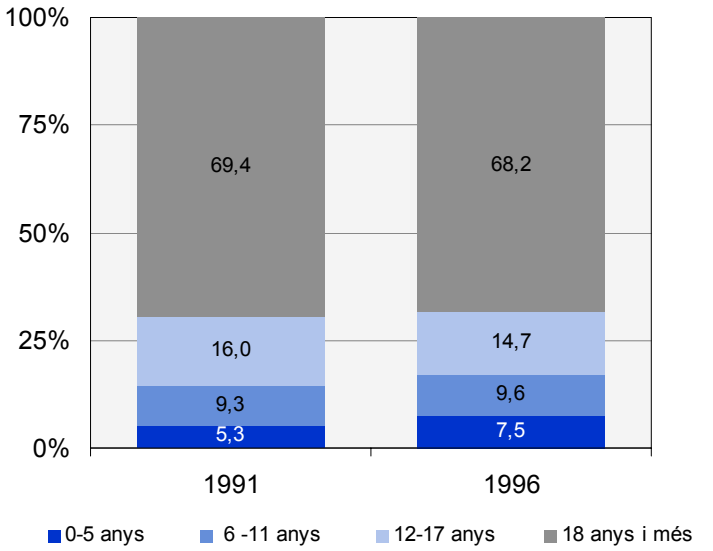

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

Els menors entre 0 i 17 anys d'edat que viuen en un nucli monoparental augmenten en nombres absoluts i relatius. Però en el cas de Barcelona és notable l'augment relatiu de menors de menys de 12 anys mentre que disminueix la proporció de menors entre 12 i 17 anys d'edat.

També augmenten a tot Catalunya el nombre de menors de 0-17 anys que viuen en nuclis monoparentals encapçalats per mares solteres. L'any 1991 són un total de 9.554 menors, i l'any 1996 en són 12.898, el que significa un augment relatiu del 26% en cinc anys. Aquest increment és encara més acusat a la ciutat de Barcelona on els 3.080 menors que viuen en nucli monoparental format per una mare soltera passen a ser 4.402 menors cinc anys més tard, la qual cosa significa un augment relatiu del 30% en cinc anys.

FIGURA 38. FILLS MENORS DE 18 ANYS EN NUCLIS MONOPARENTALS DE MARES SOLTERES. BARCELONA. 1991 I 1996.

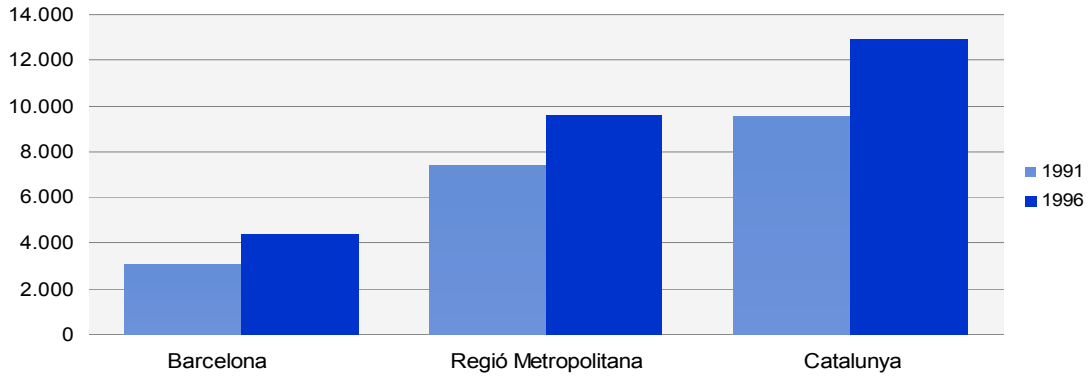

Font: Elaboració CIIMU partir de d'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'augment d'infants en aquest tipus de llars pot ser degut a la major acceptació social de la mare soltera que ha decidit tenir-lo, sense tenir una parella estable (amb o sense reproducció assistida). Però també és molt probable que siguin famílies monoparentals resultat de la ruptura d'una parella de fet. Malgrat que aquesta mare ha pogut passar per una relació estable de parella (sense matrimoni), a efectes estadístics aquesta dona ha quedat comptabilitzada com a mare soltera.

2.2.2.5. Infants en sol.licitud d'adopció

Les sol·licituds d'adopció constitueixen un bon indicador del desig de cada vegada més famílies per adoptar infants a la nostra societat. Lògicament, el fet que hi hagi una sol·licitud no vol dir que, finalment, hi hagi adopció. També cal tenir present que el fill adoptat passa a ser considerat legal i estadísticament com a fill propi, tal com queda regulat en el Codi de família de Catalunya.

A Barcelona i Catalunya, les sol·licituds d'adopció d'infants estrangers ha augmentat de manera molt notable doblant-se el nombre de sol·licituds en tres anys. A Barcelona es passa de les 687 sol·licituds efectuades l'any 1997, a les 1332 el 2000; en el cas del conjunt de Catalunya es registren 822 sol·licituds l'any 1997 i 1660 sol·licituds tres anys més tard. En canvi, disminueixen les sol·licituds d'adopció d'infants catalans. A

Barcelona es passa, entre 1997 i 2000, de 193 a 64 sol·licituds: al conjunt de Catalunya, es passa de 289 a 118 sol·licituds.

Els infants d'altres països assignats en adopció a Catalunya van ser 297 l'any 1998, i 558 l'any 2000. Per tant, sembla que a Catalunya s'obre un període en el que les adopcions d'infants nascuts a l'estranger aniran en augment. La gran majoria d'adoptats l'any 2000 ho són entre el primer i tercer any de vida, però les adopcions d'infants entre els 3 i 8 anys també són freqüents.

2.2.2.6. Infants en situació d'acolliment familiar

Una alternativa diferent a l'adopció la constitueix l'acolliment familiar d'infants del nostre país. Es tracta de famílies que, a través d'un contracte amb la institució responsable (Direcció General d'Atenció al Menor de la Generalitat de Catalunya) acullen infants en situació de risc social, tant per un temps limitat com amb la perspectiva de que l'acolliment culmini en adopció. En el primer cas es tracta 'd'acolliments simples en família aliena'; en el segon 'd'acolliments en famílies preadoptives', això és, quan el menor ja es troba en un procés judicial o administratiu d'adopció.

De l'any 1997 al 2000, segons dades de l'ICAA (Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció) el nombre d'infants a Catalunya en acolliment simple amb família aliena ha augmentat de 278 a 336 infants. Aquest augment pot atribuir-se tant a l'increment del nombre d'infants en situació de risc social, com al creixent interès per part de les famílies per acollir un menor. L'evolució del nombre d'infants assignats a famílies preadoptives pendents de resolució administrativa o judicial ha estat creixent entre 1997 i 1999, amb 150 assignacions a pares /mares preadoptius, però ha disminuït fins a 90 infants l'any 2000.

Tanmateix, cal tenir present que el tipus d'acolliment més freqüent és l'anomenat 'acolliment simple en família extensa'. En aquest cas la xarxa de parentiu (avis o oncles o altres) assumeix l'acolliment del menor en absència o per incapacitat dels progenitors.

Així, segons dades de la Direcció general d'Atenció al menor (DGAM) de l'any 2000, dels 6.742 menors atesos per aquesta institució, un 58% es queden a la pròpia família d'origen. Entre aquests, 22% són acollits per la família extensa. Un 13% són separats el nucli d'origen i acollits per una família aliena. Finalment, un 29% són atesos en un centre residencial o d'acolliment (Vegi's el capítol d'Infància en situació de risc)

2.2.2.7. Nuclis familiars amb menors a Barcelona: taules de síntesi

TAULA 20. DISTRIBUCIÓ DE NUCLIS AMB FILLS MAJORS I MENORS. BARCELONA. 1996.

Nuclis de matrimonis	**Total nuclis amb fills**	**191.842**
	Nuclis només amb fills 0 a 17	81.088
	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	24.494
	Nuclis només amb fills 18 i més	86.260
Nuclis de parelles de fet heterosexual	**Total nuclis amb fills**	**28.024**
	Nuclis només amb fills 0 a 17	15.355
	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	2.631
	Nuclis només amb fills 18 i més	10.038
Nuclis de parelles de fet homosexual	**Total nuclis amb fills**	**2.723**
	Nuclis només amb fills 0 a 17	1.094
	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	282
	Nuclis només amb fills 18 i més	1.347
Nuclis monoparentals pare	**Total nuclis amb fills**	**16.128**
	Nuclis només amb fills 0 a 17	4.731
	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	1.619
	Nuclis només amb fills 18 i més	9.778
Nuclis monoparentals mare	**Total nuclis amb fills**	**55.782**
	Nuclis només amb fills 0 a 17	13.964
	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	3.961
	Nuclis només amb fills 18 i més	37.857

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 39. DISTRIBUCIÓ DE NUCLIS AMB FILLS MAJORS I MENORS. BARCELONA. 1996.

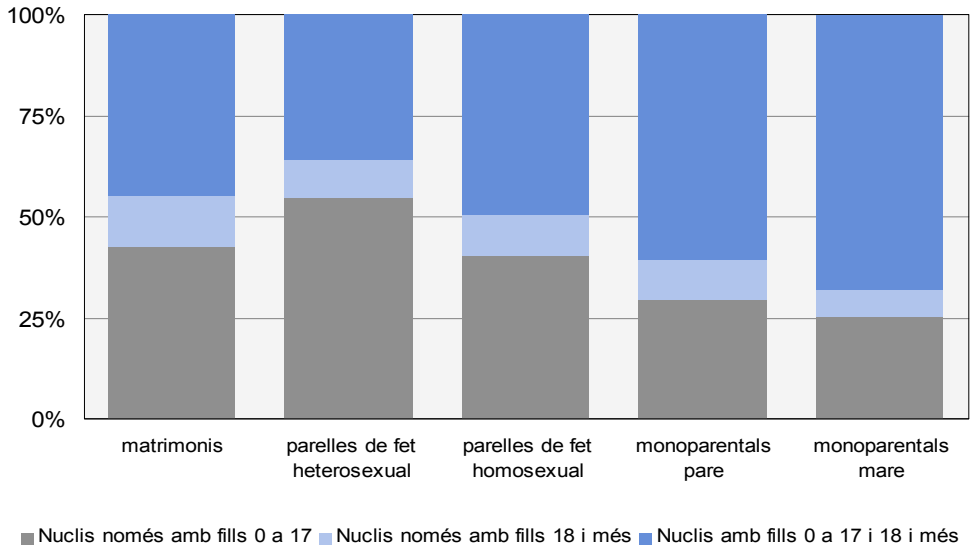

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA 21. DISTRIBUCIÓ DE FILLS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE NUCLIS. BARCELONA. 1996.

Fills a nuclis matrimonials	**Total fills**	**318.390**
	Fills de 0 a 17	156.197
	Fills de 18 i més	162.193
Fills a nuclis de parelles de fet heterosexual	**Total fills**	**43.530**
	Fills de 0 a 17	26.349
	Fills de 18 i més	17.181
Fills a nuclis de parelles de fet homosexual masculina	**Total fills**	**1.838**
	Fills de 0 a 17	859
	Fills de 18 i més	979
Fills a nuclis de parelles de fet homosexual femenina	**Total fills**	**2.392**
	Fills de 0 a 17	1.126
	Fills de 18 i més	1.266
Fills a nuclis monoparentals	**Total fills**	**105.133**
	Fills de 0 a 17	33.398
	Fills de 18 i més	71.735
Fills a nuclis monoparental pare	**Total fills**	-
	Fills de 0 a 17	-
	Fills de 18 i més	-
Fills a nuclis monoparental mare	**Total fills**	-
	Fills de 0 a 17	-
	Fills de 18 i més	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

FIGURA 40. DISTRIBUCIÓ DE FILLS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE NUCLIS. BARCELONA. 1996.

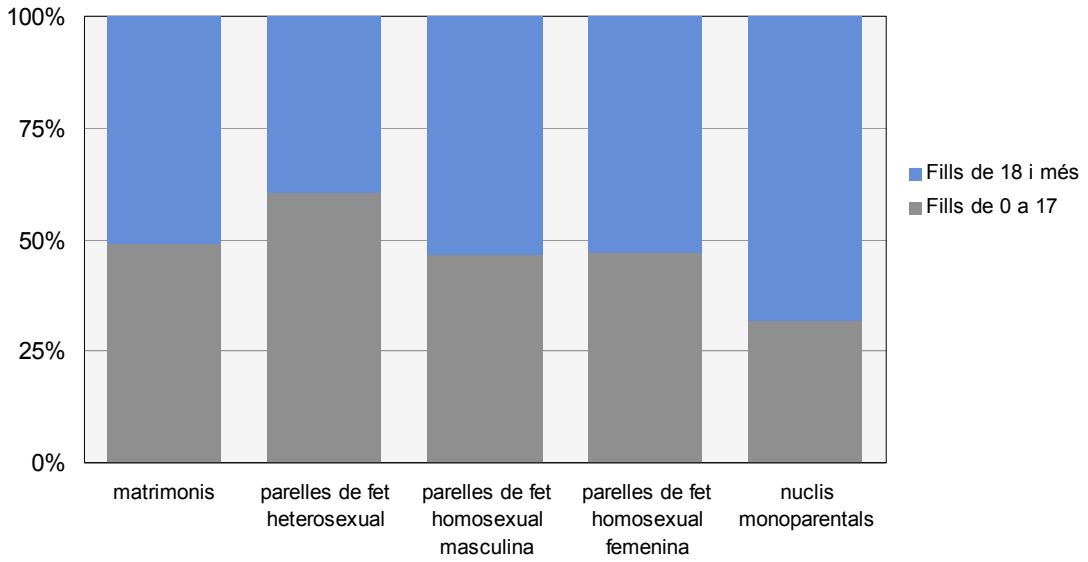

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

La pluralitat de vies de formació de famílies i de situacions de vida familiar dels menors implica sens dubte nous reptes tant pels adults com pels propis infants. Sense negar les dificultats que determinades trajectòries familiars poden arribar a plantejar, no s'ha de deduir de manera automàtica unes conseqüències problemàtiques per als infants que les viuen[7] Ans el contrari, molts infants i joves, sempre que els seus progenitors o tutors sàpiguen enfocar i elaborar els seus conflictes, augmentaran les seves habilitats adaptatives i negociadores per fer front a la complexitat de les relacions humanes i socials. Tindran més recursos per fer-ho si aprenen que la formació de les seves parelles i famílies seguirà, sovint, camins i processos ben diferents dels que han seguit els seus avis i àvies; que hauran de pactar i negociar amb les seves parelles els objectius comuns; gestionar tant positivament com puguin els seus conflictes amorosos i intentar assegurar, en tot cas, el benestar dels seus propis fills i filles.

[7] Ens referim aquí a les dificultats que afectarien de manera negativa el desenvolupament psicosocial del menor. No ens referim, en canvi, a les dificultats sorgides de l'incompliment de normes judicials (pensions impagades, visites no respectades, etc.) o resultat de la inexistència de polítiques i serveis a les persones en situació de transició i canvi familiar (subsidis per monoparentalitat, mediació familiar, cases d'acollida per dones i infants maltractats, etc).

2.3. RELACIONS FAMILIARS I DE LA FAMÍLIA AMB L'ENTORN

Per comprendre millor les situacions i condicions de vida dels infants i adolescents cal anar més enllà dels indicadors estadístics que descriuen qui viu amb qui, i abordar en la mesura del possible la naturalesa de les relacions familiars extenses, les modalitats de socialització i criança[8] i les relacions de la família amb el seu entorn social. Existeixen diverses vies a través de les quals es pot encarar aquesta qüestió complexa. Però cal dir que, com en tantes altres, a Espanya i Catalunya hi ha un dèficit de recerca empírica al respecte. Tot i així, en aquest informe sobre l'estat de la infància a la ciutat de Barcelona no es poden obviar algunes de les problemàtiques fonamentals que és urgent investigar en el futur.

En primer lloc, interessa conèixer el paper de l'autoritat parental en les relacions pare-mare-fills en la mesura que és un element estructurador de la vida dels infants i adolescents, sigui quina sigui la forma familiar adoptada. En segon lloc, el fet que les llars amb un nucli conjugal/parental amb menors sigui el model estadísticament predominant a la nostra societat no es contradiu amb l'existència d'altres formes familiars, tal com s'ha vist en apartats anteriors, ni tampoc amb la persistència força intensa al nostre país de relacions intergeneracionals a dins o més enllà de la unitat residencial. Sovint són aquest tipus de relacions (amb avis/ies, ties/oncles) –o la seva inexistència- les que permeten entendre millor com afecten als menors els canvis familiars o les ruptures de la parella parental. En tercer lloc, no podem aïllar el nucli familiar bàsic, principal agent socialitzador de l'infant, de l'acció d'altres agents claus com són l'escola, el barri, la comunitat i la ciutat, en tant que coparticipen en el trajecte formatiu d'infants i adolescents cap a la vida adulta.

[8] Un dels estudis sistemàtics rellevant al respecte, per l'àrea europea francòfona, és el de J. Kellerhalls i C. Montandon. Se'n pot trobar una síntesi a F. de Singly (1997)

2.3.1. LES RELACIONS PARES-FILLS: L'AUTORITAT PARENTAL

És un lloc comú que el model socialitzador i de criança dels infants és avui menys 'autoritari' que fa unes dècades i que s'ha produït una pèrdua progressiva d'autoritat en les relacions més quotidianes entre pares i fills. Però a què ens referim quan parlem d'autoritat, quin tipus d'autoritat s'hauria perdut i quin és el model d'autoritat parental desitjable?

(a) L'autoritat parental ha estat subjecte a les transformacions històriques que acompanyen el descobriment de la infància. Durant els segles XVI, XVII, i XVIII el descobriment de la infantesa com a categoria social està relacionat amb el sorgiment i expansió de l'educació formal i sistemàtica, com a mètode sistemàtic de modelació de l'individu. Però a més de l'educació escolar, la família es dota d'una funció educacional i religiosa no existent fins aleshores, i les mares es converteixen en tutores, educadores, custodies i protectores, àrbitres del bon gust i la rectitud dels seus fills. La infantesa com a categoria social neix com una idea de la classe burgesa, associada a la construcció d'un nou perfil de mare que ara es fa responsable moral de l'educació dels fills. Van passar dos segles més abans que aquesta idea no es filtrés de manera efectiva cap a les classes treballadores. Però en tot cas l'autoritat social, política i legal sobre el grup domèstic-familiar sempre la continua detentant el pare.

En les societats camperoles i tradicionals els fills s'identificaven amb el pare com a productor i les filles reproduïen, en general, el rol de la mare que també participava de la producció de béns pel consum familiar o pel comerç. En el cas dels jornalers i els primers obrers industrials, pares, mares i fills/es treballaven conjuntament en el camp o la manufactura. L'autoritat tradicional del marit i pare sobre l'esposa i els fills/es procedia del seu saber i mestratge en l'ofici, del seu paper com a representant legal i polític del grup (cap de família), i del seu paper com a principal gestor i transmissor del patrimoni familiar (llinatge, posició social, béns i propietats).

Però al llarg del segle XIX i XX, la intensificació del procés d'industrialització i de la salarització masculina comporta una major absència del pare de l'àmbit del privat-familiar, de manera que la seva activitat queda allunyada del funcionament familiar del

dia a dia, i el seu antic saber o mestratge en l'ofici –una de les fonts de la seva autoritat- perd valor en l'experiència quotidiana dels fills i filles. És més, la tradicional llei no escrita del pare experimenta també una certa erosió per causa del desenvolupament de l'Estat modern que crea nous sistemes de poder legislatiu i polític per regular la vida pública, però també la vida familiar (Codi Civil, Codi de família de Catalunya). De manera que el pare desproveït del fonament tradicional de la seva autoritat, buidada de legitimitat, solament pot exercir el seu autoritarisme dins la família.

Un altre element de desgast de l'autoritat parental-familiar a les societats occidentals, al llarg del segle XIX i XX, fa referència al fet que els sabers sobre la bona criança, adquirits i transmesos de generació en generació dins les famílies -especialment a través de les dones-, seran progressivament expropiats per part de científics i acadèmics. Al segle XIX les dones tenen prohibit l'accés a les universitats i el seu saber tradicional és professionalitzat. En efecte, metges, ginecòlegs, educadors, pedagogs, juristes, psicòlegs, i altres professionals generen la professionalització de molts dels sabers pràctics propis de la paternitat i la maternitat, creant noves necessitats de serveis externs que els experts pretenen satisfer de manera més racional. Fins i tot l'autoritat femenina vehiculada a través de l'amor matern, últim reducte del que s'entén com a 'saber natural', es converteix en saber "expert" que les mares –pobres ignorants- tenen el deure de conèixer pel benestar de l'infant. La inseguretat i el dubte de pares i mares estan servits, especialment entre les classes més desproveïdes de capital cultural.

Però aquest procés de pèrdua notable de l'autoritat paterna tradicional i de devaluació dels sabers femenins dins les famílies, s'accentua encara més a la segona meitat del segle XX. Amb la incorporació creixent de les dones al mercat de treball aquestes adquireixen més autonomia econòmica i legal, i el 'guanyador de pa' i 'cap de família' ha de competir amb la seva muller com a referent simbòlic d'autoritat davant dels fills/es. S'inicia un procés pel qual l'autoritat del pare ja no és un donat per descomptat, sinó que és un procés d'adquisició progressiva al costat de l'autoritat de la mare. Ara bé, encara avui, en moltes llars i grups familiars, la superior autoritat del pare s'esdevé del seu paper com a principal proveïdor econòmic del grup, però la contribució de la mare en la validació d'aquest rol no es fa sense condicions la qual cosa és, sovint, font de

conflicte (Brullet 1996). I encara més. Al segle XXI, un nou agent clau en l'expropiació dels sabers familiars són els mitjans de comunicació i les noves tecnologies. Es diu que pares i mares han perdut el control de la informació que arriba als seus fills i filles, la qual cosa també afebliria l'autoritat parental. En els anys més recents les queixes en aquest sentit per part de les escoles són constants, sense que al nostre entendre s'estigui produint una aproximació adequada a la problemàtica de fons. De fet, ens trobem en un moment de transició difícil per moltes famílies amb infants i adolescents en la mesura que la reconstrucció d'una nova autoritat parental compartida i democràtica, dins la llar i reconeguda fora de la llar, no pot ser únicament un assumpte privat. Ans el contrari.

La posició que defensa l'autonomia de la família contra la intrusió de l'Estat i la comunitat, i advoca a favor del seu dret a la privacitat (posició molt pròpia del liberalisme conservador anglosaxó), representa un risc evident per a molts infants sotmesos a relacions familiars abusives i de maltractament, a pràctiques d'abandonament impossibles de detectar sense una mínima regulació pública que vulneri aquesta privacitat familiar. Però, en general pot representar, com és el cas a casa nostra, una manca d'intervenció pública en suport a les noves necessitats de les famílies. Com es concreta l'equilibri entre el dret a la privacitat de persones i famílies, i la necessitat d'una acció pública que asseguri el desenvolupament físic, psicològic, moral i social de tota la ciutadania és un debat constant en tota democràcia. En tot cas, i a manera de síntesi, entenem que el buit d'autoritat que s'atribueix a l'esfera familiar no és tant el resultat de la mala acció de les mares i els pares actuals, sinó sobretot el resultat de complexes processos històrics que cal revisitar per poder comprendre les problemàtiques avui existents i poder ubicar de manera efectiva el lloc de l'acció pública, social i política, en el seu redreçament.

(b) Tanmateix, el poc debat actual sobre l'autoritat parental no està exempt de tòpics enganyosos**.** La confusió conceptual entre 'autoritat patriarcal' amb 'autoritat parental' ens obliga a fer-nos ressò de la teoria crítica a l'hora de recuperar el sentit originari del terme 'autoritat'. Aquest terme té a veure amb el reconeixement de l'autoria o *auctoritas* (d'*augere*: fer créixer, fer augmentar, crear). Sentit ben diferent del d'autoritat com a subjecció de l'altre posicionat com a inferior, com a autoritarisme,

com a poder pel poder. Tal com va apuntar Hannah Arendt, el concepte originari "d'autoritat" transcendeix el poder i els qui el detenten.

Així, mentre que l'autoritat parental tradicional era representada en exclusiva per la llei del pare, en base a la qual s'establien els criteris i normes de funcionament familiars, diferents i discriminatoris segons el sexe i l'edat, avui ens trobem en l'inici d'un possible procés de transició cap a un nou model de 'família democràtica'. Però cal tenir present que la família democràtica es fonamenta en una major existència de diàleg, comunicació i negociació entre els seus membres, una major corresponsabilitat en el repartiment dels rols i tasques familiars, una major expressió dels sentiments per part dels homes i en una major reflexivitat, és a dir, en un allunyament de la legitimació de la tradició sense arguments racionals. I per construir noves formes de relació social intrafamiliar és necessari disposar i concedir-se temps personal d'uns als altres, perquè solament en la interacció quotidiana i en el coneixement i seguiment negociat de les posicions canviants de cada membre al llarg del cicle familiar es pot construir un model de família democràtica. Però massa sovint, el rebuig a una certa tradició autoritària a favor d'una *auctoritas* que signifiqui 'fer créixer', 'crear', no s'acompanya o no es pot acompanyar de la dedicació dels temps necessari a tota obra de creació, d'educació, de formació. A banda de les possibles confusions conceptuals i orientacions errònies de l'autoritat de l'adult davant dels fills, el problema de la no disposició de temps per la relació quotidiana amb fills i filles és molt real per a moltes famílies. L'organització social dels temps que domina a la societat actual –sota l'eix principal del treball de mercat- posa molts obstacles a la conciliació entre els temps de treball remunerat de mares i pares, els temps escolars, els temps per la vida familiar i els temps personals. La qüestió és com fer possible un millor repartiment dels temps familiars de manera que els fills i filles puguin construir en el dia a dia, conjuntament amb els seus progenitors, unes relacions familiars democràtiques on adults i menors poden ubicar-se i fer l'aprenentatge del diàleg i la negociació. Aquesta és una de les qüestions que cal plantejar des de les polítiques familiars: com mares i pares treballadors amb fills menors poden equilibrar els seus temps entre el treball i la família.

Els canvis en la posició social de les dones, encara inacabats, han tingut i tindran encara forts impactes en la redefinició de les relacions no només conjugals sinó també parentals. L'actual Constitució espanyola i el Codi de família de Catalunya deixen ben clara la relació d'igualtat entre homes i dones, i afirmen l'autoritat compartida de mare i pare davant dels fills/es. Malgrat que aquests principis han calat profundament en la nostra societat, això no significa un canvi automàtic en les pràctiques. Si bé s'ha posat en crisi el poder patriarcal del pare i del marit en canvi no s'ha estès una autoritat democràtica compartida entre pare i mare. Les resistències personals i les inèrcies institucionals frenen l'assoliment d'aquest nou model d'autoritat adulta entre pares i fills i són encara massa importants com per poder fer discursos triomfalistes sobre la superació de la crisi de la família patriarcal i molt menys de la seva substitució per un nou model de família democràtica.

(c) En tot cas, l'autoritat parental és un element necessari pel desenvolupament psicosocial dels fills. Com i quines són les condicions per a poder construir una autoritat democràtica dins les famílies és un debat obert. Però els infants per poder créixer en societat necessiten una autoritat adulta en la qual trobar un referent de conducta, una autoritat que sigui reconeguda pel propi infant, però també reconeguda i legitimada per part de l'escola i la comunitat. Una autoritat que marqui els primers límits entre les necessitats del jo i les relacions d'aquest jo amb el seu entorn familiar i social.

El repte de pares i mares és superar o almenys aprendre a conviure amb les pressions i les demandes contradictòries en que estan sotmesos. Per una banda han de fer front a una forta pressió educativa que pren realitat quan a totes les activitats realitzades amb o per als fills i filles se'ls atribueix un caràcter pedagògic. No hi ha dubte que la tendència a la pedagogització de la infància té una clara repercussió negativa en la construcció de l'autoritat parental. Per altra banda, des de les escoles s'espera de pares i mares que marquin límits en el marc privat de la família i, al mateix temps, que siguin permeables a l'autoritat provinent d'altres instàncies socials. Però per poder construir una nova autoritat parental democràtica, compartida per pare i mare, i reconeguda i legitimada per la societat en general s'ha de deixar de culpabilitzar a pares i mares i resituar la problemàtica en el seu context històric.

L'anàlisi del procés de canvi de les relacions d'autoritat dins les famílies occidentals ens permet plantejar, a manera de síntesi, que és del tot necessari començar a pensar en mesures d'aplicació general que permetin a les famílies amb menors:

1. Conciliar la salarització de la força de treball -ara de dones i homes- amb la major presència de mare i /o pare dins la llar, a través de polítiques familiars i laborals que els proporcioni temps quan les necessitats familiars apretin;
2. Recuperar i transmetre (tant per part dels pares com per les mares) el valor dels sabers pràctics-familiars i de la cura a través del reconeixement d'aquests per l'escola i la comunitat;
3. Assegurar, per part dels progenitors i la parentela, unes relaciones beneficioses amb els menors en cas de ruptura de la parella conjugal, a través de les solidaritats intrafamiliars però també a través de les polítiques familiars.

2.3.2. LES SOLIDARITATS INTERGENERACIONALS

Amb la industrialització avançada, la implementació i extensió d'un sistema escolar modern i l'avenç dels processos d'individuació, la família nuclear i l'escola van ser considerades, especialment en el món anglosaxó, com les úniques i últimes responsables de les tasques de criança i socialització. Des del pensament republicà progressista es considerà que l'escola era la institució fonamental on l'estat podia incidir millor per reduir les desigualtats associades al naixement i desenvolupar un ideari democràtic. Aquesta idea, que s'estengué i ha dominat a tot Occident al llarg del segle XX, va portar a considerar els progenitors (dins l'àmbit 'privat') i l'escola com els últims responsables de l'educació dels menors. Es va perdre de vista que a les societats mediterrànies la parentela continuava essent un agent difús però actiu en la creació del vincle social dels infants.

La recerca recent sobre les relacions intergeneracionals a Catalunya mostra que ha minvat de manera molt significativa la cohabitació entre pares-fills-néts[9], però, en canvi, ha augmentat la importància de les solidaritats que mantenen entre sí. Per una banda, a causa de la baixada de la fecunditat la família extensa és cada vegada més reduïda pel que fa a parents colaterals (cosins, oncles, etc.); però per altra banda, a causa de l'augment de l'esperança de vida han augmentat les relacions entre generacions en sentit vertical (besavis, avis, pares, fills, néts, besnéts). En el cas concret de Catalunya, les solidaritats entre tres i quatre generacions, que coexisteixen en el temps, substitueixen sovint el paper que l'Estat de benestar té en altres països del nostre entorn, especialment en relació als infants, joves i gent gran. Segons l'Enquesta Metropolitana de Barcelona els habitants de la Regió Metropolitana dirigeixen la majoria de les seves demandes d'ajut i solidaritat a la xarxa familiar en general i a la parella, pares i fills en especial, de manera que : "*La societat barcelonina té encara una concepció de les relacions molt centrada en la família, mentre que, en canvi, es detecten processos que tendeixen a afeblir-la numèricament*" (EMB 1990: 89)

Més enllà d'entrar a valorar si aquest 'familisme' és un tret destinat a desaparèixer en la nostra societat primer interessa conèixer per què aquest familisme persisteix. Els estudis sobre la qüestió coincideixen en afirmar com a la nostra societat els dèficits quant a serveis i mesures de protecció familiar (escoles bressol, adaptació d'horaris, habitatge assequible pels joves, subsidis per joves, serveis per gent gran dependent, etc.) són compensats per l'activació de la xarxa familiar (Brullet i Parella 2000, Brullet 2002; Roigé 2002). Així doncs, la persistència dels vincles de parentiu a casa nostra es deriven no solament de factors culturals i morals sinó també de factors marcadament polítics i econòmics.

L'augment de la solidaritat entre tres o quatre generacions pot o no adoptar la forma de la coresidència. La solidaritat residencial o el fet que tres o fins i tot quatre generacions visquin sota un mateix sostre és segons els estudiosos una de les manifestacions sobre les quals recolza més clarament la solidaritat familiar a Catalunya i Espanya. Meil

[9] També les relacions pares-fills abordades en l'epígraf anterior són, en sentit estricte, relacions intergeneracionals. Aquí utilitzem aquest concepte per referir-nos a aquelles relacions familiars que trascendeixen la relació paternofilial.

(2000) parla d'una 'reciprocitat diferida' en aquest tipus de solidaritats: els fills viuen a la llar d'origen fins que poden independitzar-se sense perdre el nivell de vida i, més endavant, si un dels dos pares es queda sol i no pot valer-se per ell mateix és 'compensat' anant a viure amb la filla. El principi de la solidaritat residencial és força vigent a la resta de països europeus meridionals, però difereix dels comportaments de l'Europa central i del nord (Meil 2000; Roigé 2002).

Ara bé, cada vegada més sovint la solidaritat intergeneracional no implica cohabitació però sí una proximitat residencial entre generacions, proximitat que permet cobrir les funcions d'assistència i sociabilitat entre parents. És el que en la literatura europea s'ha denominat el principi 'd'intimitat a distància', coherent al mateix temps amb el procés d'individualització propi de les societats democràtiques actuals i amb el manteniment del familisme en les nostres societats. En paraules de Roigé (1998 i 2002) que estudia el cas a Catalunya*"sembla com si sorgís una nova família extensa, composta de diversos habitatges independents i propers, situats en la mateixa finca, el mateix carrer o el mateix barri* . Tant és així que, segons l'autor, *"la ciutat actual no separa tant les generacions com les emigracions dels joves de les zones rurals i de les petites ciutats vers les grans ciutats"* (Roigé 1998: 433). En el conjunt de l'estat espanyol, els estudis actuals confirmen la tendència a la proximitat geogràfica de les generacions, amb una major intensitat en les classes populars que en les classes mitjanes-altes (Meil 2000). Malgrat que aquesta pauta difereix dels hàbits residencials de l'Europa no meridional, cal dir que fins i tot en aquells països on l'Estat assumeix la major part de les atencions i serveis als més grans, és la família (les dones) qui gestiona la relació entre el parent i l'Estat.

Justament, avui es coneix millor l'important paper de les famílies en la cura de les persones. La cura és una pràctica social, moral i cognitiva que abasta des del cobriment de les necessitats afectives i materials més bàsiques fins a totes aquelles activitats destinades al manteniment i reproducció de les generacions. Quan s'estudia la lògica de la cura familiar no només es fa visible la (re)emergència dels vincles de parentiu a les societats actuals, sinó que ens confronta directament amb les lògiques androcèntriques del nostre Estat de benestar. En tot cas, ens interessa destacar aquí que la base relacional

que sosté la xarxa de parentiu a la nostra societat és femenina. Són les dones les qui per un 'sentiment d'obligació moral' (Finch 1989) assumeixen l'increment de les tasques de cura derivades de l'allargament de l'esperança de vida i les qui continuen encarregant-se principalment de la cura dels fills. Tal com diu Roigé (2002:en premsa) "*el sistema actual tendeix a privilegiar el pol filla-mare (és la dona la que organitza la major part de les relacions familiars) el que comporta una inversió del sentit de la família extensa patrilocal*". És molt més probable que les persones grans visquin soles quan no tenen filles (Meil 2000). En tot cas, les dades disponibles evidencien clarament que en les relacions familiars l'eix de desigualtat fonamental és el gènere per damunt de la classe social i l'edat.

El grup d'infants i el grup dels més ancians (concretament ancianes majors de 75 i 80 anys) constitueixen les franges d'edat més visibles i extremes necessitades de la cura i atenció per part de les generacions intermitges. En tant que el seu grau d'autonomia és més limitada són subjectes més depenents. Des de la perspectiva i el discurs propi d'una societat industrial-productivista es tracta de col·lectius no productius, de 'càrregues' per a la població activa. A la pràctica, tant infants com vells són atesos per dones amb diferents percepcions sobre la dimensió de 'càrrega' que suposa la seva dedicació. El que sí constitueix un fet objectivable a Catalunya és el grau de desamparament institucional en què es troben els més petits i els més grans donat el dèficit de serveis existents (Brullet i Parella 2000; Brullet 2002).

Per altra banda, i en uns països d'Europa més que en altres, el desenvolupament de la societat post-industrial ha possibilitat i fet més visible dos nous subjectes col·lectius amb un major grau d'autonomia que en el passat. Ens referim tant als adolescents i joves com a les persones a partir dels 55 o 60 anys. Malgrat que molts d'ells no són actius laboralment sí que tenen molt per aportar a una societat en contínua transformació. Així per exemple, no és infreqüent la pràctica de cada vegada més joves que marxen de casa els seus pares i van a viure amb un avi o àvia. Segons un estudi del CIREM (1993) sobre solidaritat intergeneracional a Espanya i amb comparació amb altres països europeus, les diferències culturals entre les generacions dels més grans i dels més joves, entre avis i néts, no són tan significatives com s'acostuma a afirmar. La

necessitat d'adaptació ràpida als canvis és un recurs que ja tenen els més grans que han viscut durant el segle XX i que aprenen aquells que han nascut també en el mateix segle i en un context de grans transformacions. Aquesta capacitat d'adaptació al canvi, comuna entre les diferents generacions, segons els autors, no només pesa més que les innegables diferències en els processos de socialització respectius, sinó que serviria d'element aglutinador i cohesionador de les generacions.

Un altra pràctica reveladora de la solidaritat intergeneracional és la custòdia que àvies (més que avis) fan dels seus néts i nétes més petits, sobretot quan aquests encara no estan escolaritzats. Però també activitats com anar-los a recollir a l'escola, fer un o més àpats amb ells, o tenir-ne cura quan estan malalts o quan els pares surten són activitats cada vegada més habituals entre les àvies més joves, sobretot quan pare i mare tenen una activitat laboral. Segons l'estudi citat sobre solidaritat intergeneracional (CIREM: 1993), el perfil de l'avi/a que més activitats realitza amb els seus néts fins als 13 anys és el d'una dona vídua de baixos o mitjans nivells d'ingressos que viu amb ells. Aquestes activitats van des del compartir estones de conversa i joc (més de la meitat dels enquestats), portar als néts a passejar i trucar-los per telèfon (quatre de cada deu), fer de 'cangur' (tres de cada deu), acompanyar-los a l'escola (una cinquena part) o fer encàrrecs amb ells i ajudar-los en les tasques de l'escola (sobre el 7%). La mateixa enquesta feta a avis amb néts adolescents de 14 a 17 anys revela que un 65% dels enquestats conversa amb els néts i els dóna diners o regals. La meitat es comunica amb ells per telèfon; un de cada deu acostuma a acompanyar els seus néts a passejar o a fer encàrrecs i entre un 2-3% del total juga amb ells, els ajuda a fer els deures escolars, a vestir-se o mengen amb ells.

Comparativament amb altres països d'Europa les àvies catalanes i espanyoles, juntament amb les alemanyes són les que més s'ocupen de la cura i atenció als néts i nétes petits (Meil 2000). Cal fer notar que Alemanya ha desenvolupat al llarg del segle XX un règim de benestar en el qual la família ha estat molt protegida en recursos monetaris dirigits a reforçar el model de família més convencional. A Espanya i Catalunya, el reforç retòric a la família més tradicional fou molt practicat durant el franquisme, mentre que al llarg de la democràcia el nostre Estat de benestar no s'ha

ocupat fins avui de desenvolupar ni la protecció econòmica a les famílies ni els serveis que aquestes necessiten davant dels canvis de la posició laboral de les dones.

Al mateix temps, però, les enquestes mostren com aquesta funció dels avis i àvies ja no és considerada, ni per pares ni per fills, com quelcom donat per descomptat. Tampoc no és gens clar que la implicació dels avis evidenciï una delegació dels pares de l'educació dels seus fills. Un dels altres fenòmens on es manifesta la relació entre generacions és la tornada (la majoria de vegades conjuntural) de molts/es separats o divorciats amb fills a la llar paterna. Aquesta pràctica posa de manifest com és en els moments de crisi, de canvi biogràfic, on els vincles intergeneracionals s'activen amb més intensitat. Segons l'estudi de Ruiz Becerril "Después del divorcio" (1999) al voltant del 20% dels divorciats i divorciades espanyols tornen (provisionalment) a casa dels pares. Les dades, obtingudes a partir de l'EPA de 1997, situen al voltant del 27% la proporció d'homes que faria ús d'aquesta pràctica. En el cas de les dones, hi ha un 17% de divorciades que recorre a la llar parental. Finalment caldria destacar la dimensió econòmica de les solidaritats familiars, no menys fonamental en el sosteniment dels vincles entre generacions, sobretot entre pares i fills. Ens referim a les contínues transferències econòmiques i de béns en general que segons el moment del cicle vital van en una o altra direcció entre pares i fills.

Totes aquestes pràctiques, com s'ha apuntat, no són alienes a la rudimentària política familiar del nostre Estat de benestar, malgrat que puguem parlar d'uns forts sentiments familistes en la nostra societat. Ara bé, el familisme, el sentiment d'obligació moral de la cura no només genera solidaritat i cohesió social, sinó que al mateix temps pot constituir-se en font d'opressió i en sentiment d'ofegament per aquells i aquelles que la practiquen sense que puguin prendre'n una distància mínima. És a dir, tot i que no és un camp gaire explorat dins dels estudis de la família, les relacions intergeneracionals també tenen la seva cara fosca. És per aquest motiu que alguns treballs recents (European Observatory on Family Matters, 2000) quan analitzen les relacions entre generacions eviten adoptar exclusivament la perspectiva de la 'solidaritat' i opten per conceptes com 'paradoxa generacional' o 'ambivalència' per estudiar aquestes relacions familiars entre generacions.

Així per exemple, un dels fenòmens més destacats que afecten els joves i les seves famílies a casa nostra, el retard en l'emancipació de la llar parental, té uns costos importants pels joves en termes d'entrada al món adult com pels pares en termes de dependència respecte els fills (Torrabadella i Tejero, 2001). Per altra banda, la sobrecàrrega i els sentiments de frustració i impotència que poden representar per moltes dones l'assistència i la cura familiar és un fenomen encara poc explorat pels estudis sobre família. En definitiva, la fragilitat inherent a les relacions interpersonals, les contradiccions que suposa rebre i donar en l'àmbit familiar, l'ambivalència experimentada a nivell de sentiments i emocions, fan necessaris nous plantejaments més qualitatius que abordin les relacions entre generacions més enllà del que aquestes representen en termes de sosteniment dels nostres Estats de benestar.

Finalment, podem concloure que a l'Europa meridional els processos de modernització, privatització, desinstitucionalització i individuació que afecten la família com a grup humà han fet canviar el perfil de les relacions intergeneracionals però aquestes es mantenen de manera intensa. Aquest fet té unes conseqüències innegables per la població d'infants i adolescents del present. Caldrà veure com evolucionen els vincles i intercanvis entre generacions quan els infants actuals entrin en el món adult. En tot cas, cal tenir ben present que les estratègies privades per resoldre els problemes de la vida quotidiana de les famílies amb menors tenen un sostre. L'augment de l'activitat laboral femenina demana amb urgència més serveis en suport a les famílies amb persones dependents, però també que aquests no es continuïn organitzant sobre la idea que sempre hi ha alguna dona disponible, a qualsevol hora del dia, per ocupar-se dels infants, dels malalts i de persones dependents.

A l'annex estadístic es poden consultar algunes dades sobre aquesta problemàtica. En tot cas cal fer notar que el criteri residencial amb el què estan elaborades informen d'una 'davallada de les relacions intergeneracionals' com a efecte de la menor coresidència entre generacions. Aquest és un altre exemple molt clar dels límits de l'estudi de les relacions familiars mitjançant les categories censals que solament permeten identificar família amb una unitat residencial.

2.3.3. LES RELACIONS DE LA FAMÍLIA AMB L'ESCOLA, EL BARRI, LA COMUNITAT, I LA CIUTAT

La importància de la funció socialitzadora de la unitat familiar i de la parentela no exclou considerar també la funció socialitzadora d'altres espais de relació no familiar. Ens referim no només a l'escola, sinó també a les relacions dins la comunitat (veïns, associacions, esplais, grup d'amistat, etc.). L'escola i els espais comunitaris són fonamentals per l'aprenentatge d'hàbits i coneixements instrumentals, pel desenvolupament d'habilitats relacionals i la consolidació de valors comuns. Són els espais on els infants i joves aprenen a compartir i confrontar els seus sentiments, emocions i idees amb els altres diferents de la família. Tal com assenyala Victòria Camps (1999: 9) "*la família i l'escola no poden actuar soles. És tota la societat civil en el seu conjunt la que s'ha de convertir en agent transmissor i educador de les responsabilitats cíviques*".

De la mateixa manera que a la societat mediterrània la parentela continua sent un agent difús però actiu en la creació del vincle social dels infants, la vida quotidiana a Catalunya també està vinculada a la 'plaça' i al carrer. Per molt que aquest tipus de relacions s'hagin transformat en les grans ciutats, ni els jocs a la plaça, ni les festes familiars, ni les festes populars, ni les festes religioses, ni l'associacionisme no han desaparegut de les nostres vides. Una cosa és el procés d'individuació dels drets de ciutadania -en augment al nostre país des de la instauració de la democràcia política- i l'altra són les diferents formes d'expressió de l'individualisme com a pràctica social. No hi ha una relació idèntica ni automàtica entre individuació dels drets i individualisme pràctic. Per exemple, no és el mateix la vida quotidiana i familiar de les classes mitjanes i treballadores d'origen anglosaxó als Estats Units, que la vida quotidiana de les famílies hispano-americanes nacionalitzades en aquest país. Uns i altres tenen els mateixos drets de ciutadania com a individus, però diferents pràctiques familiars i socials. Es pot distingir, i encara simplificant, entre 'individualisme solidari' i 'individualisme egoista', sense que l'exemple anterior serveixi, sense més, per ser aplicat mecànicament en aquesta dicotomia. En tot cas la dicotomia ens és útil per

exemplificar que sovint, en el cas de les actuals relacions familiars i comunitàries, tendim a considerar sense més la inevitabilitat de l'augment de "l'individualisme egoista" a les nostres vides que no pas de "l'individualisme solidari". Però aquest debat, individuació *versus* solidaritat/comunitat, es projecta a tota la nostra vida social. Per exemple, en el disseny de les ciutats cal promocionar barris de cases unifamiliars amb jardí privat o barris amb serveis integrats i jardins col·lectius ?

Ara bé, la innegable i necessària intervenció d'altres agents extrafamiliars en la socialització dels infants ha conduït a afirmar, especialment en treballs considerats científics, que les famílies haurien perdut funcions socialitzadores a la nostra societat. Es tracta d'un reduccionisme molt perillós que ha portat a desenvolupar dues idees que considerem que caldria redreçar. En primer lloc, la família hauria delegat la major part de les funcions socialitzadores a l'escola. En segon lloc, l'escola hauria assumit aquesta delegació i s'hauria convertit en la institució experta i per tant portadora de recomanacions a les famílies. Al mateix temps, com diu la sociologia, la definició de la situació té efectes reals, de tal manera que mentre que les famílies, en efecte, es creuen que poden delegar gran part de la seva tasca de socialització –que inclou l'exercici continu de l'autoritat parental-, les escoles se senten sobrecarregades en les seves funcions i es queixen que les famílies no posen límits als fills. Volem emfasitzar un cop més que la tasca socialitzadora dels infants per part de la família, independentment dels efectes positius o negatius que pugui ocasionar en la criança i educació dels fills, sempre ha existit. Una altra qüestió ben diferent és si el model socialitzador és o no el més òptim per formar ciutadans i ciutadanes lliures i responsables en el marc de la societat actual i emergent, compromesos amb el seu trajecte personal i el de la seva col·lectivitat.

Tal com es posa de manifest en un estudi sobre el repartiment del temps d'infants i adolescents fins als 17 anys de la ciutat de Barcelona[10], la influència educativa més directa per a la immensa majoria d'infants i adolescents (sobretot fins als 12 anys) és la família: "*Es desemmascara així la falsa creença que les famílies 'abandonen' els seus*

[10] L'estudi, coordinat per Ignasi Vila, s'emmarca en el Projecte Educatiu de Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona i es realitzà a partir d'una mostra de 637 nenes i nenes de la ciutat entre 1997 i 1998.

fills i filles en activitats diverses al llarg del dia. Si tenim en compte el nombre d'hores diàries de dilluns a divendres que estan amb la família, i hi afegim les que passen el cap de setmana, el resultat supera (...) el temps que en conjunt dediquen a totes les altres activitats o situacions d'atenció diferents de la del pare o la mare a la pròpia casa" (Vila 1999:140). Tanmateix, els percentatges a l'hora de compartir activitats entre pares i fills varien en funció dels sexe del progenitor. L'estudi mostra com només un 5% d'infants i adolescents barcelonins de 0 a 17 anys poden no veure la seva mare durant el dia. El percentatge varia significativament en el cas dels progenitors masculins. Un 22,5% dels enquestats pot ser que no vegi el seu pare durant el dia.

És durant l'adolescència quan la influència de la família comença a ser menor i altres agents i activitats competeixen amb aquesta a l'hora d'omplir el temps i el sentit de la vida quotidiana dels menors. En conjunt, les activitats escolars, esportives, acadèmiques i extraescolars (aprenentatge llengües, informàtica, deures), així com l'activitat de visitar familiars i amics constitueixen, segons l'estudi esmentat, les principals activitats de la infància i l'adolescència de 0 a 17 anys a la ciutat de Barcelona.

Així doncs, enfront de les visions que carreguen o descarreguen la família de la responsabilitat última en la transmissió de valors i hàbits als infants, s'estén la idea que aquesta transmissió ha de ser responsabilitat compartida entre la família, l'escola i la comunitat. Això s'inscriuria en el projecte de ciutat educadora, en tant que facilitadora i promotora de la transmissió dels valors cívics comuns, aquells que ens han de permetre conviure des de la diversitat tot compartint en democràcia una mateixa ciutadania.

2.4. DESIGUALTATS FAMILIARS EN LES CONDICIONS DE VIDA

La diversitat de formes familiars no implica necessàriament desigualtat, però tampoc no l'exclou. El contrari de la diversitat és la homogeneïtat; i el contrari d'igualtat és la desigualtat. La desigualtat social és "un defecte d'igualtat" en l'accés als recursos materials i simbòlics dels que disposa la societat. Aquest accés diferencial als recursos disponibles origina i estructura les desigualtats de poder i de condicions bàsiques de vida de les persones. Parlar de desigualtat social en les nostres societats democràtiques implica pensar en l'existència de col·lectius que pateixen un 'defecte d'igualtat'. De fet, els anomenats Estats de benestar proven des de l'acció política i social de reduir o al menys de gestionar[11], en nom del principi de la igualtat de drets de la ciutadania, les desigualtats que genera l'economia de mercat.

La finalitat d'aquest informe és aportar elements per conèixer millor les situacions de vida dels menors i oferir aquest coneixement als agents polítics i socials perquè puguin elaborar programes dirigits a reduir les desigualtats que es produeixen en el nostre context social. Aquesta finalitat reenvia a judicis de valor sobre les mancances o les insuficiències de les condicions de vida d'alguns menors, dit d'altra manera, a la valoració del grau de la seva "qualitat de vida". Però la mesura de la qualitat de vida dels menors és molt complexa perquè no és el resultat simple d'una mesura econòmica sinó també d'altres recursos del tot necessaris per viure plenament i dignament a la nostra societat. Aconseguir aquesta qualitat de vida demana dedicació i temps per part dels progenitors, recursos econòmics suficients, recursos escolars i culturals, de salut, d'habitatge, d'expectatives laborals positives, etc. En definitiva, recursos per poder desenvolupar de manera integrada la seva identitat individual i el seu vincle social.

Hem vist que les famílies dels menors a Catalunya són diverses en les seves formes. Però si la varietat formal augmenta per causa de la diversificació de les trajectòries

[11] El desenvolupament dels estats de benestar ha estat divers a Europa. Els diferents models (residual, institucional, desenvolupat) o règims de benestar (socialdemòcrata, liberal, corporatista , etc) es deriven de les diferents tradicions històriques, polítiques, culturals, econòmiques i demogràfiques dels diferents estats. Alguns autors consideren que els governs dels estats de benestar poden reduir desigualtats però també poden contribuir a la seva reproducció i augment.

biogràfiques de pares i mares, el marc general de socialització dels infants i adolescents manté pautes en comú (d'ordre positiu o negatiu). Per exemple, la immensa majoria de menors (sigui quina sigui la forma i extensió de la llar on viuen) estan subjectes, per causa de la seva escolarització obligatòria, a una organització quotidiana dels temps que no coincideix en general amb els horaris laborals de mares i pares[12].

En altres capítols d'aquest informe ja s'aborden les desigualtats que s'originen de la posició social del propi menor pel fet de ser nen o nena, pertànyer a un col·lectiu immigrat, o estar directament relacionat amb situacions de risc (droga, violència familiar, malaltia etc.) Però en aquest capítol, que planteja problemàtiques familiars d'ordre general, hem volgut comprovar fins a quin punt els diversos tipus de nuclis parentals poden o no associar-se a situacions de "dèficit d'igualtat". Amb aquesta idea perseguim tres objectius modestos: En primer lloc, conèixer les desiguals posicions socials dels progenitors atenent al seu nivell d'estudis, a la seva relació d'activitat amb el mercat de treball, i a la situació professional, tot plegat en base a les dades del Cens de 1991 i l'Enquesta de població de 1996. En segon lloc, conèixer les desigualtats de gènere dins la llar segons es distribueix el treball reproductiu entre el pare i la mare – en els nuclis biparentals- i en base a recerques realitzades *exprofesso*. En tercer lloc, conèixer les desigualtats de les llars dels menors segons el seu nivell d'ingressos i despesa, en base a alguns estudis molt recents sobre la pobresa familiar i infantil a Catalunya.

2.4.1. RECURSOS CULTURALS I LABORALS DE MARES I PARES SEGONS TIPUS DE NUCLI FAMILIAR

Com mesurar els recursos escolars de què disposen les persones adultes que tenen cura dels menors? Conèixer aquests recursos per a tots els adults presents a la llar implicava una anàlisi massa complexa pels objectius d'aquest primer informe. Ens hem limitat a

[12] Justament, aquesta és una de les problemàtiques més interessants que caldría estudiar. Una part de la millora de l'atenció als infants es podria trobar en la reorganització dels temps socials a la cerca d'una major compatibilitat entre els horaris laborals dels pares i mares i els horaris escolars d'infants i joves. Reprenem aquesta problemàtica en les propostes i orientacions de polítiques en suport a la infància i les seves famílies.

analitzar els nivells d'instrucció, l'activitat laboral i la situació professional de pares i mares, obviant que hi pugui haver altres components a la llar amb altres qualificacions. Així doncs, la unitat d'anàlisi escollida és la de tipus de nucli[13] i no la de tipus de llar i l'univers poblacional que es té en compte inclou tots els pares i mares amb fills menors a la llar entre 0 i 17 anys d'edat. Considerem tres tipus de nuclis: nuclis de parelles matrimonials, nuclis de parelles de fet i nuclis monoparentals. A la taula següent es pot valorar el volum i distribució de cada tipus de nucli i el de menors que en formen part, a Barcelona i per l'any 1996.

TAULA 22. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE DE NUCLIS I DEL NOMBRE DE FILLS MENORS A CADA TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1996.

	Nuclis	Fills
Matrimoni	105.582	156.197
Parella de fet	28.024	28.334
Monoparental	24.275	33.398
Total	**157.881**	**217.929**

Nota: Aquest nombre de fills inclou els fills menors que viuen en nuclis amb altres fills majors.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

2.4.1.1. Els nivells educatius dels progenitors

En general, entre 1991 i 1996, han augmentat els nivells d'estudis dels progenitors a tots els territoris contemplats i a tots els tipus de nuclis. Aquest augment s'explica per la incorporació de noves generacions en l'univers contemplat (pares i mares de fills de 0 a 17 anys) que han tingut moltes més oportunitats d'accés als estudis secundaris i superiors que no pas els progenitors que ja tenen fills majors de 18 anys.

[13] Recordem que 'nucli' fa referència a una relació de parentiu entre tots o alguns membres de la llar. El nucli familiar mínim és el d'una parella conjugal (nucli de parella sola) o bé un pare o una mare amb els seus fills (nucli monoparental). Una llar pot contenir un sol nucli (llars simples) o dos o més nuclis (llars múltiples). Pot ser que cadascún d'aquest tipus de llar inclogui, a més, altres persones que siguin parents o no parents del nucli familiar (llars extenses). Per més claredat consulteu l'esquema presentat a l'epígraf 1.3. d'aquest capítol.

FIGURA 41. NIVELL D'ESTUDIS DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

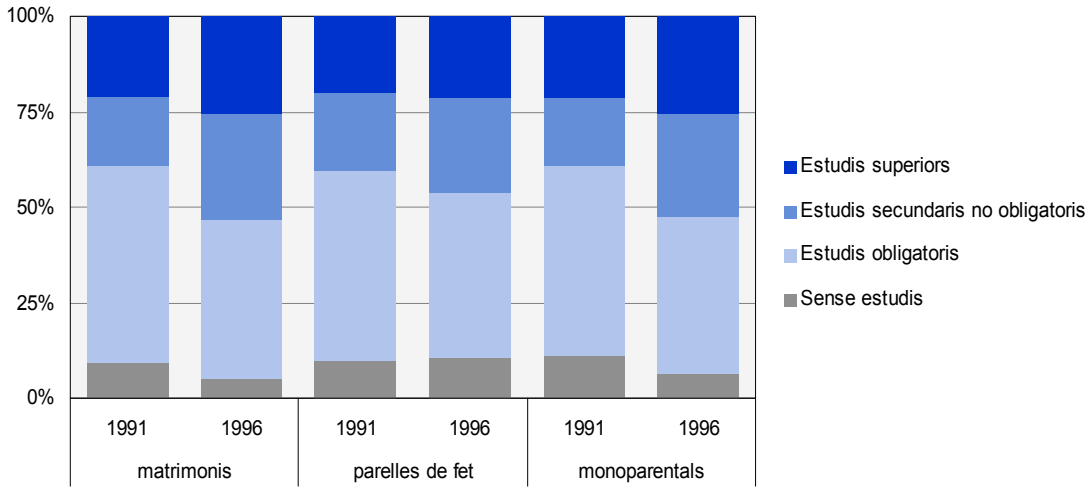

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Ara bé, la millora dels nivells educatius de la població en el seu conjunt no ha eliminat importants desigualtats formatives entre els que s'ocupen de la criança dels menors. Per exemple, Barcelona acumula en termes relatius més capitals escolars que els altres territoris però també és on viuen els nuclis més desproveïts d'aquests, tant el 1991 com el 1996. Cal doncs veure en primer lloc si hi ha algun tipus de nuclis més o menys afectats per aquesta polarització.

Nuclis de progenitors sense estudis

Els progenitors sense estudis han disminuït 4 punts percentuals en els nuclis matrimonials i en els nuclis monoparentals, però s'han mantingut o augmentat, segons territori, en les parelles de fet. A Barcelona, és especialment preocupant que el 1996 s'arribi a un 11 % de pares i un 12% de mares de nuclis de parelles de fet sense estudis, justament quan la tendència general pels altres nuclis és a la seva disminució.

FIGURA 42. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SENSE ESTUDIS SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

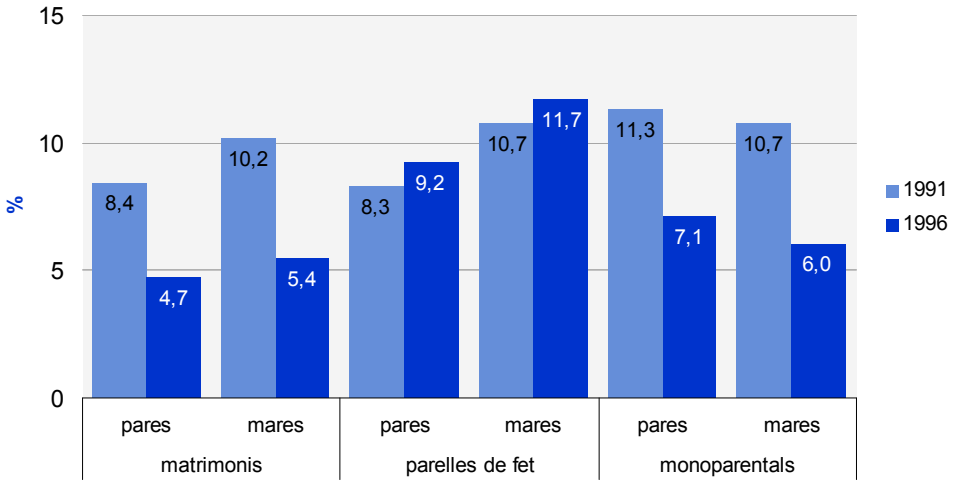

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En termes absoluts, l'any 1996 hi ha un total de 18. 066 mares o pares sense estudis a Barcelona, 93.437 a la Regió Metropolitana i 122.451 a Catalunya. Cal dir que no tenir estudis reglats no vol dir no saber llegir ni escriure i, molt menys, no disposar d'intel·ligència pràctica per resoldre els problemes més bàsics de la vida quotidiana,. Però, en canvi, la mínima experiència escolar d'aquests progenitors pot tenir efectes importants (hipotèticament negatius) sobre les relacions pares-mares-fills i sobre les relacions entre famílies i escola, especialment quan la societat és cada dia més complexa, els menors són obligats a estar escolaritzats fins als 16 anys i les eines informàtiques s'estan introduint com a mitjà d'aprenentatge i comunicació.

Progenitors amb estudis no obligatoris (secundaris no obligatoris i superiors)

El 1991 tot els nuclis familiars disposaven d'uns nivells escolars no obligatoris força similars, però destacaven a l'alça els nuclis monoparentals. En les parelles de fet, però, les mares presentaven més escolarització no obligatòria que les mares casades.

FIGURA 43. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS AMB ESTUDIS NO OBLIGATORIS (SECUNDARIS I SUPERIORS) SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

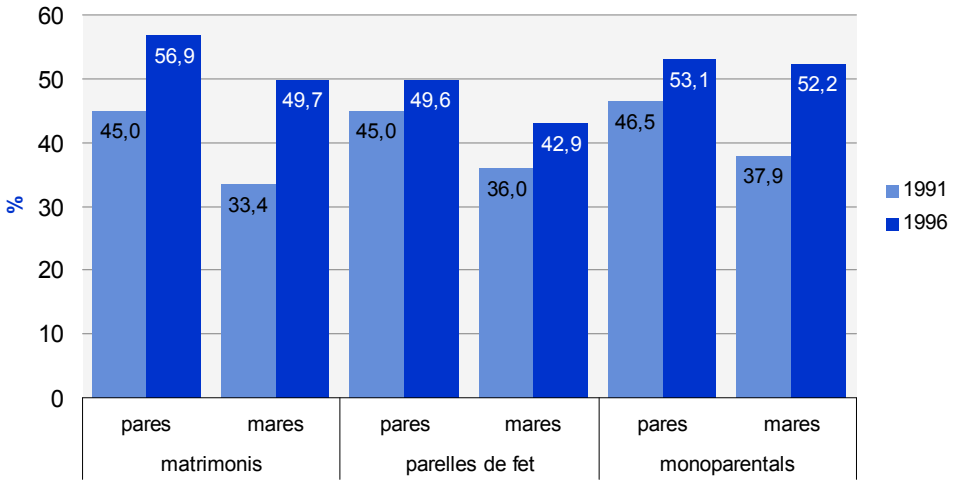

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

El 1996 els matrimonis i els progenitors de les famílies monoparentals que disposen d'estudis no obligatoris (secundaris i superiors) han augmentat entre 13 i 14 punts percentuals a Barcelona, i entre 10 i 11 punts percentuals a la Regió Metropolitana i Catalunya. En canvi, els percentatges de les parelles de fet han experimentat un creixement relatiu molt inferior de manera que el 1996 la seva posició queda encara a major distancia que la que mostraven el 1991. Per tant, es confirma com a preocupant la dada de que les parelles de fet de Barcelona presenten una situació més precària en capitals culturals que no pas els altres tipus de nuclis.

Els diferents capitals escolars segons pares i mares

La disparitat educativa entre pares i mares és més acusada en el cas dels nuclis biparentals (matrimonials o de parelles de fet) que no entre els monoparentals. El 1996 a Barcelona els pares i mares dels nuclis monoparentals són els que tenen nivell d'instrucció més similars. Així, si comparem els percentatges de 1996 dels que han cursat estudis superiors trobem 4 punts percentuals de diferència entre els casats; 3 punts en el cas de les parelles de fet i només 1 punt en el cas dels nuclis monoparentals.

2.4.1.2. L'activitat laboral en els diferents nuclis

Al llarg del quinquenni 1991-1996 s'han diversificat les situacions d'activitat dels progenitors de menors segons el tipus de nucli parental:

FIGURA 44. SITUACIÓ LABORAL DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

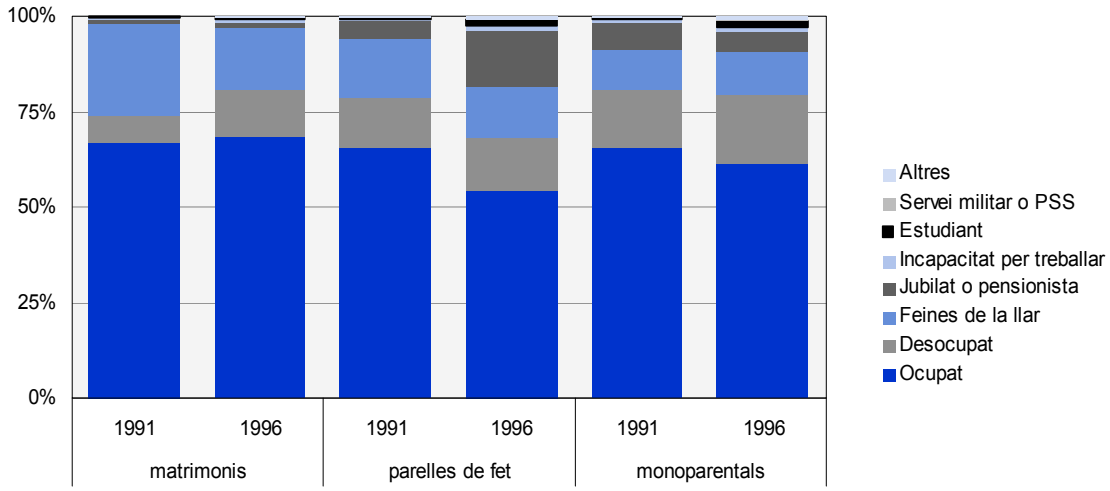

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

1. Els matrimonis experimenten un molt discret augment relatiu de l'ocupació (de 67% a 69%) resultat d'una major ocupació de les dones que fa disminuir el nombre de mestresses de casa en exclusiva, a tots els territoris (del 47% al 33% a Barcelona). Això no es contradiu amb què l'atur en aquests nuclis augmenta entre 3 punts (pares) i 5 punts percentuals (mares).
2. Les parelles de fet heterosexuals experimenten una pèrdua relativa d'ocupació dels pares (-15% a Barcelona) i de les mares (-8% a Barcelona) per causa de l'augment notable dels que el 1996 declaren ser jubilats, pensionistes o incapacitats, cosa que succeeix a tots els territoris. Pel mateix motiu disminueix el percentatge de mestresses de casa en exclusiva (de 31% al 26%). De manera que els percentatges d'atur en aquests nuclis es mantenen al llarg del quinquenni. Aquest augment tant sobtat de persones inactives però pensionistes l'hem d'associar a l'augment relatiu i absolut, entre 1991 i 1996, de parelles de fet d'edat més avançada (50 anys i més) que viuen amb fills menors i tenen menys estudis (Vegeu epígraf 3.1.3.).

3. En els nuclis monoparentals, augmenta l'atur i la dedicació a les feines de la llar i es redueix la ocupació. Tot i que les mares de llars monoparentals continuen presentant la major taxa d'ocupació femenina en relació a les mares de la resta de nuclis la seva pèrdua d'ocupació és molt preocupant (del 63% al 57%). Els nuclis monoparentals també han augmentat al llarg del quinquenni a tots els grups d'edat i de manera important en dos grups d'edat: el de menys de 20 anys i el de 35-49 anys d'edat (Vegeu epígraf 3.1.9.). És probable que els nuclis monoparentals de menys de 20 anys estiguin residint amb altres parents adults i les mares estiguin inactives.

Cal situar la diversificació de l'activitat entre els diferents tipus de nuclis amb menors en el context general del mercat de treball en el període contemplat, amb què hi ha un augment generalitzat de l'activitat femenina i al mateix temps un augment de l'atur. Aquests dos trets s'han combinat amb l'augment absolut i relatiu de les parelles de fet entre gent gran i dels nuclis monoparentals entre gent molt jove (menys de 20 anys) i adulta (35-49 anys) a tots els territoris. Tot plegat, entre els pares i mares dels menors, ha resultat en un increment relatiu de la inactivitat o de l'atur, en una disminució de l'ocupació i de les mestresses de casa en exclusiva. Veurem més avall com en aquest panorama augmenta també el treball precari.

La relació amb l'activitat laboral està escindida en funció del sexe del progenitor. Cal tenir en compte que malgrat la progressiva disminució relativa de dones a la categoria de 'feines de casa', moltes de les que fan treball remunerat continuen realitzant la major part de les feines derivades del manteniment quotidià del grup domèstic-familiar, tal com veurem més endavant amb més detall.

FIGURA 45. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS OCUPATS SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

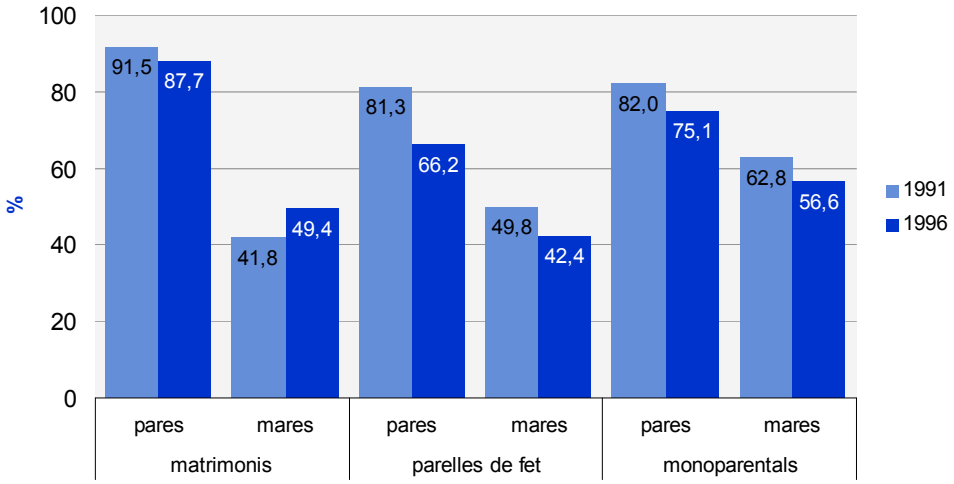

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

L'any 1991 el percentatge d'ocupació dels pares casats és 50 punts més elevat que el de les mares casades, 30 punts més elevat en les parelles de fet i 20 punts més en els nuclis monoparentals. L'any 1996 aquests diferencials decreixen a tots els nuclis però continuen sent importants: 38 punts a favor dels pares casats, 24 punts a favor dels pares de parelles de fet, i 20 punts a favor dels pares de famílies monoparentals.

FIGURA 46. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS EN ATUR SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

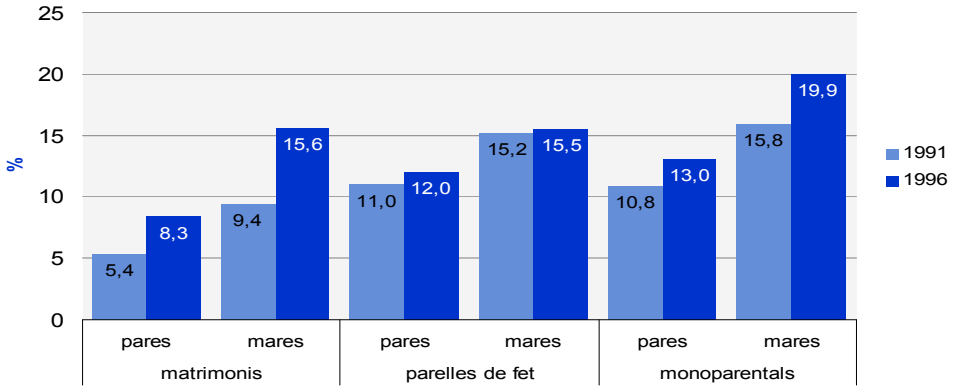

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En el cas de l'atur, les dades s'inverteixen, essent les mares en llars monoparentals les que més l'experimenten (20%), seguides per les que formen parella casada o no (16%).

També en el cas dels homes són el que encapçalen llars monoparentals els que registren més atur (13%) seguits per aquells que formen una parella de fet (12%) o una parella matrimonial (8%). Per tant, la major necessitat d'activitat laboral de mares i pares de nuclis monoparentals es fa ben visible tant a través de les dades d'ocupació com de les de l'atur.

El factor més important de desigualtat en relació a la activitat laboral entre els pares i les mares de tots els nuclis familiars amb fills menors és la persistència de la divisió sexual del treball. En cap dels casos se supera un 1,5 % d' homes amb fills menors que es dediquin al treball reproductiu ('feines de casa'). Tractarem amb més detall aquesta qüestió en l'apartat sobre el repartiment del treball reproductiu entre parelles joves amb fills menors.

FIGURA 47. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS QUE FAN FEINES DE LA LLAR EN EXCLUSIVA SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

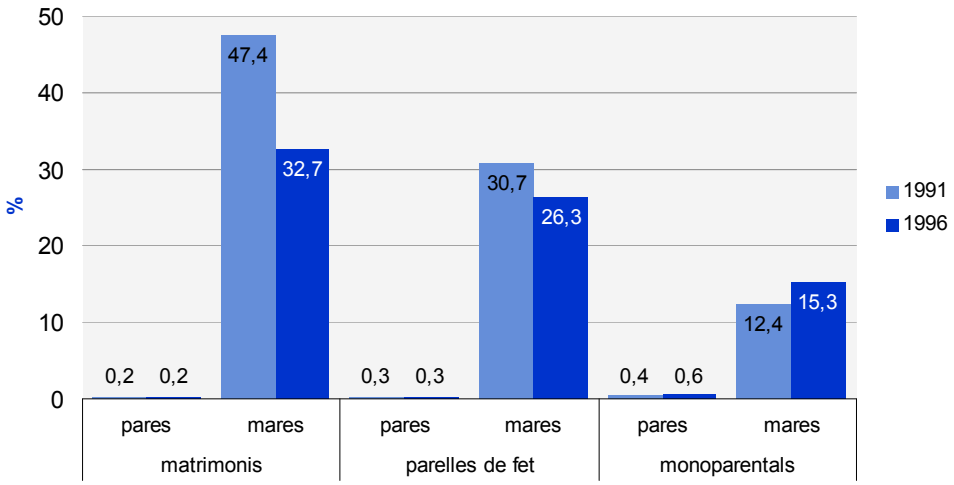

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

2.4.1.3. La situació professional dels progenitors ocupats

Els comentaris que segueixen solament tenen en compte els pares i mares ocupats en el mercat de treball remunerat i amb menors 0-17 al seu càrrec, en els anys de referència (1991-1996).

FIGURA 48. SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.

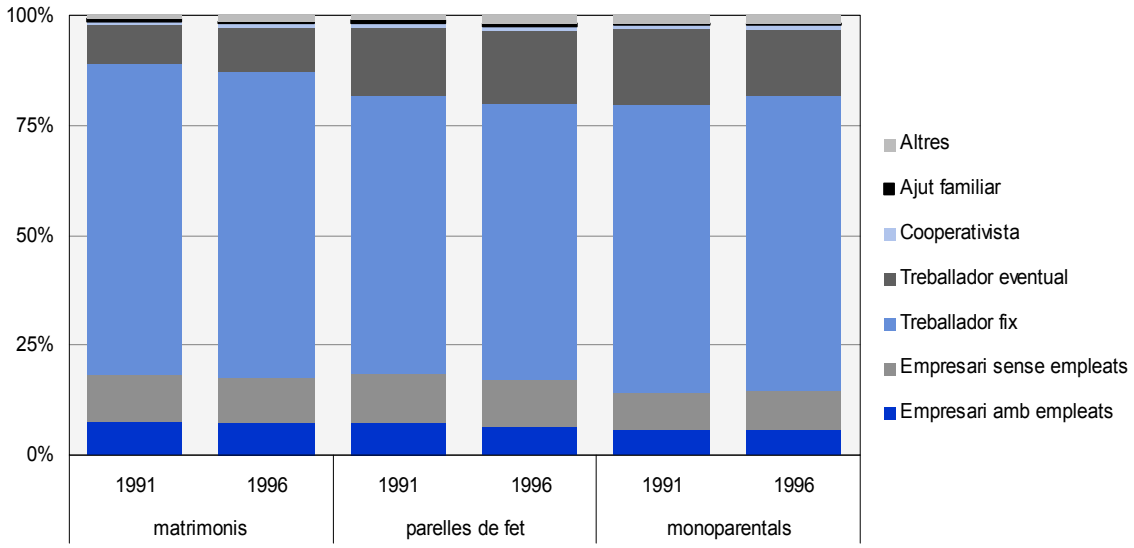

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

El treball fix i assalariat

En termes relatius, la situació laboral dels progenitors amb "treball fix' assalariat es va mantenir relativament estable al llarg del quinquenni. Solament es pot fer notar una petita variació a la baixa en el cas dels matrimonis a favor d'un petit augment del 'treball eventual' dels pares. Ara bé, cal fer notar les diferències de situació segons tipus de nuclis: Les parelles casades acumulen més treball fix que no pas les monoparentals i aquestes més que les parelles de fet heterosexuals. En el cas de Barcelona, per l'any 1996, els percentatges són de 70%, 67% i 63% respectivament. En tot cas cal considerar, tal com hem fet abans, que l'any 1996 es constata que una part important dels pares o mares de les parelles de fet amb menors reben pensions de jubilació, són pensionistes o reben subsidis per incapacitat laboral. Per tant, la precarietat d'ingressos

–en salaris o pensions- que es podria deduir d'aquestes dades afectaria més als nuclis monoparentals[14]

El treball eventual

El treball assalariat eventual i precari ha crescut entre els nuclis de parelles casades i de parelles de fet a tots els territoris contemplats. Però, en canvi, ha disminuït discretament en els nuclis monoparentals que són els que el 1991 mantenien uns percentatges d'eventualitat laboral molt més alts a tot el territori.

A Barcelona, el 1996, el treball eventual arriba al 10% en les parelles casades, al 16% en les parelles de fet, i al 21% en els nuclis monoparentals (on el 1991 era del 22%). En tot tipus de nuclis i territoris, són les mares les que acumulen més treball eventual estant de cinc a deu punts per sobre dels pares. Per àmbits territorials es desprèn que el treball eventual a Barcelona és força menor que a la Regió Metropolitana i Catalunya.

Empresaris i Empresàries

Els progenitors de menors que treballen com a empresaris i empresàries, ja sia amb o sense treballadors, mantenen uns percentatges molt estables al llarg del quinquenni i en tots els territoris, estabilitat que sempre implica una menor proporció de dones empresàries que no homes. A Catalunya i Regió Metropolitana hi ha un major percentatge de progenitors en aquesta situació laboral, i amb una discreta major presència de mares empresàries que a Barcelona. El pes principal, però, és el de empresaris o empresàries sense empleats.

Aquest conjunt de dades del 1996 ens indiquen que són les dones en general i els homes i dones que formen un nucli de parella de fet qui, l'any 1996 a Barcelona, tindrien una posició més precària en relació amb l'estabilitat de la seva situació professional. Aquesta situació permet matisar els discursos més alarmistes sobre les famílies monoparentals. Les dades sobre nivells d'instrucció, activitat i ocupació reflecteixen

[14] Ara bé, recordem que estem parlant de nuclis i no de llars cosa que significa que alguns nuclis monoparentals poden formar part de llars extenses i múltiples, amb la possibilitat que altres parents siguin actius i aportin ingressos. Vegeu també l'epígraf 5.3. sobre les famílies amb infants pobres.

que, almenys en els nuclis urbans, la monoparentalitat com a forma familiar dels menors entre 0-17 anys d'edat, no és necessàriament la forma més desafavorida en comparació amb els nuclis familiars formats per una parella, casada o no. Els fills i filles menors de les famílies monoparentals sembla que, avui per avui, no tenen una situació de més gran vulnerabilitat que els fills i filles d'altres formacions familiars. Ara bé, que l'any 1996 sigui així no vol dir que pugui canviar a mesura que aquesta forma familiar s'estengui més a tota l'estructura social. Veurem més avall, quan presentem les dades de la pobresa infantil a Catalunya, que la major vulnerabilitat es dóna en les llars de famílies nombroses on a més hi ha mares i/o pares pensionistes o en atur. En tot cas, la pluralitat interna entre les famílies monoparentals fa difícil fer generalitzacions avui sobre aquest col·lectiu.

2.4.2. LA DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL I LA REPRODUCCIÓ DELS ESTEREOTIPS SEXISTES ENTRE LES PARELLES AMB FILLS MENORS

La construcció social de les identitats i rols sexuals en base a la divisió sexual del treball és una de les experiències més profundes i primàries dels menors dins les famílies A començaments de segle XX, la pervivència d'un grau molt important de divisió sexual del treball dins les famílies continua sent una de les fonts bàsiques de desigualtat entre homes i dones a la nostra societat, i un factor principal de la transmissió i reproducció d'estereotips sexistes entre infants i adolescents (Brullet 1996a, 1996b). Però les desigualtats socials entre gèneres a les societats occidentals econòmicament avançades són cada vegada menys admissibles perquè vulneren el principi d'equitat entre dones i homes. De fet, quan major és l'equitat social entre la ciutadania d'un país democràtic més qüestionada és la desigualtat social entre gèneres.

L'experiència quotidiana de la divisió sexual del treball a la llar permet que les desigualtats i les relacions de poder jeràrquic entre homes i dones siguin interioritzades com a naturals pels infants i joves. I aquesta 'naturalització' repercuteix en una major dificultat dels joves per acceptar els canvis socials en les relacions de gènere en el món públic i, sobre tot, dins les llars en tant que no han après habilitats per negociar una organització compartida de la vida quotidiana. La manca d'experiència pràctica dels

joves sobre el que significa l'equitat entre homes i dones dins les llars pot portar al desconcert i a la prepotència masculina, a la competitivitat negativa i l'acuit sexual en el treball, i fins i tot a la violència d'alguns homes cap a les dones que no adopten posicions de submissió.

Hi ha qui considera –davant de la major presència de les dones en els àmbits d'actuació pública- que aquestes desigualtats són un problema menor que el temps s'ocuparà de resoldre. Però les recerques efectuades sobre aquesta problemàtica posen una i altra vegada en evidència que les relacions de desigualtat entre homes i dones troben nous mecanismes d'expressió a la nostra societat (Maruani, Rogerat i Torns, 2001). De manera que mereixen una atenció focalitzada mentre persisteixin.

Tots els grups familiars i domèstics necessiten articular el treball productiu (remunerat) i el treball reproductiu (no remunerat) per mantenir un cert nivell de benestar material i relacional. El treball familiar té unes característiques que el fan difícil de mesurar perquè traspassa les fronteres de l'àmbit domèstic de la llar per estendre's cap a tasques de mediació i articulació entre la família i les diferents institucions i serveis públics o privats (escoles, metges, compres, bancs, reparacions, organització de l'oci, etc). El model tradicional d'organització de les llars implicava una divisió sexual nítida del treball entre marit i muller, entre homes i dones de la família. Però avui aquest model està en crisi perquè poques dones estan disponibles al llarg de tota la jornada per resoldre les feines que genera el grup familiar. L'any 2000 a Catalunya, són laboralment actives en el mercat de treball un 78% de les dones entre 24 i 35 anys d'edat i un 70% de dones entre els 24-54 anys (franja en que és major la càrrega de treball de cura dels fills). D'aquestes, un 53% estan ocupades i un 17% estan a l'atur. Les dones joves, quan tenen fills ja no deixen la seva feina laboral. Malgrat aquesta nova situació, la pràctica de la divisió sexual del treball és especialment viva a Catalunya. Ja hem vist en l'apartat anterior que un màxim de l'1% de pares de menors es dediquen en exclusiva al treball domèstic i familiar, sigui quin sigui el tipus de nucli del que formen part. També hem vist que les mares 'mestresses de casa' disminueixen. I que, en general, les mares amb fills menors estan al mercat laboral en pitjors condicions que els pares, amb més precarietat i més atur.

En els darrers anys hi ha hagut força investigació sistemàtica a Europa, Espanya i Catalunya sobre aquesta problemàtica però en el que segueix serem breus. Primer mostrem els diferencials globals per sexe en l'aportació de temps i esforç a la cura dels altres a Europa, Espanya i Catalunya. En segon lloc, fem ús de la informació que aporta un estudi fet a Catalunya sobre com s'organitzen el treball les parelles joves biparentals amb fills petits a casa.

2.4.2.1. Els temps de treball pagat i no pagat de dones i homes a Europa, Espanya i Catalunya

TAULA 23. PERCENTATGES D'HOMES CASATS QUE NO FAN GENS DE TREBALL DOMÈSTIC. PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA. 1991.

País	Declaració personal d'homes casats	Declaració de la cònjuge
Països Baixos	45,7	46,2
Grècia	47,2	49,8
Dinamarca	51,1	47,5
Italia	55,6	60,2
França	58,4	60,7
Luxemburg	58,9	64,9
Alemanya (Oest)	60,7	71,1
Bèlgica	60,8	61,0
Portugal	69,3	71,9
Anglaterra	74,2	70,6
Espanya	76,6	79,7
Irlanda	-	-
Total EUR 12	**61,6**	**65,4**

Font: Enquesta desembre 1991, baròmetre nº. 34, Luxemburg, Comissió de les Comunitats Europees.

Els percentatges d'homes casats que no fan res de treball domèstic als països de la Unió europea es mou entre el 45% i el 75%. Els homes casats a Espanya són els que menys aporten al treball domèstic de tota la Unió europea, molt per sota fins i tot d'altres països de l'àrea mediterrània. Són dades que demanen explicacions més enllà de la nostra tradició cultural que ha adjudicat el treball familiar a les dones. En efecte, un factor fonamental és la taxa d'activitat laboral femenina. Per exemple, el 1993 les taxes d'activitat femenina eren a Espanya de 55% (ocupació) i 27% (atur), i a Itàlia i Grècia de 56% (ocupació) i 12% (atur) (Brullet, 2000). Però els 15 punts percentuals de les

dones aturades a Espanya no explica el diferencial de 30 punts percentuals entre els homes grecs i espanyols que no fan res de treball domèstic. Des del nostre punt de vista, les dones espanyoles amb fills s'han protegit d'aquesta manca de suport dels marits per dues vies: per una part, reduint el nombre de fills d'una manera dràstica, i per l'altra fent ús de les solidaritats entre generacions. Però com hem comentat en altres moments, aquestes estratègies tenen un sostre. Avui són cada vegada més urgents unes polítiques de suport a les famílies amb fills que incloguin mesures concretes per estimular la participació dels homes cap a un repartiment més equitatiu de les feines domèstiques.

TAULA 24. TEMPS DE TREBALL DE LA POBLACIÓ ADULTA (MAJOR DE 18 ANYS) EN HORES SETMANALS SOBRE DIES LABORALS. ESPANYA. 1996.

	Homes		Dones	
	Hores	%	Hores	%
Temps pagat	22,7	71,8	8,9	28,2
Temps no pagat	13,7	22,5	47,2	77,5
Total	36,4	39,4	56,1	60,6

Font: CSIC, basat en l'enquesta sobre ús del temps dels CIRES de 1996

Les dades sobre els temps dedicats, per dones i homes, al treball pagat i no pagat a Espanya, per l'any 1996, mostra també de manera contundent la desproporció tant important dels temps de treball de dones i homes. Si bé els homes fan més treball pagat (72%) que les dones (28%), aquestes en fan molt més del no pagat (77%). En suma sobre el total de treball necessari, les dones en fan el 60% mentre que els homes en fan el 40%.

TAULA 25. TEMPS DESTINAT (MITJANA SETMANAL EN HORES) SEGONS TIPUS D'ACTIVITATS DESENVOLUPADES. CATALUNYA. 2001.

	Dones	Homes
Necessitats essencials	75,61	71,91
Treball professional	18,74	34,16
Treball domèstic	45,81	6,23
Altres	27,84	55,70

1.Altres membres de la unitat familiar
Font: Institut Català de la Dona (2001) Prefaci a l'elaboració dels comptes satèl·lits de la producció domèstica per a Catalunya.

A Catalunya, un estudi sobre el valor econòmic del treball domèstic calculat per l'any 2000, confirma les tendències vistes a les dades anteriors. La proporció d'hores

setmanals (calculada sobre un total de 168 hores disponibles a la setmana, això és 24 hores per 7 dies) que dones i homes destinen a cobrir les seves necessitats essencials (dormir, menjar, higiene, etc.) són bastant similars (76% i 72%). Però la suma d'hores de treball domèstic i professional de les unes i els altres és molt descompensat: els homes dediquen a ambdós tipus de treball una suma de 40 hores a la setmana mentre que les dones hi dediquen una suma de 64 hores. La diferencia d'hores que poden dedicar a assumptes personals o altres és, per tant, molt important: els homes hi dediquen 55 hores, i les dones 28. En aquesta franja de temps disponible s'hi juguen hores de formació, de participació social i d'oci personal. En tot cas, les dones assumeixen quasi set vegades més de treball domèstic familiar que no els homes.

2.4.2.2. El repartiment del treball entre les parelles joves amb fills petits a Catalunya

Tanmateix, per comprendre millor les permanències i els canvis en el repartiment del treball productiu i reproductiu entre dones i homes cal situar aquesta qüestió en el context de les estratègies familiars, de la història reproductiva de les dones i de les seves trajectòries professionals (que depenen també de les relacions laborals, sovint molt sexistes, que dominen en el mercat de l'ocupació). En aquest sentit, aportem alguns breus elements d'una recerca realitzada a Catalunya, l'any 1994, sobre al repartiment del treball pagat i no pagat. Per poder interpretar adequadament les dades que segueixen cal tenir present que el 29% de mares entrevistades en aquest estudi fan treball remunerat a temps complet i el 21% el fan a temps parcial o variable (per tant, el 50% són actives ocupades). Entre els pares, un 87% fa treball remunerat a temps complet, un 5% el fa a temps parcial o variable, i un 7% està a l'atur.

TAULA 26. QUI FA LES DIFERENTS ACTIVITATS DOMÈSTIQUES I D'ORGANITZACIÓ FAMILIAR. MATARÓ. 1994.

		Mare	Mare i pare	Pare	Altres persones	Mai es fa	Total (n=352)
A	Organitza la bugada	94	6	-	1	-	100
	Organitza la neteja	91	8	1	-	-	100
	Recull la roba bruta	90	7	1	3	-	100
	Fa la bugada	90	6	1	3	-	100
	Organitza els àpats	90	9	1	-	-	100
	Planxa i desa la roba	89	6	1	4	-	100
	Organitza la compra	86	12	1	1	-	100
	Fa el dinar	79	15	1	3	2	100
	Frega	75	19	1	6	-	100
	Escombra	74	20	1	6	-	100
	Fa el sopar	74	22	3	1	-	100
	Fa l'esmorzar	72	20	5	2	-	100
	Neteja la cuina	71	22	2	5	-	100
B1	Compra roba	74	25	1	1	-	100
	Organitza visites al metge	69	29	1	-	1	100
	Compra productes neteja	67	27	4	2	-	100
	Compra aliments	61	34	3	2	-	100
	Gestiona els diners del dia	60	35	5	-	-	100
B2	Demana serveis externs	45	31	10	1	14	100
	Va a reunions a l'escola	27	42	5	-	26	100
	Organitza act. extra esc.	18	42	3	-	37	100
	Va a reunions de veïns	7	26	47	-	20	100
C	Acompanya els fills a festes	19	63	2	-	17	100
	Organitza visites amics	15	79	3	-	3	100
	Gestiona diners grans c.	14	77	9	-	-	100
	Organitza visites família	14	82	2	-	2	100
	Organitza caps de setmana	11	85	2	-	3	100
	Organitza vacances	9	86	3	-	2	100

Font: C. Brullet (1996), Anàlisi de l'organització i repartiment del treball entre parelles joves amb criatures petites. Tesi doctoral. UAB.

TAULA 27. ACTIVITATS DOMÈSTIQUES DE MÀXIMA EXCLUSIVITAT DE LES DONES I MÀXIMA UNIFORMITAT A TOTS ELS GRUPS SOCIALS. MATARÓ 1994.

		Organitza bugada	Organitza neteja llar	Organitza àpats	Organitza compra
Situació laboral	Temps complet	85	80	83	82
	Temps parcial/variable	93	90	90	88
	Atur	98	97	93	89
	Mestressa de casa	100	98	95	87
Estudis	Superiors	89	87	87	84
	Secundaris	94	92	92	85
	Primaris	93	90	90	88
	Sense estudis	100	97	90	83

Font: C. Brullet (1996), Anàlisi de l'organització i repartiment del treball entre parelles joves amb criatures petites. Tesi doctoral. UAB

TAULA 28. ÍNDEXS SINTÈTICS DE DEDICACIÓ COMPARTIDA ("TANT EL PARE COM LA MARE") A LES TRES ÀREES DE CRIANÇA, SEGONS ALGUNS TRETS SOCIALS BÀSICS DE LES MARES. MATARÓ. 1994.

		Sociabilitat	Maternatge	S. Domèstic
Situació laboral	Temps complet	77	48	25
	Temps parcial/variable	63	28	9
	Atur	65	27	3
	Mestressa de casa	61	28	6
Estudis	Superiors	81	37	22
	Secundaris	76	37	14
	Primaris	64	31	7
	No en té	46	21	10
Grup professional	Empresària, professio liberal	73	14	22
	Càrrec mig, autònoma	81	44	24
	Resta de personal	77	40	14
	Treball manual	62	30	8
	Mestressa de casa	60	26	6

Font:: C.Brullet (1996), Anàlisi de l'organització i repartiment del treball entre parelles joves amb criatures petites. Tesi doctoral. UAB.

Quan la mare fa treball a temps complet, les feines pròpiament domèstiques solament són compartides per mare i pare en un 25% dels casos; les feines de maternatge o criança en un 48% ; i les feines i gestions relacionades amb la sociabilitat del grup són compartides en un 77% dels casos. Les proporcions disminueixen radicalment, i són molt similars, en el cas que les mares facin treball a temps parcial, estiguin a l'atur o siguin mestresses de casa.

En general, les recerques que aborden aquesta problemàtica constaten que les dones no ocupades fan tres vegades més de treball reproductiu que les seves parelles; que les ocupades dues vegades més tot i que han reduït el temps total de treball domèstic; i que quan hi ha infants petits a les llars les tasques es multipliquen i augmenta el treball domèstic de les dones. La contribució dels homes al treball domèstic augmenta en alguns països més que en altres, com hem vist més amunt, però en general els homes dediquen més temps que les seves parelles al treball remunerat, i a l'inrevés.

Ja hem comentat que les mares ocupades amb treball pagat busquen compatibilitzar ocupació i família fent ús de serveis públics o privats per atendre els fills petits (quan

n'hi ha suficients per la demanda existent i/o quan es poden pagar) i de les xarxes interpersonals i familiars. Quan més ingressos hi ha dins del nucli familiar més s'externalitzen les feines de la llar. El gran risc és que les dones continuen generant menys ingressos i per tant és el cònjuge qui treballa més fora de la llar. Per tant, a més d'augmentar els serveis necessaris per l'atenció als menors, cal també reduir les desigualtats de gènere en el mercat de treball per aconseguir més equitat entre homes i dones dins les llars i, de retruc, proporcionar experiències bàsiques d'aquesta equitat els fills i filles.

2.4.3. LES FAMÍLIES AMB INFANTS POBRES[15]

A les societats de l'occident desenvolupat els estudis confirmen que s'està incrementant la pobresa entre les dones, els joves i els infants. En el cas concret de Catalunya la pobresa s'està envellint i s'està feminitzant (Massats, 1998). L'increment de la pobresa entre els menors va associada a les situacions i trajectòries vitals dels adults que en tenen cura. En primer lloc, cal recordar que a occident els fills han deixat de ser una inversió de futur per convertir-se en una despesa creixent en el present. Avui en dia, el cost dels infants té al menys dues dimensions: la que afecta els recursos monetaris dels progenitors i la que afecta els seus recursos temporals, perquè tant mares com pares necessiten temps pel treball remunerat. De manera que l'augment del cost de la criança dels fills ha portat a la seva dràstica reducció i, al mateix temps, les famílies nombroses amb fills dependents tenen avui més risc que en el passat de ser pobres. Però la pobresa infantil també pot provenir d'aquelles llars que només tenen un sol proveïdor econòmic, com és el cas de les famílies monoparentals o les biparentals amb un sol salari i amb progenitors de baixa qualificació professional o amb una inserció laboral precària. Per descomptat, quan dins la llar dels menors no hi ha cap adult o adulta actius en el mercat de treball, el risc és encara molt més alt. Per tant, un factor fonamental que incideix en l'augment de la pobresa és la creixent segmentació del mercat de treball, l'augment de la inestabilitat, la precarització, l'atur i l'exclusió. En aquest context, quan els fons públics dedicats a les famílies amb fills a càrrec són mínims, com és el cas d'Espanya i

[15] Agraïm les aportacions de Lluís Flaquer en aquest apartat sobre la pobresa dels infants. (Flaquer, 2002c)

Catalunya, augmenta la proporció de pobresa infantil (Flaquer i Brullet 1999; Flaquer 2002c). La pobresa infantil representa una manca molt important d'igualtats d'oportunitats i entra en el camp del probable que les persones que són pobres quan són infants ho siguin també quan s'hagin fet grans, perquè la pobresa extrema pot anar acompanyada d'una manca d'estímuls cognitius amb efectes perjudicials sobre el rendiment i les qualificacions escolars i de retruc poden determinar en el futur un baix nivell social dels afectats.

Una de les formes de mesurar la pobresa de les famílies és a través d'enquestes, i un dels principals criteris per tal d'operativitzar el nivell de pobresa d'una persona són els ingressos monetaris disponibles de la llar en què viu. Segons el criteri de les estadístiques d'Eurostat, els nivells de pobresa es mesuren a partir de la proporció de la població amb unes rendes equivalents inferiors al 60% de la renda equivalent mediana de cada país, tot i que hi ha estudis que mesuren la pobresa a partir del 50% o del 40% inferior (pobresa extrema). A fi de prendre en consideració les diferències en la grandària i la composició de les llars, la renda neta total de la llar es divideix per la seva "grandària equivalent", calculada mitjançant l'escala modificada de l'OCDE, que dóna una ponderació de 1,0 al primer adult, 0,5 a cadascun dels altres adults i 0,3 als nens menors de 14 anys.

2.4.3.1. La pobresa de la població i de la població menor a la Unió Europea

El 1996, data de referència de l'enquesta de referència (Panel de Llars de la Comunitat Europea), un 17 % dels ciutadans de la Unió Europea disposaven d'una renda equivalent per sota del 60 % de la mediana del seu país. El percentatge de població pobra era força elevat en països com Portugal (22%) i Grècia (21%) i baix en d'altres com Dinamarca (11%), Luxemburg (12%), Holanda (12%) i Àustria (13%). Espanya, amb un 18%, se situava un punt per damunt de la mitjana comunitària.

TAULA 29. DIFERENCIAL ENTRE LA PROPORCIÓ DELS NENS MENORS DE 16 ANYS I DE LA POBLACIÓ GENERAL QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES. UNIÓ EUROPEA. 1996.

	% població	% menors de16 anys	Diferencial
Alemanya	16	20	4
Austria	13	16	3
Bèlgica	17	19	2
Dinamarca	11	4	-7
Espanya	18	23	5
França	16	18	2
Grècia	21	18	-3
Holanda	12	14	2
Irlanda	18	23	5
Itàlia	19	22	3
Luxemburg	12	16	4
Portugal	22	23	1
Regne Unit	19	26	7
EU 15	**17**	**21**	**4**

Nota: Les dades per a Suècia i Finlàndia no estan disponibles.

Font: Elaboració CIIMU amb dades del Panel de Llars de la Comunitat Europea, 1996 (Eurostat).

Tanmateix, si considerem no pas la taxa general de pobresa sinó la dels infants menors de 16 anys la posició del nostre país (i d'altres) canvia radicalment. Espanya és amb el Regne Unit i Irlanda un dels països de la Unió Europea amb un dels percentatges més elevats de pobresa infantil i també un dels que presenten diferencials més grans entre la taxa de pobresa de la població general i la infantil. Val a dir que en gairebé tots els països de la taula la proporció de menors pobres és superior a la corresponent al conjunt de la població, essent el diferencial de les mitjanes comunitàries de quatre punts positius. Les dues excepcions són Dinamarca i Grècia. Dinamarca és el país amb taxes menors de pobresa, tant de la població general com de la infantil, però la infantil és encara més baixa (-7 punts) que la general la qual cosa s'explica, a banda d'altres raons que ara no podem abastar, per les polítiques molt importants que realitza aquest país a favor de la infància. D'altra banda, tot i ser Grècia un dels països amb nivells de pobresa més elevats, la seva incidència entre els menors és també inferior (-3 punts) la qual cosa es pot explicar, també, pel volum de la seva actual despesa social dirigida a donar suport a les famílies amb fills a càrrec. Per tant, amb independència de la riquesa global de cada país, la infància pot ser tractada com un bé social fonamental que mereix l'atenció

específica dels governs o bé com un bé privat dels pares tal com ha vingut succeint en el món anglosaxó i a Espanya..

2.4.3.2. La pobresa de les llars a Espanya segons tipus i dimensió de les llars

En el conjunt de la Unió Europea els tipus de llars que contenen una proporció més elevada de persones sota el llindar de pobresa són, per aquest ordre, les famílies monoparentals, les nombroses, les persones grans que viuen soles i les persones joves i de mitjana edat que també viuen soles. Ja hem vist que Dinamarca és el país europeu que més lluita contra la pobresa infantil i molt especialment en el cas de les llars monoparentals on la pobresa infantil és trenta punts inferiors (6%) a la mitjana comunitària (36%). Quina és la situació a Espanya?

FIGURA 49. DIFERENCIAL ENTRE LA PROPORCIÓ DELS NENS MENORS DE 16 ANYS I DE LA POBLACIÓ GENERAL QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES. UNIÓ EUROPEA, 1996.

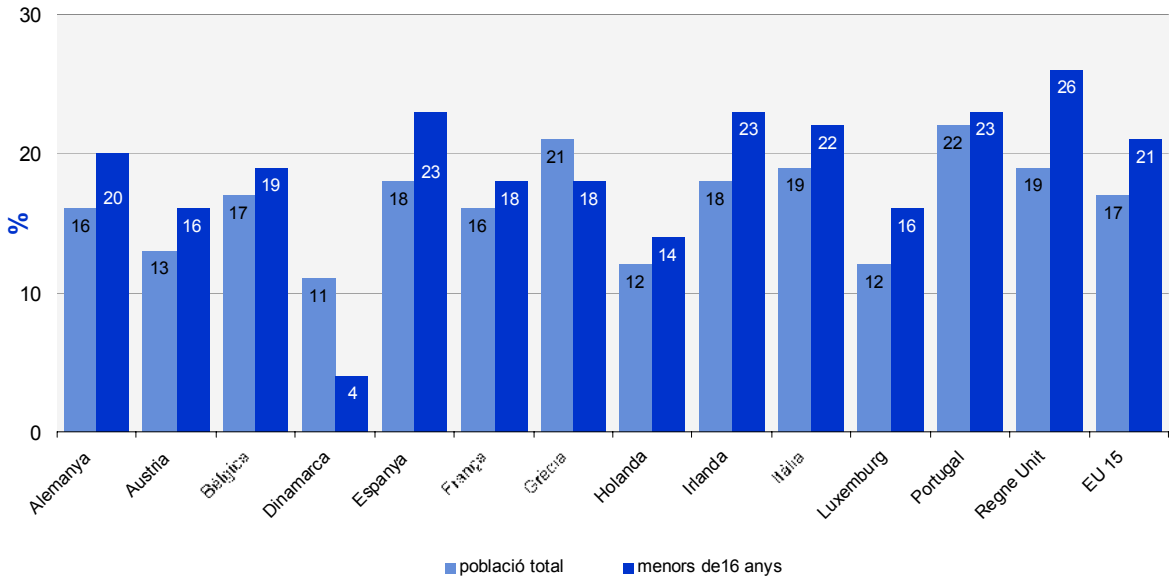

Nota: Les dades per a Suècia i Finlàndia no estan disponibles.

Font: Elaboració CIIMU amb dades del Panel de Llars de la Comunitat Europea, 1996 (Eurostat).

A Espanya, tot i que hi ha més persones pobres (18%) que viuen en famílies monoparentals respecte de totes les persones pobres (17%), la proporció d'aquest tipus de famílies respecte a la mitjana europea és inferior en sis punts (30%) a la mitjana comunitària (36%). En canvi, Espanya té uns percentatges de pobresa majors en les llars

amb dos adults i un fill (15%) i amb dos adults i 3 o més fills (32%) en tant que la mitjana europea en aquest tipus de llars pobres és de 12% i 25%. L'explicació d'aquesta tendència inversa a la europea és complexa perquè hi intervenen factors diferencials entre Espanya i els altres països en termes demogràfics, socials i polítics. En primer lloc, a Espanya hi ha moltes menys famílies monoparentals i moltes més famílies nombroses que a altres indrets d'Europa. En segon lloc, fins fa ben poc a Espanya les ruptures matrimonials afectaven molt més les capes socials mitjanes i altes que les baixes (González, Jurado and Naldini, 2000) i, per tant, la monoparentalitat derivada d'aquestes ruptures han anat associades a uns relatius bons nivells d'ingressos. Aquest fenomen més selectiu de la monoparentalitat s'ha fet evident en les nostres dades en què hem comprovat que el 1991 els nuclis monoparentals tenien força més capital escolar que els biparentals (Vegeu epígraf 5.1.1.). Ara bé, també hem comprovat com les ruptures de parella a Espanya i sobre tot a Catalunya han experimentat un augment important entre 1991 i 1996, la qual cosa podria augurar un cert increment de la pobresa en les famílies monoparentals pel fet d'estendre's a tota l'estructura social. En tercer lloc, però molt important, la major pobresa a Espanya i Catalunya dels menors que viuen en nuclis biparentals en relació a Europa és un efecte directe del diferencial tant negatiu en la despesa social dirigida a donar suport a les famílies amb fills a càrrec.

TAULA 30. POBRESA INFANTIL SEGONS COMPOSICIÓ DE LA LLAR. ESPANYA, 1980-1990.

	Distribució de nens pobres		Taxa de pobresa infantil		Variació % 1980-90
	1980	1990	1980	1990	
Parella, 1 nen	6,26	8,57	7,65	6,14	-19,74
Parella, 2 nens	21,58	28,34	7,66	8,30	8,36
Parella, 3 nens	25,55	29,98	12,29	18,51	50,61
Parella, +3 nens	39,64	21,86	19,90	26,99	35,63
Pare o mare amb nens amb altres adults	4,03	4,37	15,74	18,39	16,84
Pare o mare amb nens sense altres adults	2,94	6,88	25,40	43,80	72,44

Font: Cantó-Sánchez i Mercader-Prats, 1998 i elaboració pròpia.

L'anàlisi de l'evolució de la pobresa infantil a Espanya entre 1980 i 1990 (Mercader-Prats i Cantó-Sánchez, 1998), constata que la taxa de pobresa infantil ha crescut en totes les llars, llevat de les formades per una parella amb un sol infant. Els creixements més importants de les taxes corresponen a les llars monoparentals sense altres adults i a les parelles amb tres fills. Encara que la proporció de nens o nenes pobres que viuen en famílies nombroses de 3 o més fills ha caigut del 65% al 52 % (perquè aquesta forma de

llar s'ha fet menys freqüent) els menors que hi viuen encara representen el gruix dels infants depauperats. D'altra banda, malgrat que el nombre d'infants pobres que viuen en famílies monoparentals pobres amb o sense altres adults és encara exigu, la seva proporció es troba en alça, ja que passà del 7% a l'11% en el decenni del 1980 al 1990.

2.4.3.3. La pobresa infantil a Catalunya

Des dels anys vuitanta i al llarg dels noranta s'han fet molts estudis sobre la pobresa a Espanya i Catalunya (Estivill, 1998) però disposem de poques dades actualitzades sobre la pobresa infantil. Mercader (2002), que ha estudiat aquest problema social amb dades de 1980 i 1990 situa la taxa de pobresa infantil catalana dos punts per sota de l'espanyola. Recentment, un equip d'economistes (Oliver, ed., 2001) ha estudiat la pobresa de les llars a Catalunya amb dades de 1996 fent algunes estimacions sobre la pobresa infantil. Tal com s'explica al seu annex metodològic, l'estudi d'Oliver fa una anàlisi de la distribució de la renda combinant dos procediments habituals que els autors sintetitzen d'aquesta manera: '*partint de l'estimació d'una funció d'ingressos, arrel de les dades de l'Enquesta de Pressuposts Familiars 1990-91, tenint en compte determinades característiques socioprofessionals de la població, i amb els paràmetres d'aquests models, s'han utilitzat les dades del Padró d'Habitants de 1996 per tal d'estimar la distribució de la renda i de la pobresa* (Oliver, ed., 2001: 129). Així doncs, aquest estudi té l'avantatge que treballa amb la mateixa font estadística que nosaltres per l'any 1996. Tot i que les categories de tipus de llars utilitzades per caracteritzar les famílies són diferents de les nostres, es poden fer algunes associacions entre les dades sobre pobresa i les dades sobre desigualtats que hem proporcionat en apartats anteriors [16].

[16] Tot i valorar de manera molt positiva les aportacions generals de l'estudi, mantenim algunes reserves sobre les caracteritzacions de la pobresa infantil a partir de 'la persona de referència' de la llar. Al conjunt de Catalunya, en al cas de les llars simples (amb un sol nucli monoparental o biparental amb fills) i sense altres persones, la persona de referència coincideix quasi el 100% amb el pare o la mare dels menors dins la llar. En canvi, en les llars extenses i múltiples (nuclis simples amb altres persones o amb dos o més nuclis sense o amb altres persones) la persona de referència pot ser qualsevol component de la llar major de 18 anys (considerat adult en l'estadística: un germà o germana del menor, l'avi o àvia, un oncle, un no parent). Això vol dir, segons dades demanades a l'IDESCAT, que en les llars extenses de parella amb menors més altres, la persona de referència solament en un 85% dels casos és el pare o mare dels menors i que en les llars amb mare o pare i altres, la persona de referència solament és el progenitor en un 50% (si és la mare) o en un 58% (si és el pare). En les llars múltiples (dos o més nuclis de qualsevol tipus) la persona de referència solament en el 37% dels casos és el pare o mare dels menors que hi resideixen. Per tant, per afinar la valoració de la relació entre tipus de llars amb menors i pobresa caldria

A diferència de les dades de la Unió Europea (Eurostat) l'estudi català d'Oliver pren com a referència una línia de pobresa per sota del 50% de la mitjana de la despesa total equivalent de les llars amb nens, i calcula que a Catalunya hi ha uns 105.000 menors de 16 anys pobres. Aquests nens pertanyen a més de 60.000 llars, en les quals conviuen unes 260.000 persones. Si tenim en compte que, segons el Padró de 1996 a Catalunya hi ha uns 950.000 nens menors de 16 anys, els infants sota aquest llindar de pobresa representen l'11% de la població infantil catalana. No es tracta, doncs, d'un fenomen marginal.

La situació resulta encara més greu si ens centrem en la població infantil que l'any 1996 pateix una pobresa extrema a Catalunya, o sia la que viu en llars pobres amb una despesa equivalent inferior a 40.000 pessetes mensuals. Es tracta gairebé d'uns 60.000 menors, que representen el 56,2% de tots els nens pobres (105.000) i el 6,2% de tots els infants catalans menors de 16 anys.

TAULA 31. POBRESA INFANTIL A CATALUNYA. 1996

Tipus de llar	Nombre de llars	% total	Nombre de nens	% total
Un adult amb nens	13.367	21,80	20.028	19,16
Quatre o més adults amb nens	12.201	19,90	22.165	21,21
Tres adults amb nens	11.528	18,80	19.106	18,28
Parella amb dos nens	7.952	12,97	15.904	15,22
Parella amb un nen	7.611	12,42	7.611	7,28
Dos adults amb nens	5.104	8,33	7.178	6,87
Parella amb tres o més nens	3.540	5,77	12.526	11,98
Total	**61.303**	**100,00**	**104.518**	**100,00**

Línia de pobresa del 50% de la mitjana de la despesa total equivalent de les llars.
Ordre decreixent per importància relativa de les llars pobres.
Font: Oliver, ed. 2001. La pobresa a Catalunya. Informe 2001

prescindir de la 'persona d ereferència' especialment en el cas de les llars extenses i múltiples. És per això, que els nostres càlculs sobre les desigualtats entre famílies amb menors els hem centrat en els tipus de nuclis amb fills menors, tant si habiten en llars simples com en llars extenses o múltiples.

TAULA 32. POBRESA INFANTIL EXTREMA A CATALUNYA, 1996

Tipus de llar	Nombre de llars	% total	Nombre de nens	% total
Un adult amb nens	10.092	29,19	16.208	27,59
Tres adults amb nens	5.886	17,02	8.845	15,05
Parella amb dos nens	5.620	16,25	11.240	19,13
Parella amb un nen	4.297	12,43	4.297	7,31
Dos adults amb nens	3.762	10,88	5.236	8,91
Quatre o més adults amb nen	2.883	8,34	5.881	10,01
Parella amb tres o més nens	2.038	5,89	7.046	11,99
Total	**34.578**	**100,00**	**58.753**	**100,00**

Llars amb nens amb una despesa total equivalent inferior a 480.000 pessetes (40.000 ptes. mensuals)
Ordre decreixent per importància relativa de les llars pobres.
Font: Oliver, ed. 2001. La pobresa a Catalunya. Informe 2001

Pel que fa a la dimensió de les llars, el pes de les llars grans entre el conjunt de les pobres és rellevant de manera que més d'una quarta d'aquestes tenen quatre membres i una altra quarta part en tenen tres (Oliver, 2000: 82). Els nens en llars de pobresa extrema estan també més concentrats en llars amb quatre i tres membres, en què només hi ha un sol adult amb nens, o bé en què el 'sustentador principal' de les quals té entre 35 i 44 anys, amb un pes relatiu més important de les llars presidides per dones o bé la 'persona de referència' de les quals no té cònjuge (Oliver, ed., 2001: 83)

Quines són les característiques més rellevants de les llars pobres? Segons l'estudi que seguim i pel que fa a l'activitat laboral, les llars pobres amb nens estan 'encapçalades' (persona de referència) sobretot per persones aturades (un 48%) a més de pensionistes (26%), altres inactius (17%) i ocupades (9%). En les casos de pobresa extrema la 'persona de referència' és aturada en el 55%, inactiva en el 25% i pensionista en el 20 %, mentre que els ocupats no arriben al 1%. Si, a més, aquesta 'persona de referència' és una dona la pobresa és encara més intensa.

TAULA 33. POBRESA INFANTIL. CATALUNYA. 1996.

Línia de pobresa del 50% de la mitjana de la despesa total equivalent de les llars amb menors. Ordre decreixent per importància relativa de les llars pobres. Despesa equivalent en pessetes, llars i persones en valor absolut i pesos sobre el total i sobre Catalunya en percentatge.

		Despesa equivalent	Llars			Persones			Nens	
			Nombre	% s/ Catalunya	% s/ total	Nombre	% s/ Catalunya	% s/ total	Nombre	Per llar
Activitat de la persona de referència	Aturats	433.012	29.652	1,41	48,37	114.411	1,89	44,04	49.459	1,67
	Pensionistes	521.556	15.764	0,75	25,71	71.987	1,19	27,71	24.316	1,64
	Altres inactius	374.405	10.665	0,51	17,4	39.643	0,65	15,76	17.867	1,63
	Ocupats	648.467	5.222	0,25	8,52	33.743	0,56	12,99	13.376	2,56
Posició respecte a l'activitat dels membres de la llar	Tots els actius aturats	436.368	33.716	1,58	54,18	129.510	2,14	49,85	54.165	1,63
	Algun ocupat	642.602	11.184	0,53	18,24	73.419	1,21	28,26	25.065	2,24
	Tots inactius amb pensionistes	440.058	8.985	0,43	14,66	32.378	0,53	17,46	12.826	1,43
	Tots inactius altres situacions	246.524	7.918	0,38	12,92	24.477	0,4	9,42	12.462	1,57
Total pobresa 50%. Llars amb nens		**476.096**	**61.303**	**2,92**	**100**	**259.784**	**4,28**	**100**	**104.518**	**1,7**

Font: Oliver, ed. 2001. La pobresa a Catalunya. Informe 2001

TAULA 34. POBRESA INFANTIL EXTREMA. CATALUNYA. 1996.

Llars amb menors amb una despesa total equivalent inferior a 480.000 pessetes (40.000 ptes. mensuals). Ordre decreixent per importància relativa de les llars pobres. Llars i persones en valor absolut i pesos sobre el total i sobre Catalunya en percentatge.

		Despesa equivalent	Llars			Persones			Nens	
			Nombre	% s/ Catalunya	% s/ total	Nombre	% s/ Catalunya	% s/ total	Nombre	Per llar
Activitat de la persona de referència	Aturats	332.466	19.017	0,91	54,71	72.474	1,2	55,14	33.347	1,75
	Altres inactius	277.072	8.541	0,41	24,57	28.541	0,47	21,72	13.562	1,59
	Pensionistes	357.256	6.828	0,33	19,64	28.559	0,47	21,73	10.941	1,6
	Ocupats	422.575	192	0,01	0,35	1.855	0,03	1,41	903	4,7
Posició respecte a l'activitat dels membres de la llar	Tots els actius aturats	340.089	20.688	0,99	59,52	81.740	1,35	62,19	36.143	1,75
	Tots inactius altres situacions	236.896	7.833	0,37	22,54	23.876	0,39	18,17	12.153	1,55
	Tots inactius amb pensionistes	360.882	5.587	0,27	16,07	21.307	0,35	16,21	8.585	1,54
	Algun ocupat	414.424	470	0,02	1,35	4.506	0,07	3,43	1.872	3,98
Total pobresa 50%. Llars amb nens		**326.954**	**34.578**	**1,65**	**100**	**131.429**	**2,17**	**100**	**58.753**	**1,7**

Font: Oliver, ed. 2001. La pobresa a Catalunya. Informe 2001

En les llars pobres on el 'sustentador principal' és una dona, la despesa equivalent se situa en un 83% del que tenen les llars dirigides per una dona dins el conjunt de llars pobres, en un 82% si la 'persona de referència' no té cònjuge i en el 79% i el 68% si tots els membres de la llar són inactius, amb pensionistes a la família o bé sense. Un 20% dels nens pobres pertanyen a llars atípiques, amb 'sustentadors principals' molt vells o molt joves (Oliver, ed., 2001).

2.5. SÍNTESI DE RESULTATS

A l'inici d'aquest capítol dèiem que a Catalunya manca un corpus de coneixement rigorós, sistemàtic i regular dels processos de canvi dins de les famílies i, especialment, de les seves pràctiques i relacions quotidianes. La nostra aportació ha consistit en tractar d'analitzar els canvis en la morfologia i les dinàmiques familiars des de les possibilitats que ens ofereix la descripció estadística, però també hem plantejat algunes de les problemàtiques que tenen més relació amb les representacions i l'exercici quotidià de l'educació dels menors: l'autoritat parental, les relacions intergeneracionals i el paper de la ciutat en la conformació, entre les noves i velles generacions, dels valors cívics comuns propis d'una societat democràtica. La recerca haurà de continuar perquè cal aprofundir més sobre aspectes específics de les situacions i condicions de vida dels infants i les seves famílies, així com en la concreció sobre cada territori de quines són aquestes condicions i com s'hi ha d'intervenir per poder donar-los-hi el suport que sigui necessari.

Hem definit la família com aquell grup humà que articula relacions afectives i de solidaritat entre sexes i entre generacions, però també relacions de poder i desigualtat. La família, en tant que institució social, ha variat al llarg de la nostra historia en les seves funcions socials, en la seva organització i estructura relacional, i en la seva articulació amb altres institucions. Avui a Catalunya estem en un moment especialment crític de canvi familiar. Les dades que hem presentat al llarg de l'informe, ja sia mitjançant indicadors estadístics o amb la revisió d'alguns processos sociofamiliars -per exemple els canvis en les relacions d'autoritat parental- ens permeten parlar de crisi de legitimitat del model patriarcal de família. Crisi que, essent un bon auguri de noves possibilitats més democràtiques d'organització de la vida familiar, planteja al mateix temps nous reptes socials que passen per la necessitat de noves regulacions dels vincles familiars, per la creació de serveis diversos en suport a les famílies i infants, i també per la necessitat de construir, amb esforç perquè no és fàcil, un nou model d'autoritat parental democràtica basada en noves relacions d'equitat dins de la llar i que sigui amplament reconeguda fora de la llar. És evident que cap d'aquests assumptes es pot

resoldre a base d'estratègies intrafamiliars o individuals. El repte és també d'ordre social, cultural i polític.

2.5.1. SOBRE LES PRINCIPALS TENDÈNCIES SOCIODEMOGRÀFIQUES QUE AFECTEN LA POBLACIÓ ENTRE 0 I 17 ANYS D'EDAT

Quines són les tendències sociodemogràfiques que avui afecten la població en general i les vides dels menors i les seves famílies? Què ens diuen aquestes tendències sobre els canvis en el nostre sistema tradicional de formació de famílies? En quins tipus de llars viuen avui els infants i adolescents menors d'edat? Quins són els principals fenòmens a destacar?

En primer lloc, des de l'any 1975 i fins l'any 1997 els indicadors de fecunditat i natalitat han anat decreixent de manera progressiva i continuada a Catalunya i, en conseqüència, el conjunt de població menor d'edat ha disminuït a tot el territori. L'índex de dependència juvenil s'ha reduït a la meitat en menys de vint anys de manera que actualment, tant a Barcelona com a la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya, hi ha 20 infants menors de 15 anys per cada 100 habitants de 15 a 65 anys d'edat. Al mateix temps, es constata un augment notable de l'edat mitjana de les dones al seu primer part donat que la majoria espera tenir el seu primer fill entre els 30 i 35 anys, després d'haver consolidat la seva inserció laboral en un context laboral en què aconseguir aquesta estabilitat és difícil i demana temps. Ara bé, a partir de 1998 tots els indicadors apunten cap a una lleugera recuperació de la fecunditat que es deu a l'increment de fills de mares de nacionalitat no espanyola.

Barcelona mostra una estructura de població més envellida que a la resta del territori català: menys població de 0-17 anys i més població major de 60 anys d'edat. Entre 1991 i 1996 es constata una molt notable pèrdua de població menor a Barcelona que ha passat de tenir 311.373 menors a tenir-ne 233.248. Aquesta pèrdua s'explica perquè moltes parelles joves deixen de viure a la ciutat per causa de l'encariment de l'habitatge, perquè la major activitat laboral de les dones joves barcelonines i el dèficit existent de serveis d'atenció a la petita infància fa més difícil que puguin conciliar ocupació i

família, i perquè molt sovint la seva situació de precarietat laboral no permet a mares i pares fer ús dels permisos laborals per maternitat o paternitat. L'any 2000, malgrat el discret augment de la fecunditat de les dones de nacionalitat no espanyola, a la ciutat s'estima una població de 216.415 infants i adolescents menors de 18 anys.

També cal destacar a tot Catalunya l'increment progressiu de fills nascuts fora del primer matrimoni, tant en situacions extra-matrimonials com en segones núpcies o posteriors. L'any 1999, un 20% de tot els infants nascuts a Barcelona són fills extramatrimonials (de parelles de fet o de dones sense parella), i el 13% de tots els nascuts ho són de parelles de segon, o posterior, matrimoni. De manera que a la ciutat aquests naixements ja suposen el 33% del total. Aquests comportaments tenen molt a veure amb canvis en la nostra cultura familiar que accepta cada vegada més les parelles de fet, del mateix o diferent sexe, la separació i el divorci, les famílies monoparentals i les famílies recompostes.

Pel que fa a l'evolució de les llars a Catalunya cal destacar que entre 1981 i 1996 ha augmentat de manera notable el seu nombre mentre que la seva dimensió s'ha anat reduint, tant per efecte de l'augment de llars amb persones grans que viuen soles, o només amb parella, com per l'efecte de la davallada de la fecunditat. De manera que es constata que els menors viuen cada vegada més en llars més petites. Entre 1991-1996 a Barcelona el 34% de menors que vivia en llars de 5 i més persones s'ha reduït al 25%, tot i que el percentatge que viu en aquest tipus de llars varia molt quan fem atenció a la seva nacionalitat. Així, l'any 1996 el 7% d'infants de nacionalitat espanyola viu en llars de 6 membres o més, mentre que hi viu el 50% de tots els menors de l'Indostan, o el 39% dels menors marroquins. Tanmateix, també és més elevat a la ciutat el percentatge d'infants de procedència europea que viuen en aquestes llars nombroses, en comparació amb el percentatge d'infants de nacionalitat espanyola. La raó es troba una vegada més en la molt baixa fecunditat de les dones catalanes.

En quin tipus de llars viu la població catalana? En primer lloc, cal dir que ha disminuït el nombre de persones que viuen en llars de parella amb fills o de parella amb fills i altres persones. En canvi, han augmentat de manera molt significativa les persones que

viuen en llars unipersonals, en llars de parella sense fills, i en llars monoparentals. Ara bé, com s'expressen aquests canvis en la distribució de la població de 0-17 anys? Hem constatat un augment significatiu de menors que viuen en llars que hem anomenat 'llars amb formes familiars no convencionals'. L'any 1996 a Barcelona, ja apleguen 35. 827 infants i adolescents que representen el 15% de tots els de la ciutat. Aquest nombre reuneix els que viuen en "llars sense nucli familiar"(1,3%), en "llars amb un sol progenitor ja sigui pare o mare" (11%), en "llars amb un sol progenitor amb altres"(2%), i en "llars de parelles sense fills amb o sense altres" (0,6%). A la Regió Metropolitana aquests tipus de llars apleguen 81.366 menors (10%) i a Catalunya 112. 951 (10%).

Cal ressaltar l'increment de menors a Barcelona que viuen en llars sense nucli familiar (això és sense cap progenitor) que s'han duplicat al llarg del quinquenni de manera que l'any 1996 conformen un col·lectiu de 2.947 menors. També hi ha hagut un augment a la ciutat de les llars monoparentals simples amb menors que han passat d'acollir a 21.462 (7 % de tots els menors) a acollir-ne 26.077 (11%). La gran majoria d'aquestes llars estan encapçalades per la mare (8 de cada 10), tot i que en termes relatius han augmentat més les encapçalades pel pares. Les llars monoparentals extenses amb menors (nucli monoparental més altres persones) també augmenten i si es tenen en compte tots els menors que viuen amb un sol progenitor (en llars simples, extenses o múltiples) el seu nombre augmenta a la ciutat fins a 33.398 (13%). Cal tenir present que en les llars monoparentals extenses poden presentar-se situacions ben diverses de vida familiar perquè les "altres persones", que no pertanyen al nucli, poden ser un parent (avi, àvia, oncle, etc.), la nova parella del progenitor -en una parella de fet heterosexual o del mateix sexe-, l'amic o amiga del progenitor, una persona de servei interna a la llar, o varies d'aquestes situacions combinades.

A Barcelona, entre 1991 i 1996, els menors que viuen en 'llars de formes familiars aparentment convencionals', això és en una llar simple amb parella (casada o no; heterosexual o homosexual; en primera família o en família recomposta) han passat d'acollir el 78 % (242.617) de tots els menors l'any 1991, a acollir-ne el 70% (164.385 menors) l'any 1996. Ara bé, si hi sumem les llars amb parella i fills més altres persones

(llars extenses o múltiples) aquest conjunt de menors conforma el 1996, el 85 % del total de menors de la ciutat, amb uns efectius de 197.289.

2.5.2. SOBRE L'AUGMENT DE LA DIVERSITAT EN LES VIES DE FORMACIÓ, RUPTURA I RECOMPOSICIÓ DE FAMÍLIES

Què ens diu l'estadística que hem analitzat sobre les noves pràctiques de formació, ruptura i recomposició de parelles i famílies? En primer lloc podem dir que a Catalunya la forma encara més freqüent de formació d'una família és el matrimoni. L'edat mitjana d'accés al matrimoni ha augmentat de manera considerable essent per l'any 1999 de 31 anys pels homes i 29 anys per les dones. Ara bé, entre 1991 i 1996 els nuclis matrimonials s'han reduït en un 22% a Barcelona, un 6% a la Regió Metropolitana i un 4% a Catalunya. Gairebé 6 de cada 10 matrimonis se celebren segons el ritus catòlic, mentre que entre 3 i 4 són matrimonis civils. Els matrimonis celebrats segons altres religions són molt minoritaris però també experimenten un creixement d'acord amb l'augment de població immigrada. Els matrimonis civils en primeres i segones núpcies incrementen en relació directe amb el procés de secularització de la societat catalana.

A Catalunya, la parella de fet és una forma de convivència que ja no es pot considerar exclusiva de la població jove perquè hi ha hagut un gran augment d'aquest tipus d'unió, tant entre les persones de 20 a 49 anys com entre la gent d'edat avançada i molt avançada. Però la major concentració de parelles de fet es troba en les edats de major fecunditat de les dones. Tot plegat significa que aquest tipus d'unió ja forma part de manera consistent del nostre sistema actual de formació de parelles i famílies. L'any 1996 a Catalunya hi ha registrades 135.458 nuclis de parelles de fet de les quals 128.309 són parelles heterosexuals i 17.147 són parelles de fet del mateix sexe. A Barcelona, les 18.480 parelles de fet heterosexuals de 1991 es tripliquen el 1996 fins a 59.505, i les parelles del mateix sexe passen de 2.718 a 6.351. A la Regió Metropolitana i al conjunt de Catalunya les parelles del mateix sexe són dos punts percentuals superiors als de la ciutat de Barcelona. Aquest augment tant important, detectat entre 1991 i 1996, és probable que continuï en l'anàlisi del proper cens de 2001 perquè la Llei catalana

d'Unions de fet estables, aprovada l'any 1998, pot generar més declaracions censals d'aquestes situacions conjugals no matrimonials.

També augmenten les persones separades. L'any 1986 n'hi ha a Catalunya 61.020 i deu anys més tard ja n'hi ha 98.095, el que representa un increment del 61% en deu anys. Les separacions judicials afecten cada vegada més a gent més gran mentre que disminueixen entre els 20 i 34 anys d'edat, perquè en aquestes edats han disminuït els matrimonis i han augmentat les parelles de fet. El grup d'edat amb el nombre de separacions més elevat és de 35 a 49 anys, justament la franja en què hi ha més presència de menors dins les llars. Cal dir que les mateixes tendències d'increment s'observen pel conjunt d'Espanya.

El percentatge d'homes separats gira entorn del 40% mentre que les dones separades conformen un 60%. En canvi es constata que hi ha gairebé el doble de dones que d'homes divorciats, proporció que es manté constant en el temps. Aquests comportaments diferencials de gènere estan relacionats amb la major responsabilitat de criança dels fills de les dones, tal com mostren les dades de famílies monoparentals, i a la major resistència dels homes a resoldre sols la seva vida domèstica. En efecte, de manera més freqüent i en un marge de temps menor que el de les dones separades, els homes separats demanen a continuació el divorci per tornar-se a casar i, per tant, passen a formar part de la categoria de casats (en segones núpcies). En canvi, la majoria de dones separades o divorciades conviuen amb els seus fills després de la ruptura, fet que probablement afecta la decisió de formalitzar una nova parella, la qual cosa no impedeix que visquin en parella de fet. En el cas de Barcelona aquests diferents comportaments diferencials entre dones i homes separats són encara més pronunciats, probablement perquè les dones a la ciutat tenen majors taxes d'activitat laboral que les de la resta de Catalunya.

A tot Catalunya el nombre de divorciats i divorciades s'ha triplicat entre 1986 i 1996, passant de 20.980 a 65.850 persones. Cal recordar que la proclamació de la Llei espanyola del divorci és del 1981. El grup entre 35 i 49 anys és el que concentra el major percentatge de divorcis, tal com succeeix entre la població separada. Però cal dir

que el 1996 al voltant del 30% dels divorcis es produeixen a partir dels 50 anys, per tots els anys i àmbits territorials catalans observats. L'índex que mesura el nombre de divorcis pel nombre de matrimonis celebrats el mateix any reflecteix importants diferències entre els països europeus. Mentre que a Espanya aquest índex ha passat d'un 4,7 a un 17,1 entre 1981 i 1996 -índex de divorcialitat més baix de la UE juntament amb Itàlia- la mitjana de l'Europa dels 15 ha passat d'un índex de 24,7 a un índex de 36,2 pels mateixos anys. Ara bé, per captar millor la diversitat de situacions de vida caldria registrar també les parelles de fet, les separacions de fet i les recomposicions familiars. Almeda (2002) estima que les separacions de fet són la forma de ruptura majoritària a Catalunya, per sobre de les separacions judicials i el divorci, de manera que la suma de tots els diferents tipus de ruptura portarien a uns índexs molt més elevats que els calculats de manera oficial.

La nostra anàlisi per Catalunya confirma, en efecte, el creixement de les famílies monoparentals, tant de solters com de casats. Avui, les vies d'accés a la monoparentalitat són molt diverses (viduïtat, separació, divorci, mares solteres, solters/es que adopten, emigració, empresonament, abandonament de la família etc.). Les dades que hem analitzat mostren que en cinc anys hi ha hagut un augment notable de la monoparentalitat en base a un rejoveniment del fenomen. Entre 1991 i 1996 a Catalunya es passa de 178.604 nuclis monoparentals a 221.854, i a Barcelona de 63.887 a 71.910 . En general, de cada 10 nuclis monoparentals 8 els encapçala una mare i 2 un pare. Però els encapçalats per un pare estan augmentant, especialment a Barcelona on gairebé 3 de cada 10 nuclis monoparentals són encapçalats per un pare. La monoparentalitat augmenta fins als 49 anys i experimenta una disminució relativa dels 50 anys en endavant. El major creixement afecta el grup d'edat comprès entre els 35 i 49 anys. Aquest rejoveniment del fenomen pot ser resultat de l'increment de les ruptures de fet, de les separacions i dels divorcis entre adults joves. També es constata a Catalunya un augment molt significatiu dels nuclis monoparentals amb fills menors encapçalats per mares o pares solters i casats mentre que disminueixen les llars monoparentals de progenitors vidus, separats o divorciats. Finalment, cal dir que algunes fonts oficials (EPA) estableixen com a requisit per poder parlar de 'família monoparental' que el fill o filla sigui menor d'edat. Tanmateix, altres treballs apunten la

necessitat de considerar l'emancipació tardana dels joves, molt important al nostre país, per tal de poder abastar el fenomen monoparental en tota la seva extensió i complexitat (Almeda 2002). En aquest sentit, val la pena ressaltar que si l'any 1996 hi ha a Catalunya 81.786 nuclis monoparentals amb fills menors de 17 anys, quan es comptabilitzen els fills fins a 26 anys arriben a ser 132.697.

Després d'una ruptura de parella cada membre d'aquesta en pot constituir una de nova i si a la llar de la nova parella hi ha fills, d'un o de l'altre o d'un i altre, parlem de "família recomposta". La casuística de les famílies recompostes és variada i complexa perquè poden generar convivència entre infants i joves que no són germans, o que són mig germans; els avis i àvies es poden multiplicar, així com les relacions amb altres parents. A Espanya i a Catalunya no s'han estudiat encara aquests processos familiars complexes que necessiten estudis *ad-hoc* per poder seguir les trajectòries dels individus. Però tot porta a pensar que les famílies recompostes van en augment en la mesura que hem constatat l'increment de les separacions i dels divorcis i, sobre tot, un molt fort creixement de parelles de fet formades per persones de totes les edats i de diversos estats civils (solters, casats i divorciats).

2.5.3. SOBRE L'AUGMENT DE LA DIVERSITAT DELS PROCESSOS DE CREACIÓ DELS VINCLES DE FILIACIÓ

Les formes de filiació reconegudes per la llei actual inclouen la filiació de tota dona amb el fill/a que ha parit, dins o fora del matrimoni, amb o sense tècniques de reproducció assistida. La filiació amb el pare solament es pot establir pel matrimoni amb la mare, pel reconeixement legal, o per sentència. La 'filiació per adopció' pot obtenir-la una parella de fet heterosexual casada o de fet, o bé un home sol, o una dona sola. L'adopció de menors per part de parelles homosexuals estables és avui una qüestió de debat social a Catalunya però ara per ara la llei catalana no ho permet[17]. Cal dir, en canvi, que les dades analitzades per nosaltres han donat compte d'un nombre important de menors que viuen amb parelles de fet del mateix sexe en tant que fills/es, biològics o

adoptius, d'un dels dos membres de la parella. Hem analitzat la relació de filiació dels menors entre 0-17 anys d'edat a partir de l'anàlisi dels nuclis familiars presents en les llars, això és sota un criteri residencial. Per tant, cal tenir en compte el caràcter limitat de la caracterització de la filiació des de la informació estadística censal, però aquest és un coneixement del que cal disposar. Quines són les dades més rellevants que hem aportat al respecte?

Entre 1991-1996 augmenten arreu de Catalunya els nuclis de parelles casades amb 1 sol fill/a, es manté la proporció de parelles casades amb 2 fills i disminueixen molt les parelles casades amb 3 o més fills. En el cas de Barcelona és notable la davallada dels nuclis de parelles casades amb 2 fills, i especialment les que tenen 3 o més fills que s'han reduït quasi a la meitat (de 43.858 a 22.181).

També arreu del territori català i en el mateix període han augmentat de manera molt notable el nombre de nuclis de parelles de fet. Ja hem vist que a Barcelona s'han triplicat (de 18.480 a 58.914 nuclis) a la Regió Metropolitana s'han més que duplicat (de 41.175 a 102.728 nuclis) com també ho ha fet a Catalunya (de 54.102 a 128.309 nuclis). Però el nombre absolut i relatiu de nuclis de parelles de fet disminueixen a mesura que augmenta el nombre de fills i és a Barcelona on les parelles de fet tenen menys fills. L'any 1991, l'estructura d'edat dels fills/es de tot tipus de parelles de fet (de diferent i del mateix sexe) era molt més jove que la observada pels fills de les parelles casades. En canvi, l'any 1996 l'estructura d'edat dels fills d'un i altre tipus de nuclis s'aproxima, tot i mantenint encara diferències significatives. A Catalunya, del total de 119.984 fills/es de nuclis de parelles de fet n'hi ha 15.400 que viuen amb una parella de fet del mateix sexe, dels quals 8.599 són fills menors d'edat. És molt probable que una major part d'aquests fills procedeixi d'una llar amb una anterior parella heterosexual, o que siguin fills/es de mare soltera o pare solter (biològics, en adopció o fruit de reproducció assistida.

[17] En altres comunitats autònomes, com Navarra, l'adopció de fills /es per part de parelles homosexuals ja està reconeguda per la llei autonòmica.

Ja hem exposat més amunt l'augment arreu de Catalunya de llars de nuclis monoparentals i per tant augmenta també el nombre de fills que hi viuen. Mentre que el 1991 són un total de 93.792 fills menors (35% de tots els fills de nuclis monoparentals) el 1996 ja en són 114.168 (34%). Els menors que viuen en nuclis monoparentals encapçalats per mares solteres també augmenten de manera que de 9.554 menors passen a ser un nombre de 12.898, el que significa un increment del 43% en cinc anys. Aquest increment és més acusat a Barcelona on els 3.080 fills/es de mare soltera en nucli monoparental passen a ser 4.402 menors cinc anys més tard.

Les sol·licituds d'adopció d'infants estrangers han augmentat de manera molt notable a tot Catalunya doblant-se el nombre de sol·licituds en tres anys. La gran majoria de menors adoptats l'any 2000 ho són entre el primer i tercer any de vida, però les adopcions d'infants de 3 a 8 anys també són freqüents. Pel que fa a l'acolliment familiars de menors, segons dades de l'any 2000 de la Direcció general d'Atenció al menor (DGAM), dels 6.742 menors atesos per aquesta institució, un 58% es queden a la pròpia família d'origen. Entre aquests, 22% són acollits per la família extensa. Un 13% són separats del nucli d'origen i acollits per una família aliena. Finalment, un 29% són atesos en un centre residencial o d'acolliment.

2.5.4. SOBRE LES RELACIONS FAMILIARS I DE LES FAMÍLIES AMB L'ENTORN

A l'inici de l'estudi afirmàvem que per comprendre millor les situacions i condicions de vida dels menors cal anar més enllà dels indicadors estadístics que descriuen qui viu amb qui, i abordar en la mesura del possible la naturalesa de les relacions familiars. Presentem aquí una síntesi del que s'ha exposat en el capítol quatre.

En primer lloc s'ha plantejat la problemàtica de la l'autoritat parental que ha estat subjecte a les transformacions històriques que han acompanyat el descobriment de la infància, la intensificació del procés d'industrialització, la salarització masculina, i l'expropiació per part de científics i acadèmics dels sabers sobre la bona criança. Però aquest procés de pèrdua notable de l'autoritat paterna tradicional i de devaluació dels

sabers femenins dins les famílies, s'accentua encara més a la segona meitat del segle XX. Amb la incorporació creixent de les dones al mercat de treball aquestes adquireixen més autonomia econòmica i legal, i el 'guanyador de pa' i 'cap de família' ha de competir amb la seva muller com a referent simbòlic d'autoritat davant dels fills/es. Per tant, s'inicia un procés pel qual l'autoritat del pare ja no és un donat per descomptat, sinó que és un procés d'adquisició progressiva al costat de l'autoritat de la mare. L'expansió de l'escola obligatòria a les etapes de primària i, ben recentment, de secundària també ha facilitat la delegació d'autoritat familiar a l'escola, problemàtica que cada dia que passa demana un redreçament. Però, a més, al segle XXI un nou agent d'expropiació dels sabers familiars es troba en l'expansió dels mitjans de comunicació i les noves tecnologies. Per tant, ens trobem en un moment de transició difícil per moltes famílies amb infants i adolescents (i amb les seves conseqüències en el marc escolar) en la mesura que la reconstrucció d'una nova autoritat parental compartida i democràtica no pot ser únicament un assumpte privat. Ans el contrari. Davant d'algunes visions del problema que l'enfoquen des de la idea del dret a la 'privacitat' i a l'autonomia' de les famílies, cal afirmar que aquestes evolucionen històricament, encara que sigui a ritmes diferents, per fer front a noves condicions de vida social, econòmica i política. Les famílies s'articulen amb el conjunt d'instàncies socials, i des d'aquesta perspectiva, el buit d'autoritat que s'atribueix a l'esfera familiar no és tant el resultat de la mala acció de les mares i els pares actuals (que manifesten ser molt prudents en el moment de decidir tenir fills), sinó de processos històrics que cal revisitar per poder comprendre les problemàtiques avui existents i poder planificar de manera efectiva el seu redreçament.

Tanmateix, el poc debat actual sobre l'autoritat parental no està exempt de tòpics enganyosos. Hi ha una confusió força generalitzada entre 'autoritat patriarcal' (la llei exclusiva del pare que estableix criteris i normes de funcionament familiars, diferents i discriminatoris segons el sexe i l'edat), i 'autoritat parental' (en el sentit original de augere: fer créixer, fer augmentar, crear). En tot cas, l'autoritat parental és un element necessari pel desenvolupament psicosocial dels fills i allò que cal considerar és com construir una nova autoritat parental reconeguda i legitimada per la societat en general. L'anàlisi del procés de canvi de les relacions d'autoritat dins les famílies occidentals ens permet plantejar que a Catalunya són ja urgents mesures d'aplicació general que

permetin: 1) Conciliar la salarització de la força de treball -ara de dones i homes- amb la presència de mare i /o pare dins la llar, a través de polítiques familiars i laborals adequades; 2) Recuperar i transmetre (tant per part dels pares com per les mares) el valor dels sabers pràctics-familiars i de la cura a través del reconeixement d'aquests per l'escola i la comunitat; 3) Assegurar, per part dels progenitors i la parentela, unes relaciones beneficioses amb els menors en cas de ruptura de la parella conjugal, mitjançant les solidaritats intrafamiliars però també a través de les polítiques familiars.

Hem analitzat, també, les solidaritats intergeneracionals i entre la parentela. Davant dels tòpics -procedents del món anglosaxó- que rebaixen la seva importància, a les societats mediterrànies la parentela continua sent un agent difús però actiu en la creació del vincle social dels infants i en els processos d'inserció social i laboral dels joves. Els estudis sobre la qüestió coincideixen en afirmar que a la nostra societat els dèficits quant a serveis i mesures de protecció familiar per part de l'estat de benestar (escoles bressol, adaptació d'horaris, habitatge assequible pels joves, subsidis per joves, serveis per gent gran dependent, etc.) són compensats per l'activació de la xarxa familiar. La solidaritat entre tres o quatre generacions pot o no adoptar la forma de la coresidència, però cada vegada és més comú a Catalunya la proximitat residencial entre generacions. És el que en la literatura europea s'ha denominat el principi 'd'intimitat a distància', coherent al mateix temps amb el procés d'individuació propi de les societats democràtiques com amb el manteniment del familisme a la nostra societat. La base relacional que sosté la xarxa de parentiu a la nostra societat és femenina, perquè són les dones les qui per un 'sentiment d'obligació moral', construït històricament, assumeixen l'increment de les tasques de cura derivades de l'allargament de l'esperança de vida i les qui continuen encarregant-se principalment de la cura dels fills o néts.

Les expressions de solidaritat entre generacions són múltiples: joves que marxen de casa els seus pares i van a viure amb un avi o àvia, àvies (més que avis) que s'ocupen dels seus néts i nétes quan no estan escolaritzats, separats o divorciats amb fills que tornen de manera provisional a la llar paterna. És en els moments de crisi, de canvi biogràfic, on els vincles intergeneracionals s'activen amb més intensitat. Però el nostre

familisme no només genera solidaritat i cohesió social, sinó que pot constituir-se en font d'opressió per a qui el practiquen sense que puguin prendre'n una distància mínima.

La importància de la funció socialitzadora de la unitat familiar i de la parentela no exclou considerar també la funció socialitzadora d'altres espais de relació no familiar. L'escola, i les relacions dins la comunitat (veïns, associacions, esplais, grup d'amistat, serveis familiars, etc.) són fonamentals per l'aprenentatge d'hàbits i coneixements instrumentals, pel desenvolupament d'habilitats relacionals i la consolidació de valors comuns. Són espais on els infants i joves poden compartir i confrontar els seus sentiments, emocions i idees amb els altres diferents de la seva família, tot aprenent a compartir una mateixa ciutadania.

2.5.5. SOBRE LES DESIGUALTATS EN LES CONDICIONS DE VIDA FAMILIAR

La mesura de la qualitat de vida no és el resultat simple d'una mesura econòmica sinó també d'altres recursos necessaris per viure plenament i dignament a la nostra societat. Per poder assolir aquesta vida digna els menors necessiten de relacions parentals, familiars i socials positives, de recursos econòmics suficients, de recursos culturals, escolars i de salut, d'habitatge, d'expectatives laborals positives, etc. I aquests recursos, en la majoria de famílies no poden procedir d'elles en exclusiva. És per això que els estats de benestar s'ocupen de gestionar els recursos socials públics perquè puguin ser accessibles a la ciutadania.

Les dades analitzades mostren que la qualitat de vida i les desigualtats socials entre les famílies amb menors van menys associades a la forma en què aquestes es constitueixen que no pas a variables més estructurals tals com la distribució de l'activitat laboral i de l'activitat domèstica de pares i mares, el territori on habiten, els ingressos de les llars, el tamany d'aquestes, etc. És a dir, si bé s'han detectat desigualtats entre els diferents nuclis són molt majors les desigualtats a l'interior de cada tipus. Quines són les dades més rellevants que hem aportat al respecte?

Els nivells d'estudis dels progenitors han augmentat a tots els territoris contemplats i a tots els tipus de nuclis. Ara bé, entre 1991 i 1996 aquesta millora dels nivells educatius no ha eliminat importants desigualtats formatives entre els que s'ocupen de la criança dels menors. Per exemple, els progenitors sense estudis i amb fills menors han disminuït 4 punts percentuals en els nuclis matrimonials i en els nuclis monoparentals, però s'han mantingut o augmentat, segons territori, en les parelles de fet. Aquesta dada és especialment preocupant a Barcelona on el 1996 un 11% de pares i un 12% de mares que viuen en parelles de fet no tenen el nivell d'estudis més bàsics. També hem comprovat que el 1996 la disparitat educativa entre sexes és més acusada en el cas dels nuclis biparentals (matrimonials o de fet) que no pas entre els monoparentals. A Barcelona pares i mares de nuclis monoparentals amb fills menors no presenten diferències importants en els seus nivells d'estudis essent, entre tot tipus de nuclis i territoris els progenitors que tenen més nivell d'instrucció. En concret, el 53 % de pares i el 52% de mares que encapçalen nuclis monoparentals amb menors han fet estudis no obligatoris (de secundaria o superiors).

Entre 1991-1996, l'activitat laboral dels progenitors es diversifica segons els diferents tipus de nuclis, però en tots s'hi projecten les tendències pròpies del mercat de treball en el mateix període. L'augment notable de l'activitat laboral i en concret de l'ocupació de les mares casades s'han combinat amb nous trets demogràfics: fort augment absolut i relatiu de les parelles de fet entre gent gran i dels nuclis monoparentals entre gent molt jove (menys de 20 anys) i adulta (35-49 anys) a tots els territoris. Tot plegat ha resultat en uns majors percentatges d'atur o inactivitat laboral entre els pares i mares dels menors i en una disminució relativa de les mestresses de casa en exclusiva. Cal fer notar que els nuclis monoparentals són els que més van reduir la seva activitat de mercat sigui per causa de l'atur sigui per un augment de les mestresses de casa. Però en tot cas les mares de nuclis monoparentals presenten una major taxa d'activitat i ocupació que no les mares de parelles biparentals. En concret a Barcelona, l'any 1996, la seva taxa d'activitat és del 76% (amb un 20% d'atur) davant del 42% de les mares en parelles de fet (amb un 16% en atur) i el 49% de les mares casades (amb un 16% en atur.

Cal tenir en compte que malgrat la progressiva disminució relativa de dones a la categoria de 'feines de casa', moltes de les que fan treball remunerat continuen realitzant la major part de les feines derivades del manteniment quotidià del grup domèstic-familiar. En cap dels casos se supera un 1,5 % d' homes amb fills menors que es dediquin al treball reproductiu ('feines de casa').

L'anàlisi de la situació professional dels diferents nuclis ens indica que les parelles casades acumulen més treball fix que no pas les monoparentals i aquestes més que les parelles de fet. En el cas de Barcelona, per l'any 1996, els percentatges són de 70%, 67% i 63% respectivament. El treball assalariat eventual i precari, ha crescut discretament entre els nuclis de parelles casades i de parelles de fet a tots els territoris contemplats, però ha disminuït en els nuclis monoparentals que són els que el 1991 mantenien unes taxes d'eventualitat laboral molt més alts a tots els territoris. A Barcelona, el 1996, el treball eventual arriba al 10% en les parelles casades, al 16% en les parelles de fet, i al 21% en els nuclis monoparentals (on el 1991 era del 22%). En tot tipus de nuclis i territoris, són les mares les que acumulen més treball eventual estant de cinc a deu punts per sobre dels pares. Per àmbits territorials es desprèn que el treball eventual a Barcelona és força menor que a la Regió Metropolitana i Catalunya.

Totes les dades sobre activitat i situació professional mostren que les mares, en general, i els pares i mares que formen un nucli de parella de fet, tenen l'any 1996 a Barcelona, la posició laboral més precària. Aquesta situació permet matisar els discursos més alarmistes sobre les famílies monoparentals. Les dades sobre nivells d'instrucció, activitat i ocupació reflecteixen que, almenys en els nuclis urbans, la monoparentalitat com a forma familiar dels menors entre 0-17 anys d'edat, no presenta necessàriament la situació més desafavorida en comparació amb els nuclis familiars biparentals. Els fills i filles menors de les famílies monoparentals, doncs, no tenen una situació de més gran vulnerabilitat que els d'altres formacions familiars. Ara bé, que l'any 1996 sigui així no vol dir que si aquesta forma familiar s'estén més a tota l'estructura social (cosa molt probable) presentarà un ventall més ample de situacions i, segurament, més vulnerabilitat econòmica. Veurem més avall, quan presentem les dades de la pobresa

infantil a Catalunya, que la major vulnerabilitat es troba en les llars de famílies nombroses. En tot cas, la pluralitat interna entre les famílies monoparentals fa difícil les generalitzacions, avui per avui, sobre aquest col·lectiu.

Hem comprovat a través de recerques *ad hoc* que reforcen algunes de les nostres dades anteriors, un grau molt important de divisió sexual del treball dins les famílies dels menors. El treball domèstic i familiar traspassa les fronteres de l'àmbit de la llar per estendre's cap a tasques de mediació entre la família i les diferents institucions i serveis de l'Estat de Benestar. En general, en les recerques es constata que les dones no ocupades fan tres vegades més de treball reproductiu que les seves parelles; que les ocupades dues vegades més tot i que han reduït el temps total de treball domèstic; i que quan hi ha infants petits a les llars les tasques es multipliquen i augmenta el treball domèstic de les dones. La contribució dels homes al treball domèstic sembla que augmenta en alguns països més que en altres, però en general dediquen més temps que les seves parelles al treball remunerat. Espanya és el país de la Unió europea en què els homes casats participen menys en el treball domèstic. En el cas de Catalunya hem mostrat dades recents on es constata que la contribució dels pares de nuclis biparentals, però també de nuclis monoparentals, és molt baixa. En els nuclis biparentals s'aprecia, però, una major contribució que solament es dóna quan la mare fa treball remunerat a temps complet.

Hem aportat dades sobre la pobresa de les famílies amb fills menors obtingudes de recerques *ad hoc*. Tot i que les dades solament fan referència als ingressos econòmics de les famílies cal tenir en compte que el cost dels infants té al menys dues dimensions: la que afecta els recursos monetaris de mares i pares i la que afecta els seus recursos temporals, perquè avui tant mares com pares necessiten temps pel treball remunerat. Espanya és amb el Regne Unit i Irlanda un dels països de la Unió Europea amb un dels percentatges més elevats de pobresa infantil i també un dels que presenten diferencials més grans entre la taxa de pobresa de la població general i la infantil. Espanya té uns percentatges de pobresa majors en les llars amb dos adults i un fill (15%) i amb dos adults i 3 o més fills (32%) a diferencia del que succeeix a la unió europea. Aquesta diferent distribució de la pobresa infantil s'explica perquè a Espanya hi ha moltes

menys famílies monoparentals i moltes més famílies nombroses que a altres indrets d'Europa. Però hem comprovat a les nostres dades que les ruptures de parella a Catalunya han experimentat un augment prou important entre 1991 i 1996, que es pot augurar un increment de la pobresa en les famílies monoparentals pel fet d'estendre's a tota l'estructura social. En tercer lloc, però molt important, la major pobresa a Espanya i Catalunya dels menors que viuen en nuclis biparentals en relació a Europa és un efecte directe del seu diferencial tant negatiu respecte de la despesa social que a Europa es dedica a les famílies amb fills a càrrec.

Per 1996, es calcula (en una línia de pobresa per sota del 50% de la mitjana de la despesa total equivalent de les llars amb nens) que a Catalunya hi ha uns 105.000 menors de 16 anys pobres. Aquests nens pertanyen a més de 60.000 llars, en les quals conviuen unes 260.000 persones. Si tenim en compte que, segons el Padró de 1996 a Catalunya hi ha uns 950.000 nens menors de 16 anys, els infants sota aquest llindar de pobresa representen l'11% de la població infantil catalana. No es tracta, doncs, d'un fenomen marginal. Però la situació és encara més greu si ens centrem en la població infantil que l'any 1996 pateix una pobresa extrema a Catalunya (llars pobres amb una despesa equivalent inferior a 40.000 pessetes mensuals). Es tracta gairebé d'uns 60.000 menors, que representen el 56,2% de tots els nens pobres (105.000) i el 6,2% de tots els infants catalans menors de 16 anys.

3. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Hem estructurat aquest apartat final en dues parts. En primer lloc presentem les conclusions de manera més reflexiva i holística, procurant articular els diferents fenòmens demogràfics, culturals, polítics i econòmics que avui afecten als infants i les seves famílies. En segon lloc aportem algunes reflexions, en base a les dades aquí analitzades, que ajudin a definir polítiques en suport a la infància i les famílies que els acullen.

En relació a la primera part, per emmarcar la nostre anàlisi sobre la situació i condicions de vida familiar dels menors a Catalunya ens hem recolzat en diverses consideracions prèvies de les que ara en destaquem solament algunes. La primera és que l'infant és un agent actiu en les seves relacions familiars, però per raons d'edat es troba en un estat de 'moratòria' jurídica i política que el fa depenent, vulnerable i per tant mereixedor d'una protecció especial. Aquest punt de vista no impedeix considerar que l'infant és un subjecte de drets propis com a ésser humà individual, i que això li confereix una posició com a ple membre de la nostra societat democràtica. En aquest sentit, l'Estat, independentment de la família, té també responsabilitats envers l'infant a qui, en tant que ciutadà, ha d'assegurar-li els drets propis a una vida digna a través de les polítiques de suport a la infància.

En segon lloc, la família és la institució bàsica de socialització de la infància i, per tant, ha de rebre tot el suport de les instàncies públiques per portar a bon terme la seva tasca de criança i educació, i de manera molt especial han de rebre aquest suport aquelles famílies que no disposen dels recursos econòmics o temporals suficients. Avui, molt sovint, pressionats per les demandes laborals, allò que manca a molts pares i mares són recursos temporals per poder compartir la vida quotidiana amb fills i filles menors d'edat.

En tercer lloc, les relacions familiars poden ser molt ambivalents perquè la família pot ser un lloc d'amor i generositat, d'aprenentatge, de la cura de la salut, de garantia enfront la precarietat, de protecció enfront l'exclusió; però també pot ser lloc d'opressió,

d'ofegament, de violència contra el més dèbil, d'exclusió i ruptura del vincle social. La crisi de l'autoritat parental tradicional –no democràtica- pot fer augmentar aquestes situacions negatives pel desenvolupament personal i social dels menors.

En quart lloc, la família no és una institució autònoma ni un assumpte exclusivament privat de les persones que la formen, perquè les famílies participen a totes les societats dels canvis històrics, econòmics, polítics i culturals. A les societats occidentals, l'Estat intervé directament en la seva configuració mitjançant les lleis que regulen les relacions de parentiu, els drets i obligacions derivats de la filiació, les polítiques familiars i les polítiques d'infància. En aquest sentit, la Constitució espanyola de 1978, la reforma del Codi Civil de 1981 i la Llei catalana d'unions estables de parella de 1998 han conformat un nou corpus legislatiu que reconeix la igualtat de tots els ciutadans davant la llei, el dret a la separació i el divorci i la protecció de tots els infants amb independència de la seva filiació i l'estat civil de la mare. Des d'un punt de vista antropològic i jurídic, fins fa ben poc al món occidental les relacions d'aliança i de filiació estaven ben definides des d'un codi de família obertament patriarcal. Per exemple, ni les dones ni els infants eren subjectes de drets propis; un infant fora del matrimoni era un infant il·legítim a qui la mare no podia transmetre el primer cognom. Amb la democràcia s'incorpora la idea d'igualtat entre home i dona i la d'igualtat de drets entre tots els fills. Ara bé, pel que fa a les polítiques dirigides a donar suport a les famílies, els estudis més recents sobre la qüestió assenyalen que a Espanya i Catalunya aquest suport és residual, si es compara amb el que donen a les seves famílies els països de la Unió europea. Aquest dèficit del nostre estat de benestar s'ha fet més visible a mesura que les pràctiques familiars han anat canviant.

En efecte, si bé sempre han existit diferents formes de convivència familiar al costat del patró considerat convencional a Occident –família nuclear amb dos progenitors de diferent sexe i fills/es dependents que viuen a la mateixa llar, a finals del segle XX aquesta diversitat familiar augmenta, esdevé més complexa i es legitima socialment i legal. Aquesta acceptació de la diversitat és una prova contra la uniformitat del model familiar considerat l'únic legítim en el passat immediat. En tot cas, però, les noves vies de formació de famílies no impliquen una desaparició de la família ni la invenció, en

sentit estricte, de noves formes familiars. Els camins que porten a l'augment de la diversitat familiar es multipliquen: augmenta la presencia de famílies immigrades amb formes pròpies d'organització familiar, augmenten encara que molt discretament els matrimonis culturalment mixtes i coneixem millor la diversa experiència familiar dins del món occidental; però allò més important és que nosaltres mateixos estem transformant les nostres relacions tradicionals d'aliança i de filiació, tant en la legislació com en les pràctiques familiars. L'increment de les ruptures de parella (aliança) implica que les etapes del cicle de vida familiar estan cada vegada menys pautades i que el matrimoni com a patró per a tota la vida o l'associació automàtica entre una vida en parella i un projecte de parentalitat deixen de formar part dels imaginaris de moltes persones. Des de la transició democràtica, i sobretot a partir de la Llei del divorci de l'any 1981, les ruptures de parella no han deixat de créixer i, en conseqüència, també ho han fet les formes no convencionals de família. Tanmateix, des d'un punt de vista comparatiu a Catalunya es mantenen formes de convivència més 'tradicional' que a altres països europeus.

Hem constatat que entre 1991 i 1996 a Catalunya hi ha hagut una arrancada molt notable de comportaments familiars no convencionals que caldrà veure com evolucionen els propers anys i, en concret, en l'anàlisi del cens de 2001. Les dades han mostrat algunes tendències que ja podem considerar estructurals al nostre sistema familiar: 1) Manteniment de molt baixes taxes de fecunditat de les dones catalanes, 2) Forta disminució de les famílies nombroses de 3 fills i més, 4) Reducció notable del nombre de fills, augment dels fills únics o de les fratries de dos germans, 5) Augment notable de les separacions, dels divorcis i de les separacions de fet, 6) Augment molt notable de les parelles de fet a tots els grups d'edat, 7) Augment notable de llars monoparentals, tant de les encapçalades per mares com per pares, en especial en la franja d'edat de major presència de fills menors a les llars, 8) Creixement continuat de l'activitat femenina associada a un augment notable de la instrucció de les dones joves, a una disminució de les mestresses de casa en exclusiva, 9) Manteniment de les dones en el mercat de treball quan són mares però amb un major atur i precarietat que l'ocupació dels pares.

Tot plegat significa que avui homes i dones tenen més possibilitats que en el passat immediat d'escollir les seves formes de convivència. Però, al mateix temps, això comporta que la família també fa front al risc d'una major fragilitat. El divorci, les separacions, les famílies recompostes, les parelles homosexuals amb fills i les tècniques de reproducció assistida estan modificant el que ha estat la nostra manera de definir i pensar els nostres vincles familiars. En el sistema tradicional totes les relacions legals de filiació passaven pel pare social (reconegut com a tal pel matrimoni amb la mare) que donava el nom a la criatura. Avui una dona pot decidir tenir un fill sense pare conegut a través de la reproducció assistida i donar-li el seu cognom. Una parella pot decidir si el primer cognom dels seus infants serà el del pare o el de la mare. La relació mare-fill/a pren ara tota la seva importància.

Tanmateix, si és ben cert que la societat catalana està mostrant comportaments familiars que podem qualificar de 'nous', encara està lluny de presentar les taxes que presenten aquests comportaments a altres països del centre i nord d'Europa. La nostra primera hipòtesi és que de la mateixa manera que l'activitat laboral de la població femenina a Catalunya va experimentar des de mitjans dels anys 1970 un creixement tardà però molt ràpid, ara, vint anys després, pot succeir quelcom similar en l'adopció de noves pautes de formació de famílies. Estudis anteriors, en base als cens de 1991, donaven compte de que a Espanya les transformacions familiars eren molt escasses i que no acabaven d'arrancar. En canvi, pel cas de Catalunya hem comprovat que entre 1991 i 1996 els canvis ja es comencen a manifestar i de manera consistent. La nostra segona hipòtesi de futur és que aquests comportaments augmentaran, però seran modulats per altres trets molt forts de la nostra societat, tals com l'emancipació tardana dels joves i les majors solidaritats intergeneracionals, fenòmens que impliquen una major coresidència entre generacions.

Si observem aquestes transformacions des de la perspectiva dels interessos dels infants, cal no estigmatitzar els menors que viuen ja, a hores d'ara, en llars i famílies no convencionals, diferenciant allò que és una experiència 'diferent' de fer família del que és una experiència "negativa" de família. Fer aquesta diferència no és fàcil en una societat que ha estat, ni que sigui aparentment, tant homogènia com la nostra.

L'objectivació i l'acceptació de la diversitat familiar pot contribuir a evitar judicis de valor negatius sobre les diferents formes de vida familiar dels infants. La idea de fons és fer possible el reconeixement dels avantatges i límits que cada forma familiar pot tenir pels infants i joves que en formen part. En efecte, sense negar les dificultats que determinades trajectòries familiars poden arribar a plantejar, no s'ha de deduir de manera automàtica unes conseqüències problemàtiques per a tots els infants que les viuen. Ans el contrari, molts infants i joves, sempre que els seus progenitors o tutors sàpiguen enfocar i elaborar els seus conflictes, i rebin el suport de la comunitat, augmentaran les seves habilitats adaptatives i negociadores per fer front a la complexitat de les relacions humanes i socials.

En el context de diversificació de les formes familiars, cal fer esment als efectes de les ruptures de les parelles conjugals sobre els vincles de filiació. De fet, les ruptures de parelles estan reforçant el vincle amb la mare, al temps que es devalua el lloc i l'autoritat tradicional del pare. Les dinàmiques de recomposició familiar –després d'una ruptura- es produeixen sobre tot al voltant de les mares, perquè són les que més acullen els fills després de la ruptura. En aquestes noves situacions, cada vegada sembla més clar que és bo que els menors puguin mantenir el seu vincle filial tant amb la mare com amb el pare. Tot plegat demana a les instàncies socials una atenció específica a aquestes problemàtiques per trobar canals de negociació i pactes que siguin positius pels infants implicats.

La crisi de l'autoritat paterna tradicional permet parlar de l'emergència de noves relacions familiars més democràtiques i ens obliga a reflexionar sobre com caldria configurar el lloc dels infants en les noves dinàmiques (custòdia i autoritat parental compartides, dret dels infants a conèixer els dos progenitors i a rebre de l'un i de l'altre l'atenció necessària per poder establir-hi vincles positius, regulació dels drets i responsabilitats de l'adult no progenitor envers l'infant, suport a les famílies monoparentals, etc.). Avui la parella conjugal i parental pot separar-se per prendre camins diferents. Però si en el marc d'una família amb infants el vincle conjugal és negociable, el vincle filial mai es trenca, almenys el simbòlic. Un pare pot no exercir com a tal però, en tot cas, l'infant sap que ha nascut d'un pare i d'una mare i allò que

tendeix a desitjar és que aquests dos vincles parentals perdurin. Per exemple, un nucli monoparental, no implica forçosament la desvinculació del fill/a menor amb el progenitor absent de la llar. Ara bé, a la pràctica aquest vincle de filiació pot ser totalment inexistent o presentar diferents graus d'intensitat afectiva, social i econòmica. A Catalunya ens manquen dades sobre aquesta qüestió, però altres recerques realitzades en països europeus on l'estudi d'aquestes problemàtiques és més avançat indiquen que després de la ruptura parental si els fills menors de 5 anys es queden amb la mare, a la llarga el pare hi manté poca relació (tendint també a no assumir el suport econòmic al fill/a). Contràriament, si la ruptura de la parella ha succeït després que el pare ha conviscut força anys amb els seus fills, a la llarga hi manté relacions més freqüents i intenses. Per descomptat, cal també tenir en compte que la qualitat o intensitat d'aquest vincle pot diferir igualment dins dels nuclis biparentals.

Quan un infant neix queda associat a través de la seva família a una classe social, a uns estils de vida i a uns rols de gènere i edat. L'anàlisi de les estructures de desigualtat pel que fa als recursos econòmics i culturals de que disposen les famílies en el seu conjunt, ens indica que la polarització social es projecta sobre les famílies amb menors. Algunes formes familiars presenten una major vulnerabilitat social que altres. En el cas de Catalunya, la pobresa infantil és més probable en les llars nombroses i, en especial en llars on els progenitors no tenen estudis i situacions laborals precàries o d'inactivitat. La família és una de les agències més bàsiques de reproducció de les desigualtats socials i entra en el camp del probable que les persones que són pobres quan són infants ho siguin també quan s'hagin fet grans, perquè la pobresa extrema pot anar acompanyada d'una manca d'estímuls cognitius amb efectes perjudicials sobre els rendiment i les qualificacions escolars i de retruc poden determinar en el futur un baix nivell social dels afectats. Espanya, amb el Regne Unit i Irlanda, és un dels països de la Unió europea amb percentatges més elevats de pobresa infantil i també un dels que presenten diferencials més grans entre la taxa de pobresa de la població general i la infantil. Amb independència de la riquesa global de cada país, la infància pot ser tractada com un bé social fonamental, que mereix l'atenció i el suport específic dels governs o bé com un bé privat dels pares tal com ha vingut succeint en el món anglosaxó i a Espanya, encara que per processos històrics ben diferents.

Les desigualtats dins les famílies també s'expressen a través de l'experiència quotidiana de la divisió sexual del treball que és encara molt pronunciada a Catalunya. La manca d'experiència pràctica dels joves sobre el que significa l'equitat entre homes i dones dins les llars pot portar al desconcert, a la competitivitat negativa entre gèneres, a l'acuit moral en el treball, i fins i tot a la violència d'alguns homes cap a les dones que no adopten posicions de submissió. La divisió pronunciada de la divisió sexual del treball dificulta l'aprenentatge dels hàbits necessaris pel desenvolupament d'unes relacions democràtiques dins les famílies que es basin en la negociació i assumpció de responsabilitats compartides.

La democràcia política a Espanya va implicar reformes molt substancials del sistema de salut i educació de manera que avui aquests són serveis d'accés universal. En canvi, el nostre Estat de benestar no ha desenvolupat polítiques de suport a les famílies quan són molt necessàries en una etapa en què les transformacions del paper tradicional de les dones ha estat molt notable. El fet que Catalunya tingui una de les taxes de fecunditat més baixes del món no és aliè a aquesta situació, ans el contrari. Al mateix temps, l'augment de l'esperança de vida ha fet créixer la taxa de dependència de les persones grans. De forma que cada vegada és més clar que el treball de cura i atenció a les persones dependents –infants, malalts i gent gran no autònoma- ha de ser compartit per les famílies (incorporant-hi els homes), per l'estat, i pel mercat (creant serveis públics, mixtes o privats). Cal afinar el paper que el nostre Estat del benestar ha d'ocupar en relació a les velles i noves problemàtiques familiars per tal que la qualitat de vida de la infància i la joventut quedi assegurada en els elements fonamentals i, al mateix temps, no quedin malmesos els drets i responsabilitats de les persones que en tenen cura.

Les pràctiques quotidianes de la gran majoria de famílies a Catalunya –sigui quina sigui la seva modalitat formal i cultural- queden forçosament regides per la nostra organització de la vida social i el nostre estil de vida: tots els infants de primària i secundaria van a l'escola a les mateixes hores, els adults treballen en horaris laborals més llargs que els escolars, les dones joves fan jornades de treball a temps complet i sovint en condicions precàries, l'estat no aporta ajudes per conciliar ocupació i família,

les dones-mares són les que fan el treball familiar mentre els homes-pares se'n desentenen. Què fan les mares ocupades al mercat laboral per poder compatibilitzar ocupació i família? Per una banda fan ús de serveis públics o privats (quan n'hi ha suficients per la demanda existent i/o quan es poden pagar) i per altra de les xarxes interpersonals i familiars. Quan més ingressos hi ha dins del nucli familiar més s'externalitzen les feines de la llar. El gran risc és que les dones continuen generant menys ingressos i per tant és el cònjuge qui treballa més fora de la llar. Per tant, a més d'augmentar els serveis necessaris per l'atenció als menors, cal reduir les desigualtats de gènere en el mercat de treball per aconseguir més equitat entre homes i dones dins les llars.

A l'Europa meridional els processos de modernització, privatització, desinstitucionalització i individuació, que afecten la família com a grup humà, han fet canviar el perfil de les relacions intergeneracionals però aquestes es mantenen de manera intensa. La qual cosa no pot ser excusa pel desenvolupament de polítiques en suport a les famílies.

En relació a la segona part presentem algunes reflexions finals sobre algunes possibles mesures en suport a la infància i les seves famílies. Les polítiques en suport a la infància i les polítiques familiars tenen una forta tradició a la majoria de països de la Unió europea. L'estudi comparat d'aquestes polítiques mostra que tant les finalitats com les mesures concretes són diferents d'uns a altres països (Vegeu annex sobre mesures de polítiques familiar a Europa). A Catalunya estem just en els inicis del debat polític sobre quines serien les polítiques familiars necessàries en el context actual de les nostres relacions familiars i laborals. El que segueix vol ser una contribució més al debat actual, aportant algunes idees sobre la necessitat que aquestes polítiques siguin abordades a diferents nivells de l'administració perquè puguin contribuir de manera eficient a millorar la realitat de la vida quotidiana dels infants i les famílies.

Les diferents tradicions de polítiques familiars impliquen respostes diferents a preguntes sobre quin és el model de família que cada societat vol prioritzar. Per exemple: La política familiar ha d'afavorir una divisió tradicional del treball entre els sexes o, ans el

contrari, ha de donar suport a mares i pares perquè puguin conciliar ocupació i família? La política familiar ha de portar a terme una política activa per una integració dels pares en el treball domèstic familiar o bé aquest és un assumpte exclusivament privat? Cal donar suport específic a les famílies monoparentals i a les famílies nombroses? Si la resposta és positiva, aquesta ajuda ha de permetre que els progenitors siguin independents dels mercat de treball o, ans el contrari, que puguin externalitzar una part del treball reproductiu en profit d'una inserció laboral sense interrupcions i a temps complet? La política familiar ha de compensar les càrregues familiars en funció del nombre de fills (redistribució horitzontal) o bé ha de compensar les desigualtats entre famílies de diferents condició social, oferint un ingrés familiar mínim amb independència de l'exercici d'un treball assalariat (redistribució vertical)? L'estat, pot intervenir en les famílies a favor d'objectius natalistes o bé tenir o no tenir fills és un assumpte exclusivament privat? Com s'haurien de finançar les prestacions familiars? Seguint una lògica de cotització social similar al de la Seguretat Social, o seguint una lògica fiscal? (Shultheis, 1998). És obvi que les preguntes es poden multiplicar, cosa que exemplifica prou bé la complexitat del que ens ocupa. De fet són diversos els models de polítiques familiars com també són diversos els models d'estat del benestar. Per això, en aquestes línies finals no pretenem en cap cas fer propostes sobre el que 'cal fer' en concret en aquest camp, sinó aportar algunes reflexions generals en base a les dades d'aquest informe i en base a treballs anteriors de les autores sobre les polítiques familiars a Catalunya i Europa.

En efecte, algunes de les preguntes abans plantejades ja han estat contestades, no pas en termes de solucions però sí de posicionament, en diferents moments d'aquest informe. Hem mostrat una posició crítica a l'alternativa de considerar la família i els infants com un assumpte exclusivament privat, i hem mostrat també una posició ben clara a favor de polítiques o mesures que propiciïn una major equitat social entre dones i homes. Les dades que hem aportat sobre les desigualtats familiars i les carències econòmiques o culturals que viuen alguns infants, per raó de les situacions laborals, culturals i domèstiques dels seus pares i mares, porta a afirmar la necessitat d'augmentar l'equitat en les seves condicions de vida. En aquesta línia, i després d'una breu revisió històrica de les transformacions de l'autoritat parental i de les relacions intergeneracionals,

assenyalàvem que a Catalunya era del tot necessari començar a pensar en mesures d'aplicació general per a totes les famílies, que s'haurien de dirigir cap a quatre objectius:

1) Conciliar la salarització de la força de treball de mares i pares amb la seva presència dins la llar, en determinades etapes del seu cicle de vida, a través de polítiques familiars i laborals adequades.
2) Recuperar i transmetre, tant per part dels pares com de les mares, el valor dels sabers pràctics-familiars i de la cura a través del reconeixement d'aquests per l'escola i la comunitat.
3) Assegurar, per part dels progenitors i la parentela, unes relacions beneficioses amb els menors en cas de ruptura de la parella conjugal, a través de les solidaritats intrafamiliars però també amb el suport de polítiques en suport a les famílies en procés de transició.
4) Assegurar que els infants i les seves famílies disposin dels recursos econòmics i culturals necessaris per viure de manera digna i integrada a la nostra societat democràtica.

Aquests són, al nostre entendre, els quatre principals objectius que les polítiques de suport a les famílies haurien de perseguir a Catalunya amb què millorarien substancialment la qualitat de vida de la infància i dels progenitors o tutors que en tenen cura. Són objectius de signe progressista i democràtic, que aposten per considerar els infants com un bé social a protegir per dret propi, per la defensa del dret de les mares a poder escollir com conciliar la seva dedicació a la cura de la família i la seva activitat laboral, i també per considerar els drets i responsabilitats del pare a ocupar-se del treball familiar i dels seus fills i filles. En un context en què el vincle de filiació matern es reforça però el patern es debilita, cal donar suport al pare perquè construeixi vincles paterno-filials positius que assegurin, en cas de ruptura de la parella conjugal, la continuïtat del vincle patern. En el marc d'aquestes finalitats i objectius es poden desenvolupar un gran ventall de mesures en suport a infants i famílies. Les propostes-reflexions que segueixen són de tipus general i quan s'anomenen algunes mesures més concretes són solament a tall d'exemple de la seva possible diversitat. Allò fonamental

és tenir clar el que es pretén, estudiar les necessitats del territori per poder ajustar els objectius, i valorar els recursos temporals, econòmics i humans necessaris perquè la intervenció pugui ser eficaç.

Els subsidis per fills a càrrec

Els subsidis universals per fills a càrrec són expressió de la importància social que els governs donen a la seves generacions més joves. En tot cas, al llarg dels anys noranta, aquest tipus de prestacions han experimentat modificacions diverses a Europa, en alguns casos a la baixa, però més sovint per dirigir-les únicament a les famílies amb menys recursos i més desvalgudes econòmicament. Els subsidis per fills a càrrec tenen molta tradició a França -i altres països del centre europeu- on després d'una curta etapa en què el govern de Jospin va destinar-los a les famílies més pobres sota condició de recursos, van retornar al seu caràcter universal amb la voluntat que tinguessin efectes redistributius verticals, és a dir, que les famílies amb més recursos no quedessin més beneficiades que les famílies amb poc recursos, cosa que s'aconseguí a través de la declaració fiscal dels subsidis rebuts a la renta base declarada. Els estudis posteriors realitzats a França sobre l'efecte redistributiu d'aquests subsidis i sobre la reducció de la pobresa infantil, confirmen que són positius en el cas de les famílies nombroses i de les famílies monoparentals amb fills menors a càrrec (Politiques famíliales et redistribution, 1998). Per tant, una de les mesures importants al nostre país seria augmentar de manera substancial els subsidis per fills a càrrec que avui són irrisoris i es donen sota condició de recursos, cosa que beneficia a les rendes mitges.

Per poder fer front a les situacions de major vulnerabilitat d'algunes famílies i assegurar que cap infant hagi de viure en la penúria econòmica, els subsidis universals per fills a càrrec es complementen en alguns països amb altres menes de suports econòmics sota condició de recursos. Aquests complements familiars asseguren en tot cas que els ingressos familiars mai es trobin per sota de la renta mínima social. Per exemple, a França els subsidis universals per fills a càrrec arriben a totes les famílies a través de les Caisses d'Allocations Famíliales, però moltes famílies els poden complementar amb molts altres tipus d'ajudes econòmiques. A tall d'exemple destaquem:

- Subsidi per família monoparental quan el pare-mare absent no participa de les despeses del menor. Si els recursos són molt escassos s'obté l'ingrés mínim.
- Subsidi pel primer fill a partir del 5è mes d'embaràs i fins que l'infant tingui tres anys. Aquest subsidi també es pot obtenir en cas d'adopció del primer infant.
- Subsidi per l'inici escolar amb què s'assegura que tots els infants d'entre 6 i 18 anys puguin anar a l'escola amb els mínims necessaris (roba, materials escolars)
- Subsidi d'ajuda al pagament de l'habitatge.

Altres subsidis van dirigits a compensar les despeses generades per la guarda de les criatures en cas de contractació de serveis privats, en situacions especials o quan pare o mare redueixen la seva activitat laboral per tenir cura del fill menor:

- Subsidi per reduir la despesa que genera la contractació d'una assistenta maternal agregada per la guarda dels infants fins als 6 anys (AFEAMA).
- Subsidi per reduir les càrregues socials al contractar una assistenta maternal agregada que s'ocupi de la criatura de menys de 6 anys a domicili (AGED)
- Subsidi parental d'educació, a partir del segon fill, quan pare o mare han preferit reduir la seva activitat professional per ocupar-se del seu infant (APE). El subsidi compensa una part de la pèrdua econòmica per la reducció de l'horari laboral del pare o de la mare.

Aquests subsidis no esgoten els existents a França o a altres països d'Europa on poden ser gestionats i concedits per les administracions locals o centrals. També cal dir que, en general, l'anàlisi dels seus efectes sobre les condicions de vida dels menors mostra la seva bondat. Però poden mostrar algunes contradiccions en relació a la cerca d'equitat entre sexes i a la promoció o reforçament del paper del pare en la criança. Per exemple, algunes de les mesures comentades, propiciades a França en els darrers anys sota l'impuls dels programes estatals per la creació de 'treballs de proximitat' dirigits a joves i dones, com és el cas de l'AFEAMA i l'AGED, mostren beneficis per les persones aturades que poden realitzar treballs, abans submergits, amb bones condicions laborals. Però són les famílies de classes mitjanes les que més se'n beneficien en tant que poden pagar la part més important del seu cost. També l'AGED, que facilita quelcom tant important com poder alliberar temps de treball pagat de pare o mare perquè puguin

ocupar-se personalment de la seva criatura, és utilitzada sobretot per les mares que, al mateix temps, estan reduint la seva presència en el mercat de treball. En tot cas, el que volem assenyalar és que les mesures en suport als infants i les seves famílies sempre impliquen eleccions difícils entre els drets dels infants a ser atesos en les millors condicions possibles, i els drets de mares i pares a fer treball remunerat. L'estudi comparat ens permet en tot cas comentar que els subsidis substancials per fills a càrrec, sense una bona xarxa de serveis d'atenció pública a la petita infància, acaben reforçant les formes familiars més tradicionals en que la mare renuncia a la seva carrera professional i als drets socials que se'n deriven.

Els permisos laborals per atendre els fills i filles més petits

Les polítiques familiars han d'anar en consonància amb polítiques laborals que permetin a pares i mares 'alliberar' temps de treball pagat per ocupar-lo en les feines de criança i cura de les seves criatures. L'augment de l'activitat laboral de les mares ha posat en evidència les dificultats que tenen mares i pares per la relació diària amb els seus fills i filles, una relació que necessita temps pel diàleg, per l'oci compartit, per coordinar la feina educativa de la família i de l'escola dels menors. Els permisos laborals poden ser de tres tipus: el permís per maternitat, el permís per paternitat i els permisos de més o menys llarga durada per tenir cura dels infants al llarg del primer i segon any de vida. El permís laboral per maternitat a Espanya manté unes condicions similars als de la majoria de països del centre i Sud d'Europa. Però són els països nòrdics els capdavanters en considerar la necessitat de temps de mares i pares per atendre els seus fills i procurant permisos molt generosos en temps i recursos econòmics. El que més es troba a faltar en la regulació espanyola és l'existència d'un permís específic per paternitat de manera que el pare pugui demanar-lo amb independència del permís laboral de la mare. Caldria també ampliar el temps de disposició per la criança del fill o filla el primer i segon any de vida de l'infant, possibilitat que caldria poder combinar amb l'ús d'escoles bressol de qualitat o altre tipus de serveis dirigits a la petita infància. Un altre problema important, que caldria revisar amb urgència, és que la precarietat laboral de molts pares i mares joves els impedeix accedir als beneficis d'aquests permisos, perquè no compleixen els requisits mínims de permanència en el mercat de

treball i de cotitzacions a la Seguretat Social. Finalment, caldria generalitzar que pares i mares treballadors poguessin fer ús d'una major flexibilitat d'horaris laborals en funció de les seves necessitats familiars, especialment davant les dificultats que presenta conciliar els horaris escolars i els horaris de treball.

La promoció de serveis diversificats en suport a les famílies

Apostar perquè la cura de les persones dependents es reparteixi de manera més equitativa entre dones i homes implica necessàriament que cal estendre els serveis convencionals d'atenció a la petita infància (escoles bressol). Però també són necessaris altres serveis polivalents o específics d'atenció als infants perquè les situacions laborals i personals de mares i pares són diverses, com també ho són les seves necessitats culturals o de relació social. Les administracions autonòmiques i locals són les més adients per desenvolupar aquestes polítiques que demanen un bon coneixement del territori i de la població que l'habita. El debat sobre la necessitat d'una bona xarxa d'escoles bressol ja s'ha dut a terme a Catalunya, de manera que avui la majoria de partits polítics catalans ja han assumit la necessitat del seu desenvolupament. Però els serveis d'atenció a la petita infància no s'esgoten amb les escoles bressol. Els serveis per a la primera infància, especialment entre els 0 i 6 anys, es poden desenvolupar amb la finalitat que tinguin cura dels infants quan els pares i mares treballen fora de la llar forces hores al dia (el cas de les escoles bressol) o amb la intenció de facilitar espais específics de comunicació i diàleg entre famílies, criatures i educadors. Aquests darrers espais poden adoptar formes molt diverses i adaptades a cada comunitat: ludoteques o espais de joc per a petits infants, biblioteques infantils amb activitats regulars, 'Espais Familiars', 'Casa dels infants'. Són espais que permeten en un ambient relativament informal –no escolar, encara que han d'estar a càrrec de professionals que poden rebre el suport de pares o mares, d'estudiants o altres persones voluntàries- la interacció entre diferents progenitors i la transmissió compartida dels sabers de criança entre pares i mares de diferents edats, experiència i cultures. També és interessant pensar que en aquesta espais compartits per famílies, criatures i educadors, hi poden participar avis i àvies o persones jubilades que aporten els seus coneixements i sabers a la comunitat. El cas dels avis i àvies que expliquen contes, de les mares immigrades que poden expressar

el seu desconcert davant d'algunes pràctiques de criança pròpies d'occident, compartir les seves angoixes, en són alguns d'entre molts. En definitiva, calen propostes noves i més imaginació social per donar resposta a les noves problemàtiques familiars en una societat que és cada vegada més complexa i on els sabers de criança estan perdent els seus canals tradicionals de transmissió i difusió.

La reorganització dels temps socials i els horaris dels serveis públics

Una de les batalles principals dins les llars, quan pare i mare treballen, és com resoldre les gestions quotidianes del dia a dia: qui acompanya els fills a l'escola o a altres activitats no escolars, qui i quan va al mercat, al metge, qui assegura la presència a la llar quan cal alguna reparació, o, el més important pel que ens ocupa, com s'assegura la presència d'un adult a casa quan els fills retornen de l'escola. En efecte, un del problemes més comuns és com resoldre el desfasament entre els horaris escolars i els horaris laborals dels progenitors. Alguns d'aquests problemes es resolen amb les solidaritats intergeneracionals o veïnals, que els anomenats 'Bancs del temps' procuren valorar i promocionar. Però aquestes solidaritats, que val la pena valorar com a molt positives, tenen un sostre perquè solament poden oferir solucions provisionals. De fet, els horaris quotidians i el ritme anual es continuen organitzant a la nostra societat sota un model implícit que suposa que alguna dona està sempre disponible per la cura de la llar i dels fills. A banda del desfasament horari entre les escoles i la majoria de llocs de treball, altres obstacles per resoldre la vida quotidiana es deriva de la organització dels horaris dels serveis públics (de salut, administratius, mercats, escoles bressol) i comercials. Per tant, cal veure en cada territori com oferir nous horaris dels serveis, o serveis nous, de manera que les famílies puguin realitzar les seves activitats bàsiques sense haver de forçar estratègies individuals que acaben sovint penalitzant els menors i les dones.

La implementació de Serveis de Mediació familiar

Les ruptures de parelles i de parelles amb fills menors augmenten a Catalunya. En el passat immediat, després d'una ruptura d'unió es buscava reconstruir una família

nuclear substitutiva mentre que avui s'intenta preservar la continuïtat de la filiació amb el pare i mare progenitors, per tal de preservar la història i la identitat de l'infant. De manera que es tendeix a donar la primacia a la co-parentalitat –custòdia compartida- després de la separació de la mare i el pare. Aquesta no és una dinàmica fàcil perquè sovint també exigeix clarificar el lloc de l'adult no progenitor en la seva relació amb el fill/a de la parella parental originària. L'augment de les ruptures conjugals, de la complexitat d'algunes formes familiars així com l'augment de famílies immigrades, ens porta a pensar amb la necessitat de començar a implementar a Catalunya serveis de Mediació Familiar. Molt recentment el parlament de Catalunya ha aprovat la Llei de Mediació Familiar que, tot i ésser benvinguda, s'ha considerat massa restrictiva perquè redueix les problemàtiques a tractar a les derivades en exclusiva de les ruptures de parella. Les administracions locals poden prendre compromisos en aquest sentit, fent una bona labor d'informació dels serveis existents i procurant que la seva població en disposi de propers.

La difusió de la cultura parental democràtica i la promoció de l'associacionisme familiar

S'han de desenvolupar canals d'encontre entre les famílies, l'escola i la ciutat. Des de l'administració local es poden promoure espais específics de formació dels pares i mares en les principals problemàtiques de la criança dels fills, des de com posar límits a com generar unes relacions positives per ajudar a fer créixer els infants. Una de les vies possibles és oferir recursos per reforçar l'associacionisme familiar. En concret, caldria donar més valor i escoltar a les famílies agrupades en les Associacions de Mares i Pares de les escoles primàries i secundàries. Aquest seria un camí molt interessant per tal de facilitar la coordinació de famílies i escoles en la transmissió i experiències dels valors cívics comuns. Aquest mena de treball cap a una major participació dels pares no pot ser un assumpte delegat, com és avui, al voluntarisme d'alguns mestres o d'alguns progenitors, sinó que cal planificar recursos adequats i suficients (espais, subvencions econòmiques o altres) perquè aquesta interacció no hagi de ser resultat únic d'esforços unilaterals i personals que s'acaben esgotant a curt termini, justament perquè uns i altres disposen de pocs temps per aquestes feines comunitàries. El marc comunitari és l'adequat perquè es plantegin debats sobre diverses problemàtiques que afecten les

famílies a Occident: l'autoritat parental, la definició dels serveis que necessiten les famílies, el lloc dels nois i noies en les feines domèstiques, la difusió dels drets i responsabilitats de pares i fills, el reconeixement del treball domèstic-familiar, la violència domèstica i la seva prevenció, etc. Els centres cívics podrien assumir una part d'aquests debats i la seva divulgació d'acord amb els centres escolars públics o privats. També en els centres cívics es podrien oferir cursos pràctics d'autonomia domèstica pels homes-pares, cursos d'aprenentatge de tàctiques de negociació entre pares, mares i fills/es, cursos de negociació per un repartiment més equitatiu de les tasques d'organització i funcionament quotidià de la família, cursos de tècniques pel reforçament de l'autoritat parental democràtica, etc. De la mateixa manera que en diferents èpoques les administracions locals han donat suport a les escoles perquè els infants puguin accedir a determinats recursos culturals (teatre escolar, concerts de música, etc.) avui es poden crear aquestes noves situacions i recursos perquè famílies i escoles comprenguin millor les situacions recíproques en relació a l'educació dels infants, de manera que el diàleg es pugui començar fugint de culpabilitzacions mútues davant la manca de normes de convivència que mostren alguns infants i adolescents. Les administracions locals tenen, al nostre entendre, un paper fonamental en aquest sentit i per garantir el compliment dels drets individuals i de ciutadania de totes les persones del grup familiar, sigui quina sigui la seva forma i estructura.

La necessitat de continuar investigant les situacions de les famílies des de diferents perspectives teòriques i metodològiques

Són necessaris estudis sobre les situacions de vida de les famílies amb fills menors, tant a escala general, per exemple a partir de noves enquestes i del cens de 2001, com a escala local, impulsant estudis específics sobre les dinàmiques familiars i les noves necessitats a cada territori. Justament, un dels objectius de la política familiar ha de ser la d'acompanyar les evolucions de la societat i no la d'imposar una concepció normativa de la família. Donat que la noció de la família és avui plural, la política familiar ha de ser també plural, el que significa la necessitat d'adaptar i diversificar les formes i maneres d'intervenció. A escala més general, fóra convenient que l'Institut d'Estadística de Catalunya disposés de competències per tal d'endegar les seves pròpies

enquestes d'àmbit català, a més d'explotar les dades provinents d'organismes estatals. Tenint en compte que a casa nostra el procés d'individuació de les relacions socials està més avançat que a altres indrets de l'Estat espanyol, també resulta més necessari un coneixement de les noves problemàtiques i necessitats que aquest procés d'individuació comporta.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALMEDA, E. (2002). Les famílies monoparentals i les ruptures matrimonials. A FLAQUER, Ll. (Coord.), *Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic* (pp.120-143). Barcelona: Generalitat de Catalunya

ALBERDI, I (1999). *La nueva família española*. Madrid: Taurus

BECK, U; GERNSHEIM, E. (1998). *El normal caos del amor*. Barcelona: El Roure.

BRULLET, C. (1996). *Anàlisi de l'organització i repartiment del treball familiar i el treball remunerat entre parelles joves amb criatures petites: pràctiques, representacions i condicions materials de vida*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi doctoral.

BRULLET, C. (1998). "Relacions de gènere i dinàmiques familiars a Catalunya". a GINER, S. (Coord.), *La societat catalana* (pp.443-465). Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

BRULLET, C. (2000) "El debat sobre la conciliació ocupació-família dins el marc de la Unió Europea". *Revista ctalana de Sociologia*, 12: 155-185

BRULLET, C. & PARELLA, S. (2001)."Polítiques de serveis a les famílies: residualitat pública en un context cultural 'familiarista". A GOMÈ, R & SUBIRATS, J (coord.), *Govern i polítiques públiques a Catalunya (1980-2000)* (pp. 221-243). Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona i Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

BRULLET, C. (2002). "Les polítiques de conciliació de la vida familiar i la vida professional: el cas dels serveis en suport a les famílies". *A FLAQUER, Ll. (Coord.)*, Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic *(pp. 271-300). Barcelona: Generalitat de Catalunya.*

CAMPS, V (1999). "Civisme i educació". A Institut d'Educació, *Per una ciutat compromesa amb l'educació. Vol.2*. (pp.9-19). Barcelona: Institut d'Educació.

CAPELLADES, J & FARRÉ, M. (2002). "Evolució de la nupcialitat i la fecunditat". A FLAQUER, Ll. (Coord.), *Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic* (pp. 25-59). Barcelona: Generalitat de Catalunya

COMAJUNCOSA, J. M; et al (2002). *Prefaci a l'elaboració dels comptes satèl·lit de la producció domèstica per a Catalunya. Estimació de l'efecte d'incloure la producció domèstica dins del PIB*. Barcelona: Institut Català de la Dona-Generalitat de Catalunya.

DAHLBERG, G; MOSS, P & PENCE, A. (1999). *Més enllà de la qualitat.* Barcelona: Associació Mestres Rosa Sensat. Col. "Temes d'infància", 34.

DONZELOT, J. (1990). *La policía de las familias*. Valencia: Pre-Textos

ENQUESTA METROPOLITANA DE BARCELONA. (1990). *Condicions de vida i hàbits de la població. Vol.1. Aspectes demogràfics i característiques familiars i relacionals*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

ESTIVILL, J. (1998). 'L'estudi de la pobresa a Catalunya'. A
GINER, S., *La societat Catalana* (pp.597-611). Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

EUROPEAN OBSERVATORY ON FAMILY MATTERS (2000). *Family issues between gender and generations*. Viena: Austrian Institute for Family Studies.

FERNANDEZ CORDÓN, J.A. & TOBÍO SOLER (1999). *Las famílias monoparentales en España*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

FINCH, J. (1989). *Family Obligations and Social Change.* Cambridge: Polity Press.

FLAQUER, Ll. (2002). *Les famílies pobres amb infants*. Barcelona: CIIMU, inèdit.

FLAQUER, Ll. & BRULLET, C. (1998). "Polítiques familiars a Catalunya: una primera aproximació". A NAVARRO, V; et al., *Les desigualtats socials a Catalunya* (pp.73-191). Barcelona: Mediterrània.

FUNDACIÓ CIREM (1993). *Mayores y adolescentes. Estudio de una relación*. Barcelona: Fundación La Caixa.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1997). *Llars i Famílies a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2000). *Llars i Famílies a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

KELLERHALLS, J & MONTANDON, Cl. (1997). *"Les styles éducatifs". A* DE SINGLY, F., *La famille, l'état des savoirs*. París: Éd. La Découverte.

MARUANI, ROGERAT, TORNS (2001). *La nuevas fronteras de la desigualdad*. Barcelona: Icària

MEIL, G. (2000). *Cambio familiar y solidaridad familiar en España*. Madrid: Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

MEIL, G. (2000). *Imágenes de la solidaridad familiar*. Madrid: CIS. Col. Opiniones y Actitudes, 30.

MERCADER, M. (2002). El coixí familiar: una peça clau en la lluita contra la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

MEULDERS-KLEIN, M-T, THÈRY, I. (1993). *Les recompositions famíliales aujourd'hui*. Paris: Nathan

OLIVER, J. (2001). (Coord.). *La pobresa a Catalunya. Informe 2001*. Barcelona: Fundació un sol món-Caixa de Catalunya.

POLITIQUES FAMÍLIALES ET REDISTRIBUTION. (1998). *Monogràfic de la revista Solidarité santé. Ëtudes statistiques*. Paris: La Documentation Française-Ministère de l'emploi et de la Solidarité.

PORQUERES, B. & IZARRA, M. (1999) "Acció Coeducativa". A L'Institut d'Educació, *Per una ciutat compromesa amb l'educació, Vol.2* (pp.216-248). Barcelona: Institut Municipal d'Educació-Ajuntament de Barcelona.

ROIGÉ, X. (1998). "Les xarxes de parentiu" A GINER,S., *La Societat Catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya-IDESCAT.

ROIGÉ, X. (2002). "Canvis en la família i relacions intergeneracionals" A FLAQUER, Ll. (Coord.), *Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic* (pp.60-76). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

RUIZ BECERRIL, D. (1999). *Después del divorcio. Los efectos de la ruptura matrimonial en España*. Madrid: CIS.

DE SINGLY, F. (1997). *La famille, l'état des savoirs*. París: Éd. La Découverte

TEJERO, E. & TORRABADELLA, L. (1999). "Family relationships in Democratic Spain: cultural change from a biographical perspective" A CHAMBERLAYNE, P. et al. (eds), Welfare and Culture in Europe: towards a new paradigm in Social Policy. London: Jessica Kingsley.

TORRABADELLA, L & TEJERO, E. (2001). Mujeres y lucha cotidiana por el bienestar. Barcelona: Icaria.

TORRABADELLA, L. (inèdit). "Blocked Journeys".*Life Journeys throughout Europe*. Bristol: Policy Press.

THÉRY, I. (1995). *Recomposer une famille, des rôles et des sentiments*. Paris: Les *éditons Textuel.*

THÉRY, I. (1996). *Le démariage. Justice et vie privée*. Paris: Odile Jacob

THÉRY, I. (1998). Couple, filiation et parenté aujourd'hui. Le droit face aux mutations de la famille et de la vie privée. Paris: La documentation française-Editions Odile Jacob.

VILA, I. (1999). "El temps dels nois i noies a la ciutat de Barcelona". A Institut d'Educació, *Per una ciutat compromesa amb l'educació. Vol.2*. (pp. 94-178). Barcelona: Institut Municipal d'Educació.

ÍNDEX FIGURES

FIGURA 1. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000. 75
FIGURA 2. ÍNDEX DEPENDÈNCIA JUVENIL. BARCELONA. 1981, 1986, 1991, 1996 I 1999. 75
FIGURA 3. INDICADOR CONJUNTURAL DE FECUNDITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000. 77
FIGURA 4. TAXA DE NATALITAT. BARCELONA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000. 78
FIGURA 5. EDAT MITJANA A LA MATERNITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000. 79
FIGURA 6. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999. ESPANYA. 1998. 79
FIGURA 7. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS FORA DEL MATRIMONI. BARCELONA I ESPANYA. 1985-6, 1991, 1996 I 1998-99. 80
FIGURA 8. NAIXEMENTS A SEGONES NÚPCIES O POSTERIORS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1999. 81
FIGURA 9. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. CATALUNYA. 1981,1991 I 1996. 83
FIGURA 10. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA. 1991 I 1996. 84
FIGURA 11. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS SENSE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 88
FIGURA 12. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. BARCELONA. 1991 I 1996. 89
FIGURA 13. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS MONOPARENTALS EXTENSES. BARCELONA. 1991 I 1996. 89
FIGURA 14. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE PARELLA SENSE FILLS SIMPLE O EXTENSA. BARCELONA. 1991 I 1996. 91
FIGURA 15. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE PARELLA I FILLS SENSE O AMB ALTRES. BARCELONA. 1991 I 1996. 92
FIGURA 16. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS PER GRUPS D'EDAT EN LLARS DE MÉS D'UN NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 93
FIGURA 17. PERCENTATGES DE NUCLIS MATRIMONIALS PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 98
FIGURA 18. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999. 100
FIGURA 19. ESTRUCTURA PER EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA 1991 I 1996. 103
FIGURA 20. NUCLIS DE PARELLES DE FET DEL MATEIX SEXE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 104
FIGURA 21. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 106

FIGURA 22. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 107
FIGURA 23. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER EDAT. BARCELONA 1991 I 1996. 108
FIGURA 24. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 109
FIGURA 25. RELACIÓ ENTRE POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA AMB POBLACIÓ CASADA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996. 110
FIGURA 26. EVOLUCIÓ DE NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL SEXE DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996. 113
FIGURA 27. DISTRIBUCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS PER EDAT DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996. 113
FIGURA 28. DISTRIBUCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 PER EDAT DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996. 115
FIGURA 29. EVOLUCIÓ DE NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 SEGONS EL SEXE DEL PROGENITOR. BARCELONA. 1991 I 1996. 115
FIGURA 30. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL DEL PROGENITOR AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA. 1991 I 1996. 116
FIGURA 31. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 123
FIGURA 32. FILLS PER EDAT EN NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA. 1991 I 1996. 124
FIGURA 33. NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 125
FIGURA 34. FILLS PER EDAT EN NUCLIS DE PARELLES DE FET (HETEROSEXUALS I HOMOSEXUALS). BARCELONA. 1991 I 1996. 126
FIGURA 35. FILLS PER EDAT EN PARELLES DE FET DEL MATEIX SEXE. BARCELONA. 1991 I 1996. 128
FIGURA 36. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA. 1991 I 1996. 129
FIGURA 37. FILLS PER GRUPS D'EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA. 1991 I 1996. 130
FIGURA 38. FILLS MENORS DE 18 ANYS EN NUCLIS MONOPARENTALS DE MARES SOLTERES. BARCELONA. 1991 I 1996. 131
FIGURA 39. DISTRIBUCIÓ DE NUCLIS AMB FILLS MAJORS I MENORS. BARCELONA. 1996. 134
FIGURA 40. DISTRIBUCIÓ DE FILLS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE NUCLIS. BARCELONA. 1996. 135
FIGURA 41. NIVELL D'ESTUDIS DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 155
FIGURA 42. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SENSE ESTUDIS SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 156

FIGURA 43. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS AMB ESTUDIS NO OBLIGATORIS (SECUNDARIS I SUPERIORS) SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 157
FIGURA 44. SITUACIÓ LABORAL DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 158
FIGURA 45. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS OCUPATS SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 160
FIGURA 46. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS EN ATUR SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 160
FIGURA 47. PERCENTATGE DE PARES I MARES DE MENORS DE 0 A 17 ANYS QUE FAN FEINES DE LA LLAR EN EXCLUSIVA SEGONS TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996. 161
FIGURA 48. SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS PROGENITORS DE MENORS DE 0 A 17 ANYS SEGONS EL TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1991 I 1996.. 162
FIGURA 49. DIFERENCIAL ENTRE LA PROPORCIÓ DELS NENS MENORS DE 16 ANYS I DE LA POBLACIÓ GENERAL QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES. UNIÓ EUROPEA, 1996. 174

ÍNDEX TAULES

TAULA 1. TIPOLOGIA DE LLARS..... 67
TAULA 2. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000. 73
TAULA 3. POBLACIÓ 0-17 PER SEXE I NACIONALITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 76
TAULA 4. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985, 1991, 1996, 1998, 1999 I 2000. 77
TAULA 5. POBLACIÓ DE 0-17 ANYS PER EDAT SEGONS TIPUS DE LLARS. BARCELONA. 1991 I 1996. 86
TAULA 6. POBLACIÓ 0-17 EN 'LLARS DE FORMES FAMILIARS NO CONVENCIONALS'. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA 1996. 87
TAULA 7. POBLACIÓ 0-17 EN LLARS DE 'FORMES FAMILIARS CONVENCIONALS'. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA 1996. 92
TAULA 8. EVOLUCIÓ MATRIMONIS. CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999. . 96
TAULA 9. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA. 1991 I 1996. 98
TAULA 10. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999. 99
TAULA 11. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA. 1991 I 1996. 102
TAULA 12. NUCLIS DE PARELLES DE FET PER ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 104
TAULA 13. POBLACIÓ SEPARADA SEGONS SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 106
TAULA 14. POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991 I 1996. 108
TAULA 15. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA. 1991 I 1996. 112
TAULA 16. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17. BARCELONA. 1996. 114
TAULA 17. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 122
TAULA 18. NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 125
TAULA 19. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 129
TAULA 20. DISTRIBUCIÓ DE NUCLIS AMB FILLS MAJORS I MENORS. BARCELONA. 1996. 133
TAULA 21. DISTRIBUCIÓ DE FILLS EN ELS DIFERENTS TIPUS DE NUCLIS. BARCELONA. 1996. 134

TAULA 22. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE DE NUCLIS I DEL NOMBRE DE FILLS MENORS A CADA TIPUS DE NUCLI. BARCELONA. 1996. 154
TAULA 23. PERCENTATGES D'HOMES CASATS QUE NO FAN GENS DE TREBALL DOMÈSTIC. PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA. 1991. 166
TAULA 24. TEMPS DE TREBALL DE LA POBLACIÓ ADULTA (MAJOR DE 18 ANYS) EN HORES SETMANALS SOBRE DIES LABORALS. ESPANYA. 1996. 167
TAULA 25. TEMPS DESTINAT (MITJANA SETMANAL EN HORES) SEGONS TIPUS D'ACTIVITATS DESENVOLUPADES. CATALUNYA. 2001. 167
TAULA 26. QUI FA LES DIFERENTS ACTIVITATS DOMÈSTIQUES I D'ORGANITZACIÓ FAMILIAR. MATARÓ. 1994. 169
TAULA 27. ACTIVITATS DOMÈSTIQUES DE MÀXIMA EXCLUSIVITAT DE LES DONES I MÀXIMA UNIFORMITAT A TOTS ELS GRUPS SOCIALS. MATARÓ 1994. 169
TAULA 28. ÍNDEXS SINTÈTICS DE DEDICACIÓ COMPARTIDA ("TANT EL PARE COM LA MARE") A LES TRES ÀREES DE CRIANÇA, SEGONS ALGUNS TRETS SOCIALS BÀSICS DE LES MARES. MATARÓ. 1994. 170
TAULA 29. DIFERENCIAL ENTRE LA PROPORCIÓ DELS NENS MENORS DE 16 ANYS I DE LA POBLACIÓ GENERAL QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES. UNIÓ EUROPEA. 1996. 173
TAULA 30. POBRESA INFANTIL SEGONS COMPOSICIÓ DE LA LLAR. ESPANYA, 1980-1990. 175
TAULA 31. POBRESA INFANTIL A CATALUNYA. 1996 177
TAULA 32. POBRESA INFANTIL EXTREMA A CATALUNYA, 1996 178
TAULA 33. POBRESA INFANTIL. CATALUNYA. 1996. 179
TAULA 34. POBRESA INFANTIL EXTREMA. CATALUNYA. 1996. 179

ANNEX

Infants i Famílies.
Situacions i Condicions de Vida

CRISTINA BRULLET

LAURA TORRABADELLA

ÍNDEX DE TAULES

TAULA A1. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000. 235
TAULA A2. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA 1991, 1996, 1999 I 2000. 235
TAULA A3. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. REGIÓ METROPOLITANA.1991, 1996 I 1999. 236
TAULA A4. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. REGIÓ METROPOLITANA. 1991, 1996 I 1999. 236
TAULA A5. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. CATALUNYA.1991, 1996 I 1999. 237
TAULA A6. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999. 237
TAULA A7. POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996, 1999 I 2000. 238
TAULA A8. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996, 1999 I 2000. 238
TAULA A9. POBLACIÓ 0-17 ANYS PER GRUPS D'EDAT. ESPANYA 1991. 238
TAULA A10. ÍNDEX DEPENDÈNCIA JUVENIL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1981, 1986, 1991, 1996 I 1999. 238
TAULA A11. POBLACIÓ 0-17 PER SEXE I NACIONALITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 239
TAULA A12. INDICADORS DE FECUNDITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000. 239
TAULA A13. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999. 240
TAULA A14. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA. 2000. 240
TAULA A15. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. ESPANYA 1998. 240
TAULA A16. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DELS NAIXEMENTS FORA DEL MATRIMONI. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991, 1996, 1999 I 2000. 241
TAULA A17. NAIXEMENTS A SEGONES NÚPCIES O POSTERIORS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1999. .. 241
TAULA A18. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 242
TAULA A19. NOMBRE DE LLARS AMB POBLACIÓ DE 0 A 17 SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 243
TAULA A20. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. BARCELONA. 1996 I 2000. 243

TAULA A21. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1981,1991 I 1996. 244
TAULA A22. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS EDAT A LLARS FAMILIARS I NO FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 244
TAULA A23. POBLACIÓ DE 0-17 ANYS PER EDAT SEGONS TIPUS DE LLARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 245
TAULA A24. NOMBRE DE LLARS AMB FILLS SEGONS TIPUS DE LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 246
TAULA A25. LLARS SEGONS EL NOMBRE DE PERSONES. BARCELONA. 1991 I 1996. 246
TAULA A26. NOMBRE DE PERSONES SEGONS EL TIPUS DE LLARS. CATALUNYA. 1981, 1991 I 1996. 246
TAULA A27. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NOMBRE DE PERSONES SEGONS EL TIPUS DE LLARS. CATALUNYA. 1981, 1991 I 1996. 247
TAULA A28. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS AMB ALGUNA PERSONA DE 65 ANYS I MÉS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 247
TAULA A29. EVOLUCIÓ MATRIMONIS. BARCELONA I CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999. 247
TAULA A30. TAXA DE NUPCIALITAT(1) SEGONS SEXE I EDAT. CATALUNYA. 1991 I 1996. 247
TAULA A31. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DE MATRIMONIS EN SEGONES (O SUBSEQÜENTS) NÚPCIES[1]. CATALUNYA 1986, 1991, 1996 I 1999. 248
TAULA A32. EVOLUCIÓ PERCENTUAL CÒNJUGES DE NACIONALITAT ESTRANGERA. CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999. 248
TAULA A33. EVOLUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999. 248
TAULA A34. MATRIMONIS I NOMBRE DE PERSONES CASADES SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991. 249
TAULA A35. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991. 250
TAULA A36. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1996. 251
TAULA A37. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1996. 252
TAULA A38. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999. 253
TAULA A39. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999. 254

TAULA A40. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 255
TAULA A41. PERCENTATGES DE NUCLIS MATRIMONIALS PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 255
TAULA A42. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 256
TAULA A43. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. BARCELONA. 1996. 256
TAULA A44. EVOLUCIÓ UNIONS CIVILS REGISTRADES. BARCELONA 1996-2000. 256
TAULA A45. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 257
TAULA A46. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS PARELLES DE FET HETEROSEXUALS PER EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 258
TAULA A47. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS.BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 258
TAULA A48. NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. BARCELONA. 1996. 258
TAULA A49. NUCLIS DE PARELLES DE FET PER ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 259
TAULA A50. POBLACIÓ SEPARADA SEGONS SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996. 259
TAULA A51. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1986, 1991 I 1996. 260
TAULA A52. POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996. 261
TAULA A53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA.1986, 1991 I 1996. 262
TAULA A54. RELACIÓ ENTRE POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA AMB POBLACIÓ CASADA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996. 262
TAULA A55. EVOLUCIÓ SEPARACIONS I DIVORCIS. ESPANYA 1986, 1991 I 1996. 263
TAULA A56. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA SOBRE EL TOTAL POBLACIÓ DE 16 O MÉS ANYS. ESPANYA 1986 I 1991. 263
TAULA A57. DIVORCIS/100 MATRIMONIS. UNIÓ EUROPEA. 1981, 1986, 1991 I 1996. 264

TAULA A58. TOTAL NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 264
TAULA A59. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 264
TAULA A60. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 265
TAULA A61. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS PER EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 266
TAULA A62. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL PARE O MARE AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 266
TAULA A63. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 267
TAULA A64. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. CATALUNYA. 1991. 267
TAULA A65. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 267
TAULA A66. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL PARE O MARE AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 268
TAULA A67. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA SITUACIÓ DELS DIVORCIATS DESPRÉS DE LA RUPTURA. ESPANYA 1991. 268
TAULA A68. MATRIMONIS DE VIDUS I DIVORCIATS PER SEXE. ESPANYA. 1985, 1989-1993. 268
TAULA A69. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE MATRIMONIS DE VIDUS I DIVORCIATS PER SEXE. ESPANYA. 1985, 1989-1993. 269
TAULA A70. SITUACIÓ DIVORCIATS DESPRÉS DE LA RUPTURA SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. ESPANYA 1991. 269
TAULA A71. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 269
TAULA A72. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 270
TAULA A73. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 270
TAULA A74. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS DE PARELLES DE FET (HETEROSEXUALS I HOMOSEXUALS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 271
TAULA A75. FILLS PER EDAT EN PARELLES DE FET SEGONS ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 272

TAULA A76. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 273
TAULA A77. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET HOMOSEXUALS MASCULINES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 273
TAULA A78. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET DEL HOMOSEXUALS FEMENINES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 273
TAULA A79. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 274
TAULA A80. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 274
TAULA A81. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 274
TAULA A82. FILLS PER EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS DE MARES SOLTERES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 275
TAULA A83. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS EN ACOLLIMENT SIMPLE AMB FAMÍLIA ALIENA. CATALUNYA. 1997-2000. 275
TAULA A84. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES. CATALUNYA. 1997-2000. 275
TAULA A85. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES PER GRUPS D´EDAT. CATALUNYA. 1997-2000. 276
TAULA A86. SOL.LICITUDS D'ADOPCIÓ. CATALUNYA I PROVÍNCIES. 1997-2000. 276
TAULA A87. NOMBRE D'INFANTS D'ALTRES PAÏSOS ASSIGNATS PER GRUPS D'EDAT. CATALUNYA.1998-2000. 276
TAULA A88. ELS FILLS I FILLES DE 0 A 17 ANYS EN DIFERENTS TIPUS DE LLARS FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA, 1996. 277
TAULA A89. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE FILLS I FILLES DE 0 A 17 ANYS EN DIFERENTS TIPUS DE LLARS FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA, 1996. 277
TAULA A90. COMPOSICIÓ DE LES LLARS PER GENERACIONS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 278
TAULA A91. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL LLARS PER GENERACIONS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 278
TAULA A92. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS EXTENSES I MÚLTIPLES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. ... 278
TAULA A93. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS EXTENSES I MÚLTIPLES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 278

TAULA A94. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS AMB ALGUNA PERSONA DE 55 ANYS I MÉS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 279
TAULA A95. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. 279
TAULA A96. NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA. 1991 I 1996. 279
TAULA A97. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 280
TAULA A98. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA. 1991 I 1996. 280
TAULA A99. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 280
TAULA A100. NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA 1991 I 1996. 281
TAULA A101. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 281
TAULA A102. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS EL NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA. 1991 I 1996. 282
TAULA A103. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I NIVELL D'INSTRUCCIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 282
TAULA A104. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL SEXE I EL NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA. 1991 I 1996. 282
TAULA A105. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I NIVELL D'INSTRUCCIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I BARCELONA. 1991 I 1996. 283
TAULA A106. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS. CATALUNYA. 1991 I 1996. 283
TAULA A107. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 284
TAULA A108. RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA 1991 I 1996. 285
TAULA A109. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 286

TAULA A110. EVOLUCIÓ PERCENTUAL RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA 1991 I 1996. 287
TAULA A111. TAXES D'ACTIVITAT I D'ATUR DELS NUCLIS DE MATRIMONIS AMB I SENSE FILLS. CATALUNYA.1991 I 1996. 287
TAULA A112. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996. ... 288
TAULA A113. RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET. CATALUNYA 1991 I 1996. 289
TAULA A114. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 289
TAULA A115. EVOLUCIÓ PERCENTUAL RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET. CATALUNYA 1991 I 1996. 290
TAULA A116. TAXES D'ACTIVITAT I D'ATUR DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB I SENSE FILLS. CATALUNYA.1991 I 1996. 290
TAULA A117. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I BARCELONA.1991 I 1996..... 291
TAULA A118. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 292
TAULA A119. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 293
TAULA A120. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 294
TAULA A121. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. 1991 I 1996. 294
TAULA A122. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. 1991 I 1996. 295
TAULA A123. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I SITUACIÓ PROFESSIONAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. .. 296
TAULA A124. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I SITUACIÓ PROFESSIONAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996. 297

TAULA A125. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE PERSONES QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES SEGONS TIPUS DE LLAR UNIÓ EUROPEA. 1996. 297

TAULA A1. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA. 1991, 1996, 1999 I 2000.

Edat	1991			1996			1999 [1]			2000 [1]		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
0 anys	6.467	5.957	12.424	5.744	5.623	11.367	6.240	6.103	12.343	7.119	6.625	13.744
1 any	6.582	5.989	12.571	5.651	5.437	11.088	6.032	5.522	11.554	6.104	6.048	12.152
2 anys	6.335	5.880	12.215	5.545	5.476	11.021	6.208	5.871	12.079	6.103	5.544	11.647
3 anys	6.446	6.037	12.483	5.657	5.468	11.125	5.884	5.485	11.369	6.091	5.891	11.982
4 anys	6.654	6.122	12.776	5.656	5.492	11.148	5.342	5.205	10.547	5.865	5.525	11.390
5 anys	7.043	6.489	13.532	5.581	5.324	10.905	5.358	5.258	10.616	5.634	5.388	11.022
6 anys	7.175	6.866	14.041	5.700	5.373	11.073	5.277	5.136	10.413	5.749	5.560	11.309
7 anys	7.416	6.839	14.255	5.663	5.535	11.198	5.556	5.365	10.921	5.771	5.527	11.298
8 anys	7.963	7.414	15.377	5.807	5.586	11.393	5.430	5.166	10.596	5.862	5.580	11.442
9 anys	8.688	7.676	16.364	5.975	5.805	11.780	5.426	5.039	10.465	5.703	5.523	11.226
10 anys	9.086	8.377	17.463	6.284	5.980	12.264	5.585	5.257	10.842	5.773	5.370	11.143
11 anys	9.721	9.129	18.850	6.605	6.541	13.146	5.481	5.326	10.807	5.944	5.603	11.547
12 anys	10.419	9.484	19.903	6.790	6.696	13.486	5.657	5.344	11.001	5.946	5.706	11.652
13 anys	10.892	10.582	21.474	7.308	6.908	14.216	6.277	5.645	11.922	6.003	5.718	11.721
14 anys	11.600	10.819	22.419	7.941	7.351	15.292	6.359	5.932	12.291	6.317	5.949	12.266
15 anys	12.888	11.746	24.634	8.386	8.044	16.430	6.443	6.318	12.761	6.588	6.366	12.954
16 anys	13.006	12.159	25.165	8.810	8.551	17.361	6.715	6.448	13.163	6.855	6.778	13.633
17 anys	13.144	12.283	25.427	9.577	9.378	18.955	7.309	6.949	14.258	7.279	7.008	14.287
0-5 anys	39.527	36.474	76.001	33.834	32.820	66.654	35.064	33.444	68.508	36.916	35.021	71.937
6-11 anys	50.049	46.301	96.350	36.034	34.820	70.854	32.755	31.289	64.044	34.802	33.163	67.965
12-17 anys	71.949	67.073	139.022	48.812	46.928	95.740	38.760	36.636	75.396	38.988	37.525	76.513
0-17 anys	**161.525**	**149.848**	**311.373**	**118.680**	**114.568**	**233.248**	**106.579**	**101.369**	**207.948**	**110.706**	**105.709**	**216.415**
18-29 anys	154.687	149.545	304.232	137.096	134.426	271.522	124.590	119.028	243.618	131.330	126.900	258.230
30-44 anys	158.549	170.174	328.723	149.436	161.071	310.507	148.703	156.026	304.729	163.880	171.245	335.125
45-59 anys	145.289	160.626	305.915	134.032	149.070	283.102	130.538	149.979	280.517	135.574	152.966	288.540
60 anys i més	155.933	237.366	393.299	165.733	244.693	410.426	161.702	241.919	403.621	166.293	248.368	414.661
Total	**775.983**	**867.559**	**1.643.542**	**704.977**	**803.828**	**1.508.805**	**672.112**	**768.321**	**1.440.433**	**707.783**	**805.188**	**1.512.971**

[1] Les dades per aquests anys són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Departament d'Estadística, Ajuntament de Barcelona.

TAULA A2. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. BARCELONA 1991, 1996, 1999 I 2000.

Edat	1991			1996			1999 [1]			2000 [1]		
	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total
0 anys	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0	0,8	0,9
1 any	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,9	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8
2 anys	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,9	0,8	0,8	0,9	0,7	0,8
3 anys	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,9	0,7	0,8	0,9	0,7	0,8
4 anys	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8
5 anys	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
6 anys	0,9	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
7 anys	1,0	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7
8 anys	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8
9 anys	1,1	0,9	1,0	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
10 anys	1,2	1,0	1,1	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7
11 anys	1,3	1,1	1,1	0,9	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8
12 anys	1,3	1,1	1,2	1,0	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8
13 anys	1,4	1,2	1,3	1,0	0,9	0,9	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8
14 anys	1,5	1,2	1,4	1,1	0,9	1,0	0,9	0,8	0,9	0,9	0,7	0,8
15 anys	1,7	1,4	1,5	1,2	1,0	1,1	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
16 anys	1,7	1,4	1,5	1,2	1,1	1,2	1,0	0,8	0,9	1,0	0,8	0,9
17 anys	1,7	1,4	1,5	1,4	1,2	1,3	1,1	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9
0-5 anys	5,1	4,2	4,6	4,8	4,1	4,4	5,2	4,4	4,8	5,2	4,3	4,8
6-11 anys	6,4	5,3	5,9	5,1	4,3	4,7	4,9	4,1	4,4	4,9	4,1	4,5
12-17 anys	9,3	7,7	8,5	6,9	5,8	6,3	5,8	4,8	5,2	5,5	4,7	5,1
0-17 anys	**20,8**	**17,3**	**18,9**	**16,8**	**14,3**	**15,5**	**15,9**	**13,2**	**14,4**	**15,6**	**13,1**	**14,3**
18-29 anys	19,9	17,2	18,5	19,4	16,7	18,0	18,5	15,5	16,9	18,6	15,8	17,1
30-44 anys	20,4	19,6	20,0	21,2	20,0	20,6	22,1	20,3	21,2	23,2	21,3	22,2
45-59 anys	18,7	18,5	18,6	19,0	18,5	18,8	19,4	19,5	19,5	19,2	19,0	19,1
60 anys i més	20,1	27,4	23,9	23,5	30,4	27,2	24,1	31,5	28,0	23,5	30,8	27,4
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

[1] Les dades per aquests anys són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A3. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. REGIÓ METROPOLITANA.1991, 1996 I 1999.

Edat	1991			1996			1999		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
0 anys	19772	18165	37937	18.794	17.792	36.586	21.232	20.244	41.476
1 any	19.848	18.404	38.252	18.291	17.538	35.829	20.388	18.829	39.217
2 anys	19.839	18.227	38.066	18.524	17.866	36.390	20.371	19.056	39.427
3 anys	20.309	18.945	39.254	18.925	18.367	37.292	19.540	18.091	37.631
4 anys	20.888	19.563	40.451	18.953	18.294	37.247	18.672	17.870	36.542
5 anys	22.041	20.731	42.772	19.090	18.212	37.302	18.728	18.033	36.761
6 anys	22.759	21.245	44.004	19.162	18.347	37.509	18.642	18.029	36.671
7 anys	23.715	22.133	45.848	19.510	18.585	38.095	19.256	18.638	37.894
8 anys	25.702	23.857	49.559	19.897	19.026	38.923	18.983	18.238	37.221
9 anys	27.383	25.205	52.588	20.600	19.859	40.459	19.263	18.300	37.563
10 anys	29.363	27.131	56.494	21.421	20.649	42.070	19.655	18.492	38.147
11 anys	31.571	29.110	60.681	22.634	21.784	44.418	19.762	18.879	38.641
12 anys	33.882	31.393	65.275	23.465	22.762	46.227	20.237	19.106	39.343
13 anys	35.413	33.527	68.940	25.245	23.916	49.161	21.248	20.278	41.526
14 anys	36.945	34.381	71.326	26.729	25.379	52.108	22.262	21.172	43.434
15 anys	39.468	36.502	75.970	28.585	27.619	56.204	22.973	21.810	44.783
16 anys	39.094	36.368	75.462	30.467	28.774	59.241	23.795	22.943	46.738
17 anys	38.393	35.834	74.227	33.197	31.791	64.988	25.821	24.689	50.510
0-5 anys	122.697	114.035	236.732	112.577	108.069	220.646	118.931	112.123	231.054
6-11 anys	160.493	148.681	309.174	123.224	118.250	241.474	115.561	110.576	226.137
12-17 anys	223.195	208.005	431.200	167.688	160.241	327.929	136.336	129.998	266.334
0-17 anys	**506.385**	**470.721**	**977.106**	**403.489**	**386.560**	**790.049**	**370.828**	**352.697**	**723.525**
18-29 anys	422.620	407.134	829.754	431.759	418.767	850.526	418.881	403.088	821.969
30-44 anys	440.498	456.754	897.252	455.517	466.347	921.864	482.237	484.689	966.926
45-59 anys	370.993	382.871	753.864	379.238	388.436	767.674	395.772	413.935	809.707
60 anys i més	333.860	472.586	806.446	380.577	517.358	897.935	392.751	532.355	925.106
Total	**2.074.356**	**2.190.066**	**4.264.422**	**2.050.580**	**2.177.468**	**4.228.048**	**2.060.469**	**2.186.764**	**4.247.233**

[1] Les dades per aquest any són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A4. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. REGIÓ METROPOLITANA. 1991, 1996 I 1999.

Edat	1991			1996			1999		
	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total
0 anys	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	1,0
1 any	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9
2 anys	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9
3 anys	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
4 anys	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
5 anys	1,1	0,9	1,0	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
6 anys	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
7 anys	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
8 anys	1,2	1,1	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
9 anys	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	1,0	0,9	0,8	0,9
10 anys	1,4	1,2	1,3	1,0	0,9	1,0	1,0	0,8	0,9
11 anys	1,5	1,3	1,4	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9
12 anys	1,6	1,4	1,5	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9
13 anys	1,7	1,5	1,6	1,2	1,1	1,2	1,0	0,9	1,0
14 anys	1,8	1,6	1,7	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0
15 anys	1,9	1,7	1,8	1,4	1,3	1,3	1,1	1,0	1,1
16 anys	1,9	1,7	1,8	1,5	1,3	1,4	1,2	1,0	1,1
17 anys	1,9	1,6	1,7	1,6	1,5	1,5	1,3	1,1	1,2
0-5 anys	5,9	5,2	5,6	5,5	5,0	5,2	5,8	5,1	5,4
6-11 anys	7,7	6,8	7,3	6,0	5,4	5,7	5,6	5,1	5,3
12-17 anys	10,8	9,5	10,1	8,2	7,4	7,8	6,6	5,9	6,3
0-17 anys	**24,4**	**21,5**	**22,9**	**19,7**	**17,8**	**18,7**	**18,0**	**16,1**	**17,0**
18-29 anys	20,4	18,6	19,5	21,1	19,2	20,1	20,3	18,4	19,4
30-44 anys	21,2	20,9	21,0	22,2	21,4	21,8	23,4	22,2	22,8
45-59 anys	17,9	17,5	17,7	18,5	17,8	18,2	19,2	18,9	19,1
60 anys i més	16,1	21,6	18,9	18,6	23,8	21,2	19,1	24,3	21,8
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

[1] Les dades per aquest any són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A5. POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. CATALUNYA.1991, 1996 I 1999.

Edat	1991			1996			1999		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
0 anys	28.755	26.273	55.028	27.401	25.999	53.400	30.355	28.853	59.208
1 any	28.660	26.629	55.289	26.656	25.650	52.306	29.368	27.203	56.571
2 anys	28.617	26.583	55.200	27.094	26.176	53.270	29.310	27.538	56.848
3 anys	29.313	27.149	56.462	27.833	26.848	54.681	28.262	26.385	54.647
4 anys	29.945	28.159	58.104	27.862	26.906	54.768	27.434	26.231	53.665
5 anys	31.902	29.871	61.773	28.197	26.884	55.081	27.506	26.471	53.977
6 anys	32.701	30.581	63.282	28.186	27.032	55.218	27.442	26.550	53.992
7 anys	33.936	31.976	65.912	28.720	27.413	56.133	28.405	27.432	55.837
8 anys	36.909	34.395	71.304	29.352	27.810	57.162	28.143	26.953	55.096
9 anys	39.281	36.277	75.558	29.951	29.058	59.009	28.531	27.155	55.686
10 anys	42.279	39.149	81.428	31.421	30.272	61.693	28.931	27.447	56.378
11 anys	45.102	41.836	86.938	33.035	31.703	64.738	29.264	28.018	57.282
12 anys	48.131	44.769	92.900	34.158	33.273	67.431	29.862	28.225	58.087
13 anys	49.978	47.021	96.999	36.739	34.864	71.603	31.029	29.565	60.594
14 anys	51.833	48.268	100.101	38.863	37.075	75.938	32.614	31.159	63.773
15 anys	54.327	50.474	104.801	41.646	40.084	81.730	33.707	32.136	65.843
16 anys	53.678	50.092	103.770	44.132	42.051	86.183	34.942	33.636	68.578
17 anys	52.529	49.206	101.735	47.787	45.847	93.634	37.735	36.217	73.952
0-5 anys	177.192	164.664	341.856	165.043	158.463	323.506	172.235	162.681	334.916
6-11 anys	230.208	214.214	444.422	180.665	173.288	353.953	170.716	163.555	334.271
12-17 anys	310.476	289.830	600.306	243.325	233.194	476.519	199.889	190.938	390.827
0-17 anys	**717.876**	**668.708**	**1.386.584**	**589.033**	**564.945**	**1.153.978**	**542.840**	**517.174**	**1.060.014**
18-29 anys	**590.037**	**568.104**	**1.158.141**	**605.391**	**587.551**	**1.192.942**	**594.705**	**573.253**	**1.167.958**
30-44 anys	**628.544**	**638.761**	**1.267.305**	**665.550**	**668.965**	**1.334.515**	**702.868**	**697.949**	**1.400.817**
45-59 anys	**514.930**	**529.894**	**1.044.824**	**533.290**	**539.297**	**1.072.587**	**569.007**	**581.587**	**1.150.594**
60 anys i més	**511.555**	**691.085**	**1.202.640**	**578.525**	**757.493**	**1.336.018**	**593.426**	**777.685**	**1.371.111**
Total	**2.962.942**	**3.096.552**	**6.059.494**	**2.971.789**	**3.118.251**	**6.090.040**	**3.002.846**	**3.147.648**	**6.150.494**

[1] Les dades per aquest any són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A6. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEGONS EDAT I SEXE. CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999.

Edat	1991			1996			1999		
	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total	% homes	% dones	% total
0 anys	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	1,0
1 any	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9
2 anys	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9
3 anys	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
4 anys	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
5 anys	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
6 anys	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
7 anys	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
8 anys	1,2	1,1	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
9 anys	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9
10 anys	1,4	1,3	1,3	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
11 anys	1,5	1,4	1,4	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9	0,9
12 anys	1,6	1,4	1,5	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9
13 anys	1,7	1,5	1,6	1,2	1,1	1,2	1,0	0,9	1,0
14 anys	1,7	1,6	1,7	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0
15 anys	1,8	1,6	1,7	1,4	1,3	1,3	1,1	1,0	1,1
16 anys	1,8	1,6	1,7	1,5	1,3	1,4	1,2	1,1	1,1
17 anys	1,8	1,6	1,7	1,6	1,5	1,5	1,3	1,2	1,2
0-5 anys	6,0	5,3	5,6	5,6	5,1	5,3	5,7	5,2	5,4
6-11 anys	7,8	6,9	7,3	6,1	5,6	5,8	5,7	5,2	5,4
12-17 anys	10,5	9,4	9,9	8,2	7,5	7,8	6,7	6,1	6,4
0-17 anys	**24,2**	**21,6**	**22,9**	**19,8**	**18,1**	**18,9**	**18,1**	**16,4**	**17,2**
18-29 anys	19,9	18,3	19,1	20,4	18,8	19,6	19,8	18,2	19,0
30-44 anys	21,2	20,6	20,9	22,4	21,5	21,9	23,4	22,2	22,8
45-59 anys	17,4	17,1	17,2	17,9	17,3	17,6	18,9	18,5	18,7
60 anys i més	17,3	22,3	19,8	19,5	24,3	21,9	19,8	24,7	22,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

[1] Les dades per aquest any són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A7. POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996, 1999 I 2000.

	Edat	1991			1996			1999 [1]			2000 [1]	
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Barcelona	0-5 anys	39.527	36.474	76.001	33.834	32.820	66.654	35.064	33.444	68.508	36.916	35.021
	6-11 anys	50.049	46.301	96.350	36.034	34.820	70.854	32.755	31.289	64.044	34.802	33.163
	12-17 anys	71.949	67.073	139.022	48.812	46.928	95.740	38.760	36.636	75.396	38.988	37.525
	0-17 anys	**161.525**	**149.848**	**311.373**	**118.680**	**114.568**	**233.248**	**106.579**	**101.369**	**207.948**	**110.706**	**105.709**
	Total població	**775.983**	**867.559**	**1.643.542**	**704.977**	**803.828**	**1.508.805**	**672.112**	**768.321**	**1.440.433**	**707.783**	**805.188**
Regió Metropolitana	0-5 anys	122.697	114.035	236.732	112.577	108.069	220.646	118.931	112.123	231.054	-	-
	6-11 anys	160.493	148.681	309.174	123.224	118.250	241.474	115.561	110.576	226.137	-	-
	12-17 anys	223.195	208.005	431.200	167.688	160.241	327.929	136.336	129.998	266.334	-	-
	0-17 anys	**506.385**	**470.721**	**977.106**	**403.489**	**386.560**	**790.049**	**370.828**	**352.697**	**723.525**	-	-
	Total població	**2.074.356**	**2.190.066**	**4.264.422**	**2.050.580**	**2.177.468**	**4.228.048**	**2.060.469**	**2.186.764**	**4.247.233**	-	-
Catalunya	0-5 anys	177.192	164.664	341.856	165.043	158.463	323.506	172.235	162.681	334.916	-	-
	6-11 anys	230.208	214.214	444.422	180.665	173.288	353.953	170.716	163.555	334.271	-	-
	12-17 anys	310.476	289.830	600.306	243.325	233.194	476.519	199.889	190.938	390.827	-	-
	0-17 anys	**717.876**	**668.708**	**1.386.584**	**589.033**	**564.945**	**1.153.978**	**542.840**	**517.174**	**1.060.014**	-	-
	Total població	**2.962.942**	**3.096.552**	**6.059.494**	**2.971.789**	**3.118.251**	**6.090.040**	**3.002.846**	**3.147.648**	**6.150.494**	-	-

[1] Les dades per aquests anys són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A8. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 PER GRUPS D'EDAT. BARCELONA. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996, 1999 I 2000.

	Edat	1991			1996			1999 [1]			2000 [1]	
		% homes	%dones	% total	% homes	%dones	% total	% homes	%dones	% total	% homes	%dones
Barcelona	0-5 anys	5,1	4,2	4,6	4,8	4,1	4,4	5,2	4,4	4,8	5,2	4,3
	6-11 anys	6,4	5,3	5,9	5,1	4,3	4,7	4,9	4,1	4,4	4,9	4,1
	12-17 anys	9,3	7,7	8,5	6,9	5,8	6,3	5,8	4,8	5,2	5,5	4,7
	0-17 anys	**20,8**	**17,3**	**18,9**	**16,8**	**14,3**	**15,5**	**15,9**	**13,2**	**14,4**	**15,6**	**13,1**
	Total població	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Regió Metropolitana	0-5 anys	5,9	5,2	5,6	5,5	5,0	5,2	5,8	5,1	5,4	-	-
	6-11 anys	7,7	6,8	7,3	6,0	5,4	5,7	5,6	5,1	5,3	-	-
	12-17 anys	10,8	9,5	10,1	8,2	7,4	7,8	6,6	5,9	6,3	-	-
	0-17 anys	**24,4**	**21,5**	**22,9**	**19,7**	**17,8**	**18,7**	**18,0**	**16,1**	**17,0**	-	-
	Total població	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	-	-
Catalunya	0-5 anys	6,0	5,3	5,6	5,6	5,1	5,3	5,7	5,2	5,4	-	-
	6-11 anys	7,8	6,9	7,3	6,1	5,6	5,8	5,7	5,2	5,4	-	-
	12-17 anys	10,5	9,4	9,9	8,2	7,5	7,8	6,7	6,1	6,4	-	-
	0-17 anys	**24,2**	**21,6**	**22,9**	**19,8**	**18,1**	**18,9**	**18,1**	**16,4**	**17,2**	-	-
	Total població	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	-	-

[1] Les dades per aquests anys són estimacions postcensals.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A9. POBLACIÓ 0-17 ANYS PER GRUPS D'EDAT. ESPANYA 1991.

	Nombre	% població total
0-4 anys	2.009.926	5,1
5-9 anys	2.436.940	6,2
10-14 anys	3.085.802	7,9
15-17 anys	2.010.642	5,1
Total 0-17	**9.543.310**	**24,5**

Font: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (1997).

TAULA A10. ÍNDEX DEPENDÈNCIA JUVENIL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1981, 1986, 1991, 1996 I 1999.

	1981	1986	1991	1996	1999
Barcelona	39,5	32,9	25,7	20,7	19,8
Regió Metropolitana	39,9	33,0	25,6	20,6	19,7
Catalunya	39,0	32,9	26,1	21,2	20,2

Nota: L'índex de dependència juvenil es refereix a la població de menys de 15 anys/ població entre 15 i 64 anys *100.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A11. POBLACIÓ 0-17 PER SEXE I NACIONALITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		Edat	1991						1996					
			Homes	%	Dones	%	Total	%	Homes	%	Dones	%	Total	%
Barcelona	totes les nacionalitats	0-17 anys	161.525	20,8	149.848	17,3	**311.373**	**19,0**	118.680	16,8	114.568	14,25	**233.248**	**15,5**
		total població	775.983	100,0	867.559	100,0	**1.643.542**	**100,0**	704.977	100,0	803.828	100	**1.508.805**	**100,0**
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	3.704	21,8	3.450	17,9	**7.154**	**19,7**	2.246	16,3	2.191	14,33	**4.437**	**15,3**
		total població	17.025	100,0	19.231	100,0	**36.256**	**100,0**	13.774	100,0	15.285	100	**29.059**	**100,0**
Regió Metropolitana	totes les nacionalitats	0-17 anys	506.142	24,4	470.864	21,5	**976.552**	**22,9**	403.489	19,7	386.560	17,75	**790.049**	**18,7**
		total població	2.074.356	100,0	2.190.066	100,0	**4.264.422**	**100,0**	2.050.580	100,0	2.177.468	100	**4.228.048**	**100,0**
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	7.846	23,5	7.127	20,5	**14.973**	**22,0**	5.964	17,5	5.523	16,91	**11.487**	**17,2**
		total població	33.447	100,0	34.719	100,0	**68.166**	**100,0**	34.099	100,0	32.659	100	**66.758**	**100,0**
Catalunya	totes les nacionalitats	0-17 anys	717.876	24,2	668.708	21,6	**1.386.584**	**22,9**	541.246	18,2	564.945	18,12	**1.106.191**	**18,2**
		total població	2.962.942	100,0	3.096.552	100,0	**6.059.494**	**100,0**	2.971.789	100,0	3.118.251	100	**6.090.040**	**100,0**
	nacionalitat no espanyola	0-17 anys	10.407	22,7	9.467	20,9	**19.874**	**21,8**	9.125	17,7	8.438	18,13	**17.563**	**17,9**
		total població	45.849	100,0	45.247	100,0	**91.096**	**100,0**	51.485	100,0	46.550	100	**98.035**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A12. INDICADORS DE FECUNDITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA, ESPANYA, UE. 1985-86, 1990-91, 1996, 1998, 1999 I 2000.

		1985	1991	1996	1998	1999	2000
Evolució naixements	Barcelona	15.190	13.526	12.556	12.004	12.559	12.573
	Regió Metropolitana	-	39.132	37.944	-	41.670	-
	Catalunya	-	56.162	54.602	56.572	59.664	-
	Espanya	456.300	396.000	358.900	364.700	377.809	-
	UE	4.630.000	4.274.700	4.289.800	4.034.800	4.007.500	-
Taxa natalitat [1]	Barcelona	8,60	7,70	7,90	7,80	8,10	8,30
	Catalunya	10,1 (*)	9,30	9,00	9,20	9,70	10,3 (****)
	Espanya	11,3 (*)	10,10	9,10	9,20	-	9,9 (****)
	UE	11,9 (*)	11,70	10,80	10,70	-	10,8 (****)
Indicador conjuntural de fecunditat [2]	Barcelona	1,2 (*)	1,10	1,10	1,00	1,10	1,10
	Catalunya	1,37 (*)	1,24 (**)	1,15	1,18	1,23	-
	Espanya	1,60	1,36 (**)	1,17	1,15	1,2 (***)	-
	UE	1,60	1,57 (**)	1,44	1,45	-	-
Edat mitjana a la maternitat	Barcelona	28,7 (*)	29,70	31,00	31,40	31,60	31,60
	Catalunya	28,5 (*)	29,1 (**)	30,50	30,80	30,90	-
	Espanya	28,40	28,9 (**)	30,10	30,56	-	-

[1] La taxa de natalitat fa referència als naixements totals d'un any referits a la població calculada a 1 de juliol del mateix any.
[2] L'indicador conjuntural de fecunditat mesura el nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil (15 a 49 anys).
(*) Dades de 1986
(**) Dades 1990 provisional INE
(***) Dada provisional INE
(****) Dades provisionals Ajuntament de Barcelona.
Font: Elaboració CIIMU a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya, Instituto Nacional de Estadística i EUROSTAT.

TAULA A13. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999.

		Nombre			%		
		1991	1996	1999	1991	1996	1999
Barcelona	menors de 18 anys	79	51	58	0,58	0,41	0,46
	18 -23 anys	1.175	646	666	8,69	5,14	5,30
	24-29 anys	5.382	3.748	3.050	39,79	29,85	24,29
	30-35 anys	5.467	6.254	6.487	40,42	49,81	51,65
	36-41 anys	1.246	1.730	2.145	9,21	13,78	17,08
	42 i més	114	105	140	0,84	0,84	1,11
	no consta edat	63	22	13	0,47	0,18	0,10
	total	**13.526**	**12.556**	**12.559**	**100,00**	**100,00**	**100,00**
Regió Metropolitana	menors de 18 anys	293	203	191	0,75	0,53	0,46
	18 -23 anys	4.667	2.696	2.834	11,93	7,11	6,80
	24-29 anys	17.572	14.136	13.287	44,90	37,25	31,89
	30-35 anys	13.179	16.670	19.741	33,68	43,93	47,37
	36-41 anys	3.060	3.971	5.253	7,82	10,47	12,61
	42 i més	285	234	341	0,73	0,62	0,82
	no consta edat	76	34	23	0,19	0,09	0,06
	total	**39.132**	**37.944**	**41.670**	**100,00**	**100,00**	**100,00**
Catalunya	menors de 18 anys	485	315	307	0,86	0,58	0,52
	18 -23 anys	7.105	4.345	4.555	12,65	7,96	7,67
	24-29 anys	25.593	20.607	19.440	45,57	37,74	32,75
	30-35 anys	18.401	23.558	27.283	32,76	43,14	45,96
	36-41 anys	4.102	5.403	7.282	7,30	9,90	12,27
	42 i més	380	330	465	0,68	0,60	0,78
	no consta edat	96	44	27	0,17	0,08	0,05
	total	**56.162**	**54.602**	**59.359**	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A14. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. BARCELONA. 2000.

	Nombre	%
15-19 anys	174	1,38
20-24 anys	794	6,32
25-29 anys	2.706	21,52
30-34 anys	5.514	43,86
35-39 anys	2.880	22,91
40-44 anys	473	3,76
45-49 anys	19	0,15
50 i més anys	13	0,10
total	**12.573**	**100,00**

Font: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona. 2001.

TAULA A15. NAIXEMENTS PER GRUPS D'EDAT MARE. ESPANYA 1998.

	Nombre	%
menors de 18 anys	3.321	0,9
18 -23 anys	34.981	9,6
24-29 anys	121.564	33,3
30-35 anys	160.110	43,8
36-41 anys	42.692	11,7
42 i més	2.525	0,7
total	**365.193**	**100,0**

Font: Dades Moviment Natural de la Població 1998. INE.

TAULA A16. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DELS NAIXEMENTS FORA DEL MATRIMONI. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991, 1996, 1999 I 2000.

		1986	1991	1996	1999	2000
Barcelona	%	7,0	11,0	13,5	18,5	-
	total naixements	-	13.526	12.556	12.550	12.573
Regió Metropolitana	%	7,3	11,2	13,9	18,9	-
	total naixements	-	39.132	37.944	41.670	-
Catalunya	%	7,4	11,4	13,6	18,4	20,1
	total naixements	-	56.162	54.602	59.664	-
Espanya	%	8 (*)	10,0	11,7	14,5 (**)	-
	total naixements	456.300	396.000	358.900	377.809	-

(*) Dada per 1985
(**) Dada per 1998
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A17. NAIXEMENTS A SEGONES NÚPCIES O POSTERIORS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1999.

	Nombre		%	
	1991	1999	1991	1999
Barcelona	1.393	1.682	10,2	13,3
Regió Metropolitana	3.375	4.193	8,6	10,0
Catalunya	4.365	4.878	7,7	8,1

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A18. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		Nombre		%	
		1991	1996	1991	1996
Barcelona	2 persones	7.165	9.906	2,3	4,2
	3 persones	60.614	57.220	19,6	24,5
	4 persones	135.348	107.223	43,7	46,0
	5 persones	68.026	41.852	22,0	18,0
	6 persones i més	38.215	16.915	12,4	7,3
	Total	**309.368**	**233.116**	**100,0**	**100,0**
Regió Metropolitana	2 persones	14.634	20.727	1,5	2,6
	3 persones	163.938	170.299	17,1	21,6
	4 persones	416.599	370.483	43,5	46,9
	5 persones	230.463	150.627	24,1	19,1
	6 persones i més	132.479	77.401	13,8	9,8
	Total	**958.113**	**789.537**	**100,0**	**100,0**
Catalunya	2 persones	19.506	28.794	1,4	2,5
	3 persones	229.748	242.940	16,8	21,1
	4 persones	578.873	531.067	42,5	46,0
	5 persones	326.550	223.885	23,9	19,4
	6 persones i més	208.827	126.573	15,3	11,0
	Total	**1.363.504**	**1.153.259**	**100,0**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A19. NOMBRE DE LLARS AMB POBLACIÓ DE 0 A 17 SEGONS DIMENSIÓ DE LA LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991	1996	% Variació 1991-1996
Barcelona	1 persona	0	0	0,00
	2 persones	7165	9906	38,26
	3 persones	56988	52596	-7,71
	4 persones	79607	64107	-19,47
	5 persones	34922	22699	-35,00
	6 persones	12634	5119	-59,48
	7 persones	2683	1482	-44,76
	8 persones	905	514	-43,20
	9 i més persones	570	329	-42,28
Regió Metropolitana	1 persona	0	0	0,00
	2 persones	14634	20727	41,64
	3 persones	155465	159446	2,56
	4 persones	241335	220191	-8,76
	5 persones	114099	81310	-28,74
	6 persones	39070	23356	-40,22
	7 persones	9873	7142	-27,66
	8 persones	3406	2447	-28,16
	9 i més persones	2262	1659	-26,66
Catalunya	1 persona	0	0	0,00
	2 persones	19506	28794	47,62
	3 persones	218232	227445	4,22
	4 persones	334057	313963	-6,02
	5 persones	160825	119980	-25,40
	6 persones	61591	38174	-38,02
	7 persones	15725	12028	-23,51
	8 persones	5482	4072	-25,72
	9 i més persones	3486	2604	-25,30

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A20. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. BARCELONA. 1996 I 2000.

	Nombre		%	
	1996	2000	1996	2000
1 persona	124.463	159.843	22,1	26,9
2 persones	163.701	167.058	29,0	28,1
3 persones	123.094	124.094	21,8	20,9
4 persones	104.745	99.622	18,6	16,8
5 persones	35.475	29.984	6,3	5,0
6 persones i més	12.876	13.362	2,3	2,2
Total	**564.354**	**593.963**	**100,0**	**100,0**

Font: Ajuntament de Barcelona. Estadístiques de població. Any 2000.

TAULA A21. EVOLUCIÓ DE LA DIMENSIÓ DE LES LLARS. REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1981,1991 I 1996.

		Nombre			%		
		1981	1991	1996	1981	1991	1996
Regió metropolitana	1 persona	-	184.248	253.198	-	13,5	17,3
	2 persones	-	342.393	393.129	-	25,1	26,8
	3 persones	-	304.391	332.736	-	22,4	22,7
	4 persones	-	324.818	327.632	-	23,9	22,4
	5 persones	-	142.809	116.102	-	10,5	7,9
	6 persones i més	-	63.226	43.103	-	4,6	2,9
	Total	-	**1.361.885**	**1.465.900**	-	**100,0**	**100,0**
Catalunya	1 persona	174.713	262.719	363.115	9,9	13,6	17,3
	2 persones	404.483	488.970	557.990	22,9	25,3	26,6
	3 persones	383.704	428.596	471.163	21,7	22,2	22,5
	4 persones	412.486	451.154	464.174	23,3	23,3	22,1
	5 persones	226.609	201.742	170.490	12,8	10,4	8,1
	6 persones i més	166.963	99.863	71.023	9,4	5,2	3,4
	Total	**1.768.958**	**1.933.044**	**2.097.955**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Font: Llars i Famílies (1997, 2000), Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A22. POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS SEGONS EDAT A LLARS FAMILIARS I NO FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		Llars familiars		Llars no familiars		Total	
		1991	1996	1991	1996	1991	1996
Barcelona	0-5 anys	75.519	66.594	88	28	**75.607**	**66.622**
	6 -11 anys	95.613	70.802	107	26	**95.720**	**70.828**
	12 -17 anys	137.875	95.613	166	53	**138.041**	**95.666**
	Total	309.007	233.009	361	107	**309.368**	**233.116**
	%	99,88	99,95	0,00	0,05	**99,88**	**100,00**
Regió Metropolitana	0-5 anys	232.214	220.480	290	57	**232.504**	**220.537**
	6-11 anys	302.861	241.281	375	44	**303.236**	**241.325**
	12-17 anys	421.908	327.570	465	105	**422.373**	**327.675**
	Total	956.983	789.331	1.130	206	**958.113**	**789.537**
	%	99,88	99,97	0,12	0,03	**100,00**	**100,00**
Catalunya	0-5 anys	336.517	323.283	365	81	**336.882**	**323.364**
	6 -11 anys	436.743	353.670	432	63	**437.175**	**353.733**
	12 -17 anys	588.838	475.997	483	165	**589.321**	**476.162**
	Total	1.362.098	1.152.950	1.280	309	**1.363.378**	**1.153.259**
	%	99,91	99,97	0,09	0,03	**100,00**	**100,00**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A23. POBLACIÓ DE 0-17 ANYS PER EDAT SEGONS TIPUS DE LLARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

1991		Sense nucli	Nuclears simples				Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total
			parella o matrimoni sense fills	parella o matrimoni amb fills	mare amb fills	pare amb fills	parella o matrimoni sense fills amb altres	parella o matrimoni amb fills amb altres	mare amb fills amb altres	pare amb fills amb altres		
Barcelona	0-5 anys	185	0	62.030	2.490	359	230	5.451	896	179	3.787	**75.607**
	6-11 anys	299	0	76.053	5.623	775	302	7.643	1.440	260	3.325	**95.720**
	12-17 anys	932	100	104.534	10.360	1.855	615	13.126	2.396	451	3.672	**138.041**
	Total	**1.416**	**100**	**242.617**	**18.473**	**2.989**	**1.147**	**26.220**	**4.732**	**890**	**10.784**	**309.368**
	%	**0,46**	**0,03**	**78,42**	**5,97**	**0,97**	**0,37**	**8,48**	**1,53**	**0,29**	**3,49**	**100,00**
Regió Metropolitana	0-5 anys	508	0	195.955	5.636	915	660	15.208	1.780	454	11.388	**232.504**
	6-11 anys	774	0	249.286	13.195	2.087	902	22.859	3.088	666	10.379	**303.236**
	12-17 anys	1.803	222	331.544	24.496	4.881	1.651	38.986	5.003	1.101	12.686	**422.373**
	Total	**3.085**	**222**	**776.785**	**43.327**	**7.883**	**3.213**	**77.053**	**9.871**	**2.221**	**34.453**	**958.113**
	%	**0,32**	**0,02**	**81,07**	**4,52**	**0,82**	**0,34**	**8,04**	**1,03**	**0,23**	**3,60**	**100,00**
Catalunya	0-5 anys	636	0	280.971	7.888	1.385	890	23.263	2.405	601	18.843	**336.882**
	6-11 anys	922	0	355.172	17.935	2.954	1.253	35.092	4.118	877	18.852	**437.175**
	12-17 anys	2.347	358	455.855	32.475	6.654	2.256	59.152	6.618	1.519	22.213	**589.447**
	Total	**3.905**	**358**	**1.091.998**	**58.298**	**10.993**	**4.399**	**117.507**	**13.141**	**2.997**	**59.908**	**1.363.504**
	%	**0,29**	**0,03**	**80,09**	**4,28**	**0,81**	**0,32**	**8,62**	**0,96**	**0,22**	**4,39**	**100,00**

1996		Sense nucli	Nuclears simples				Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total
			parella o matrimoni sense fills	parella o matrimoni amb fills	mare amb fills	pare amb fills	parella o matrimoni sense fills amb altres	parella o matrimoni amb fills amb altres	mare amb fills amb altres	pare amb fills amb altres		
Barcelona	0-5 anys	673	0	49.651	3.864	1.782	215	6.109	1.043	372	2.913	66.622
	6-11 anys	760	0	50.648	5.961	1.821	227	7.087	1.299	378	2.647	70.828
	12-17 anys	1.514	150	64.086	9.570	3.079	787	10.574	1.845	487	3.574	95.666
	Total	**2.947**	**150**	**164.385**	**19.395**	**6.682**	**1.229**	**23.770**	**4.187**	**1.237**	**9.134**	**233.116**
	%	**1,26**	**0,06**	**70,52**	**8,32**	**2,87**	**0,53**	**10,20**	**1,80**	**0,53**	**3,92**	**100,00**
Regió Metropolitana	0-5 anys	864	0	178.683	8.638	3.236	633	13.828	2.068	646	11.941	220.537
	6-11 anys	1.059	0	190.514	14.940	3.808	664	17.309	2.651	694	9.686	241.325
	12-17 anys	2.349	251	248.017	25.241	7.178	1.487	26.690	3.936	1.023	11.503	327.675
	Total	**4.272**	**251**	**617.214**	**48.819**	**14.222**	**2.784**	**57.827**	**8.655**	**2.363**	**33.130**	**789.537**
	%	**0,54**	**0,03**	**78,17**	**6,18**	**1,80**	**0,35**	**7,32**	**1,10**	**0,30**	**4,20**	**100,00**
Catalunya	0-5 anys	1.002	0	261.866	12.800	4.706	813	19.266	2.690	864	19.357	323.364
	6-11 anys	1.226	0	278.735	21.233	5.426	956	25.211	3.550	946	16.450	353.733
	12-17 anys	2.902	365	359.092	34.766	9.952	1.963	40.314	5.369	1.422	20.017	476.162
	Total	**5.130**	**365**	**899.693**	**68.799**	**20.084**	**3.732**	**84.791**	**11.609**	**3.232**	**55.824**	**1.153.259**
	%	**0,44**	**0,03**	**78,01**	**5,97**	**1,74**	**0,32**	**7,35**	**1,01**	**0,28**	**4,84**	**100,00**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A24. NOMBRE DE LLARS AMB FILLS SEGONS TIPUS DE LLAR. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991						
		Matrimoni o parella amb fills sense altres	Mare sola amb fills sense altres	Pare sol amb fills sense altres	Matrimoni o parella amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sol amb fills amb altres	Més d'un nucli
Barcelona	Tots els fills 0 a 17	114239	9356	1461	10740	1083	238	3860
	Tots els fills 18 i més	80345	29339	5296	11469	5787	1101	2013
	Fills 0 a 17 i 18 i més	36519	3518	663	5062	444	114	3005
Regió Metropolitana	Tots els fills 0 a 17	351333	20059	3716	29519	2212	597	11831
	Tots els fills 18 i més	180877	55449	10643	25997	10345	2067	5499
	Fills 0 a 17 i 18 i més	113391	8755	1789	15091	1103	302	8992
Catalunya	Tots els fills 0 a 17	496061	26846	5222	45168	2946	806	21307
	Tots els fills 18 i més	251105	74746	15114	40164	13616	2892	9186
	Fills 0 a 17 i 18 i més	152289	11547	2392	22479	1526	405	14700
		1996						
		Matrimoni o parella amb fills sense altres	Mare sola amb fills sense altres	Pare sol amb fills sense altres	Matrimoni o parella amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sol amb fills amb altres	Més d'un nucli
Barcelona	Tots els fills 0-17	85594	10564	3049	10057	927	389	3088
	Tots els fills 18 i més	83073	30570	7579	12611	4899	876	2871
	Fills 0-17 i 18 i més	24296	3430	1307	2767	366	149	2239
Regió Metropolitana	Tots els fills 0-17	300005	24552	6503	23390	1828	749	10401
	Tots els fills 18 i més	227745	66650	16649	28475	9659	1770	6883
	Fills 0-17 i 18 i més	101086	10053	3054	10175	863	285	8995
Catalunya	Tots els fills 0-17	435932	34641	9489	33800	2491	1022	18432
	Tots els fills 18 i més	317148	91197	23280	43231	13099	2582	11513
	Fills 0-17 i 18 i més	142812	13609	4121	16221	1148	393	14888

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A25. LLARS SEGONS EL NOMBRE DE PERSONES. BARCELONA. 1991 I 1996.

	1991	1996	% Variació 1991-1996
1 persona	104466	134050	0,00
2 persones	160511	170690	6,34
3 persones	127083	124709	-1,87
4 persones	117169	103372	-11,78
5 persones	47250	35243	-25,41
6 persones	15922	6970	-56,22
7 persones	3147	1817	-42,26
8 persones	1021	605	-40,74
9 i més persones	624	448	-28,21

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A26. NOMBRE DE PERSONES SEGONS EL TIPUS DE LLARS. CATALUNYA. 1981, 1991 I 1996.

			Nuclears simples				Nuclears extenses					
	Unipersonals	Sense nucli	parella o matrimoni sense fills	parella o matrimoni amb fills	mare amb fills	pare amb fills	parella o matrimoni sense fills amb altres	parella o matrimoni amb fills amb altres	mare amb fills amb altres	pare amb fills amb altres	Més d'un nucli	Total
1981	174.713	129.357	600.575	3.408.040	190.962	38.495	151.485	788.982	70.855	23.564	345.825	**5.922.853**
1991	262.719	119.687	730.758	3.499.374	288.940	57.760	120.111	538.003	67.387	15.489	282.446	**5.982.674**
1996	363.115	122.323	811.772	3.388.461	352.946	96.109	117.190	452.002	62.381	15.454	281.648	**6.063.401**
Variació % 1981-1996.	51,9	-5,8	26,0	-0,6	45,9	59,9	-29,3	-74,6	-13,6	-52,5	-22,8	**2,3**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A27. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NOMBRE DE PERSONES SEGONS EL TIPUS DE LLARS. CATALUNYA. 1981, 1991 I 1996.

	Unipersonals	Sense nucli	Nuclears simples				Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total
			parella o matrimoni sense fills	parella o matrimoni amb fills	mare amb fills	pare amb fills	parella o matrimoni sense fills amb altres	parella o matrimoni amb fills amb altres	mare amb fills amb altres	pare amb fills amb altres		
1981	3,0	2,2	10,1	57,5	3,2	0,7	2,6	13,3	1,2	0,4	5,8	**100,0**
1991	4,4	2,0	12,2	58,5	4,8	1,0	2,0	9,0	1,1	0,3	4,7	**100,0**
1996	6,0	2,0	13,4	55,9	5,8	1,6	1,9	7,5	1,0	0,3	4,7	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A28. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS AMB ALGUNA PERSONA DE 65 ANYS I MÉS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Nombre		%	
	1991	1996	1991	1996
Barcelona	29.635	18.593	9,5	7,9
Regió Metropolitana	80.477	57.764	8,2	7,3
Catalunya	130.727	96.607	9,4	8,7

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A29. EVOLUCIÓ MATRIMONIS. BARCELONA I CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999.

		1986	1991	1996	1999
Barcelona	Matrimonis	7.029	7.038	6.423	5.989
Catalunya	Matrimonis	29.425	32.410	29.939	30.748
	Matrimonis per 1000 habitants	4,9	5,3	4,9	5,0
	Matrimonis per 1000 persones maridables de 15 anys i més.	17,5	17,1	13,9	14,5

Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2000.

TAULA A30. TAXA DE NUPCIALITAT(1) SEGONS SEXE I EDAT. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Homes				Dones			
	1986	1991	1996	1999	1986	1991	1996	1999
15-19 anys	2,9	1,3	0,7	0,5	13,8	7,4	3,1	2,5
20-24 anys	45	30,8	15,4	12,9	68,2	56,7	34,3	29,8
25-29 anys	55,6	64,9	59,5	56,8	31,8	49,9	56,4	59,6
30-34 anys	14,1	22,2	27	29,4	7,3	13	17	19
35-39 anys	4,8	8	9,6	10,5	3	5,2	6,5	7
40-44 anys	2,6	4,3	4,6	4,9	1,7	2,6	3,2	3,6
45-49 anys	1,8	2,9	2,8	3,6	1,3	1,8	2	2,3
50-54 anys	1,6	1,9	2	2,4	1,2	1,4	1,3	1,5
55-59 anys	1,1	1,6	1,6	1,9	0,9	1	0,9	0,9
60 anys i més	1,2	1,1	0,8	0,7	0,6	0,4	0,3	0,2
Edat mitjana al matrimoni	27,7	29,3	30,5	31,2	25,2	26,8	28,3	28,79

(1) Matrimonis per 1000 habitants de cada edat i sexe.
Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2000.

TAULA A31. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DE MATRIMONIS EN SEGONES (O SUBSEQÜENTS) NÚPCIES[1]. CATALUNYA 1986, 1991, 1996 I 1999.

	1986	1991	1996	1999
Segones núpcies	8,9	12	13,6	14,1

1 Per a almenys un dels cònjuges.
Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2000.

TAULA A32. EVOLUCIÓ PERCENTUAL CÒNJUGES DE NACIONALITAT ESTRANGERA. CATALUNYA. 1986, 1991, 1996 I 1999.

	1986	1991	1996	1999
Cònjuges nacionalitat estrangera	1,3	2,7	2,7	3,4

Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2000.

TAULA A33. EVOLUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991, 1996 I 1999.

	1991				1996				1999			
	% catòlica	% civil	% altres religions	% total	% catòlica	% civil	% altres religions	% total	% catòlica	% civil	% altres religions	% total
Barcelona	60,5	39,5	0,0	100,0	59,8	39,9	0,3	100,0	58,1	41,4	0,5	100,0
Regió Metropolitana	68,1	31,9	0,0	100,0	67,1	32,5	0,4	100,0	65,5	34,0	0,4	100,0
Catalunya	70,0	29,9	0,1	100,0	68,7	31,0	0,3	100,0	66,7	32,9	0,4	100,0

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A34. MATRIMONIS I NOMBRE DE PERSONES CASADES SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	21	126	**147**	29	119	**148**	1	1	**2**
	20-24 anys	904	1.865	**2.769**	343	607	**950**	0	0	**0**
	25-29 anys	2.839	2.378	**5.217**	892	943	**1.835**	1	2	**3**
	30-34 anys	878	441	**1.319**	686	661	**1.347**	1	0	**1**
	35-39 anys	193	91	**284**	425	349	**774**	0	0	**0**
	40-44 anys	65	29	**94**	268	178	**446**	0	0	**0**
	45-49 anys	33	19	**52**	185	123	**308**	0	0	**0**
	50-54 anys	14	17	**31**	118	100	**218**	0	0	**0**
	55-59 anys	17	19	**36**	108	80	**188**	0	0	**0**
	60 anys i més	50	30	**80**	222	116	**338**	0	0	**0**
	no consta	1	0	**1**	0	0	**0**	0	0	**0**
	Total	**5.015**	**5.015**	**10.030**	**3.276**	**3.276**	**6.552**	**3**	**3**	**6**
Regió Metropolitana	menys de 20	112	727	**839**	119	455	**574**	1	1	**2**
	20-24 anys	4.300	7.765	**12.065**	1.188	1.811	**2.999**	2	2	**4**
	25-29 anys	8.746	6.109	**14.855**	2.251	2.226	**4.477**	2	3	**5**
	30-34 anys	1.976	892	**2.868**	1.459	1.265	**2.724**	1	0	**1**
	35-39 anys	397	177	**574**	788	645	**1.433**	0	0	**0**
	40-44 anys	137	59	**196**	521	347	**868**	0	0	**0**
	45-49 anys	63	39	**102**	380	229	**609**	0	0	**0**
	50-54 anys	28	27	**55**	203	159	**362**	0	0	**0**
	55-59 anys	31	33	**64**	183	119	**302**	0	0	**0**
	60 anys i més	85	46	**131**	340	175	**515**	0	0	**0**
	no consta	1	2	**3**	0	1	**1**	0	0	**0**
	total	**15.876**	**15.876**	**31.752**	**7.432**	**7.432**	**14.864**	**6**	**6**	**12**
Catalunya	menys de 20	176	1.166	**1.342**	173	655	**828**	1	2	**3**
	20-24 anys	6.081	11.054	**17.135**	1.595	2.420	**4.015**	9	11	**20**
	25-29 anys	12.408	8.695	**21.103**	2.954	2.891	**5.845**	14	14	**28**
	30-34 anys	3.009	1.297	**4.306**	1.914	1.624	**3.538**	6	3	**9**
	35-39 anys	596	249	**845**	1.046	833	**1.879**	0	0	**0**
	40-44 anys	189	82	**271**	672	444	**1.116**	0	0	**0**
	45-49 anys	82	54	**136**	450	284	**734**	0	0	**0**
	50-54 anys	41	34	**75**	254	195	**449**	0	0	**0**
	55-59 anys	42	46	**88**	236	144	**380**	0	0	**0**
	60 anys i més	129	76	**205**	411	214	**625**	1	1	**2**
	no consta	2	2	**4**	0	1	**1**	0	0	**0**
	total	**22.755**	**22.755**	**45.510**	**9.705**	**9.705**	**34.274**	**31**	**31**	**62**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A35. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	0,4	2,5	**1,5**	0,9	3,6	**2,3**	33,3	33,3	**33,3**
	20-24 anys	18,0	37,2	**27,6**	10,5	18,5	**14,5**	0,0	0,0	**0,0**
	25-29 anys	56,6	47,4	**52,0**	27,2	28,8	**28,0**	33,3	66,7	**50,0**
	30-34 anys	17,5	8,8	**13,2**	20,9	20,2	**20,6**	33,3	0,0	**16,7**
	35-39 anys	3,8	1,8	**2,8**	13,0	10,7	**11,8**	0,0	0,0	**0,0**
	40-44 anys	1,3	0,6	**0,9**	8,2	5,4	**6,8**	0,0	0,0	**0,0**
	45-49 anys	0,7	0,4	**0,5**	5,6	3,8	**4,7**	0,0	0,0	**0,0**
	50-54 anys	0,3	0,3	**0,3**	3,6	3,1	**3,3**	0,0	0,0	**0,0**
	55-59 anys	0,3	0,4	**0,4**	3,3	2,4	**2,9**	0,0	0,0	**0,0**
	60 anys i més	1,0	0,6	**0,8**	6,8	3,5	**5,2**	0,0	0,0	**0,0**
	no consta	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	**5.015**	**5.015**	**10.030**	**3.276**	**3.276**	**6.552**	**3**	**3**	**6**
Regió Metropolitana	menys de 20	0,7	4,6	**2,6**	1,6	6,1	**3,9**	16,7	16,7	**16,7**
	20-24 anys	27,1	48,9	**38,0**	16,0	24,4	**20,2**	33,3	33,3	**33,3**
	25-29 anys	55,1	38,5	**46,8**	30,3	30,0	**30,1**	33,3	50,0	**41,7**
	30-34 anys	12,4	5,6	**9,0**	19,6	17,0	**18,3**	16,7	0,0	**8,3**
	35-39 anys	2,5	1,1	**1,8**	10,6	8,7	**9,6**	0,0	0,0	**0,0**
	40-44 anys	0,9	0,4	**0,6**	7,0	4,7	**5,8**	0,0	0,0	**0,0**
	45-49 anys	0,4	0,2	**0,3**	5,1	3,1	**4,1**	0,0	0,0	**0,0**
	50-54 anys	0,2	0,2	**0,2**	2,7	2,1	**2,4**	0,0	0,0	**0,0**
	55-59 anys	0,2	0,2	**0,2**	2,5	1,6	**2,0**	0,0	0,0	**0,0**
	60 anys i més	0,5	0,3	**0,4**	4,6	2,4	**3,5**	0,0	0,0	**0,0**
	no consta	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**
	total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	**15.876**	**15.876**	**31.752**	**7.432**	**7.432**	**14.864**	**6**	**6**	**12**
Catalunya	menys de 20	0,8	5,1	**2,9**	1,8	6,7	**2,4**	3,2	6,5	4,8
	20-24 anys	26,7	48,6	**37,7**	16,4	24,9	**11,7**	29,0	35,5	32,3
	25-29 anys	54,5	38,2	**46,4**	30,4	29,8	**17,1**	45,2	45,2	45,2
	30-34 anys	13,2	5,7	**9,5**	19,7	16,7	**10,3**	19,4	9,7	14,5
	35-39 anys	2,6	1,1	**1,9**	10,8	8,6	**5,5**	0,0	0,0	0,0
	40-44 anys	0,8	0,4	**0,6**	6,9	4,6	**3,3**	0,0	0,0	0,0
	45-49 anys	0,4	0,2	**0,3**	4,6	2,9	**2,1**	0,0	0,0	0,0
	50-54 anys	0,2	0,1	**0,2**	2,6	2,0	**1,3**	0,0	0,0	0,0
	55-59 anys	0,2	0,2	**0,2**	2,4	1,5	**1,1**	0,0	0,0	0,0
	60 anys i més	0,6	0,3	**0,5**	4,2	2,2	**1,8**	3,2	3,2	3,2
	no consta	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	100,0
	(N)	**22.755**	**22.755**	**45.510**	**9.705**	**9.705**	**34.274**	**31**	**31**	**62**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A36. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1996.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	8	53	61	23	70	93	0	0	0
	20-24 anys	382	881	1.263	220	331	551	4	10	14
	25-29 anys	2.218	2.322	4.540	652	800	1.452	8	2	10
	30-34 anys	1.114	641	1.755	632	651	1.283	3	5	8
	35-39 anys	265	158	423	470	380	850	5	3	8
	40-44 anys	68	27	95	251	186	437	1	1	2
	45-49 anys	20	10	30	158	149	307	0	0	0
	50-54 anys	13	10	23	111	71	182	0	0	0
	55-59 anys	6	5	11	70	49	119	0	0	0
	60 anys i més	33	20	53	167	67	234	0	0	0
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Total	**4.127**	**4.127**	**8.254**	**2.754**	**2.754**	**5.508**	**21**	**21**	**42**
Regió Metropolitana	menys de 20	37	205	242	68	220	288	0	5	5
	20-24 anys	2.082	4.712	6.794	718	1.170	1.888	24	33	57
	25-29 anys	8.516	7.599	16.115	2.011	2.230	4.241	33	24	57
	30-34 anys	2.914	1.431	4.345	1.586	1.472	3.058	16	12	28
	35-39 anys	545	287	832	980	801	1.781	6	8	14
	40-44 anys	142	54	196	551	420	971	1	2	3
	45-49 anys	46	20	66	360	284	644	2	3	5
	50-54 anys	25	20	45	237	154	391	4	1	5
	55-59 anys	11	10	21	163	96	259	1	2	3
	60 anys i més	57	37	94	293	120	413	4	1	5
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	total	**14.375**	**14.375**	**28.750**	**6.967**	**6.967**	**13.934**	**91**	**91**	**182**
Catalunya	menys de 20	68	356	424	94	336	430	0	5	5
	20-24 anys	3.005	6.966	9.971	980	1.615	2.595	26	37	63
	25-29 anys	11.943	10.592	22.535	2.616	2.855	5.471	35	28	63
	30-34 anys	4.338	2.045	6.383	2.099	1.948	4.047	20	15	35
	35-39 anys	817	393	1.210	1.310	1.082	2.392	8	8	16
	40-44 anys	188	80	268	746	580	1.326	3	3	6
	45-49 anys	73	33	106	495	372	867	2	4	6
	50-54 anys	32	33	65	325	203	528	4	1	5
	55-59 anys	19	18	37	219	120	339	1	2	3
	60 anys i més	84	51	135	384	157	541	5	1	6
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	total	**20.567**	**20.567**	**41.134**	**9.268**	**9.268**	**18.536**	**104**	**104**	**208**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A37. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1996.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	0,2	1,3	0,7	0,8	2,5	1,7	0,0	0,0	0,0
	20-24 anys	9,3	21,3	15,3	8,0	12,0	10,0	19,0	47,6	33,3
	25-29 anys	53,7	56,3	55,0	23,7	29,0	26,4	38,1	9,5	23,8
	30-34 anys	27,0	15,5	21,3	22,9	23,6	23,3	14,3	23,8	19,0
	35-39 anys	6,4	3,8	5,1	17,1	13,8	15,4	23,8	14,3	19,0
	40-44 anys	1,6	0,7	1,2	9,1	6,8	7,9	4,8	4,8	4,8
	45-49 anys	0,5	0,2	0,4	5,7	5,4	5,6	0,0	0,0	0,0
	50-54 anys	0,3	0,2	0,3	4,0	2,6	3,3	0,0	0,0	0,0
	55-59 anys	0,1	0,1	0,1	2,5	1,8	2,2	0,0	0,0	0,0
	60 anys i més	0,8	0,5	0,6	6,1	2,4	4,2	0,0	0,0	0,0
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**4.127**	**4.127**	**8.254**	**2.754**	**2.754**	**5.508**	**21**	**21**	**42**
Regió Metropolitana	menys de 20	0,3	1,4	0,8	1,0	3,2	2,1	0,0	5,5	2,7
	20-24 anys	14,5	32,8	23,6	10,3	16,8	13,5	26,4	36,3	31,3
	25-29 anys	59,2	52,9	56,1	28,9	32,0	30,4	36,3	26,4	31,3
	30-34 anys	20,3	10,0	15,1	22,8	21,1	21,9	17,6	13,2	15,4
	35-39 anys	3,8	2,0	2,9	14,1	11,5	12,8	6,6	8,8	7,7
	40-44 anys	1,0	0,4	0,7	7,9	6,0	7,0	1,1	2,2	1,6
	45-49 anys	0,3	0,1	0,2	5,2	4,1	4,6	2,2	3,3	2,7
	50-54 anys	0,2	0,1	0,2	3,4	2,2	2,8	4,4	1,1	2,7
	55-59 anys	0,1	0,1	0,1	2,3	1,4	1,9	1,1	2,2	1,6
	60 anys i més	0,4	0,3	0,3	4,2	1,7	3,0	4,4	1,1	2,7
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**14.375**	**14.375**	**28.750**	**6.967**	**6.967**	**13.934**	**91**	**91**	**182**
Catalunya	menys de 20	0,3	1,7	1,0	1,0	3,6	2,3	0,0	4,8	2,4
	20-24 anys	14,6	33,9	24,2	10,6	17,4	14,0	25,0	35,6	30,3
	25-29 anys	58,1	51,5	54,8	28,2	30,8	29,5	33,7	26,9	30,3
	30-34 anys	21,1	9,9	15,5	22,6	21,0	21,8	19,2	14,4	16,8
	35-39 anys	4,0	1,9	2,9	14,1	11,7	12,9	7,7	7,7	7,7
	40-44 anys	0,9	0,4	0,7	8,0	6,3	7,2	2,9	2,9	2,9
	45-49 anys	0,4	0,2	0,3	5,3	4,0	4,7	1,9	3,8	2,9
	50-54 anys	0,2	0,2	0,2	3,5	2,2	2,8	3,8	1,0	2,4
	55-59 anys	0,1	0,1	0,1	2,4	1,3	1,8	1,0	1,9	1,4
	60 anys i més	0,4	0,2	0,3	4,1	1,7	2,9	4,8	1,0	2,9
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**20.567**	**20.567**	**41.134**	**9.268**	**9.268**	**18.536**	**104**	**104**	**208**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A38. MATRIMONIS SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada	Nombre matrimonis		Població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	4	18	22	17	47	64	0	2	2
	20-24 anys	223	548	771	151	263	414	5	10	15
	25-29 anys	1.838	2.154	3.992	543	707	1.250	16	8	24
	30-34 anys	1.148	698	1.846	623	620	1.243	3	6	9
	35-39 anys	278	142	420	439	387	826	4	2	6
	40-44 anys	67	30	97	243	222	465	2	1	3
	45-49 anys	33	9	42	212	142	354	0	1	1
	50-54 anys	11	9	20	132	95	227	0	1	1
	55-59 anys	7	8	15	87	55	142	0	0	0
	60 anys i més	16	9	25	141	50	191	1	0	1
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	total	**3.625**	**3.625**	**7.250**	**2.588**	**2.588**	**5.176**	**31**	**31**	**62**
Regió Metropolitana	menys de 20	17	126	143	44	155	199	1	7	8
	20-24 anys	1.700	3.868	5.568	601	1.113	1.714	26	36	62
	25-29 anys	8.374	8.224	16.598	2.116	2.476	4.592	36	34	70
	30-34 anys	3.330	1.727	5.057	1.787	1.565	3.352	21	12	33
	35-39 anys	668	293	961	1.036	892	1.928	9	3	12
	40-44 anys	144	59	203	610	525	1.135	2	3	5
	45-49 anys	54	21	75	474	318	792	2	2	4
	50-54 anys	24	14	38	311	204	515	0	1	1
	55-59 anys	16	16	32	207	107	314	0	0	0
	60 anys i més	42	21	63	273	104	377	1	0	1
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	total	**14.369**	**14.369**	**28.738**	**7.459**	**7.459**	**14.918**	**98**	**98**	**196**
Catalunya	menys de 20	34	222	256	63	240	303	1	9	10
	20-24 anys	2.428	5.691	8.119	847	1.574	2.421	30	46	76
	25-29 anys	11.732	11.537	23.269	2.800	3.242	6.042	45	48	93
	30-34 anys	4.904	2.438	7.342	2.389	2.152	4.541	33	15	48
	35-39 anys	998	430	1.428	1.421	1.196	2.617	12	5	17
	40-44 anys	222	85	307	845	709	1.554	3	3	6
	45-49 anys	73	35	108	641	437	1.078	3	2	5
	50-54 anys	38	21	59	438	278	716	1	1	2
	55-59 anys	20	21	41	286	134	420	0	0	0
	60 anys i més	64	33	97	376	144	520	1	0	1
	no consta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	total	**20.513**	**20.513**	**41.026**	**10.106**	**10.106**	**20.212**	**129**	**129**	**258**

Font: Elaboració CIIMU a partir dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A39. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL MATRIMONIS I POBLACIÓ CASADA SEGONS TIPUS DE CELEBRACIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1999.

		Celebració catòlica			Civil			Altres religions		
		% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada	% matrimonis		% població casada
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	menys de 20	0,1	0,5	0,3	0,7	1,8	1,2	0,0	6,5	3,2
	20-24 anys	6,2	15,1	10,6	5,8	10,2	8,0	16,1	32,3	24,2
	25-29 anys	50,7	59,4	55,1	21,0	27,3	24,1	51,6	25,8	38,7
	30-34 anys	31,7	19,3	25,5	24,1	24,0	24,0	9,7	19,4	14,5
	35-39 anys	7,7	3,9	5,8	17,0	15,0	16,0	12,9	6,5	9,7
	40-44 anys	1,8	0,8	1,3	9,4	8,6	9,0	6,5	3,2	4,8
	45-49 anys	0,9	0,2	0,6	8,2	5,5	6,8	0,0	3,2	1,6
	50-54 anys	0,3	0,2	0,3	5,1	3,7	4,4	0,0	3,2	1,6
	55-59 anys	0,2	0,2	0,2	3,4	2,1	2,7	0,0	0,0	0,0
	60 anys i més	0,4	0,2	0,3	5,4	1,9	3,7	3,2	0,0	1,6
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**3.625**	**3.625**	**7.250**	**2.588**	**2.588**	**5.176**	**31**	**31**	**62**
Regió Metropolitana	menys de 20	0,1	0,9	0,5	0,6	2,1	1,3	1,0	7,1	4,1
	20-24 anys	11,8	26,9	19,4	8,1	14,9	11,5	26,5	36,7	31,6
	25-29 anys	58,3	57,2	57,8	28,4	33,2	30,8	36,7	34,7	35,7
	30-34 anys	23,2	12,0	17,6	24,0	21,0	22,5	21,4	12,2	16,8
	35-39 anys	4,6	2,0	3,3	13,9	12,0	12,9	9,2	3,1	6,1
	40-44 anys	1,0	0,4	0,7	8,2	7,0	7,6	2,0	3,1	2,6
	45-49 anys	0,4	0,1	0,3	6,4	4,3	5,3	2,0	2,0	2,0
	50-54 anys	0,2	0,1	0,1	4,2	2,7	3,5	0,0	1,0	0,5
	55-59 anys	0,1	0,1	0,1	2,8	1,4	2,1	0,0	0,0	0,0
	60 anys i més	0,3	0,1	0,2	3,7	1,4	2,5	1,0	0,0	0,5
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**14.369**	**14.369**	**28.738**	**7.459**	**7.459**	**14.918**	**98**	**98**	**196**
Catalunya	menys de 20	0,2	1,1	0,6	0,6	2,4	1,5	0,8	7,0	3,9
	20-24 anys	11,8	27,7	19,8	8,4	15,6	12,0	23,3	35,7	29,5
	25-29 anys	57,2	56,2	56,7	27,7	32,1	29,9	34,9	37,2	36,0
	30-34 anys	23,9	11,9	17,9	23,6	21,3	22,5	25,6	11,6	18,6
	35-39 anys	4,9	2,1	3,5	14,1	11,8	12,9	9,3	3,9	6,6
	40-44 anys	1,1	0,4	0,7	8,4	7,0	7,7	2,3	2,3	2,3
	45-49 anys	0,4	0,2	0,3	6,3	4,3	5,3	2,3	1,6	1,9
	50-54 anys	0,2	0,1	0,1	4,3	2,8	3,5	0,8	0,8	0,8
	55-59 anys	0,1	0,1	0,1	2,8	1,3	2,1	0,0	0,0	0,0
	60 anys i més	0,3	0,2	0,2	3,7	1,4	2,6	0,8	0,0	0,4
	no consta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	**20.513**	**20.513**	**41.026**	**10.106**	**10.106**	**20.212**	**129**	**129**	**258**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A40. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996			Variació % 1991 -1996
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**	
Barcelona	menys de 20 anys	65	374	**439**	110	190	**300**	-31,7
	20-34 anys	53.621	70.802	**124.423**	32.065	44.369	**76.434**	-38,6
	35-49 anys	114.394	120.666	**235.060**	89.050	94.840	**183.890**	-21,8
	50-64 anys	119.465	115.656	**235.121**	92.836	91.090	**183.926**	-21,8
	65-79 anys	70.818	56.972	**127.790**	62.885	51.564	**114.449**	-10,4
	80 i més	11.002	4.895	**15.897**	9.549	4.442	**13.991**	-12,0
	Total	369.365	369.365	**738.730**	286.495	286.495	**572.990**	-22,4
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	294	1.710	**2.004**	288	938	**1.226**	-38,8
	20-34 anys	181.021	235.989	**417.010**	145.865	193.708	**339.573**	-18,6
	35-49 anys	337.582	344.115	**681.697**	316.893	328.145	**645.038**	-5,4
	50-64 anys	292.983	273.203	**566.186**	278.477	261.248	**539.725**	-4,7
	65-79 anys	149.515	118.319	**267.834**	159.841	129.312	**289.153**	8,0
	80 i més	21.365	9.424	**30.789**	23.244	11.257	**34.501**	12,1
	Total	982.760	982.760	**1.965.520**	924.608	924.608	**1.849.216**	-5,9
Catalunya	menys de 20 anys	469	2.812	**3.281**	428	1.663	**2.091**	-36,3
	20-34 anys	262.531	344.781	**607.312**	212.524	286.568	**499.092**	-17,8
	35-49 anys	474.922	481.681	**956.603**	464.903	478.156	**943.059**	-1,4
	50-64 anys	413.402	391.670	**805.072**	396.039	376.913	**772.952**	-4,0
	65-79 anys	230.462	180.296	**410.758**	251.805	203.066	**454.871**	10,7
	80 i més	33.865	14.411	**48.276**	39.177	18.510	**57.687**	19,5
	Total	1.415.651	1.415.651	**2.831.302**	1.364.876	1.364.876	**2.729.752**	-3,6

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A41. PERCENTATGES DE NUCLIS MATRIMONIALS PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		homes	dones	**total**	homes	dones	**total**
Barcelona	menys de 20 anys	0,0	0,1	**0,1**	0,0	0,1	**0,1**
	20-34 anys	14,5	19,2	**16,8**	11,2	15,5	**13,3**
	35-49 anys	31,0	32,7	**31,8**	31,1	33,1	**32,1**
	50-64 anys	32,3	31,3	**31,8**	32,4	31,8	**32,1**
	65-79 anys	19,2	15,4	**17,3**	21,9	18,0	**20,0**
	80 i més	3,0	1,3	**2,2**	3,3	1,6	**2,4**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	369.365	369.365	**738.730**	286.495	286.495	**572.990**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	0	0,1	**0,1**	0	0,1	**0,1**
	20-34 anys	9,3	12,1	**21,2**	8	10,5	**18,4**
	35-49 anys	17,4	17,6	**34,7**	17,4	17,9	**34,9**
	50-64 anys	15,1	14	**28,8**	15,3	14,2	**29,2**
	65-79 anys	7,7	6,1	**13,6**	8,8	7	**15,6**
	80 i més	1,1	0,5	**1,6**	1,3	0,6	**1,9**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	982.760	982.760	**1.965.520**	924.608	924.608	**1.849.216**
Catalunya	menys de 20 anys	0	0,1	**0,1**	0,0	0,1	**0,1**
	20-34 anys	9,4	12,2	**21,5**	15,6	21,0	**18,3**
	35-49 anys	17	17,1	**33,7**	34,1	35,0	**34,5**
	50-64 anys	14,8	13,9	**28,4**	29,0	27,6	**28,3**
	65-79 anys	8,2	6,4	**14,5**	18,4	14,9	**16,7**
	80 i més	1,2	0,5	**1,7**	2,9	1,4	**2,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	1.415.651	1.415.651	**2.831.302**	1.364.876	1.364.876	**2.729.752**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A42. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991				1996			
	Nuclis només amb fills 0 a 17	Nuclis només amb fills 18 i més	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i	Total	Nuclis només amb fills 0 a 17	Nuclis només amb fills 18 i	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i	Total
Barcelona	119618	91808	41065	252491	81088	86260	24494	191842
Regió Metropolitana	370960	208923	128163	708046	298999	246560	107388	652947
Catalunya	533283	296392	175622	1005297	443532	353207	155782	952521

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A43. NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. BARCELONA. 1996.

	Nuclis	%
1 fill	92.251	48,09
2 fills	77.410	40,35
3 fills	18.493	9,64
4 fills	2.895	1,51
5 fills i més	793	0,41
Total	**191.842**	**100**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A44. EVOLUCIÓ UNIONS CIVILS REGISTRADES. BARCELONA 1996-2000.

	Nombre parelles
1996	96
1997	189
1998	213
1999	472
2000	437

Font: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona. 2001.

TAULA A45. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996			Variació % 1991-1996
		homes	dones	total	homes	dones	total	
Barcelona	menys de 20 anys	75	246	**321**	624	1.002	**1.626**	406,5
	20-34 anys	7.315	9.173	**16.488**	16.165	18.499	**34.664**	110,2
	35-49 anys	6.579	5.340	**11.919**	16.377	15.463	**31.840**	167,1
	50-64 anys	2.936	2.336	**5.272**	11.010	10.820	**21.830**	314,1
	65-79 anys	1.307	1.205	**2.512**	11.951	11.707	**23.658**	841,8
	80 i més	268	180	**448**	3.378	2.014	**5.392**	1103,6
	Total	18.480	18.480	**36.960**	59.505	59.505	**119.010**	**222,0**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	396	837	**1.233**	853	1.663	**2.516**	104,1
	20-34 anys	17.132	21.097	**38.229**	34.133	39.544	**73.677**	92,7
	35-49 anys	14.405	11.666	**26.071**	30.827	28.446	**59.273**	127,4
	50-64 anys	6.202	4.821	**11.023**	17.480	15.844	**33.324**	202,3
	65-79 anys	2.556	2.402	**4.958**	15.331	14.707	**30.038**	505,8
	80 i més	484	352	**836**	4.104	2.524	**6.628**	692,8
	Total	41.175	41.175	**82.350**	102.728	102.728	**205.456**	**149,5**
Catalunya	menys de 20 anys	484	1.227	**1.711**	1.033	2.248	**3.281**	91,8
	20-34 anys	22.770	27.942	**50.712**	44.357	51.575	**95.932**	89,2
	35-49 anys	18.653	14.914	**33.567**	38.885	35.549	**74.434**	121,7
	50-64 anys	8.036	6.286	**14.322**	21.139	18.862	**40.001**	179,3
	65-79 anys	3.489	3.252	**6.741**	18.063	17.135	**35.198**	422,1
	80 i més	670	481	**1.151**	4.832	2.940	**7.772**	575,2
	Total	54.102	54.102	**108.204**	128.309	128.309	**256.618**	**137,2**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A46. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS PARELLES DE FET HETEROSEXUALS PER EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

	Edats	1991			1996		
		% homes	% dones	Total	% homes	% dones	Total
Barcelona	menys de 20 anys	0,4	1,3	**0,9**	1,0	1,7	**1,4**
	20-34 anys	39,6	49,6	**44,6**	27,2	31,1	**29,1**
	35-49 anys	35,6	28,9	**32,2**	27,5	26,0	**26,8**
	50-64 anys	15,9	12,6	**14,3**	18,5	18,2	**18,3**
	65-79 anys	7,1	6,5	**6,8**	20,1	19,7	**19,9**
	80 i més	1,5	1,0	**1,2**	5,7	3,4	**4,5**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	18.480	18.480	**36.960**	59.505	59.505	**119.010**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	1,0	2,0	**1,5**	0,8	1,6	**1,2**
	20-34 anys	41,6	51,2	**46,4**	33,2	38,5	**35,9**
	35-49 anys	35,0	28,3	**31,7**	30,0	27,7	**28,8**
	50-64 anys	15,1	11,7	**13,4**	17,0	15,4	**16,2**
	65-79 anys	6,2	5,8	**6,0**	14,9	14,3	**14,6**
	80 i més	1,2	0,9	**1,0**	4,0	2,5	**3,2**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	41.175	41.175	**82.350**	102.728	102.728	**205.456**
Catalunya	menys de 20 anys	0,9	2,3	**1,6**	0,8	1,8	**1,3**
	20-34 anys	42,1	51,6	**46,9**	34,6	40,2	**37,4**
	35-49 anys	34,5	27,6	**31,0**	30,3	27,7	**29,0**
	50-64 anys	14,9	11,6	**13,2**	16,5	14,7	**15,6**
	65-79 anys	6,4	6,0	**6,2**	14,1	13,4	**13,7**
	80 i més	1,2	0,9	**1,1**	3,8	2,3	**3,0**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	54.102	54.102	**108.204**	128.309	128.309	**256.618**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A47. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS.BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991				1996			
		Nuclis només amb fills 0 a	Nuclis només amb fills 18 i	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i	Total	Nuclis només amb fills 0 a	Nuclis només amb fills 18 i	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i	Total
Barcelona	Homosexual masculina	264	204	84	552	470	572	128	1170
	Homosexual femenina	350	254	125	729	624	775	154	1553
	Heterosexual	6698	1320	888	8906	15355	10038	2631	28024
Regió Metropolitana	Homosexual masculina	924	463	281	1668	1850	1499	592	3941
	Homosexual femenina	1171	600	368	2139	1230	1163	324	2717
	Heterosexual	16653	2694	2382	21729	30676	14532	5567	50775
Catalunya	Homosexual masculina	1392	685	415	2492	2605	1991	815	5411
	Homosexual femenina	1671	890	522	3083	1719	1455	442	3616
	Heterosexual	22082	3476	3060	28618	39568	17012	7082	63662

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A48. NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. BARCELONA. 1996.

	1 fill	2 fills	3 fills	4 fills	5 fills i més	Total
Homosexual masculina	679	367	90	23	11	**1170**
Homosexual femenina	945	441	125	31	11	**1553**
Heterosexual	16141	9085	2207	440	151	**28024**
Total	**17765**	**9893**	**2422**	**494**	**173**	**30747**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A49. NUCLIS DE PARELLES DE FET PER ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991				1996			
	Parelles heterosexuals	Parelles homosexuals	Total nuclis parelles fet	% nuclis parelles fet homosexuals	Parelles heterosexuals	Parelles homosexuals	Total nuclis parelles fet	% nuclis parelles fet homosexuals
Barcelona	18.480	2.718	21.198	12,8	59.505	6.351	65.856	9,6
Regió Metropolitana	41.175	7.699	48.874	15,8	102.728	12.998	115.726	11,2
Catalunya	54.102	10.863	64.965	16,7	128.309	17.149	145.458	11,8

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A50. POBLACIÓ SEPARADA SEGONS SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996.

	Edat	1986			1991			1996			Variació % 1986-1996	Variació % 1991-1996
		Separats	Separades	Total	Separats	Separades	Total	Separats	Separades	Total		
Barcelona	menys de 20 anys	193	267	460	16	16	32	17	35	52	-88,7	62,5
	20-34 anys	2.424	4.693	7.117	1.908	3.701	5.609	1.693	3.327	5.020	-29,5	-10,5
	35-49 anys	4.078	5.993	10.071	4.462	6.179	10.641	5.159	7.828	12.987	29,0	22,0
	50-64 anys	2.518	3.779	6.297	2.325	3.350	5.675	3.158	4.442	7.600	20,7	33,9
	65-79 anys	976	1.404	2.380	815	1.731	2.546	1.216	1.913	3.129	31,5	22,9
	80 i més	104	128	232	122	462	584	150	325	475	104,7	-18,7
	Total	**10.293**	**16.264**	**26.557**	**9.648**	**15.439**	**25.087**	**11.393**	**17.870**	**29.263**	**10,2**	**16,6**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	207	340	547	33	62	95	36	88	124	-77,3	30,5
	20-34 anys	5.228	9.695	14.923	5.085	9.433	14.518	5.396	10.095	15.491	3,8	6,7
	35-49 anys	7.524	10.748	18.272	9.969	13.526	23.495	14.616	20.056	34.672	89,8	47,6
	50-64 anys	4.484	6.341	10.825	4.827	6.439	11.266	7.741	9.735	17.476	61,4	55,1
	65-79 anys	1.577	5.711	7.288	1.491	2.952	4.443	2.464	3.513	5.977	-18,0	34,5
	80 i més	176	183	359	207	777	984	313	566	879	144,8	-10,7
	Total	**19.196**	**33.018**	**52.214**	**21.612**	**33.189**	**54.801**	**30.566**	**44.053**	**74.619**	**42,9**	**36,2**
Catalunya	menys de 20 anys	612	392	1.004	39	81	120	60	119	179	-82,2	49,2
	20-34 anys	6.670	12.214	18.884	6.822	12.702	19.524	7.601	14.167	21.768	15,3	11,5
	35-49 anys	9.287	13.153	22.440	13.113	17.279	30.392	20.419	23.556	43.975	96,0	44,7
	50-64 anys	5.627	7.768	13.395	6.186	7.952	14.138	10.535	12.529	23.064	72,2	63,1
	65-79 anys	2.085	2.770	4.855	1.998	3.625	5.623	3.510	4.471	7.981	64,4	41,9
	80 i més	220	222	442	291	916	1.207	440	688	1.128	155,2	-6,5
	Total	**24.501**	**36.519**	**61.020**	**28.449**	**42.555**	**71.004**	**42.565**	**55.530**	**98.095**	**60,8**	**38,2**
Espanya	menys de 20 anys	278	1.036	1.314	157	513	658	-	-	-	-	-
	20-34 anys	29.901	54.118	84.019	31.351	58.569	90.208	-	-	-	-	-
	35-49 anys	36.740	54.149	90.889	53.385	72.464	126.268	-	-	-	-	-
	50-64 anys	24.915	34.289	59.204	26.294	32.710	59.232	-	-	-	-	-
	65 i més	11.166	13.408	24.574	9.813	12.744	22.634	-	-	-	-	-
	Total	**103.000**	**157.000**	**260.000**	**121.000**	**177.000**	**299.000**	-	-	-	-	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A51. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ SEPARADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1986, 1991 I 1996.

	Edats	1986			1991			1996		
		% separats	% separades	% total	% separats	% separades	% total	% separats	% separades	% total
Barcelona	menys de 20 anys	42,0	58,0	1,7	50,0	50,0	0,1	32,7	67,3	0,2
	20-34 anys	34,1	65,9	26,8	34,0	66,0	22,4	33,7	66,3	17,2
	35-49 anys	40,5	59,5	37,9	41,9	58,1	42,4	39,7	60,3	44,4
	50-64 anys	40,0	60,0	23,7	41,0	59,0	22,6	41,6	58,4	26,0
	65-79 anys	41,0	59,0	9,0	32,0	68,0	10,1	38,9	61,1	10,7
	80 i més	44,8	55,2	0,9	20,9	79,1	2,3	31,6	68,4	1,6
	Total	**38,8**	**61,2**	**100,0**	**38,5**	**61,5**	**100,0**	**38,9**	**61,1**	**100,0**
	(N)	**10.293**	**16.264**	**26.557**	**9.648**	**15.439**	**25.087**	**11.393**	**17.870**	**29.263**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	37,8	62,2	1,0	34,7	65,3	0,2	29,0	71,0	0,2
	20-34 anys	35,0	65,0	28,6	35,0	65,0	26,5	34,8	65,2	20,8
	35-49 anys	41,2	58,8	35,0	42,4	57,6	42,9	42,2	57,8	46,5
	50-64 anys	41,4	58,6	20,7	42,8	57,2	20,6	44,3	55,7	23,4
	65-79 anys	21,6	78,4	14,0	33,6	66,4	8,1	41,2	58,8	8,0
	80 i més	49,0	51,0	0,7	21,0	79,0	1,8	35,6	64,4	1,2
	Total	**36,8**	**63,2**	**100,0**	**39,4**	**60,6**	**100,0**	**41,0**	**59,0**	**100,0**
	(N)	**19.196**	**33.018**	**52.214**	**21.612**	**33.189**	**54.801**	**30.566**	**44.053**	**74.619**
Catalunya	menys de 20 anys	61,0	39,0	1,6	32,5	67,5	0,2	33,5	66,5	0,2
	20-34 anys	35,3	64,7	30,9	34,9	65,1	27,5	34,9	65,1	22,2
	35-49 anys	41,4	58,6	36,8	43,1	56,9	42,8	46,4	53,6	44,8
	50-64 anys	42,0	58,0	22,0	43,8	56,2	19,9	45,7	54,3	23,5
	65-79 anys	42,9	57,1	8,0	35,5	64,5	7,9	44,0	56,0	8,1
	80 i més	49,8	50,2	0,7	24,1	75,9	1,7	39,0	61,0	1,1
	Total	**40,2**	**59,8**	**100,0**	**40,1**	**59,9**	**100,0**	**43,4**	**56,6**	**100,0**
	(N)	**24.501**	**36.519**	**61.020**	**28.449**	**42.555**	**71.004**	**42.565**	**55.530**	**98.095**
Espanya	menys de 20 anys	21,2	78,8	0,5	23,9	78,0	0,2	-	-	-
	20-34 anys	35,6	64,4	32,3	34,8	64,9	30,2	-	-	-
	35-49 anys	40,4	59,6	35,0	42,3	57,4	42,2	-	-	-
	50-64 anys	42,1	57,9	22,8	44,4	55,2	19,8	-	-	-
	65 i més	45,4	54,6	9,5	43,4	56,3	7,6	-	-	-
	Total	**39,6**	**60,4**	**100,0**	**40,5**	**59,2**	**100,0**	-	-	-
	(N)	**103.000**	**157.000**	**260.000**	**121.000**	**177.000**	**299.000**	-	-	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A52. POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996.

	Edats	1986			1991			1996			Variació % 1986-1996	Variació % 1991-1996
		Divorciats	Divorciades	Total	Divorciats	Divorciades	Total	Divorciats	Divorciades	Total		
Barcelona	menys de 20 anys	0	6	6	8	13	21	14	33	47	683,3	123,8
	20-34 anys	765	1.549	2.314	966	2.207	3.173	818	1.988	2.806	21,3	-11,6
	35-49 anys	1.563	2.396	3.959	3.185	5.213	8.398	4.624	8.227	12.851	224,6	53,0
	50-64 anys	708	1.232	1.940	1.329	2.128	3.457	2.497	4.044	6.541	237,2	89,2
	65-79 anys	247	455	702	340	544	884	621	1.233	1.854	164,1	109,7
	80 i més	34	115	149	22	49	71	80	262	342	129,5	381,7
	Total	**3.317**	**5.753**	**9.070**	**5.850**	**10.154**	**16.004**	**8.654**	**15.787**	**24.441**	**169,5**	**52,7**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	1	9	10	17	22	39	37	73	110	1000,0	182,1
	20-34 anys	1.539	3.102	4.641	2.063	4.599	6.662	2.518	5.117	7.635	64,5	14,6
	35-49 anys	2.932	4.198	7.130	5.927	8.853	14.780	10.559	16.513	27.072	279,7	83,2
	50-64 anys	1.466	2.166	3.632	2.368	3.233	5.601	5.103	6.872	11.975	229,7	113,8
	65-79 anys	488	893	1.381	573	784	1.357	1.198	1.942	3.140	127,4	131,4
	80 i més	82	199	281	40	81	121	164	479	643	128,8	431,4
	Total	**6.508**	**10.567**	**17.075**	**10.988**	**17.572**	**28.560**	**19.579**	**30.996**	**50.575**	**196,2**	**77,1**
Catalunya	menys de 20 anys	11	15	26	17	27	44	52	91	143	450,0	225,0
	20-34 anys	1.993	3.884	5.877	2.757	5.955	8.712	3.507	6.929	10.436	77,6	19,8
	35-49 anys	3.581	5.032	8.613	7.636	11.006	18.642	14.219	21.081	35.300	309,8	89,4
	50-64 anys	1.832	2.562	4.394	3.030	3.919	6.949	6.666	8.413	15.079	243,2	117,0
	65-79 anys	649	1.075	1.724	744	952	1.696	1.632	2.414	4.046	134,7	138,6
	80 i més	106	240	346	60	100	160	232	614	846	144,5	428,8
	Total	**8.172**	**12.808**	**20.980**	**14.244**	**21.959**	**36.203**	**26.308**	**39.542**	**65.850**	**213,9**	**81,9**
Espanya	menys de 20 anys	51	50	101	59	96	155	-	-	-	-	-
	20-34 anys	7.291	15.850	23.141	11.623	26.016	37.639	-	-	-	-	-
	35-49 anys	13.021	20.000	33.021	30.326	47.136	77.462	-	-	-	-	-
	50-64 anys	6.931	9.850	16.781	13.098	18.048	31.146	-	-	-	-	-
	65 i més	2.706	4.250	6.956	3.894	4.800	8.694	-	-	-	-	-
	Total	**30.000**	**50.000**	**80.000**	**59.000**	**96.096**	**155.096**	-	-	-	-	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ DIVORCIADA PER SEXE I EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA, CATALUNYA I ESPANYA.1986, 1991 I 1996.

	Edats	1986			1991			1996		
		% divorciats	% divorciades	% total	% divorciats	% divorciades	% total	% divorciats	% divorciades	% total
Barcelona	menys de 20 anys	0,0	100,0	0,1	38,1	61,9	0,1	29,8	70,2	0,2
	20-34 anys	33,1	66,9	25,5	30,4	69,6	19,8	29,2	70,8	11,5
	35-49 anys	39,5	60,5	43,6	37,9	62,1	52,5	36,0	64,0	52,6
	50-64 anys	36,5	63,5	21,4	38,4	61,6	21,6	38,2	61,8	26,8
	65-79 anys	35,2	64,8	7,7	38,5	61,5	5,5	33,5	66,5	7,6
	80 i més	22,8	77,2	1,6	31,0	69,0	0,4	23,4	76,6	1,4
	Total	**36,6**	**63,4**	**100,0**	**36,6**	**63,4**	**100,0**	**35,4**	**64,6**	**100,0**
	(N)	**3.317**	**5.753**	**9.070**	**5.850**	**10.154**	**16.004**	**8.654**	**15.787**	**24.441**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	10,0	90,0	0,1	43,6	56,4	0,1	33,6	66,4	0,2
	20-34 anys	33,2	66,8	27,2	31,0	69,0	23,3	33,0	67,0	15,1
	35-49 anys	41,1	58,9	41,8	40,1	59,9	51,8	39,0	61,0	53,5
	50-64 anys	40,4	59,6	21,3	42,3	57,7	19,6	42,6	57,4	23,7
	65-79 anys	35,3	64,7	8,1	42,2	57,8	4,8	38,2	61,8	6,2
	80 i més	29,2	70,8	1,6	33,1	66,9	0,4	25,5	74,5	1,3
	Total	**38,1**	**61,9**	**100,0**	**38,5**	**61,5**	**100,0**	**38,7**	**61,3**	**100,0**
	(N)	**6.508**	**10.567**	**17.075**	**10.988**	**17.572**	**28.560**	**19.579**	**30.996**	**50.575**
Catalunya	menys de 20 anys	42,3	57,7	0,1	38,6	61,4	0,1	36,4	63,6	0,2
	20-34 anys	33,9	66,1	28,0	31,6	68,4	24,1	33,6	66,4	15,8
	35-49 anys	41,6	58,4	41,1	41,0	59,0	51,5	40,3	59,7	53,6
	50-64 anys	41,7	58,3	20,9	43,6	56,4	19,2	44,2	55,8	22,9
	65-79 anys	37,6	62,4	8,2	43,9	56,1	4,7	40,3	59,7	6,1
	80 i més	30,6	69,4	1,6	37,5	62,5	0,4	27,4	72,6	1,3
	Total	**39,0**	**61,0**	**100,0**	**39,3**	**60,7**	**100,0**	**40,0**	**60,0**	**100,0**
	(N)	**8.172**	**12.808**	**20.980**	**14.244**	**21.959**	**36.203**	**26.308**	**39.542**	**65.850**
Espanya	menys de 20 anys	50,5	49,5	0,2	38,1	61,9	0,1	-	-	-
	20-34 anys	31,5	68,5	28,9	30,9	69,1	24,3	-	-	-
	35-49 anys	39,4	60,6	41,3	39,1	60,9	49,9	-	-	-
	50-64 anys	41,3	58,7	21,0	42,1	57,9	20,1	-	-	-
	65 i més	38,9	61,1	8,7	44,8	55,2	5,6	-	-	-
	Total	**37,5**	**62,5**	**100,0**	**38,0**	**62,0**	**100,0**	-	-	-
	(N)	**30.000**	**50.000**	**80.000**	**59.000**	**96.096**	**155.096**	-	-	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A54. RELACIÓ ENTRE POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA AMB POBLACIÓ CASADA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA I ESPANYA. 1986, 1991 I 1996.

	1986	1991	1996
Barcelona	4,3	5,2	7,6
Regió Metropolitana	3,3	3,9	5,6
Catalunya	2,8	3,5	5,5
Espanya	1,9	2	-

Fórmula: Aquesta ràtio s'ha calculat a partir de la suma de la població separada i la divorciada d'un determinat any *100/ població casada en el mateix any.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A55. EVOLUCIÓ SEPARACIONS I DIVORCIS. ESPANYA 1986, 1991 I 1996.

	1986	1991	1996	variació % 1986-1996
Separacions	28.053	39.758	51.317	82,9
Divorcis	19.487	27.224	32.571	67,1
Total	**47.540**	**66.982**	**83.888**	**76,5**

Font: Elaboració CIIMU a partir del Instituto Nacional de Estadística i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A56. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ SEPARADA I DIVORCIADA SOBRE EL TOTAL POBLACIÓ DE 16 O MÉS ANYS. ESPANYA 1986 I 1991.

	1986			1991		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Població separada	0,73	1,05	**0,89**	0,82	1,12	**0,97**
Població divorciada	0,22	0,33	**0,28**	0,4	0,61	**0,51**

Font: Elaboració CIIMU a partir del Instituto Nacional de Estadística i Ruiz Becerril (1999).

TAULA A57. DIVORCIS/100 MATRIMONIS. UNIÓ EUROPEA. 1981, 1986, 1991 I 1996.

	1981	1986	1991	1996
Bèlgica	23,8	32,4	34,3	56,2
Dinamarca	56,8	47,1	40,7	35,5
Grècia	8,9	15,4	9,7	20,6
Espanya	**4,7**	**9,4**	**12,5**	**17,1**
França	27,8	40,8	38,6	42,7
Itàlia	4	5,7	8,8	12
Luxemburg	25,9	35,9	29,2	38,8
Holanda	33,3	34,2	29,8	41
Austria	28	32	37,2	42,7
Portugal	8,9	12,1	14,8	21,1
Finlàndia	31,6	37,7	51,8	56,4
Suècia	53,4	49,1	54,7	63,8
Regne Unit	39,4	42,7	49,6	54,7
RFA[1]	30,5	32,9	31,5	40,9
RFA (91)	32,4	34,3	30	41,1
Europa 15	**24,7**	**29**	**29,1**	**36,2**

Fórmula: nºabsolut divorcis d'un determinat any*100 / nºtotal de matrimonis celebrats el mateix any.
1 Les dades sobre Alemanya fan referència a la RFA excloent la RDA, i a RFA incloent dades de la RDA des del 1991.
Font: International Statistical Yearbook 2000.

TAULA A58. TOTAL NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996			
	Pares	Mares	Total nuclis monoparentals	Pares	Mares	Total nuclis monoparentals	Variació % nuclis monoparentals 1991-1996
Barcelona	9.753	54.134	63.887	16.128	55.782	71.910	12,6
Regió Metropolitana	22.328	109.064	131.392	33.912	126.278	160.190	21,9
Catalunya	31.467	147.137	178.604	47.513	174.341	221.854	24,2

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A59. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	% pares	% mares	% nuclis monoparentals	% pares	% mares	% nuclis monoparentals
Barcelona	1,7	9,4	11,1	2,8	9,7	12,4
Regió Metropolitana	1,64	8,01	9,65	2,3	8,6	10,9
Catalunya	1,63	7,61	9,24	2,3	8,3	10,6

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A60. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996			Variació % 1991-1996
		nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total	nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total	
Barcelona	menys de 20 anys	1	77	**78**	76	116	**192**	146,2
	20-34 anys	498	5.019	**5.517**	1.236	4.535	**5.771**	4,6
	35-49 anys	2.121	13.071	**15.192**	4.435	16.078	**20.513**	35,0
	50-64 anys	3.442	15.385	**18.827**	5.433	14.732	**20.165**	7,1
	65-79 anys	2.459	13.607	**16.066**	3.532	12.761	**16.293**	1,4
	80 i més	1.232	6.975	**8.207**	1.416	7.560	**8.976**	9,4
	Total	**9.753**	**54.134**	**63.887**	**16.128**	**55.782**	**71.910**	12,6
	% sexe	**15,3**	**84,7**	**100,0**	**22,4**	**77,6**	**100,0**	-
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	7	314	**321**	129	333	**462**	43,9
	20-34 anys	1.598	12.607	**14.205**	2.872	13.161	**16.033**	12,9
	35-49 anys	5.567	27.576	**33.143**	9.634	37.641	**47.275**	42,6
	50-64 anys	7.927	31.504	**39.431**	11.462	34.185	**45.647**	15,8
	65-79 anys	4.990	25.233	**30.223**	7.018	27.060	**34.078**	12,8
	80 i més	2.239	11.830	**14.069**	2.797	13.898	**16.695**	18,7
	Total	**22.328**	**109.064**	**131.392**	**33.912**	**126.278**	**160.190**	21,9
	% sexe	**17,0**	**83,0**	**100,0**	**21,2**	**78,8**	**100,0**	-
Catalunya	menys de 20 anys	12	458	**470**	153	513	**666**	41,7
	20-34 anys	2.305	17.667	**19.972**	4.204	19.410	**23.614**	18,2
	35-49 anys	7.563	36.272	**43.835**	13.539	50.984	**64.523**	47,2
	50-64 anys	10.697	41.857	**52.554**	15.206	45.717	**60.923**	15,9
	65-79 anys	7.368	34.364	**41.732**	10.166	38.275	**48.441**	16,1
	80 i més	3.522	16.519	**20.041**	4.245	19.442	**23.687**	18,2
	Total	**31.467**	**147.137**	**178.604**	**47.513**	**174.341**	**221.854**	24,2
	% sexe	**17,62**	**82,38**	**100,00**	**21,42**	**78,58**	**100,00**	-

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A61. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS PER EDAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edats	1991			1996		
		nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total	nuclis monoparentals homes	nuclis monoparentals dones	Total
Barcelona	menys de 20 anys	0,0	0,1	**0,1**	0,5	0,2	**0,3**
	20-34 anys	5,1	9,3	**8,6**	7,7	8,1	**8,0**
	35-49 anys	21,7	24,1	**23,8**	27,5	28,8	**28,5**
	50-64 anys	35,3	28,4	**29,5**	33,7	26,4	**28,0**
	65-79 anys	25,2	25,1	**25,1**	21,9	22,9	**22,7**
	80 i més	12,6	12,9	**12,8**	8,8	13,6	**12,5**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	9.753	54.134	**63.887**	16.128	55.782	**71.910**
Regió Metropolitana	menys de 20 anys	0,0	0,3	**0,2**	0,4	0,3	**0,3**
	20-34 anys	7,2	11,6	**10,8**	8,5	10,4	**10,0**
	35-49 anys	24,9	25,3	**25,2**	28,4	29,8	**29,5**
	50-64 anys	35,5	28,9	**30,0**	33,8	27,1	**28,5**
	65-79 anys	22,3	23,1	**23,0**	20,7	21,4	**21,3**
	80 i més	10,0	10,8	**10,7**	8,2	11,0	**10,4**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	22.328	109.064	**131.392**	33.912	126.278	**160.190**
Catalunya	menys de 20 anys	0,0	0,3	**0,3**	0,3	0,3	**0,3**
	20-34 anys	7,3	12,0	**11,2**	8,8	11,1	**10,6**
	35-49 anys	24,0	24,7	**24,5**	28,5	29,2	**29,1**
	50-64 anys	34,0	28,4	**29,4**	32,0	26,2	**27,5**
	65-79 anys	23,4	23,4	**23,4**	21,4	22,0	**21,8**
	80 i més	11,2	11,2	**11,2**	8,9	11,2	**10,7**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	31.467	147.137	**178.604**	47.513	174.341	**221.854**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A62. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL PARE O MARE AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Estat civil	1991			1996			Variació % 1991 1996
		Pares amb fills menors de 16 anys	Mares amb fills menors de 16 anys	Total	Pares amb fills menors de 16 anys	Mares amb fills menors de 16 anys	Total	
Barcelona	Solters/es	281	2.703	2.984	962	3.211	4.173	39,8
	Casats/des	814	2.626	3.440	3.297	4.923	8.220	139,0
	Vidus/vídues	549	2.262	2.811	400	1.388	1.788	-36,4
	Separats/des	487	4.446	4.933	378	3.478	3.856	-21,8
	Divorciats/des	257	2.404	2.661	241	2.152	2.393	-10,1
	Total	**2.388**	**14.441**	**16.829**	**5.278**	**15.152**	**20.430**	**21,4**
Regió Metropolitana	Solters/es	641	5.690	6.331	1.939	7.178	9.117	44,0
	Casats/des	2.598	5.830	8.428	5.420	8.647	14.067	66,9
	Vidus/vídues	1.696	6.535	8.231	1.406	5.037	6.443	-21,7
	Separats/des	1.293	10.720	12.013	1.567	11.791	13.358	11,2
	Divorciats/des	502	4.536	5.038	739	5.430	6.169	22,4
	Total	**6.730**	**33.311**	**40.041**	**11.071**	**38.083**	**49.154**	**22,8**
Catalunya	Solters/es	834	7.410	8.244	2.549	9.733	12.282	49,0
	Casats/des	3.655	8.436	12.091	7.568	12.469	20.037	65,7
	Vidus/vídues	2.388	9.197	11.585	2.125	7.336	9.461	-18,3
	Separats/des	1.825	14.195	16.020	2.341	16.583	18.924	18,1
	Divorciats/des	668	5.810	6.478	1.059	7.333	8.392	29,5
	Total	**9.370**	**45.048**	**54.418**	**15.642**	**53.454**	**69.096**	**27,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A63. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991				1996			
		Nuclis només amb fills 0 a 17	Nuclis només amb fills 18 i més	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	Total	Nuclis només amb fills 0 a 17	Nuclis només amb fills 18 i més	Nuclis amb fills 0 a 17 i 18 i més	Total
Barcelona	Monoparental pare	2182	6733	838	9753	4731	9778	1619	16128
	Monoparental mare	13191	36811	4132	54134	13964	37857	3961	55782
Regió Metropolitana	Monoparental pare	6114	13991	2245	22350	9766	20565	3605	33936
	Monoparental mare	29067	69625	10372	109064	33632	81221	11427	126280
Catalunya	Monoparental pare	8512	19957	3020	31489	13950	28734	4853	47537
	Monoparental mare	39278	94067	13792	147137	47487	111358	15498	174343

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A64. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. CATALUNYA. 1991.

	1 fill	2 fills	3 fills	4 fills	5 fills i més	Total
Monoparental pare	20515	7651	2342	710	249	**31467**
Monoparental mare	94642	36266	11356	3450	1423	**147137**
Total	**115157**	**43917**	**13698**	**4160**	**1672**	**178604**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A65. ESTRUCTURA PER SEXE I EDAT DELS NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991			1996			Variació % 1991- 1996
		Monoparental pare	Monoparental mare	Total Monoparentals	Monoparental pare	Monoparental mare	Total Monoparentals	
Barcelona	Menys de 20	1	77	**78**	76	116	**192**	146,15
	20 a 34	498	5014	**5512**	1232	4509	**5741**	4,15
	35 a 49	1734	10158	**11892**	3543	11476	**15019**	26,29
	50 a 64	726	2048	**2774**	1310	1775	**3085**	11,21
	65 i més	61	26	**87**	189	49	**238**	173,56
	Total	**3020**	**17323**	**20343**	**6350**	**17925**	**24275**	**19,33**
	% sexe	**14,8**	**85,2**	**100,0**	**26,2**	**73,8**	**100,0**	**-**
Regió Metropolitana	Menys de 20	7	314	**321**	129	333	**462**	43,93
	20 a 34	1594	12595	**14189**	2865	13110	**15975**	12,59
	35 a 49	4591	21668	**26259**	7507	27006	**34513**	31,43
	50 a 64	1977	4799	**6776**	2540	4523	**7063**	4,24
	65 i més	190	63	**253**	330	85	**415**	64,03
	Total	**8359**	**39439**	**47798**	**13371**	**45057**	**58428**	**22,24**
	% sexe	**17,5**	**82,5**	**100,0**	**22,9**	**77,1**	**100,0**	**-**
Catalunya	Menys de 20	12	458	**470**	153	513	**666**	41,70
	20 a 34	2298	17649	**19947**	4194	19340	**23534**	17,98
	35 a 49	6293	28470	**34763**	10622	36934	**47556**	36,80
	50 a 64	2677	6395	**9072**	3382	6072	**9454**	4,21
	65 i més	252	98	**350**	452	124	**576**	64,57
	Total	**11532**	**53070**	**64602**	**18803**	**62983**	**81786**	**26,60**
	% sexe	**17,9**	**82,1**	**100,0**	**23,0**	**77,0**	**100,0**	**-**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A66. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS ESTAT CIVIL PARE O MARE AMB FILLS MENORS DE 16 ANYS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Estat civil	1991		1996	
		% pares amb menors 16 anys	% mares amb menors 16 anys	% pares amb menors 16 anys	% mares amb menors 16 anys
Barcelona	Solters	11,8	18,7	18,2	21,2
	Casats	34,1	18,2	62,5	32,5
	Vidus	23,0	15,7	7,6	9,2
	Separats	20,4	30,8	7,2	23,0
	Divorciats	10,8	16,6	4,6	14,2
	Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Regió Metropolitana	Solters	9,5	17,1	17,5	18,8
	Casats	38,6	17,5	49,0	22,7
	Vidus	25,2	19,6	12,7	13,2
	Separats	19,2	32,2	14,2	31,0
	Divorciats	7,5	13,6	6,7	14,3
	Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Catalunya	Solters	8,9	16,4	16,3	18,2
	Casats	39,0	18,7	48,4	23,3
	Vidus	25,5	20,4	13,6	13,7
	Separats	19,5	31,5	15,0	31,0
	Divorciats	7,1	12,9	6,8	13,7
	Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A67. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA SITUACIÓ DELS DIVORCIATS DESPRÉS DE LA RUPTURA. ESPANYA 1991.

	Homes	Dones	**Total**
Cap nova unió	65,8	81,8	**75,3**
Cohabitació	17,8	10,9	**13,7**
Segones núpcies	16,4	7,3	**11**

Font: Ruiz Becerril 1999, Después del divorcio, a partir de la Encuesta Sociodemográfica 1991.

TAULA A68. MATRIMONIS DE VIDUS I DIVORCIATS PER SEXE. ESPANYA. 1985, 1989-1993.

Anys	Vidus			Divorciats		
	Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
1985	2.980	1.619	**4.599**	5.760	3.197	**8.957**
1989	2.660	1.407	**4.067**	7.809	5.262	**13.071**
1990	2.475	1.373	**3.848**	8.347	5.825	**14.172**
1991	2.501	1.342	**3.843**	9.479	6.733	**16.212**
1992	2.569	1.408	**3.977**	10.112	7.338	**17.450**
1993	2.318	1.247	**3.565**	10.148	7.712	**17.860**

Font: Elaboració CIIMU a partir d'EUROSTAT 1997 (Alberdi, I., 1999, "La nueva familia española", Ed. Taurus)

TAULA A69. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE MATRIMONIS DE VIDUS I DIVORCIATS PER SEXE. ESPANYA. 1985, 1989-1993.

Anys	% Vidus		% Divorciats	
	Homes	Dones	Homes	Dones
1985	64,8	35,2	64,3	35,7
1989	65,4	34,6	59,7	40,3
1990	64,3	35,7	58,9	41,1
1991	65,1	34,9	58,5	41,5
1992	64,6	35,4	57,9	42,1
1993	65,0	35,0	56,8	43,2

Font: Elaboració CIIMU a partir d'EUROSTAT 1997 (Alberdi, I., 1999, "La nueva familia española", Ed. Taurus)

TAULA A70. SITUACIÓ DIVORCIATS DESPRÉS DE LA RUPTURA SEGONS EL NOMBRE DE FILLS. ESPANYA 1991.

	Cap nova unió		Cohabitació postmatrimonial		Segones núpcies	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
1 fill	62,3	81	13	10,5	24,6	8,5
2 fills	71,7	84,9	8,7	8,9	19,6	6,2
3 fills	61,1	87	22,2	10,5	16,7	2,5
4 fills	69,2	88,4	23,1	7	7,7	4,7
5 o més fills	70	90,6	20	2,4	10	7,1
Total	**66**	**84,1**	**14,1**	**9,3**	**19,9**	**6,6**

Font: Ruiz Becerril 1999, Después del divorcio, a partir de la Encuesta Sociodemográfica 1991.

TAULA A71. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS SEGONS NOMBRE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991					1996				
	Sense fills	1 fill	2 fills	3 fills i més	Total	Sense fills	1 fill	2 fills	3 fills i més	Total
Barcelona	31,6	27,9	28,6	11,9	100,0	33,0	32,3	27,0	7,7	100,0
Regió Metropolitana	28,0	26,8	30,9	14,3	100,0	29,4	29,2	30,9	10,6	100,0
Catalunya	29,0	26,8	30,1	14,1	100,0	30,2	28,7	30,4	10,7	100,0

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A72. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS DE MATRIMONIS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991				1996			
		Fills	Filles	Total	% total	Fills	Filles	Total	% total
Barcelona	0-5 anys	32.971	30.274	63.245	13,7	23.105	21.947	45.052	14,1
	6 -11 anys	41.776	38.611	80.387	17,5	24.607	23.378	47.985	15,1
	12-17 anys	59.604	55.034	114.638	24,9	32.485	30.675	63.160	19,8
	0-17 anys	**134.351**	**123.919**	**258.270**	**56,1**	**80.197**	**76.000**	**156.197**	**49,1**
	18 anys i més	112.940	88.890	201.830	43,9	88.054	74.139	162.193	50,9
	Total	**247.291**	**212.809**	**460.100**	**100,0**	**168.251**	**150.139**	**318.390**	**100,0**
Regió Metropolitana	0-5 anys	104.826	97.143	201.969	15,1	89.356	85.015	174.371	15,0
	6 -11 anys	137.702	127.232	264.934	19,8	98.024	93.629	191.653	16,5
	12-17 anys	189.687	175.444	365.131	27,2	132.044	125.159	257.203	22,2
	0-17 anys	**432.215**	**399.819**	**832.034**	**62,1**	**319.424**	**303.803**	**623.227**	**53,7**
	18 anys i més	289.317	219.382	508.699	37,9	297.728	239.495	537.223	46,3
	Total	**721.532**	**619.201**	**1.340.733**	**100,0**	**617.152**	**543.298**	**1.160.450**	**100,0**
Catalunya	0-5 anys	152.555	141.359	293.914	15,5	133.348	127.022	260.370	15,3
	6 -11 anys	199.231	184.931	384.162	20,2	146.601	140.101	286.702	16,8
	12-17 anys	265.864	246.169	512.033	26,9	195.760	186.167	381.927	22,4
	0-17 anys	**617.650**	**572.479**	**1.190.129**	**62,6**	**475.709**	**453.290**	**928.999**	**54,6**
	18 anys i més	407.588	302.529	710.117	37,4	431.444	341.176	772.620	45,4
	Total	**1.025.238**	**874.988**	**1.900.226**	**100,0**	**907.153**	**794.466**	**1.701.619**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A73. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET HETEROSEXUALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991					1996				
	Sense fills	1	2	3 i més	Total	Sense fills	1	2	3 i més	Total
Barcelona	51,8	26,6	15,1	6,5	100,0	53,4	27,4	15,4	3,7	100,0
Regió Metropolitana	47,2	26,8	17,2	8,7	100,0	50,6	26,6	16,8	6,0	100,0
Catalunya	47,1	26,6	17,2	9,1	100,0	50,4	26,4	16,9	6,4	100,0

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A74. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS DE PARELLES DE FET (HETEROSEXUALS I HOMOSEXUALS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991				1996			
		Fills	Filles	Total	% total	Fills	Filles	Total	% total
Barcelona	0-5 anys	2.550	2.378	4.928	29,2	5.137	5.137	10.274	21,5
	6 -11 anys	2.078	1.815	3.893	23,0	4.462	4.303	8.765	18,4
	12-17 anys	2.053	1.866	3.919	23,2	4.910	4.385	9.295	19,5
	0-17 anys	**6.681**	**6.059**	**12.740**	**75,4**	**14.509**	**13.825**	**28.334**	**59,3**
	18 anys i més	2.386	1.778	4.164	24,6	10.832	8.594	19.426	40,7
	Total	**9.067**	**7.837**	**16.904**	**100,0**	**25.341**	**22.419**	**47.760**	**100,0**
Regió Metropolitana	0-5 anys	6.764	6.306	13.070	29,2	11.334	11.016	22.350	23,8
	6 -11 anys	5.676	5.253	10.929	24,4	9.726	9.049	18.775	20,0
	12-17 anys	5.710	5.208	10.918	24,4	10.314	9.145	19.459	20,7
	0-17 anys	**18.150**	**16.767**	**34.917**	**78,0**	**31.374**	**29.210**	**60.584**	**64,6**
	18 anys i més	5.677	4.160	9.837	22,0	18.953	14.295	33.248	35,4
	Total	**23.827**	**20.927**	**44.754**	**100,0**	**50.327**	**43.505**	**93.832**	**100,0**
Catalunya	0-5 anys	9.176	8.546	17.722	29,3	15.067	14.561	29.628	24,7
	6 -11 anys	7.704	7.242	14.946	24,7	12.677	11.764	24.441	20,4
	12-17 anys	7.717	6.992	14.709	24,3	13.412	11.920	25.332	21,1
	0-17 anys	**24.597**	**22.780**	**47.377**	**78,3**	**41.156**	**38.245**	**79.401**	**66,2**
	18 anys i més	7.646	5.510	13.156	21,7	23.249	17.334	40.583	33,8
	Total	**32.243**	**28.290**	**60.533**	**100,0**	**64.405**	**55.579**	**119.984**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A75. FILLS PER EDAT EN PARELLES DE FET SEGONS ORIENTACIÓ SEXUAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991					
		Fills parella fet homosexual masculina	Fills parella fet homosexual femenina	Total fills parelles fet homosexuals	Total fills parelles fet heterosexuals	Total fills parelles fet	% fills parelles fet homosexuals
Barcelona	0-5 anys	134	166	300	4.628	4.928	6,1
	6-11 anys	175	237	412	3.481	3.893	10,6
	12-17 anys	233	358	591	3.328	3.919	15,1
	0-17 anys	**542**	**761**	**1.303**	**11.437**	**12.740**	**10,2**
	18 anys i més	418	574	992	3.172	4.164	23,8
	Total	**960**	**1.335**	**2.295**	**14.609**	**16.904**	**13,6**
Regió Metropolitana	0-5 anys	494	593	1.087	11.983	13.070	8,3
	6-11 anys	679	806	1.485	9.444	10.929	13,6
	12-17 anys	864	1.135	1.999	8.919	10.918	18,3
	0-17 anys	**2.037**	**2.534**	**4.571**	**30.346**	**34.917**	**13,1**
	18 anys i més	1.115	1.460	2.575	7.262	9.837	26,2
	Total	**3.152**	**3.994**	**7.146**	**37.608**	**44.754**	**16,0**
Catalunya	0-5 anys	760	857	1.617	16.105	17.722	9,1
	6-11 anys	1.033	1.177	2.210	12.736	14.946	14,8
	12-17 anys	1.274	1.615	2.889	11.820	14.709	19,6
	0-17 anys	**3.067**	**3.649**	**6.716**	**40.661**	**47.377**	**14,2**
	18 anys i més	1.662	2.115	3.777	9.379	13.156	28,7
	Total	**4.729**	**5.764**	**10.493**	**50.040**	**60.533**	**17,3**

	Edat	1996					
		Fills parella fet homosexual masculina	Fills parella fet homosexual femenina	Total fills parelles homosexuals	Total fills parelles heterosexuals	Total fills parelles fet	% fills parelles homosexuals
Barcelona	0-5 anys	232	293	525	9.749	10.274	5,1
	6-11 anys	247	333	580	8.185	8.765	6,6
	12-17 anys	380	500	880	8.415	9.295	9,5
	0-17 anys	**859**	**1.126**	**1.985**	**26.349**	**28.334**	**7,0**
	18 anys i més	979	1.266	2.245	17.181	19.426	11,6
	Total	**1.838**	**2.392**	**4.230**	**43.530**	**47.760**	**8,9**
Regió Metropolitana	0-5 anys	1.098	714	1.812	20.538	22.350	8,1
	6-11 anys	1.148	704	1.852	16.923	18.775	9,9
	12-17 anys	1.537	908	2.445	17.014	19.459	12,6
	0-17 anys	**3.783**	**2.326**	**6.109**	**54.475**	**60.584**	**10,1**
	18 anys i més	3.057	2.111	5.168	28.080	33.248	15,5
	Total	**6.840**	**4.437**	**11.277**	**82.555**	**93.832**	**12,0**
Catalunya	0-5 anys	1.591	1.022	2.613	27.015	29.628	8,8
	6-11 anys	1.634	993	2.627	21.814	24.441	10,7
	12-17 anys	2.124	1.235	3.359	21.973	25.332	13,3
	0-17 anys	**5.349**	**3.250**	**8.599**	**70.802**	**79.401**	**10,8**
	18 anys i més	4.110	2.691	6.801	33.782	40.583	16,8
	Total	**9.459**	**5.941**	**15.400**	**104.584**	**119.984**	**12,8**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A76. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET HETEROSEXUALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Fills	Filles	Total	Fills	Filles	Total
Barcelona	0 a 5	2378	2250	4628	4890	4859	9749
	6 a 11	1857	1624	3481	4189	3996	8185
	12 a 17	1748	1580	3328	4444	3971	8415
	18 i més	1834	1338	3172	9672	7509	17181
Regió Metropolitana	0 a 5	6201	5782	11983	10379	10159	20538
	6 a 11	4943	4501	9444	8766	8157	16923
	12 a 17	4690	4229	8919	8940	8074	17014
	18 i més	4213	3049	7262	15916	12164	28080
Catalunya	0 a 5	8348	7757	16105	13695	13320	27015
	6 a 11	6620	6116	12736	11281	10533	21814
	12 a 17	6228	5592	11820	11541	10432	21973
	18 i més	5494	3885	9379	19245	14537	33782

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A77. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET HOMOSEXUALS MASCULINES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Fills	Filles	Total	Fills	Filles	Total
Barcelona	0 a 5	80	54	134	118	114	232
	6 a 11	108	67	175	114	133	247
	12 a 17	135	98	233	214	166	380
	18 i més	262	156	418	517	462	979
Regió Metropolitana	0 a 5	286	208	494	619	479	1098
	6 a 11	368	311	679	627	521	1148
	12 a 17	491	373	864	930	607	1537
	18 i més	690	425	1115	1920	1137	3057
Catalunya	0 a 5	429	331	760	880	711	1591
	6 a 11	561	472	1033	916	718	1634
	12 a 17	712	562	1274	1252	872	2124
	18 i més	1022	640	1662	2564	1546	4110

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A78. FILLS PER SEXE I EDAT EN PARELLES DE FET DEL HOMOSEXUALS FEMENINES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Fills	Filles	Total	Fills	Filles	Total
Barcelona	0 a 5	92	74	166	129	164	293
	6 a 11	113	124	237	159	174	333
	12 a 17	170	188	358	252	248	500
	18 i més	290	284	574	643	623	1266
Regió Metropolitana	0 a 5	277	316	593	336	378	714
	6 a 11	365	441	806	333	371	704
	12 a 17	529	606	1135	444	464	908
	18 i més	774	686	1460	1117	994	2111
Catalunya	0 a 5	399	458	857	492	530	1022
	6 a 11	523	654	1177	480	513	993
	12 a 17	777	838	1615	619	616	1235
	18 i més	1130	985	2115	1440	1251	2691

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A79. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991				1996			
		1 fill	2 fills	3 fills i més	**Total**	1 fill	2 fills	3 fills i més	**Total**
Barcelona	Pares	6.400	2.434	919	**9.753**	9.667	4.417	2.044	**16.128**
	Mares	36.480	12.809	4.845	**54.134**	36.948	14.707	4.127	**55.782**
	Total	42.880	15.243	5.764	**63.887**	46.615	19.124	6.171	**71.910**
Regió Metropolitana	Pares	14.426	5.492	2.410	**22.328**	20.181	9.511	4.220	**33.912**
	Mares	69.980	27.106	11.978	**109.064**	79.790	34.397	12.091	**126.278**
	Total	84.406	32.598	14.388	**131.392**	99.971	43.908	16.311	**160.190**
Catalunya	Pares	20.515	7.651	3.301	**31.467**	28.733	13.066	5.714	**47.513**
	Mares	94.642	36.266	16.229	**147.137**	110.625	46.943	16.773	**174.341**
	Total	115.157	43.917	19.530	**178.604**	139.358	60.009	22.487	**221.854**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A80. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL NOMBRE DE FILLS (MENORS I NO MENORS). BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991				1996			
		1 fill	2 fills	3 fills i més	Total	1 fill	2 fills	3 fills i més	Total
Barcelona	Pares	65,6	25,0	9,4	100,0	59,9	27,4	12,7	100,0
	Mares	67,3	23,7	9,0	100,0	66,2	26,4	7,4	100,0
	Total	**67,1**	**23,9**	**9,0**	**100,0**	**64,8**	**26,6**	**8,6**	**100,0**
Regió Metropolitana	Pares	64,6	24,6	10,8	100,0	59,6	28,0	12,4	100,0
	Mares	64,1	24,9	11,0	100,0	63,2	27,2	9,6	100,0
	Total	**64,2**	**24,8**	**11,0**	**100,0**	**62,4**	**27,4**	**10,2**	**100,0**
Catalunya	Pares	65,2	24,3	10,5	100,0	60,5	27,5	12,0	100,0
	Mares	64,4	24,6	11,0	100,0	63,5	26,9	9,6	100,0
	Total	**64,5**	**24,6**	**10,9**	**100,0**	**62,9**	**27,0**	**10,1**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A81. FILLS PER SEXE I EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991				1996			
		Fills	Filles	**Total**	**% total**	Fills	Filles	**Total**	**% total**
Barcelona	0-5 anys	2.496	2.396	4.892	5,3	3.889	3.995	7.884	7,5
	6 -11 anys	4.460	4.176	8.636	9,3	4.970	5.099	10.069	9,6
	12-17 anys	7.583	7.264	14.847	16,0	7.675	7.770	15.445	14,7
	0-17 anys	**14.539**	**13.836**	**28.375**	30,6	**16.534**	**16.864**	**33.398**	31,8
	18 anys i més	33.781	30.625	64.406	69,4	36.579	35.156	71.735	68,2
	Total	**48.320**	**44.461**	**92.781**	**100,0**	**53.113**	**52.020**	**105.133**	**100,0**
Regió Metropolitana	0-5 anys	6.086	5.692	11.778	5,9	8.939	9.079	18.018	7,4
	6 -11 anys	10.890	10.109	20.999	10,6	12.134	12.225	24.359	10,1
	12-17 anys	18.539	17.524	36.063	18,2	19.374	19.282	38.656	16,0
	0-17 anys	**35.515**	**33.325**	**68.840**	34,7	**40.447**	**40.586**	**81.033**	33,5
	18 anys i més	71.966	57.864	129.830	65,3	87.341	73.816	161.157	66,5
	Total	**107.481**	**91.189**	**198.670**	**100,0**	**127.788**	**114.402**	**242.190**	**100,0**
Catalunya	0-5 anys	8.578	8.042	16.620	6,2	13.040	13.237	26.277	7,9
	6 -11 anys	14.960	13.882	28.842	10,7	17.211	17.233	34.444	10,3
	12-17 anys	24.805	23.525	48.330	17,9	26.769	26.678	53.447	16,0
	0-17 anys	**48.343**	**45.449**	**93.792**	34,8	**57.020**	**57.148**	**114.168**	34,1
	18 anys i més	99.534	76491	**176025**	65,2	121.663	98.649	**220312**	65,9
	Total	**147.877**	**121.940**	**269.817**	**100,0**	**178.683**	**155.797**	**334.480**	**100,0**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A82. FILLS PER EDAT EN NUCLIS MONOPARENTALS DE MARES SOLTERES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Edat	1991		1996		Variació % 1991-1996
		Fills	%	Fills	%	
Barcelona	0-5 anys	1.401	30,4	1.623	21,4	15,8
	6 -11 anys	749	16,2	1.474	19,4	96,8
	12-17 anys	930	20,2	1.305	17,2	40,3
	0-17 anys	**3.080**	**66,8**	**4.402**	**57,9**	42,9
	18 anys i més	1.531	33,2	3.198	42,1	108,9
	Total	**4.611**	**100,0**	**7.600**	**100,0**	**64,8**
Regió Metropolitana	0-5 anys	3.186	32,3	3.903	27,3	22,5
	6 -11 anys	2.425	24,6	3.184	22,3	31,3
	12-17 anys	1.775	18,0	2.499	17,5	40,8
	0-17 anys	**7.386**	**74,8**	**9.586**	**67,0**	29,8
	18 anys i més	2.485	25,2	4.711	33,0	89,6
	Total	**9.871**	**100,0**	**14.297**	**100,0**	**44,8**
Catalunya	0-5 anys	4.241	33,8	5.446	29,5	28,4
	6 -11 anys	3.131	25,0	4.231	22,9	35,1
	12-17 anys	2.182	17,4	3.221	17,5	47,6
	0-17 anys	**9.554**	**76,2**	**12.898**	**69,9**	35,0
	18 anys i més	2.977	23,8	5.542	30,1	86,2
	Total	**12.531**	**100,0**	**18.440**	**100,0**	**47,2**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A83. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS EN ACOLLIMENT SIMPLE AMB FAMÍLIA ALIENA. CATALUNYA. 1997-2000.

Províncies	Nombre [1]			
	1997	1998	1999	2000
Barcelona	184	228	234	218
Tarragona	35	49	56	55
Lleida	22	18	24	23
Girona	37	40	38	40
Totals	**278**	**335**	**352**	**336**

1 Nombre d´infants acollits en famílies alienes a desembre de cada any.
Font: Memòria del Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys 1997, 1998, 1999 i 2000.

TAULA A84. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES. CATALUNYA. 1997-2000.

Províncies	Nombre [1]			
	1997	1998	1999	2000
Barcelona	62	46	98	72
Tarragona	17	23	14	6
Lleida	20	4	6	5
Girona	20	13	32	7
Total	**119**	**86**	**150**	**90**

1 Nombre d'infants que conviuen en família preadoptiva amb resolució administrativa o judicial.
Font: Memòria del Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys 1997, 1998, 1999 i 2000.

TAULA A85. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D´INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES PER GRUPS D´EDAT. CATALUNYA. 1997-2000.

Grups d´edat	Nombre			
	1997	1998	1999	2000
0 a 1 mes	16	20	18	26
1 mes a 12 mesos	23	20	34	20
12 mesos 3 anys	29	19	35	16
3 anys a 8 anys	43	24	48	15
8 anys a 10 anys	4	1	15	13
més de 10 anys	4	2		
Total	**119**	**86**	**150**	**90**

Font: Memòria del Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys 1997, 1998, 1999 i 2000.

TAULA A86. SOL.LICITUDS D'ADOPCIÓ. CATALUNYA I PROVÍNCIES. 1997-2000.

	Adopció d'infants de Catalunya i altres CC.AA				Adopció internacional			
	1997 [1]	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Barcelona	193	100	139	64	687	964	1.235	1.332
Tarragona	37	22	17	8	46	70	115	122
Lleida	27	9	9	8	33	47	53	93
Girona	32	19	27	38	56	100	119	113
Catalunya	**289**	**150**	**192**	**118**	**822**	**1.181**	**1.522**	**1.660**

1 Les dades d'aquest any no especifiquen les sol.licituds d'adopció a altres Comunitats Autònomes.
Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys 1997, 1998, 1999 i 2000.

TAULA A87. NOMBRE D'INFANTS D'ALTRES PAÏSOS ASSIGNATS PER GRUPS D'EDAT. CATALUNYA.1998-2000.

Edat	1998		1999		2000	
	nombre infants	% per grups d'edat	nombre infants	% per grups d'edat	nombre infants	% per grups d'edat
edat no coneguda	-	-	19	5	6	1,1
1 mes-1any	52	17,5	81	22	193	34,6
1-3 anys	121	40,7	176	46,8	209	37,5
3-5 anys	73	24,6	52	13,8	70	12,5
5-8 anys	39	13,1	43	11,4	67	12
8-10 anys	7	2,3	3	0,8	13	2
més de 10 anys	5	1,7	2	0,5		
Total	**297**	**100**	**376**	**100**	**558**	**100**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (ICAA). Generalitat de Catalunya. Anys 1997, 1998, 1999 i 2000.

TAULA A88. ELS FILLS I FILLES DE 0 A 17 ANYS EN DIFERENTS TIPUS DE LLARS FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA, 1996.

		Fills 0-17 matrimonis	Fills 0-17 parelles de fet heterosexuals	Fills 0-17 parelles de fet homosexuals	Fills 0-17 en famílies monoparentals	**Total**
Barcelona	0-5 anys	45.052	9.749	525	7.884	**63.210**
	6 -11 anys	47.985	8.185	580	10.069	**66.819**
	12-17 anys	63.160	8.415	880	15.445	**87.900**
	0-17 anys	156.197	26.349	1.985	33.398	**217.929**
Regió Metropolitana	0-5 anys	174.371	20.538	1.812	18.018	**214.739**
	6 -11 anys	191.653	16.923	1.852	24.359	**234.787**
	12-17 anys	257.203	17.014	2.445	38.656	**315.318**
	0-17 anys	623.227	54.475	6.109	81.033	**764.844**
Catalunya	0-5 anys	260.370	27.015	2.613	26.277	**316.275**
	6 -11 anys	286.702	21.814	2.627	34.444	**345.587**
	12-17 anys	381.927	21.973	3.559	53.447	**460.906**
	0-17 anys	928.999	70.802	8.599	114.168	**1.122.568**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A89. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE FILLS I FILLES DE 0 A 17 ANYS EN DIFERENTS TIPUS DE LLARS FAMILIARS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA, 1996.

		% Fills 0-17 matrimonis	% Fills 0-17 parelles de fet heterosexuals	% Fills 0-17 parelles de fet homosexuals	% Fills 0-17 en famílies monoparentals	% Total
Barcelona	0-5 anys	71,3	15,4	0,8	12,5	100
	6 -11 anys	71,8	12,2	0,9	15,1	100
	12-17 anys	71,9	9,6	1,0	17,6	100
	0-17 anys	71,7	12,1	0,9	15,3	100
Regió Metropolitana	0-5 anys	81,2	9,6	0,8	8,4	100
	6 -11 anys	81,6	7,2	0,8	10,4	100
	12-17 anys	81,6	5,4	0,8	12,3	100
	0-17 anys	81,5	7,1	0,8	10,6	100
Catalunya	0-5 anys	82,3	8,5	0,8	8,3	100
	6 -11 anys	83,0	6,3	0,8	10,0	100
	12-17 anys	82,9	4,8	0,8	11,6	100
	0-17 anys	82,8	6,3	0,8	10,2	100

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A90. COMPOSICIÓ DE LES LLARS PER GENERACIONS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991					1996				
	Una generació	Dues generacions	Tres generacions	Altres situacions	**Total**	Una generació	Dues generacions	Tres generacions	Altres situacions	**Total**
Barcelona	241.638	300.227	30.725	4.603	**577.193**	275.286	272.095	24.553	5.970	**577.904**
Regió Metropolitana	482.252	793.410	78.540	7.683	**1.361.885**	583.118	801.812	70.825	10.145	**1.465.900**
Catalunya	692.864	1.105.207	124.996	9.977	**1.933.044**	833.937	1.136.561	114.431	13.026	**2.097.955**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A91. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL LLARS PER GENERACIONS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991					1996				
	Una generació	Dues generacions	Tres generacions	Altres situacions	Total	Una generació	Dues generacions	Tres generacions	Altres situacions	Total
Barcelona	41,9	52,0	5,3	0,8	100,0	47,6	47,1	4,2	1,0	100,0
Regió Metropolitana	35,4	58,3	5,8	0,6	100,0	39,8	54,7	4,8	0,7	100,0
Catalunya	35,8	57,2	6,5	0,5	100,0	39,8	54,2	5,5	0,6	100,0

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A92. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS EXTENSES I MÚLTIPLES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

	1991						1996					
	Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total llars	Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total llars
	Parella o matrimoni sense fills amb altres	Parella o matrimoni amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sol amb fills amb altres			Parella o matrimoni sense fills amb altres	Parella amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sola amb fills amb altres		
Barcelona	1.147	26.220	4.732	890	10.784	**309.368**	1.229	23.770	4.187	1.237	9.134	**233.116**
Regió Metropolitana	3.213	77.053	9.871	2.221	34.453	**958.113**	2.784	57.827	8.655	2.363	33.130	**789.537**
Catalunya	4.399	117.507	13.141	2.997	59.908	**1.363.504**	3.732	84.791	11.609	3.232	55.824	**1.153.259**

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A93. EVOLUCIÓ PERCENTUAL POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS EXTENSES I MÚLTIPLES. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991						1996					
	Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total llars	Nuclears extenses				Més d'un nucli	Total llars
	Parella o matrimoni sense fills amb altres	Parella o matrimoni amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sola amb fills amb altres			Parella o matrimoni sense fills amb altres	Parella amb fills amb altres	Mare sola amb fills amb altres	Pare sola amb fills amb altres		
Barcelona	0,37	8,48	1,53	0,29	3,49	100	0,53	10,20	1,80	0,53	3,92	100
Regió Metropolitana	0,34	8,04	1,03	0,23	3,60	100	0,35	7,32	1,10	0,30	4,20	100
Catalunya	0,32	8,62	0,96	0,22	4,39	100	0,32	7,35	1,01	0,28	4,84	100

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A94. POBLACIÓ 0-17 ANYS EN LLARS AMB ALGUNA PERSONA DE 55 ANYS I MÉS. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

	Nombre		% en llars familiars	
	1991	1996	1991	1996
Barcelona	51.647	32.441	16,7	13,9
Regió Metropolitana	139.767	100.404	14,6	12,7
Catalunya	215.855	157.887	15,8	13,6

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A95. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Barcelona	Sense estudis	13.489	16.335	**29.824**	4.944	5.734	**10.678**
	Estudis obligatoris	74.815	90.747	**165.562**	40.608	47.364	**87.972**
	Estudis secundaris no obligatoris	33.258	25.343	**58.601**	30.660	27.348	**58.008**
	Estudis superiors	39.121	28.258	**67.379**	29.370	25.136	**54.506**
	Total	160.683	160.683	**321.366**	105.582	105.582	**211.164**
Regió Metropolitana	Sense estudis	59.601	69.951	**129.552**	35.268	40.276	**75.544**
	Estudis obligatoris	291.276	322.199	**613.475**	213.131	230.939	**444.070**
	Estudis secundaris no obligatoris	80.885	57.926	**138.811**	96.362	82.141	**178.503**
	Estudis superiors	67.361	49.047	**116.408**	61.626	53.031	**114.657**
	Total	499.123	499.123	**998.246**	406.387	406.387	**812.774**
Catalunya	Sense estudis	76.234	87.741	**163.975**	47.182	52.859	**100.041**
	Estudis obligatoris	434.670	471.166	**905.836**	332.869	350.932	**683.801**
	Estudis secundaris no obligatoris	111.112	83.156	**194.268**	136.891	120.573	**257.464**
	Estudis superiors	86.889	66.842	**153.731**	82.372	74.950	**157.322**
	Total	708.905	708.905	**1.417.810**	599.314	599.314	**1.198.628**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A96. NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Sense estudis	268.898	308.861	**577.759**	239.187	273.696	**512.883**
Estudis obligatoris	817.292	864.702	**1.681.994**	733.785	769.456	**1.503.241**
Estudis secundaris no obligatoris	256.850	201.796	**458.646**	314.271	269.035	**583.306**
Estudis superiors	72.611	40.292	**112.903**	77.633	52.689	**130.322**
Total	1.415.651	1.415.651	**2.831.302**	1.364.876	1.364.876	**2.729.752**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A97. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Barcelona	Sense estudis	8,4	10,2	**9,3**	4,7	5,4	**5,1**
	Estudis obligatoris	46,6	56,5	**51,5**	38,5	44,9	**41,7**
	Estudis secundaris no obligatoris	20,7	15,8	**18,2**	29,0	25,9	**27,5**
	Estudis superiors	24,3	17,6	**21,0**	27,8	23,8	**25,8**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	160.683	160.683	**321.366**	105.582	105.582	**211.164**
Regió Metropolitana	Sense estudis	11,9	14,0	**13,0**	8,7	9,9	**9,3**
	Estudis obligatoris	58,4	64,6	**61,5**	52,4	56,8	**54,6**
	Estudis secundaris no obligatoris	16,2	11,6	**13,9**	23,7	20,2	**22,0**
	Estudis superiors	13,5	9,8	**11,7**	15,2	13,0	**14,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	499.123	499.123	**998.246**	406.387	406.387	**812.774**
Catalunya	Sense estudis	10,8	12,4	**11,6**	7,9	8,8	**8,3**
	Estudis obligatoris	61,3	66,5	**63,9**	55,5	58,6	**57,0**
	Estudis secundaris no obligatoris	15,7	11,7	**13,7**	22,8	20,1	**21,5**
	Estudis superiors	12,3	9,4	**10,8**	13,7	12,5	**13,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	708.905	708.905	**1.417.810**	599.314	599.314	**1.198.628**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A98. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Sense estudis	19,0	21,8	**20,4**	17,5	20,1	**18,8**
Estudis obligatoris	57,7	61,1	**59,4**	53,8	56,4	**55,1**
Estudis secundaris no obligatoris	18,1	14,3	**16,2**	23,0	19,7	**21,4**
Estudis superiors	5,1	2,8	**4,0**	5,7	3,9	**4,8**
Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
(N)	1.415.651	1.415.651	**2.831.302**	1.364.876	1.364.876	**2.729.752**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A99. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	Sense estudis	736	955	**1.691**	2.587	3.268	**5.855**
	Estudis obligatoris	4.162	4.748	**8.910**	11.537	12.740	**24.277**
	Estudis secundaris no obligatoris	2.013	1.597	**3.610**	7.548	6.475	**14.023**
	Estudis superiors	1.995	1.606	**3.601**	6.352	5.541	**11.893**
	Total	8.906	8.906	**17.812**	28.024	28.024	**56.048**
Regió Metropolitana	Sense estudis	2.396	2.858	**5.254**	5.234	6.414	**11.648**
	Estudis obligatoris	11.879	12.803	**24.682**	24.169	25.898	**50.067**
	Estudis secundaris no obligatoris	4.031	3.290	**7.321**	12.500	10.664	**23.164**
	Estudis superiors	3.423	2.778	**6.201**	8.872	7.799	**16.671**
	Total	21.729	21.729	**43.458**	50.775	50.775	**101.550**
Catalunya	Sense estudis	3.110	3.640	**6.750**	6.481	7.786	**14.267**
	Estudis obligatoris	16.267	17.321	**33.588**	32.116	33.842	**65.958**
	Estudis secundaris no obligatoris	5.153	4.260	**9.413**	15.010	13.028	**28.038**
	Estudis superiors	4.088	3.397	**7.485**	10.055	9.006	**19.061**
	Total	28.618	28.618	**57.236**	63.662	63.662	**127.324**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A100. NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA 1991 I 1996.

	1991			1996		
	Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Sense estudis	6.193	7.426	**13.619**	14.633	17.954	**32.587**
Estudis obligatoris	28.138	28.751	**56.889**	59.656	60.779	**120.435**
Estudis secundaris no obligatoris	15.271	14.307	**29.578**	42.680	40.180	**82.860**
Estudis superiors	4.500	3.618	**8.118**	11.340	9.396	**20.736**
Total	54.102	54.102	**108.204**	128.309	128.309	**256.618**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A101. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	**%Total**	% Homes	% Dones	**%Total**
Barcelona	Sense estudis	8,3	10,7	**9,5**	9,2	11,7	**10,4**
	Estudis obligatoris	46,7	53,3	**50,0**	41,2	45,5	**43,3**
	Estudis secundaris no obligatoris	22,6	17,9	**20,3**	26,9	23,1	**25,0**
	Estudis superiors	22,4	18,0	**20,2**	22,7	19,8	**21,2**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	8.906	8.906	**17.812**	28.024	28.024	**56.048**
Regió Metropolitana	Sense estudis	11,0	13,2	**12,1**	10,3	12,6	**11,5**
	Estudis obligatoris	54,7	58,9	**56,8**	47,6	51,0	**49,3**
	Estudis secundaris no obligatoris	18,6	15,1	**16,8**	24,6	21,0	**22,8**
	Estudis superiors	15,8	12,8	**14,3**	17,5	15,4	**16,4**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	21.729	21.729	**43.458**	50.775	50.775	**101.550**
Catalunya	Sense estudis	10,9	12,7	**11,8**	10,2	12,2	**11,2**
	Estudis obligatoris	56,8	60,5	**58,7**	50,4	53,2	**51,8**
	Estudis secundaris no obligatoris	18,0	14,9	**16,4**	23,6	20,5	**22,0**
	Estudis superiors	14,3	11,9	**13,1**	15,8	14,1	**15,0**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	28.618	28.618	**57.236**	63.662	63.662	**127.324**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A102. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET SEGONS EL NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Sense estudis	11,4	13,7	**12,6**	11,4	14,0	**12,7**
Estudis obligatoris	52,0	53,1	**52,6**	46,5	47,4	**46,9**
Estudis secundaris no obligatoris	28,2	26,4	**27,3**	33,3	31,3	**32,3**
Estudis superiors	8,3	6,7	**7,5**	8,8	7,3	**8,1**
Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
(N)	54.102	54.102	**108.204**	128.309	128.309	**256.618**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A103. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I NIVELL D'INSTRUCCIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Pares	Mares	Total	Pares	Mares	Total
Barcelona	Sense estudis	338	1.844	**2.182**	452	1.081	**1.533**
	Estudis obligatoris	1.263	8.837	**10.100**	2.528	7.495	**10.023**
	Estudis secundaris no obligatoris	572	3.018	**3.590**	1.680	4.778	**6.458**
	Estudis superiors	819	3.490	**4.309**	1.690	4.571	**6.261**
	Total	2.992	17.189	**20.181**	6.350	17.925	**24.275**
Regió Metropolitana	Sense estudis	1.291	6.071	**7.362**	1.508	4.737	**6.245**
	Estudis obligatoris	4.359	22.540	**26.899**	6.243	23.082	**29.325**
	Estudis secundaris no obligatoris	1.286	5.426	**6.712**	3.037	9.910	**12.947**
	Estudis superiors	1.376	5.195	**6.571**	2.583	7.328	**9.911**
	Total	8.312	39.232	**47.544**	13.371	45.057	**58.428**
Catalunya	Sense estudis	1.639	7.718	**9.357**	1.992	6.151	**8.143**
	Estudis obligatoris	6.416	31.166	**37.582**	9.188	33.206	**42.394**
	Estudis secundaris no obligatoris	1.655	7.288	**8.943**	4.240	13.825	**18.065**
	Estudis superiors	1.750	6.569	**8.319**	3.383	9.801	**13.184**
	Total	11.460	52.741	**64.201**	18.803	62.983	**81.786**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A104. NUCLIS MONOPARENTALS SEGONS EL SEXE I EL NIVELL D'INSTRUCCIÓ. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	Pares	Mares	**Total**	Pares	Mares	**Total**
Sense estudis	8.302	52.105	**60.407**	10.804	53.216	**64.020**
Estudis obligatoris	16.518	73.324	**89.842**	23.154	85.222	**108.376**
Estudis secundaris no obligatoris	4.556	16.984	**21.540**	10.112	29.714	**39.826**
Estudis superiors	1.835	3.692	**5.527**	3.443	6.189	**9.632**
Total	31.211	146.105	**177.316**	47.513	174.341	**221.854**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A105. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I NIVELL D'INSTRUCCIÓ. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I BARCELONA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Pares	% Mares	% Total	% Pares	% Mares	% Total
Barcelona	Sense estudis	11,3	10,7	**10,8**	7,1	6,0	**6,3**
	Estudis obligatoris	42,2	51,4	**50,0**	39,8	41,8	**41,3**
	Estudis secundaris no obligatoris	19,1	17,6	**17,8**	26,5	26,7	**26,6**
	Estudis superiors	27,4	20,3	**21,4**	26,6	25,5	**25,8**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	2.992	17.189	**20.181**	6.350	17.925	**24.275**
Regió Metropolitana	Sense estudis	15,5	15,5	**15,5**	11,3	10,5	**10,7**
	Estudis obligatoris	52,4	57,5	**56,6**	46,7	51,2	**50,2**
	Estudis secundaris no obligatoris	15,5	13,8	**14,1**	22,7	22,0	**22,2**
	Estudis superiors	16,6	13,2	**13,8**	19,3	16,3	**17,0**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	8.312	39.232	**47.544**	13.371	45.057	**58.428**
Catalunya	Sense estudis	14,3	14,6	**14,6**	10,6	9,8	**10,0**
	Estudis obligatoris	56,0	59,1	**58,5**	48,9	52,7	**51,8**
	Estudis secundaris no obligatoris	14,4	13,8	**13,9**	22,5	22,0	**22,1**
	Estudis superiors	15,3	12,5	**13,0**	18,0	15,6	**16,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	11.460	52.741	**64.201**	18.803	62.983	**81.786**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A106. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NIVELL D'INSTRUCCIÓ DELS NUCLIS MONOPARENTALS. CATALUNYA. 1991 I 1996.

	1991			1996		
	% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Sense estudis	26,6	35,7	**34,1**	22,7	30,5	**28,9**
Estudis obligatoris	52,9	50,2	**50,7**	48,7	48,9	**48,9**
Estudis secundaris no obligatoris	14,6	11,6	**12,1**	21,3	17,0	**18,0**
Estudis superiors	5,9	2,5	**3,1**	7,2	3,5	**4,3**
Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
(N)	31.211	146.105	**177.316**	47.513	174.341	**221.854**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A107. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Barcelona	Ocupat	146.964	67.194	**214.158**	92.618	52.113	**144.731**
	Desocupat	8.625	15.103	**23.728**	8.802	16.501	**25.303**
	Feines de la llar	243	76.231	**76.474**	205	34.514	**34.719**
	Jubilat o pensionista	3.724	613	**4.337**	2.473	745	**3.218**
	Incapacitat per treballar	675	332	**1.007**	840	650	**1.490**
	Estudiant	147	999	**1.146**	156	505	**661**
	Servei militar o PSS	12	0	**12**	10	0	**10**
	Altres	293	211	**504**	478	554	**1.032**
	Total	160.683	160.683	**321.366**	105.582	105.582	**211.164**
Regió Metropolitana	Ocupat	450.306	175.354	**625.660**	352.200	164.817	**517.017**
	Desocupat	29.416	54.335	**83.751**	36.809	64.411	**101.220**
	Feines de la llar	782	261.247	**262.029**	615	168.113	**168.728**
	Jubilat o pensionista	14.561	3.696	**18.257**	10.606	3.356	**13.962**
	Incapacitat per treballar	2.932	1.452	**4.384**	3.977	2.697	**6.674**
	Estudiant	305	2.402	**2.707**	372	1.214	**1.586**
	Servei militar o PSS	37	0	**37**	51	0	**51**
	Altres	784	637	**1.421**	1.757	1.779	**3.536**
	Total	499.123	499.123	**998.246**	406.387	406.387	**812.774**
Catalunya	Ocupat	644.219	260.306	**904.525**	526.628	253.536	**780.164**
	Desocupat	37.790	72.349	**110.139**	47.630	84.737	**132.367**
	Feines de la llar	1.033	364.862	**365.895**	839	248.222	**249.061**
	Jubilat o pensionista	20.318	5.384	**25.702**	15.159	4.711	**19.870**
	Incapacitat per treballar	3.934	1.889	**5.823**	5.808	3.821	**9.629**
	Estudiant	389	3.237	**3.626**	482	1.733	**2.215**
	Servei militar o PSS	47	0	**47**	59	0	**59**
	Altres	1.175	878	**2.053**	2.709	2.554	**5.263**
	Total	708.905	708.905	**1.417.810**	599.314	599.314	**1.198.628**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A108. RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA 1991 I 1996.

	1991		1996	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Ocupats/des	972.558	411.752	864.148	431.996
Desocupats/de	69.152	101.382	88.774	127.464
No actius/ves	373.824	902.517	411.822	805.416
Total	**1.415.534**	**1.415.651**	**1.364.744**	**1.364.876**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A109. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Barcelona	Ocupat	91,5	41,8	**66,6**	87,7	49,4	**68,5**
	Desocupat	5,4	9,4	**7,4**	8,3	15,6	**12,0**
	Feines de la llar	0,2	47,4	**23,8**	0,2	32,7	**16,4**
	Jubilat o pensionista	2,3	0,4	**1,3**	2,3	0,7	**1,5**
	Incapacitat per treballar	0,4	0,2	**0,3**	0,8	0,6	**0,7**
	Estudiant	0,1	0,6	**0,4**	0,1	0,5	**0,3**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**
	Altres	0,2	0,1	**0,2**	0,5	0,5	**0,5**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	160.683	160.683	**321.366**	105.582	105.582	**211.164**
Regió Metropolitana	Ocupat	90,2	35,1	**62,7**	86,7	40,6	**63,6**
	Desocupat	5,9	10,9	**8,4**	9,1	15,8	**12,5**
	Feines de la llar	0,2	52,3	**26,2**	0,2	41,4	**20,8**
	Jubilat o pensionista	2,9	0,7	**1,8**	2,6	0,8	**1,7**
	Incapacitat per treballar	0,6	0,3	**0,4**	1,0	0,7	**0,8**
	Estudiant	0,1	0,5	**0,3**	0,1	0,3	**0,2**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**
	Altres	0,2	0,1	**0,1**	0,4	0,4	**0,4**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	499.123	499.123	**998.246**	406.387	406.387	**812.774**
Catalunya	Ocupat	90,9	36,7	**63,8**	87,9	42,3	**65,1**
	Desocupat	5,3	10,2	**7,8**	7,9	14,1	**11,0**
	Feines de la llar	0,1	51,5	**25,8**	0,1	41,4	**20,8**
	Jubilat o pensionista	2,9	0,8	**1,8**	2,5	0,8	**1,7**
	Incapacitat per treballar	0,6	0,3	**0,4**	1,0	0,6	**0,8**
	Estudiant	0,1	0,5	**0,3**	0,1	0,3	**0,2**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,0	0,0	**0,0**
	Altres	0,2	0,1	**0,1**	0,5	0,4	**0,4**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	708.905	708.905	**1.417.810**	599.314	599.314	**1.198.628**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A110. EVOLUCIÓ PERCENTUAL RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE MATRIMONIS. CATALUNYA 1991 I 1996.

	1991		1996	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Ocupats/des	68,7	29,1	63,3	31,7
Desocupats/des	4,9	7,2	6,5	9,3
No actius/ves	26,4	63,8	30,2	59,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	**1.415.534**	**1.415.651**	**1.364.744**	**1.364.876**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A111. TAXES D'ACTIVITAT I D'ATUR DELS NUCLIS DE MATRIMONIS AMB I SENSE FILLS. CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991		1996	
		Taxa d'activitat	Taxa d'atur	Taxa d'activitat	Taxa d'atur
Dones	Casades sense fills	28,2	18,1	30,1	20,7
	Casades amb fills	39,5	20,2	45,6	23,3
	Total casades	**36,2**	**19,7**	**40,9**	**22,7**
Homes	Casats sense fills	43,5	8,4	40,2	10,5
	Casats amb fills	85,8	6,2	82,6	9
	Total casats	**73,5**	**6,6**	**69,8**	**9,3**

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Llars i Famílies 1991 i 1996.

TAULA A112. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Barcelona	Ocupat	7.241	4.437	**11.678**	18.557	11.878	**30.435**
	Desocupat	980	1.350	**2.330**	3.364	4.353	**7.717**
	Feines de la llar	24	2.736	**2.760**	77	7.367	**7.444**
	Jubilat o pensionista	545	260	**805**	4.993	3.228	**8.221**
	Incapacitat per treballar	50	32	**82**	406	326	**732**
	Estudiant	13	64	**77**	385	675	**1.060**
	Servei militar o PSS	4	0	**4**	25	0	**25**
	Altres	49	27	**76**	217	197	**414**
	Total	8.906	8.906	**17.812**	28.024	28.024	**56.048**
Regió Metropolitana	Ocupat	17.487	9.441	**26.928**	35.339	20.796	**56.135**
	Desocupat	2.566	3.572	**6.138**	6.665	8.834	**15.499**
	Feines de la llar	54	7.656	**7.710**	134	14.932	**15.066**
	Jubilat o pensionista	1.316	752	**2.068**	6.928	4.419	**11.347**
	Incapacitat per treballar	160	96	**256**	777	580	**1.357**
	Estudiant	34	151	**185**	471	841	**1.312**
	Servei militar o PSS	9	0	**9**	44	0	**44**
	Altres	103	61	**164**	417	373	**790**
	Total	21.729	21.729	**43.458**	50.775	50.775	**101.550**
Catalunya	Ocupat	23.042	12.041	**35.083**	44.945	26.039	**70.984**
	Desocupat	3.308	4.597	**7.905**	8.183	10.768	**18.951**
	Feines de la llar	74	10.544	**10.618**	172	19.461	**19.633**
	Jubilat o pensionista	1.773	1.038	**2.811**	8.164	5.234	**13.398**
	Incapacitat per treballar	206	122	**328**	983	706	**1.689**
	Estudiant	45	193	**238**	537	960	**1.497**
	Servei militar o PSS	9	0	**9**	55	0	**55**
	Altres	161	83	**244**	623	494	**1.117**
	Total	28.618	28.618	**57.236**	63.662	63.662	**127.324**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A113. RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET. CATALUNYA 1991 I 1996.

	1991		1996	
	Homes [1]	Dones	Homes	Dones
Ocupats/des	40.939	25.086	80.636	53.260
Desocupats/des	5.656	7.826	14.315	19.255
No actius/ves	7.438	21.190	33.128	55.794
Total	**54.033**	**54.102**	**128.079**	**128.309**

1 No inclou els que fan el servei militar.
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Llars i Famílies 1991 i 1996.

TAULA A114. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Barcelona	Ocupat	81,3	49,8	**65,6**	66,2	42,4	**54,3**
	Desocupat	11,0	15,2	**13,1**	12,0	15,5	**13,8**
	Feines de la llar	0,3	30,7	**15,5**	0,3	26,3	**13,3**
	Jubilat o pensionista	6,1	2,9	**4,5**	17,8	11,5	**14,7**
	Incapacitat per	0,6	0,4	**0,5**	1,4	1,2	**1,3**
	Estudiant	0,1	0,7	**0,4**	1,4	2,4	**1,9**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,1	0,0	**0,0**
	Altres	0,6	0,3	**0,4**	0,8	0,7	**0,7**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	8.906	8.906	**17.812**	28.024	28.024	**56.048**
Regió Metropolitana	Ocupat	80,5	43,4	**62,0**	69,6	41,0	**55,3**
	Desocupat	11,8	16,4	**14,1**	13,1	17,4	**15,3**
	Feines de la llar	0,2	35,2	**17,7**	0,3	29,4	**14,8**
	Jubilat o pensionista	6,1	3,5	**4,8**	13,6	8,7	**11,2**
	Incapacitat per	0,7	0,4	**0,6**	1,5	1,1	**1,3**
	Estudiant	0,2	0,7	**0,4**	0,9	1,7	**1,3**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,1	0,0	**0,0**
	Altres	0,5	0,3	**0,4**	0,8	0,7	**0,8**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	21.729	21.729	**43.458**	50.775	50.775	**101.550**
Catalunya	Ocupat	80,5	42,1	**61,3**	70,6	40,9	**55,8**
	Desocupat	11,6	16,1	**13,8**	12,9	16,9	**14,9**
	Feines de la llar	0,3	36,8	**18,6**	0,3	30,6	**15,4**
	Jubilat o pensionista	6,2	3,6	**4,9**	12,8	8,2	**10,5**
	Incapacitat per	0,7	0,4	**0,6**	1,5	1,1	**1,3**
	Estudiant	0,2	0,7	**0,4**	0,8	1,5	**1,2**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,1	0,0	**0,0**
	Altres	0,6	0,3	**0,4**	1,0	0,8	**0,9**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	28.618	28.618	**57.236**	63.662	63.662	**127.324**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A115. EVOLUCIÓ PERCENTUAL RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET. CATALUNYA 1991 I 1996.

	1991		1996	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Ocupats/des	75,8	46,4	63,0	41,5
Desocupats/des	10,5	14,5	11,2	15,0
No actius/ves	13,8	39,2	25,9	43,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	**54.033**	**54.102**	**128.079**	**128.309**

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Llars i Famílies 1991 i 1996.

TAULA A116. TAXES D'ACTIVITAT I D'ATUR DELS NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB I SENSE FILLS. CATALUNYA.1991 I 1996.

		1991		1996	
		Taxa d'activitat	Taxa d'atur	Taxa d'activitat	Taxa d'atur
Dones	dones sense fills	64,1	20,2	55,2	23,7
	dones amb fills	57,8	27,2	57,8	29,2
	Total	**60,8**	**23,7**	**56,5**	**26,5**
Homes	homes sense fills	79,7	11,6	64,8	14,6
	homes amb fills	92	12,4	83,5	15,4
	Total	**86,2**	**12,1**	**74,1**	**15**

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Llars i Famílies 1991 i 1996.

TAULA A117. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I BARCELONA.1991 I 1996.

		1991			1996		
		Pares	Mares	**Total**	Pares	Mares	**Total**
Barcelona	Ocupat	2.452	10.796	**13.248**	4.767	10.138	**14.905**
	Desocupat	324	2.724	**3.048**	828	3.574	**4.402**
	Feines de la llar	11	2.128	**2.139**	36	2.739	**2.775**
	Jubilat o pensionista	165	1.271	**1.436**	397	738	**1.135**
	Incapacitat per treballar	15	86	**101**	99	208	**307**
	Estudiant	10	108	**118**	147	338	**485**
	Servei militar o PSS	1	0	**1**	14	0	**14**
	Altres	14	76	**90**	62	190	**252**
	Total	2.992	17.189	**20.181**	6.350	17.925	**24.275**
Regió Metropolitana	Ocupat	6.615	22.252	**28.867**	9.821	23.828	**33.649**
	Desocupat	873	6.798	**7.671**	1.906	9.987	**11.893**
	Feines de la llar	42	5.698	**5.740**	174	7.044	**7.218**
	Jubilat o pensionista	630	3.831	**4.461**	850	2.517	**3.367**
	Incapacitat per treballar	89	256	**345**	227	606	**833**
	Estudiant	25	219	**244**	213	578	**791**
	Servei militar o PSS	2	0	**2**	25	0	**25**
	Altres	36	178	**214**	155	497	**652**
	Total	8.312	39.232	**47.544**	13.371	45.057	**58.428**
Catalunya	Ocupat	9.183	29.947	**39.130**	14.154	34.103	**48.257**
	Desocupat	1.120	8.814	**9.934**	2.416	12.986	**15.402**
	Feines de la llar	54	7.977	**8.031**	276	10.297	**10.573**
	Jubilat o pensionista	886	5.146	**6.032**	1.153	3.336	**4.489**
	Incapacitat per treballar	117	317	**434**	306	811	**1.117**
	Estudiant	42	304	**346**	251	754	**1.005**
	Servei militar o PSS	2	0	**2**	31	0	**31**
	Altres	56	236	**292**	216	696	**912**
	Total	11.460	52.741	**64.201**	18.803	62.983	**81.786**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A118. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	**% Total**	% Homes	% Dones	**% Total**
Barcelona	Ocupat	82,0	62,8	**65,6**	75,1	56,6	**61,4**
	Desocupat	10,8	15,8	**15,1**	13,0	19,9	**18,1**
	Feines de la llar	0,4	12,4	**10,6**	0,6	15,3	**11,4**
	Jubilat o pensionista	5,5	7,4	**7,1**	6,3	4,1	**4,7**
	Incapacitat per treballar	0,5	0,5	**0,5**	1,6	1,2	**1,3**
	Estudiant	0,3	0,6	**0,6**	2,3	1,9	**2,0**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,2	0,0	**0,1**
	Altres	0,5	0,4	**0,4**	1,0	1,1	**1,0**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	2.992	17.189	**20.181**	6.350	17.925	**24.275**
Regió Metropolitana	Ocupat	79,6	56,7	**60,7**	73,5	52,9	**57,6**
	Desocupat	10,5	17,3	**16,1**	14,3	22,2	**20,4**
	Feines de la llar	0,5	14,5	**12,1**	1,3	15,6	**12,4**
	Jubilat o pensionista	7,6	9,8	**9,4**	6,4	5,6	**5,8**
	Incapacitat per treballar	1,1	0,7	**0,7**	1,7	1,3	**1,4**
	Estudiant	0,3	0,6	**0,5**	1,6	1,3	**1,4**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,2	0,0	**0,0**
	Altres	0,4	0,5	**0,5**	1,2	1,1	**1,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	8.312	39.232	**47.544**	13.371	45.057	**58.428**
Catalunya	Ocupat	80,1	56,8	**60,9**	75,3	54,1	**59,0**
	Desocupat	9,8	16,7	**15,5**	12,8	20,6	**18,8**
	Feines de la llar	0,5	15,1	**12,5**	1,5	16,3	**12,9**
	Jubilat o pensionista	7,7	9,8	**9,4**	6,1	5,3	**5,5**
	Incapacitat per treballar	1,0	0,6	**0,7**	1,6	1,3	**1,4**
	Estudiant	0,4	0,6	**0,5**	1,3	1,2	**1,2**
	Servei militar o PSS	0,0	0,0	**0,0**	0,2	0,0	**0,0**
	Altres	0,5	0,4	**0,5**	1,1	1,1	**1,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	11.460	52.741	**64.201**	18.803	62.983	**81.786**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A119. NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	**Total**	Homes	Dones	**Total**
Barcelona	Empresari amb empleats	13.327	3.248	**16.575**	8.226	2.445	**10.671**
	Empresari sense empleats	16.712	5.586	**22.298**	10.867	3.874	**14.741**
	Treballador fix	104.331	47.502	**151.833**	63.064	37.633	**100.697**
	Treballador eventual	9.790	8.684	**18.474**	7.963	6.554	**14.517**
	Cooperativista	1.352	395	**1.747**	1.128	446	**1.574**
	Ajut familiar	589	1.016	**1.605**	227	441	**668**
	Altres	863	763	**1.626**	1.143	720	**1.863**
	Total	146.964	67.194	**214.158**	92.618	52.113	**144.731**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	37.499	8.947	**46.446**	32.457	9.066	**41.523**
	Empresari sense empleats	53.649	18.659	**72.308**	44.363	15.926	**60.289**
	Treballador fix	299.654	109.659	**409.313**	218.296	104.498	**322.794**
	Treballador eventual	49.769	31.694	**81.463**	46.611	29.548	**76.159**
	Cooperativista	5.917	1.325	**7.242**	5.755	1.571	**7.326**
	Ajut familiar	1.482	2.723	**4.205**	932	1.731	**2.663**
	Altres	2.336	2.347	**4.683**	3.786	2.477	**6.263**
	Total	450.306	175.354	**625.660**	352.200	164.817	**517.017**
Catalunya	Empresari amb empleats	59.189	13.868	**73.057**	53.002	14.656	**67.658**
	Empresari sense empleats	89.195	31.079	**120.274**	74.905	27.153	**102.058**
	Treballador fix	409.482	158.452	**567.934**	312.126	154.850	**466.976**
	Treballador eventual	73.055	47.277	**120.332**	72.176	48.243	**120.419**
	Cooperativista	7.833	1.978	**9.811**	7.837	2.307	**10.144**
	Ajut familiar	2.330	4.569	**6.899**	1.417	2.838	**4.255**
	Altres	3.135	3.083	**6.218**	5.165	3.489	**8.654**
	Total	644.219	260.306	**904.525**	526.628	253.536	**780.164**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A120. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE MATRIMONIS AMB FILLS 0-17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	% Total	% Homes	% Dones	% Total
Barcelona	Empresari amb empleats	9,1	4,8	**7,7**	8,9	4,7	**7,4**
	Empresari sense empleats	11,4	8,3	**10,4**	11,7	7,4	**10,2**
	Treballador fix	71,0	70,7	**70,9**	68,1	72,2	**69,6**
	Treballador eventual	6,7	12,9	**8,6**	8,6	12,6	**10,0**
	Cooperativista	0,9	0,6	**0,8**	1,2	0,9	**1,1**
	Ajut familiar	0,4	1,5	**0,7**	0,2	0,8	**0,5**
	Altres	0,6	1,1	**0,8**	1,2	1,4	**1,3**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	146.964	67.194	**214.158**	92.618	52.113	**144.731**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	8,3	5,1	**7,4**	9,2	5,5	**8,0**
	Empresari sense empleats	11,9	10,6	**11,6**	12,6	9,7	**11,7**
	Treballador fix	66,5	62,5	**65,4**	62,0	63,4	**62,4**
	Treballador eventual	11,1	18,1	**13,0**	13,2	17,9	**14,7**
	Cooperativista	1,3	0,8	**1,2**	1,6	1,0	**1,4**
	Ajut familiar	0,3	1,6	**0,7**	0,3	1,1	**0,5**
	Altres	0,5	1,3	**0,7**	1,1	1,5	**1,2**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	450.306	175.354	**625.660**	352.200	164.817	**517.017**
Catalunya	Empresari amb empleats	9,2	5,3	**8,1**	10,1	5,8	**8,7**
	Empresari sense empleats	13,8	11,9	**13,3**	14,2	10,7	**13,1**
	Treballador fix	63,6	60,9	**62,8**	59,3	61,1	**59,9**
	Treballador eventual	11,3	18,2	**13,3**	13,7	19,0	**15,4**
	Cooperativista	1,2	0,8	**1,1**	1,5	0,9	**1,3**
	Ajut familiar	0,4	1,8	**0,8**	0,3	1,1	**0,5**
	Altres	0,5	1,2	**0,7**	1,0	1,4	**1,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	644.219	260.306	**904.525**	526.628	253.536	**780.164**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A121. NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Barcelona	Empresari amb empleats	583	179	**762**	1.192	400	**1.592**
	Empresari sense empleats	896	273	**1.169**	1.742	708	**2.450**
	Treballador fix	3.855	2.766	**6.621**	8.697	6.274	**14.971**
	Treballador eventual	955	679	**1.634**	2.162	1.722	**3.884**
	Cooperativista	60	25	**85**	183	98	**281**
	Ajut familiar	40	32	**72**	47	71	**118**
	Altres	60	70	**130**	269	181	**450**
	Total	6.449	4.024	**10.473**	14.292	9.454	**23.746**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	1.377	425	**1.802**	2.591	873	**3.464**
	Empresari sense empleats	2.282	712	**2.994**	3.667	1.386	**5.053**
	Treballador fix	8.751	5.443	**14.194**	16.032	10.622	**26.654**
	Treballador eventual	3.086	1.793	**4.879**	5.370	3.576	**8.946**
	Cooperativista	180	72	**252**	410	164	**574**
	Ajut familiar	75	83	**158**	97	128	**225**
	Altres	149	150	**299**	522	353	**875**
	Total	15.900	8.678	**24.578**	28.689	17.102	**45.791**
Catalunya	Empresari amb empleats	1.866	575	**2.441**	3.483	1.160	**4.643**
	Empresari sense empleats	3.100	1.004	**4.104**	5.049	1.891	**6.940**
	Treballador fix	11.269	6.676	**17.945**	19.664	12.816	**32.480**
	Treballador eventual	4.272	2.420	**6.692**	7.558	4.916	**12.474**
	Cooperativista	226	89	**315**	505	215	**720**
	Ajut familiar	104	118	**222**	129	194	**323**
	Altres	192	193	**385**	644	433	**1.077**
	Total	21.029	11.075	**32.104**	37.032	21.625	**58.657**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A122. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS DE PARELLES DE FET AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SITUACIÓ PROFESSIONAL DELS MEMBRES DE LA PARELLA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Homes	% Dones	**% Total**	% Homes	% Dones	**% Total**
Barcelona	Empresari amb empleats	9,0	4,4	**7,3**	8,3	4,2	**6,7**
	Empresari sense empleats	13,9	6,8	**11,2**	12,2	7,5	**10,3**
	Treballador fix	59,8	68,7	**63,2**	60,9	66,4	**63,0**
	Treballador eventual	14,8	16,9	**15,6**	15,1	18,2	**16,4**
	Cooperativista	0,9	0,6	**0,8**	1,3	1,0	**1,2**
	Ajut familiar	0,6	0,8	**0,7**	0,3	0,8	**0,5**
	Altres	0,9	1,7	**1,2**	1,9	1,9	**1,9**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	6.449	4.024	**10.473**	14.292	9.454	**23.746**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	8,7	4,9	**7,3**	9,0	5,1	**7,6**
	Empresari sense empleats	14,4	8,2	**12,2**	12,8	8,1	**11,0**
	Treballador fix	55,0	62,7	**57,8**	55,9	62,1	**58,2**
	Treballador eventual	19,4	20,7	**19,9**	18,7	20,9	**19,5**
	Cooperativista	1,1	0,8	**1,0**	1,4	1,0	**1,3**
	Ajut familiar	0,5	1,0	**0,6**	0,3	0,7	**0,5**
	Altres	0,9	1,7	**1,2**	1,8	2,1	**1,9**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	15.900	8.678	**24.578**	28.689	17.102	**45.791**
Catalunya	Empresari amb empleats	8,9	5,2	**7,6**	9,4	5,4	**7,9**
	Empresari sense empleats	14,7	9,1	**12,8**	13,6	8,7	**11,8**
	Treballador fix	53,6	60,3	**55,9**	53,1	59,3	**55,4**
	Treballador eventual	20,3	21,9	**20,8**	20,4	22,7	**21,3**
	Cooperativista	1,1	0,8	**1,0**	1,4	1,0	**1,2**
	Ajut familiar	0,5	1,1	**0,7**	0,3	0,9	**0,6**
	Altres	0,9	1,7	**1,2**	1,7	2,0	**1,8**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	21.029	11.075	**32.104**	37.032	21.625	**58.657**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A123. NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I SITUACIÓ PROFESSIONAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		Pares	Mares	**Total**	Pares	Mares	**Total**
Barcelona	Empresari amb empleats	259	493	**752**	458	435	**893**
	Empresari sense empleats	350	761	**1.111**	551	717	**1.268**
	Treballador fix	1.572	7.133	**8.705**	3.135	6.910	**10.045**
	Treballador eventual	225	2.068	**2.293**	492	1.744	**2.236**
	Cooperativista	15	71	**86**	52	92	**144**
	Ajut familiar	12	62	**74**	11	37	**48**
	Altres	19	208	**227**	68	203	**271**
	Total	2.452	10.796	**13.248**	4.767	10.138	**14.905**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	642	965	**1.607**	961	1.066	**2.027**
	Empresari sense empleats	870	1.755	**2.625**	1.171	1.870	**3.041**
	Treballador fix	4.094	13.311	**17.405**	5.951	14.466	**20.417**
	Treballador eventual	870	5.484	**6.354**	1.423	5.519	**6.942**
	Cooperativista	66	154	**220**	127	221	**348**
	Ajut familiar	28	132	**160**	25	93	**118**
	Altres	45	451	**496**	163	593	**756**
	Total	6.615	22.252	**28.867**	9.821	23.828	**33.649**
Catalunya	Empresari amb empleats	907	1.323	**2.230**	1.478	1.627	**3.105**
	Empresari sense empleats	1.427	2.584	**4.011**	1.944	2.876	**4.820**
	Treballador fix	5.490	17.576	**23.066**	8.124	20.046	**28.170**
	Treballador eventual	1.171	7.545	**8.716**	2.167	8.349	**10.516**
	Cooperativista	88	189	**277**	172	285	**457**
	Ajut familiar	43	185	**228**	40	136	**176**
	Altres	57	545	**602**	229	784	**1.013**
	Total	9.183	29.947	**39.130**	14.154	34.103	**48.257**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A124. EVOLUCIÓ PERCENTUAL NUCLIS MONOPARENTALS AMB FILLS DE 0 A 17 ANYS SEGONS SEXE (PARE O MARE) I SITUACIÓ PROFESSIONAL. BARCELONA, REGIÓ METROPOLITANA I CATALUNYA. 1991 I 1996.

		1991			1996		
		% Pares	% Mares	% Total	% Pares	% Mares	% Total
Barcelona	Empresari amb empleats	10,6	4,6	**5,7**	9,6	4,3	**6,0**
	Empresari sense empleats	14,3	7,0	**8,4**	11,6	7,1	**8,5**
	Treballador fix	64,1	66,1	**65,7**	65,8	68,2	**67,4**
	Treballador eventual	9,2	19,2	**17,3**	10,3	17,2	**15,0**
	Cooperativista	0,6	0,7	**0,6**	1,1	0,9	**1,0**
	Ajut familiar	0,5	0,6	**0,6**	0,2	0,4	**0,3**
	Altres	0,8	1,9	**1,7**	1,4	2,0	**1,8**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	2.452	10.796	**13.248**	4.767	10.138	**14.905**
Regió Metropolitana	Empresari amb empleats	9,7	4,3	**5,6**	9,8	4,5	**6,0**
	Empresari sense empleats	13,2	7,9	**9,1**	11,9	7,8	**9,0**
	Treballador fix	61,9	59,8	**60,3**	60,6	60,7	**60,7**
	Treballador eventual	13,2	24,6	**22,0**	14,5	23,2	**20,6**
	Cooperativista	1,0	0,7	**0,8**	1,3	0,9	**1,0**
	Ajut familiar	0,4	0,6	**0,6**	0,3	0,4	**0,4**
	Altres	0,7	2,0	**1,7**	1,7	2,5	**2,2**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	6.615	22.252	**28.867**	9.821	23.828	**33.649**
Catalunya	Empresari amb empleats	9,9	4,4	**5,7**	10,4	4,8	**6,4**
	Empresari sense empleats	15,5	8,6	**10,3**	13,7	8,4	**10,0**
	Treballador fix	59,8	58,7	**58,9**	57,4	58,8	**58,4**
	Treballador eventual	12,8	25,2	**22,3**	15,3	24,5	**21,8**
	Cooperativista	1,0	0,6	**0,7**	1,2	0,8	**0,9**
	Ajut familiar	0,5	0,6	**0,6**	0,3	0,4	**0,4**
	Altres	0,6	1,8	**1,5**	1,6	2,3	**2,1**
	Total	100,0	100,0	**100,0**	100,0	100,0	**100,0**
	(N)	9.183	29.947	**39.130**	14.154	34.103	**48.257**

Font: Elaboració CIIMU partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

TAULA A125. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE PERSONES QUE VIUEN EN LLARS AMB RENDES BAIXES SEGONS TIPUS DE LLAR UNIÓ EUROPEA. 1996.

Tipus de llars	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	Total
Alemanya	21	21	49	11	12	10	22	**16**
Austria	20	27	35	8	13	10	26	**13**
Bèlgica	17	28	27	12	19	12	24	**17**
Dinamarca	22	28	6	10	21	4	4	**11**
Espanya	17	10	30	15	19	15	32	**18**
França	26	25	31	11	14	8	19	**16**
Grècia	23	36	25	16	35	11	16	**21**
Holanda	25	9	37	5	9	10	17	**12**
Irlanda	31	28	51	10	11	11	25	**18**
Itàlia	18	25	18	9	12	15	34	**19**
Luxemburg	12	14	-	11	12	6	22	**12**
Portugal	40	51	32	22	37	15	36	**22**
Regne Unit	23	36	52	8	22	12	25	**19**
EU 15	**22**	**25**	**36**	**11**	**16**	**12**	**25**	**17**

Llegenda: (1) Adult entre 16 i 64 anys
(2) Adult més gran de 65 anys
(3) Adult amb fills a càrrec (famílies monoparentals)
(4) Dos adults entre 16 i 64 anys sense fills a càrrec
(5) Dos adults (almenys un més gran de 65 anys) sense fills a càrrec
(6) Dos adults amb un fill a càrrec
(7) Dos adults amb tres o més fills a càrrec (famílies nombroses)
Les dades per a Suècia i Finlàndia no estan disponibles
Font: Panel de Llars de la Comunitat Europea, 1996 (Eurostat).

Polítiques de Suport a les Famílies

LLUÍS FLAQUER

ESTHER OLIVER

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC

Els estudiosos de les polítiques públiques solen analitzar la vàlua de les mesures de protecció social mitjançant l'estructura i l'evolució de la despesa generada pels diferents programes. En el cas que ens ocupa, les polítiques de suport a les famílies, disposem de dades comparatives molt bones a nivell europeu, ja sia elaborades per Eurostat o l'OCDE, amb sèries temporals des de 1980, però, tractant-se la gran majoria de programes d'àmbit estatal, aquestes dades no estan regionalitzades. Per tant, sovint resulta difícil obtenir informacions que ens permetin construir indicadors comparatius i treure conclusions sobre Catalunya o Barcelona que puguin ser contextualitzades. Tanmateix, darrerament l'Institut d'Estadística de Catalunya ha efectuat un notable esforç de càlcul de les principals magnituds catalanes segons el mètode SEEPROS d'Eurostat, la qual cosa ens permet començar a tenir una radiografia de la distribució de la despesa social al nostre país (Institut d'Estadística de Catalunya, 2000).

En les figures que segueixen es presenta l'evolució de diversos aspectes de la despesa en família i infància en cinc països europeus escollits, en la mesura que són representatius dels principals règims de benestar o de les tendències més característiques en el camp de les polítiques familiars: Suècia, Regne Unit, Alemanya, França i Espanya. La idea és de poder valorar quin és el lloc que ocupa Espanya en el conjunt europeu, tenint en compte que, com veurem, les variacions dins l'Estat espanyol són escasses i que, per tant, Catalunya i Barcelona se situen molt a prop de la mitjana espanyola. La base de dades de l'OCDE sobre despesa social contempla els àmbits següents: pensions de jubilació, prestacions d'invalidesa, accidents de treball i malalties professionals, prestacions per malaltia, serveis per a les persones grans i minusvàlides, pensions d'orfandat i viduïtat, programes actius d'ocupació, atur, despesa pública en salut, habitatge, altres contingències (immigració i exclusió social), prestacions econòmiques per a les famílies i serveis per a les famílies. Òbviament els àmbits més rellevants per a aquest informe són els dos darrers. Com es pot constatar, en aquest llistat no s'inclouen ni les despeses en educació ni les desgravacions fiscals, dos apartats que poden tenir relació amb la família. Les dades de les figures que apareixen a

continuació es refereixen a la despesa social pública, o sia la generada directament per les administracions públiques. Queda exclosa, per tant, la despesa social privada contreta obligatòriament per llei.

A partir de la anàlisi de la despesa social pública de suport a les famílies, entenem que una de les consideracions principals a l'hora de formar una família i assumir responsabilitats familiars és el manteniment o la millora del nivell de vida. Constatar aquesta realitat ens porta a reconèixer la rellevància del suport econòmic i de serveis a les famílies com a un dels eixos centrals de la política familiar (Flaquer, 2002a).

Els motius que es donen per legitimar la necessitat d'impulsar polítiques de suport a les famílies són, en primer lloc, la caiguda de la fecunditat, associada a la relativa carència de recursos per part de moltes famílies i la necessitat d'impulsar mesures per combatre el risc d'exclusió i pobresa de gran part de la població infantil i juvenil. De fet, si es creu en una societat realment basada en la igualtat d'oportunitats, el suport de les famílies amb fills a càrrec és una de les millors garanties contra la marginació crònica (Flaquer, 2002a).

El fet que existeixin mancances en el sistema públic de provisió de facilitats per a la cura diària dels infants entre 0-3 anys és un dels obstacles per a la reconciliació entre el treball i la família a Espanya. Davant d'aquesta situació, les mares treballadores amb fills a càrrec han de recorre a la provisió privada de serveis o a les xarxes de solidaritat tradicional (Flaquer, 2002b). La descripció d'aquesta realitat contribueix a explicar una situació pròpia de la majoria dels països del Sud d'Europa que responen al model de "política familiar mediterrani" (Flaquer, 2000b). En els països que s'inclouen dins d'aquest model (Espanya, Itàlia i Grècia), s'emfatitza el pes de les famílies com a proveïdores del benestar del seus membres precisament per la manca d'una política familiar que respongui a les necessitats de la ciutadania.

Des de la transició democràtica, la política familiar no ha estat considerada a Espanya de manera explícita en la construcció de l'Estat de benestar (Brullet & Parella, 2001).

La família pràcticament va desaparèixer de la agenda política com a conseqüència de l'èmfasi en la família tradicional durant el règim franquista, de manera que la política familiar s'ha associat durant molt de temps amb la dictadura i el feixisme. Però la situació està canviant. S'ha iniciat un debat entorn les relacions que l'Estat de Benestar manté, tant a Espanya com a Catalunya, amb les persones que tenen o volen tenir vincles i responsabilitats familiars (Brullet & Parella, 2001). Per aquest motiu és clau avançar en el reconeixement, per tothom, tant del dret de tenir cura com del dret de rebre assistència per a la cura de les persones a càrrec, de manera que es proveeixin els recursos, mesures i serveis necessaris perquè es pugui decidir lliurement quin temps es dedica, i de quina manera es participa, en l'àmbit familiar i en el mercat de treball.

Els canvis a nivell de polítiques públiques responen a les transformacions socials que han esdevingut en els últims anys. Els "nous models familiars" tenen cada vegada més legitimitat social i política, tot i que l'Estat de benestar segueix articulant-se entorn el model de cap de família tradicional. Per aquest motiu, el procés de canvi està topant amb moltes dificultats sobretot en aquells països del Sud d'Europa en els que no s'ha incentivat el debat entre la societat civil i l'esfera política. De la mateixa manera, la individualització progressiva de les relacions familiars i dels drets de la ciutadania repercuteixen en la configuració de les relacions que es donen entre la família i l'Estat. Les mesures polítiques que es defineixen a nivell de la Unió Europea, sobretot en aquells països amb una llarga tradició de debat entre les forces polítiques i la societat civil, es dirigeixen principalment cap a les persones que formen part de les "famílies", i no tant cap a les famílies com a grup. És el cas, per exemple, de les mesures creades per assegurar els drets dels fills i les mares en cas de divorcis o separacions o dels permisos de maternitat o paternitat destinats a possibilitar una major conciliació de la vida familiar i la vida laboral.

Finalment, el procés de canvi cap a una major igualtat entre homes i dones repercuteix clarament en el plantejament que han d'adoptar les polítiques públiques. La presència creixent de la dona en el món educatiu i acadèmic, la promoció en augment de les dones joves i adultes en el món laboral i la decisió i el control eficaç de les dones sobre la seva

fecunditat són tres factors claus en aquest procés de canvi. Una de les conseqüències d'aquest procés és l'ajornament de la maternitat, perquè les polítiques de suport a la formació de noves famílies o bé són insuficients, o s'orienten a la promoció d'un model tradicional de família que no respon a les demandes de la dona d'avui. En aquest sentit, és rellevant que les tendències dominants en el moviment feminista a l'Estat espanyol no hagin destacat per l'articulació de la demanda de majors serveis i recursos per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones (Flaquer, 2002b).

De la mateixa manera, l'allargament de l'esperança de vida, el procés d'envelliment poblacional i l'augment de les dependències físiques i psíquiques de les persones grans, en un context de reformulació constant de la identitat social, implica reptes importants al sistema públic de protecció social. Podem dir, doncs, que les transformacions demogràfico-familiars que estan tenint lloc requereixen respostes públiques i col·lectives (Brullet & Parella, 2001).

De totes maneres, en aquesta anàlisi de la situació social que repercuteix en la definició de les polítiques de suport a la família i a la petita infància, no podem deixar de referir-nos als canvis en el mercat de treball remunerat, principalment a partir de la creixent inserció laboral de la dona. Els efectes de la precarització, de l'atur de llarga durada i de l'exclusió es deixen sentir entre la població, però especialment sobre els grups més vulnerables.

Quan les persones disminueixen les seves expectatives d'inserció social es perd part del sentit de pertinença a la comunitat, principalment quan s'imposen la lògica del mercat i del consum per sobre de la igualtat i la solidaritat entre individus i grups. La reducció de la despesa pública en el sistema de protecció social comporta la privatització, la mercantilització de serveis i prestacions, i la reducció de les possibilitats redistributives del sistema. En aquest sentit, la política familiar i les prestacions o serveis que es defineixen tenen importants repercussions sobre la vida quotidiana de les persones. El poc suport que l'Estat, en el nostre país, ha aportat a les persones que volen formar

famílies ha reforçat la situació de desigualtat o exclusió que pateixen certs col·lectius, com les dones o la joventut.

2. INFORME

2.1. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA A ESPANYA ENTRE 1980 I 1997. COMPARACIÓ AMB SUÈCIA, REGNE UNIT, ALEMANYA I FRANÇA

2.1.1. EL TOTAL DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB

FIGURA 1. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

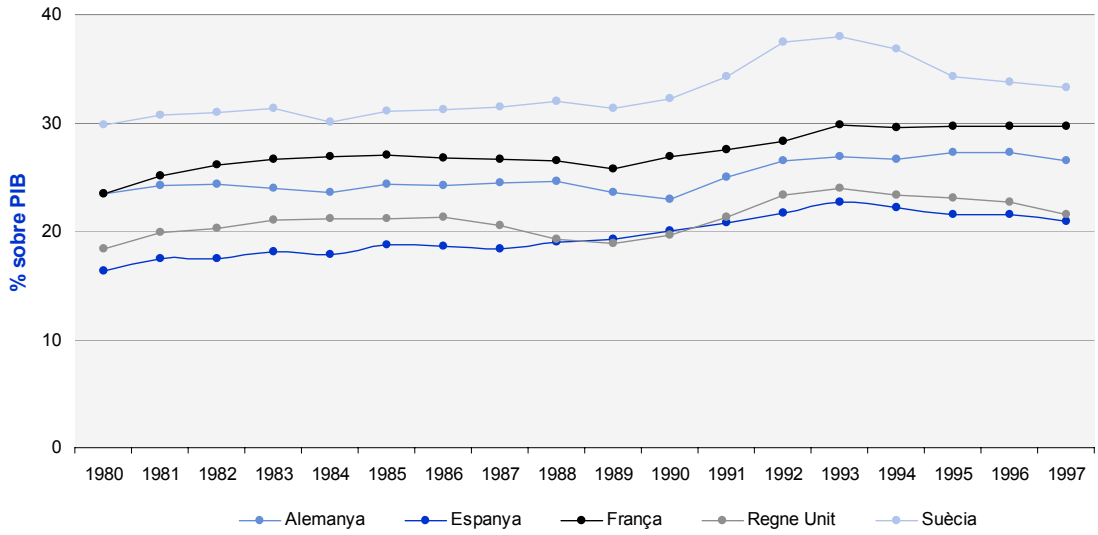

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

En la Figura 1 podem comparar l'evolució del total de la despesa social pública com a percentatge del PIB entre els cinc països escollits. Espanya és el que té una despesa més baixa al llarg del període. El 1997 el volum de la despesa social representa, segons els països, d'un cinquè fins a un terç del PIB. Segons la importància de la despesa els països apareixen en el següent ordre: Suècia, França, Alemanya, Regne Unit i Espanya. Tanmateix, el nivell de despesa a l'Estat espanyol s'acosta força a la del Regne Unit, un país amb una pressió fiscal semblant, al qual arriba fins i tot a superar els anys 1989 i

1990. La despesa social dels cinc països tendeix a créixer al llarg del període considerat. El creixement de la despesa social espanyola en les dues darreres dècades és força important, passant del 16,3% del PIB el 1980 fins al 20,9% el 1997.

La paradoxa és que, en el cas d'Espanya, aquesta despesa social modesta però força considerable sigui compatible amb unes magnituds tan baixes en el camp de les polítiques familiars, tal com queda il·lustrat quan es compara la despesa en prestacions monetàries per a les famílies com a percentatge del PIB.

2.1.2. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA EN PRESTACIONS ECONÒMIQUES PER A LES FAMÍLIES

FIGURA 2. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA EN PRESTACIONS ECONÒMIQUES PER A LES FAMÍLIES COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997.

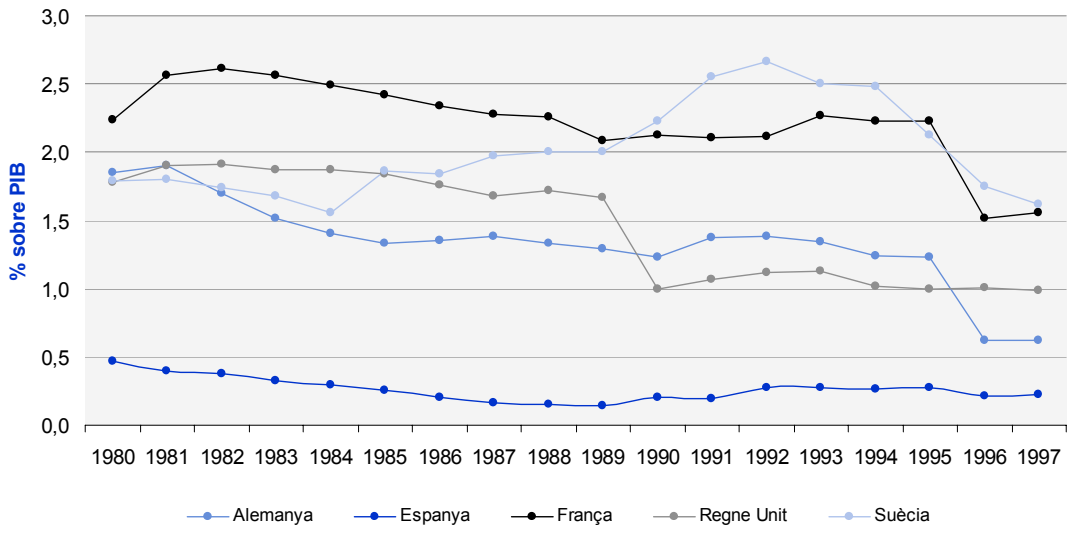

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

La Figura 2 il·lustra l'evolució de la despesa en prestacions monetàries per a les famílies com a percentatge del PIB. Com s'hi pot constatar, en el nostre país entre 1980 i 1997 disminueix a la meitat el percentatge de despesa, passant del 0,47% al 0,22% del PIB espanyol. També és veritat que en els altres països seleccionats es produeixen

reduccions relatives prou importants. D'uns percentatges al voltant del 2% del PIB per Alemanya, França, Regne Unit i Suècia a l'inici del període podem advertir variacions i fluctuacions que menen a situacions força diferenciades a finals dels anys noranta. França i Suècia són els països que més dediquen a prestacions econòmiques per a les famílies. S'observa també un descens molt important d'Alemanya des de 1996, que obeeix a la reforma de 1996, que establí una incompatibilitat entre subsidis familiars i desgravacions fiscals (Flaquer, 2000a).

FIGURA 3. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA PÚBLICA PER CÀPITA A PREUS CONSTANTS DE 1995 I PARITATS DE PODER DE COMPRA (EN $ USA) EN RELACIÓ AMB LA POBLACIÓ MENOR DE 15 ANYS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

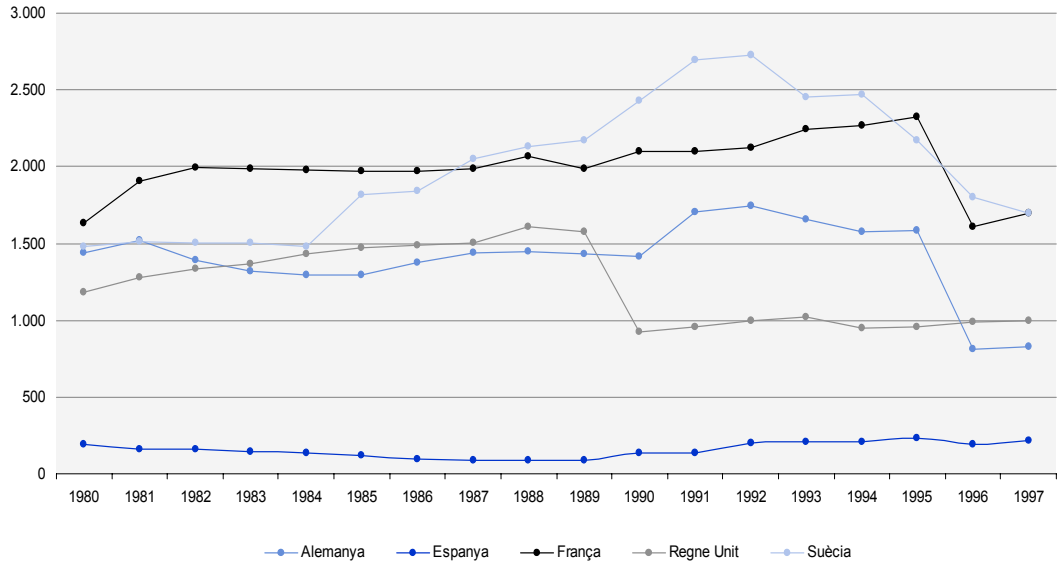

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

La Figura 3 tracta de ponderar l'import de la despesa respecte dels causants potencials de les prestacions o usuaris dels serveis, o sia la població destinatària dels beneficis en qüestió. S'hi detalla l'evolució de la despesa generada per les prestacions econòmiques per a les famílies per càpita. En aquest quadre podem advertir les enormes diferències de tractament de la infància segons els diversos països. Mentre que a Suècia s'arriben a superar els 2500$ per fill menor a càrrec a principis de la dècada dels noranta i la despesa del gruix de països se situa entre els 1000$ i els 2000$, a Espanya tot just s'assoleixen els 200$ cap a final del període després d'haver caigut la despesa per càpita

per sota dels 100$ a finals dels anys vuitanta. El punt més baix d'inflexió és el 1989, poc abans de la reforma dels subsidis familiars de 1990, que propicia una remuntada molt suau, sense ultrapassar però fins al 1996 l'import de la despesa de 1980. Les tendències evolutives dels cinc països seleccionats segueixen pautes semblants a les observades en la Figura 2.

2.1.3. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA EN PRESTACIONS DE SERVEIS PER A LES FAMÍLIES

FIGURA 4. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. DESPESA PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

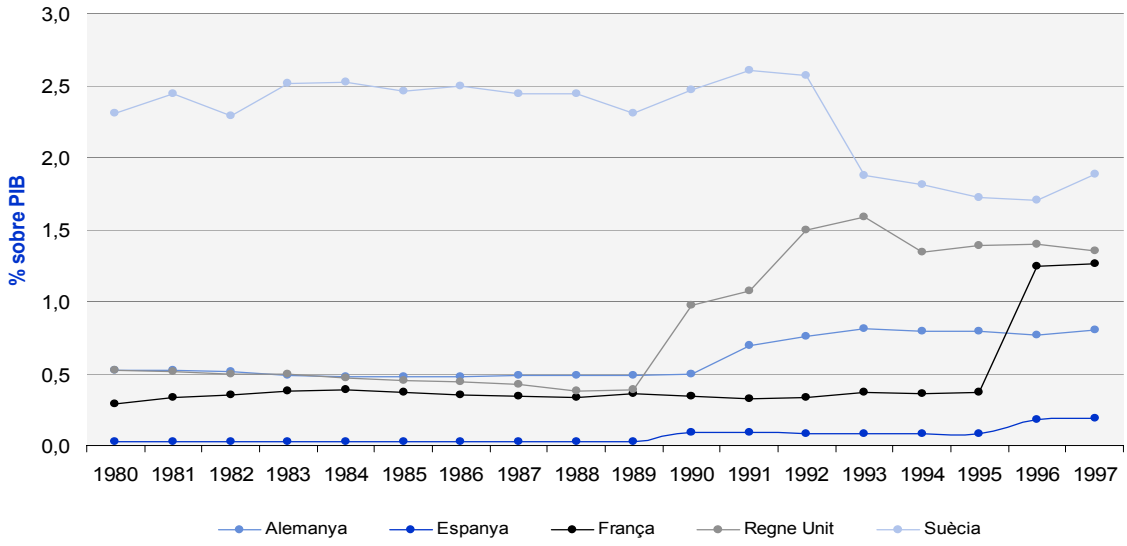

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

Les Figures 4 i 5 ofereixen informacions sobre la despesa pública en serveis per a les famílies. En la Figura 4 apareix el volum de despesa en serveis com a percentatge del PIB. En aquesta figura es pot observar una despesa espanyola insignificant fins al 1990 en què es produeix un lleuger augment per acabar el període amb un percentatge del 0,2% del PIB. Aquesta situació contrasta marcadament amb la dels cinc altres països seleccionats. Suècia és el que més recursos dedica a serveis per a les famílies, si bé a finals dels anys noranta s'aprecia una notable disminució d'aquest esforç respecte dels

inicis del període. En canvi, al Regne Unit des del 1990 i a França des del 1996 s'observen importants increments. A Alemanya també es donen augments considerables, però menors, des del 1991.

FIGURA 5. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. DESPESA PÚBLICA PER CÀPITA A PREUS CONSTANTS DE 1995 I PARITATS DE PODER DE COMPRA (EN $ USA) EN RELACIÓ AMB LA POBLACIÓ MENOR DE 5 ANYS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

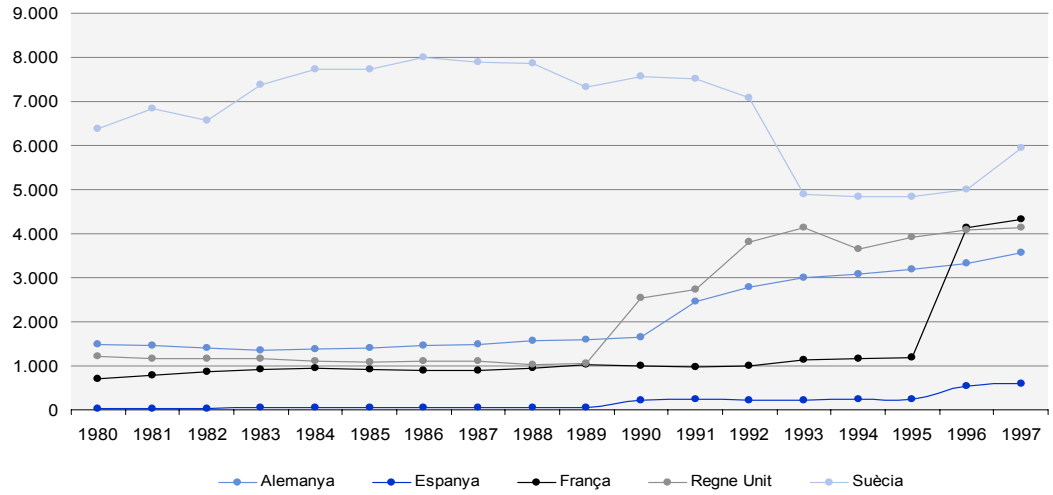

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

La Figura 5 tracta de quantificar la despesa per càpita en serveis per a les famílies. A l'igual que en la Figura 3, es mesura l'esforç realitzat per cada país en relació amb els usuaris potencials dels serveis, en aquest cas la població infantil menor de cinc anys. Els indicadors s'expressen en dòlars americans a preus constants de 1995 i paritats de poder de compra a fi que les anàlisis comparatives siguin pertinents. Si bé en la Figura 4 podem observar tendències semblants a les del quadre anterior, aquí les disparitats existents entre els països es representen en termes monetaris. Així, vers el 1997 Suècia gastava gairebé 6.000$ per infant, França i Anglaterra superaven la ratlla dels 4.000$, Alemanya se situava entorn dels 3.500$ i Espanya s'acostava als 600$. Això vol dir que Suècia gastava deu vegades més que Espanya, França i Anglaterra unes set i Alemanya unes sis. De tota manera, cal valorar molt positivament l'esforç fet pel nostre país al llarg dels dos decennis considerats. Començant amb uns minsos 40$ per criatura el

1980, aquesta magnitud es multiplica per quinze el 1997. Els augments importants s'observen des de 1990 i especialment des de 1996.

2.1.4. LA DESPESA EN PRESTACIONS ESPECÍFIQUES PER A LES FAMÍLIES

Havent estudiat les tendències dels dos grans apartats de despesa (prestacions monetàries i serveis per a les famílies), vegem ara concretament l'evolució algunes partides específiques dins l'àmbit de la funció família.

2.1.4.1. Despesa en prestacions monetàries per a fills a càrrec

FIGURA 6. PRESTACIONS FAMILIARS PER A FILLS A CÀRREC. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

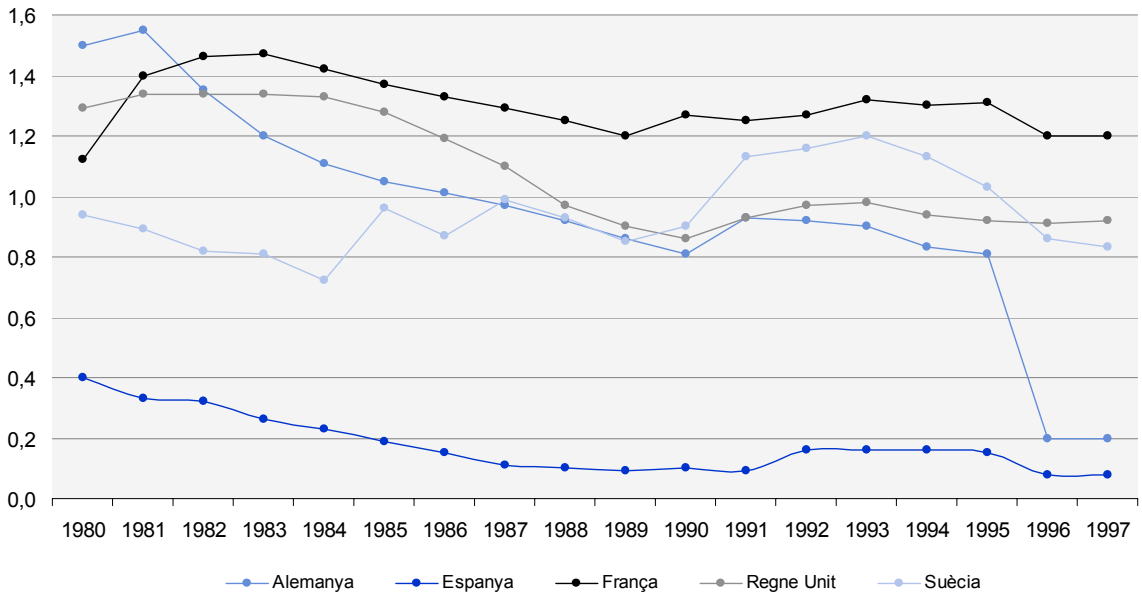

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

En la Figura 6 es presenta la despesa en prestacions familiars per a fills a càrrec com a percentatge del PIB, o sia el que normalment rep el nom de subsidis familiars. En el cas de tots els països s'observen importants fluctuacions amb certa tendència a la baixa. En

efecte, llevat de França en què es produeix un lleuger augment, en tots els països s'observen descensos generalitzats, en alguns casos molt significatius com a Alemanya. Cal recordar, però, que en aquest país la caiguda s'explica per la reforma dels subsidis familiars (*Kindergeld*) de 1996, que suposà traspassar un important volum de despesa en prestacions a desgravacions fiscals (vegeu més amunt). Sorprèn constatar que, dels cinc països considerats, França és el que més gasta en subsidis familiars (*allocations familiales*), si tenim en compte que només es paguen a partir del segon fill. Una de les reduccions més considerables, amb excepció del ja esmentat cas d'Alemanya, és el d'Espanya. En els darrers divuit anys, la despesa espanyola passa del 0,4% del PIB al 0,08%, la qual cosa representa una disminució relativa del 80%.

2.1.4.2. Despesa en materniat i excedències parentals

En la Figura 7 podem apreciar l'evolució de la despesa en maternitat i excedències parentals, expressada com a percentatge del PIB. Val a dir que aquest és un dels àmbits en què Espanya mostra una posició més homologable amb la resta de països europeus.

FIGURA 7. DESPESA PÚBLICA EN MATERNITAT I EXCEDÈNCIES PARENTALS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

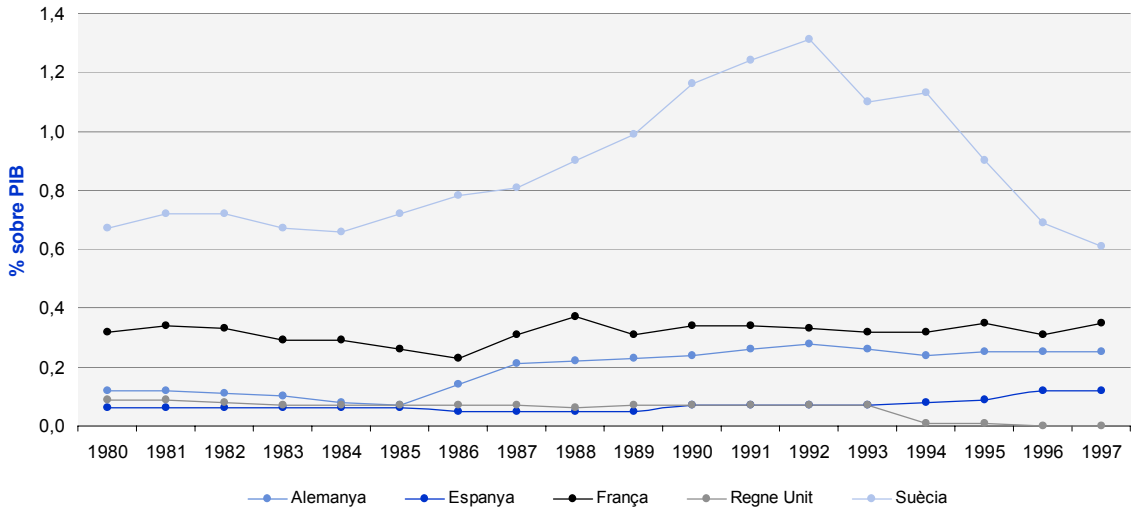

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

Si tenim en compte que des del 1er. de gener de 1995 la prestació per descans de maternitat consisteix en un subsidi equivalent al 100% de la base reguladora, que la duració del permís se situa en l'entorn de la mitjana i que la millora de l'ocupació femenina en els darrers anys ha repercutit en l'increment de la despesa, aquest és un dels escassos capítols de les polítiques familiars en què el nostre país no es troba en el furgó de cua dels Estats de la Unió Europea. Així, en la figura podem constatar con entre 1990 i 1997, Espanya ha doblat la proporció de recursos respecte del PIB que dedica a maternitat de tal forma que ha arribat a ultrapassar el Regne Unit. Segons dades recents el nivell de cobertura de la prestació per maternitat ha millorat sensiblement en els darrers cinc anys, situant-se en l'actualitat al voltant de la meitat dels naixements quan el 1995 encara no arribava a un terç (Escobedo, 2002). Concretament, la despesa en maternitat el 1996 rondà els 80.000 milions de pessetes, mentre que el 2000 superà ja els 122.000 milions de pessetes (http://www.mtas.es). De tota manera, encara li falta molt per assolir els nivells d'Alemanya, França i sobretot de Suècia, on els pares i mares treballadors gaudeixen del dret a excedències parentals retribuïdes.

2.1.4.3. Despesa en escoles bressol i llars d'infants

FIGURA 8. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA EN ESCOLES BRESSOL I LLARS D'INFANTS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997

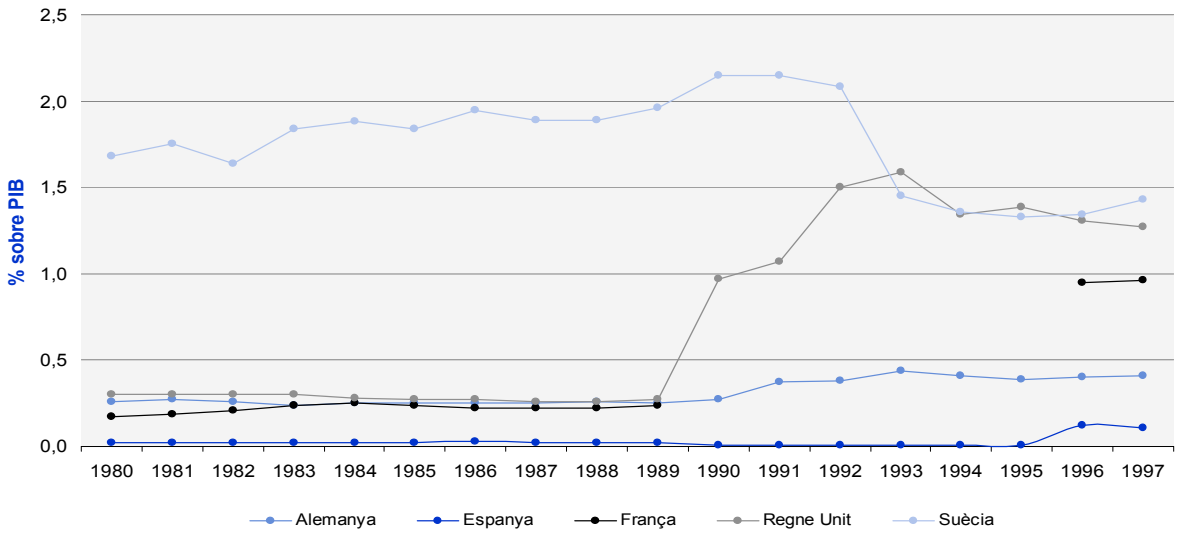

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

La Figura 8 presenta l'evolució de la despesa en escoles-bressol i llars d'infants com a percentatge del PIB. En el nostre país els recursos esmerçats en aquest àmbit són gairebé insignificants fins al 1996 en què hom pot apreciar un inici d'enlairament per acabar el període amb tot just el 0,10% del PIB. El 1980 l'únic país que dedicava un volum important de recursos en guarderies era Suècia amb un 1,7% del PIB enfront d'uns percentatges de despesa inferiors al 0,30% del PIB en el cas de Regne Unit, Alemanya, França i Espanya. En el curs dels anys noranta assistim a una diversificació de les trajectòries d'aquestes països. En el cas del Regne Unit des del 1990 i en el cas de França des del 1996[1] podem advertir remuntades espectaculars, mentre que l'increment d'Alemanya és més suau i a Suècia hi ha un lleuger descens després de puges considerables.

2.1.5. COMPARACIÓ DE LA DESPESA DESTINADA A FAMÍLIES A TOTS ELS PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA

TAULA 1. PERCENTATGE DE LA DESPESA DESTINADA A LES FAMÍLIES RESPECTE DEL TOTAL DE LA DESPESA PÚBLICA. UNIÓ EUROPEA. 1995

	Prestacions econòmiques		Serveis		Total despesa famílies
	% DP	% DF	% DP	% DF	% DP
Espanya	0,58	76,32	0,18	23,68	0,76
Itàlia	0,83	58,04	0,60	41,96	1,43
Portugal	1,55	67,98	0,73	32,02	2,28
Holanda	1,73	73,93	0,61	26,07	2,34
Alemanya	2,16	61,02	1,38	38,98	3,54
Bèlgica	3,99	93,44	0,28	6,56	4,27
Irlanda	4,02	92,63	0,32	7,37	4,34
França	4,10	85,95	0,67	14,05	4,77
Regne Unit	2,07	39,96	3,11	60,04	5,18
Austria	4,40	82,71	0,92	17,29	5,32
Grècia	3,61	66,24	1,84	33,76	5,45
Suècia	3,18	55,21	2,58	44,79	5,76
Dinamarca	3,17	47,96	3,44	52,04	6,61
Finlàndia	4,70	66,48	2,37	33,52	7,07

Nota: Les dades relatives a Luxemburg no estaven disponibles

Llegenda: % DP = Percentatge del total de la despesa pública .% DF = Percentatge del total de la despesa destinada a les famílies

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

[1] En el cas d'aquest darrer país les dades del 1990 al 1995 no eren disponibles.

En la Taula 1 apareixen els països de la Unió Europea ordenats, de menys a més, en funció del percentatge de la despesa destinada a les famílies respecte del total de la despesa pública. Espanya figura en primer lloc amb un percentatge del 0,76%. Finlàndia, que és el país que més dedica a família, obté un percentatge del 7,07%. Això vol dir que, des d'un punt de vista relatiu, dedica 9,3 vegades més recursos a aquesta partida que Espanya. Si desglossem el total entre prestacions econòmiques i serveis podem constatar que les disparitats entre Espanya i la resta de socis comunitaris són molt més grans en el camp de serveis que en de les prestacions. En efecte, si Finlàndia gasta 8,1 vegades més que Espanya en prestacions monetàries per a les famílies, la despesa de Dinamarca en serveis per a les famílies és 19,1 vegades superior a l'espanyola.

Una altra dada interessant a comparar és la distribució de la despesa per a les famílies en prestacions monetàries o en prestacions de serveis. Proporcionalment, i per aquest ordre, els països que menys diners dediquen als serveis en relació amb les prestacions econòmiques són Bèlgica, Irlanda, França, Àustria i Espanya. El nostre país, per exemple, dedica prop d'un quart de la despesa en família a serveis. Per ordre creixent, els països que més recursos consagren a serveis a les famílies són Suècia, Dinamarca i el Regne Unit. Les disparitats que apareixen en aquest apartat són molt grans: si Bèlgica només dedica a serveis el 6,5% dels recursos destinats a família, el Regne Unit hi consagra el 60%.

2.1.6. LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA PER HABITANT EN LA FUNCIÓ FAMÍLIA I FILLS

El gràfics que figuren a continuació es basen en les dades publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya sobre els comptes de la protecció social al nostre país (Institut d'Estadística de Catalunya, 2000). Si comparem l'esforç fet pel nostre país pel que fa a la despesa en família per habitant en relació amb altres països europeus, podem constatar que estem tot just a les beceroles.

FIGURA 9. DESPESES EN PRESTACIONS EN LA FUNCIÓ FAMÍLIA PER HABITANT. CATALUNYA I CINC PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1991-1996

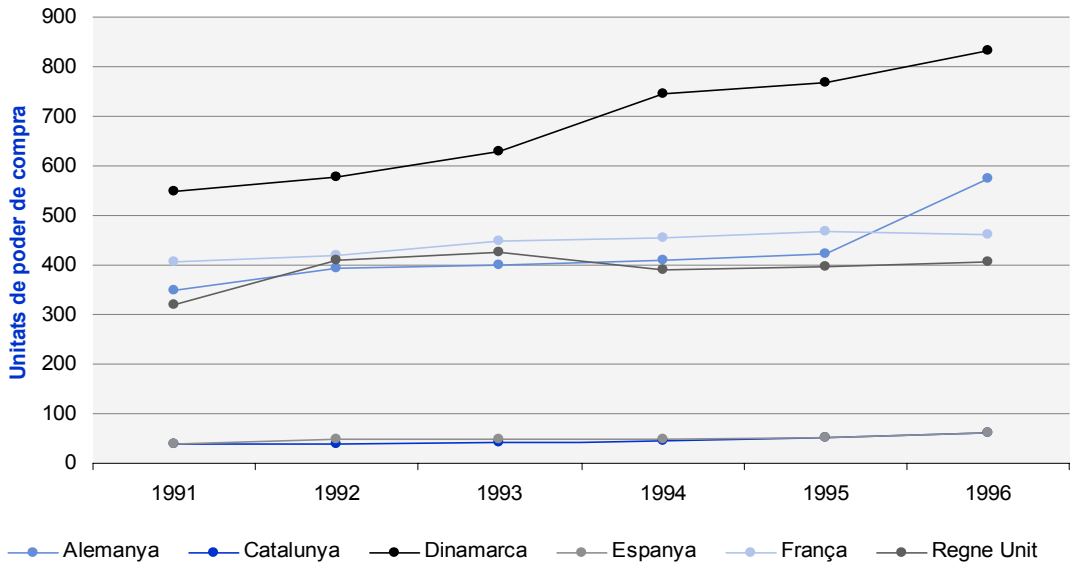

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Comptes de la protecció social a Catalunya.

Dinamarca, per exemple, un país amb unes dimensions un xic menors que Catalunya, passa del 1991 al 1997 de 550 a 833 unitats de poder de compra, mentre el nostre país passa de 37 a 61 unitats de poder de compra en el mateix període, seguint una evolució molt semblant a l'observada en el cas del conjunt d'Espanya. Alemanya, França i el Regne Unit, partint d'uns nivells ja força més alts, presenten increments no tan considerables als registrats a Dinamarca.

FIGURA 10. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS. CATALUNYA 1991-1997

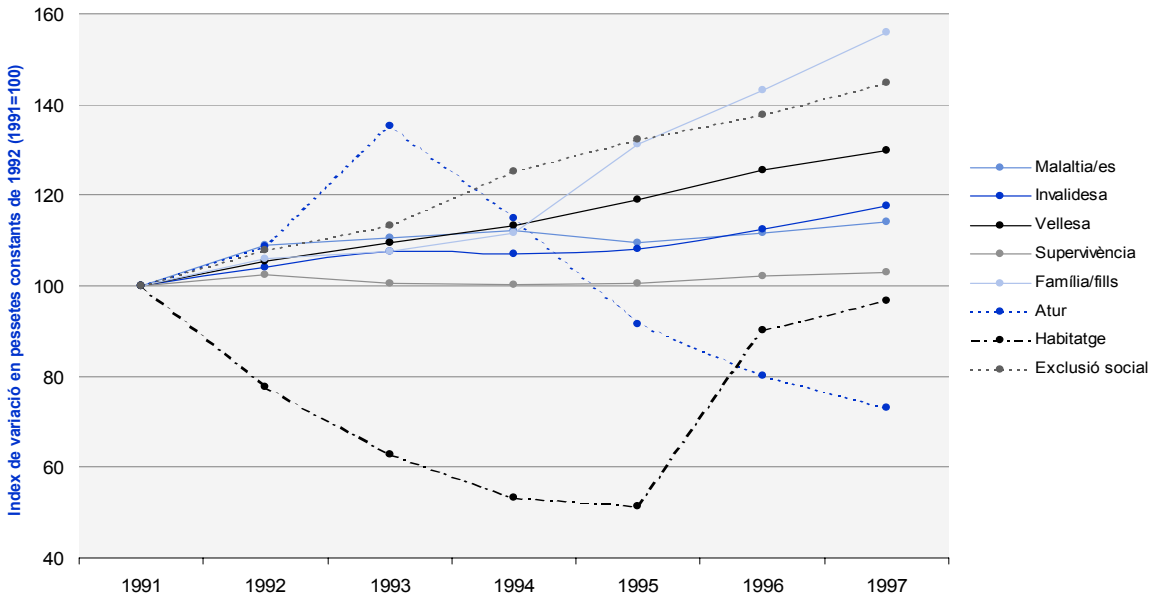

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Comptes de la protecció social a Catalunya.

FIGURA 11. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS DE LES UNITATS DEPENDENTS DE LA GENERALITAT. PROPORCIÓ SOBRE EL CONJUNT D'UNITATS. CATALUNYA, 1991-1997.

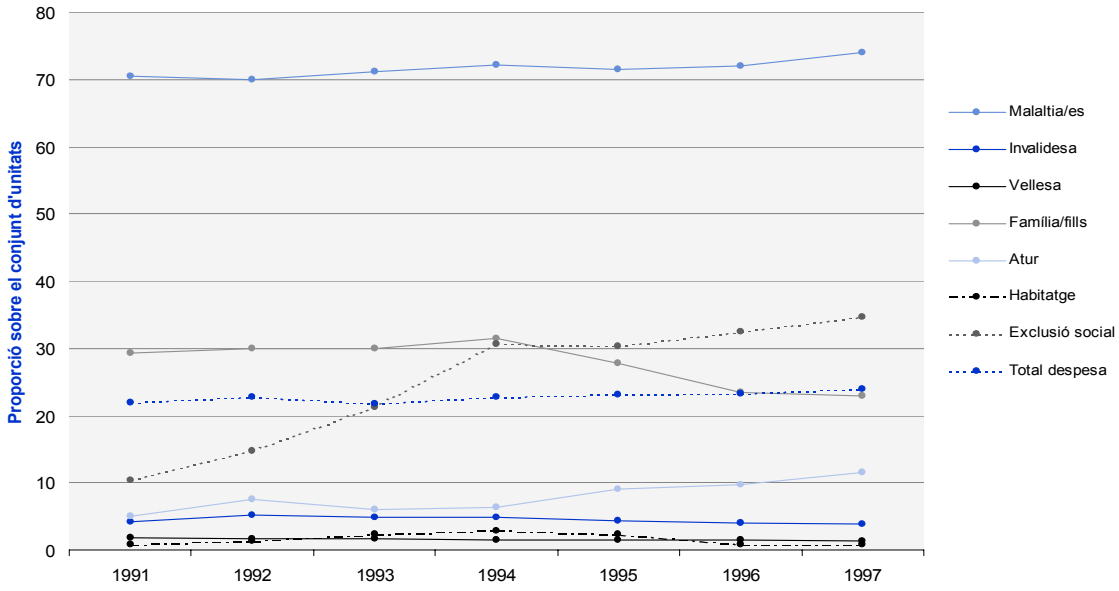

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Comptes de la protecció social a Catalunya.

D'altra banda, la Figura 10, que presenta l'índex de variació de la despesa en pessetes de 1992, permet seguir l'evolució de la despesa de les prestacions de protecció social per funcions, o sia segons diversos capítols de despesa. Des de 1991, amb un índex 100, llevat de les funcions d'atur i habitatge, totes les altres experimenten increments. En el cas de la funció de família i fills aquests augments són els més importants de tots (56%), enfront d'un 11% corresponent al total de la despesa. Tanmateix, aquest creixement no correspon necessàriament a les actuacions del govern de Catalunya car, segons podem constatar en la Figura 11, en el cas de la funció de família i fills, la proporció de la despesa de les unitats dependents de la Generalitat respecte del total d'unitats passa del 29,3% el 1991 al 23% el 1997, quan les magnituds corresponents al conjunt de la despesa creixen del 21,9% al 24% en el mateix període.

TAULA 2. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS DE LES UNITATS DEPENDENTS DE LA GENERALITAT. PROPORCIÓ SOBRE EL CONJUNT D'UNITATS. CATALUNYA. 1991-1997

	1991	%	1997	%	Variació % 1991-97
Sense control de recursos	**14760**	**54,5**	**33951**	**61,7**	**130,0**
Prestacions en efectiu	**14760**	**54,5**	**33951**	**61,7**	**130,0**
Manteniment de renda en cas de part	7535	27,8	19287	35,1	156,0
Assignació familiar o per fills a càrrec	2594	9,6	6706	12,2	158,5
Altres periòdiques per família/fills	4276	15,8	7683	14,0	79,7
Subsidi de natalitat	44	0,2	50	0,1	13,6
Altres úniques per família/fills	311	1,2	225	0,4	-27,7
Amb control de recursos	**12325**	**45,5**	**21053**	**38,3**	**70,8**
Prestacions en efectiu	**1148**	**4,2**	**2968**	**5,4**	**158,5**
Assignació familiar o per fills a càrrec	1148	4,2	2968	5,4	158,5
Prestacions en espècie	**11177**	**41,3**	**18085**	**32,9**	**61,8**
Llar d'infants	266	1,0	210	0,4	-21,1
Allotjament per família/fills	3022	11,2	5827	10,6	92,8
Altres en espècie per família fills	7889	29,1	12048	21,9	52,7
Total despesa en prestacions per família i	27085	100,0	55004	100,0	103,1

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Els comptes de la protecció social a Catalunya.

La Taula 2 detalla l'evolució de les diverses partides de despesa dins el capítol de família i fills entre 1991 i 1997. Al llarg del període els creixements en el conjunt de la funció són notables (un 103,1% de mitjana). Això no obstant perquè s'enregistrin descensos en algunes partides específiques com són les prestacions de pagament únic i les llars d'infants. En aquest darrer àmbit es passa al llarg del període del 266 als 210 milions de pessetes, cosa que representa una reducció del 21,1% en la despesa i una pèrdua del pes que ocupa dins el conjunt (del 1% al 0,4%).

Quadre Resum

- En aquest capítol s'analitza la despesa en família i infància en cinc països europeus, que representen els principals règims de benestar o les tendències més característiques en el camp de les polítiques familiars: Suècia, el Regne Unit, Alemanya, França i Espanya.

- S'aprecia, a través de les figures, que Espanya té la despesa social pública com a percentatge del PIB més baixa pel període 1980-1997 dels cinc països escollits.

- Tot i que s'observa un creixement en l'evolució d'aquesta despesa pública en el nostre país, aquesta contrasta amb la poca despesa enregistrada en polítiques familiars.

- Pel període 1980-1997, per exemple, la despesa en prestacions econòmiques per a les famílies com a percentatge del PIB va passar a Espanya de ser del 0.47% al 0.22%.

- Pel que fa a la despesa pública en serveis per a les famílies com a percentatge del PIB per al mateix període, la despesa espanyola va ser insignificant fins el 1990, any en que es va produir un increment que va permetre acabar el període amb un percentatge del 0.2% del PIB en aquest capítol.

- En relació a la despesa destinada als subsidis familiars en tots els països analitzats, ens trobem amb importants fluctuacions amb certa tendència a la baixa. Pel que fa a Espanya, en aquesta partida i per aquest període, la despesa passa del 0.4% al 0.08% del PIB.

- El capítol de despesa on la política familiar del nostre país es troba en situació més favorable és la maternitat. De 1990 a 1997 Espanya ha doblat la proporció de recursos respecte al PIB que es dediquen a la maternitat.

- Val a dir, però, que l'evolució de la despesa en escoles bressol i llar d'infants com a percentatge del PIB destaca encara per ser molt baix.

- En general, si comparem la despesa destinada a les famílies respecte el total de la despesa pública, Espanya és el país que destina menys percentatge a la família, amb un 0.76%, mentre Finlàndia, que és el país que més dedica a la família, obté un percentatge del 7.07%.

- De totes maneres cal assenyalar que al llarg del període 1991-1997, hi ha hagut un creixement general (a Catalunya, però no a tot l'Estat) del conjunt de partides de despesa dins el capítol de família i fills, tot i que apreciar-se descensos en les prestacions de pagament únic i en les llars d'infants.

2.2. MESURES D'ATENCIÓ I SUPORT A LES FAMÍLIES

Dins de l'àmbit d'actuació de les polítiques familiars destaquem tant les transferències monetàries com les mesures destinades a la conciliació vida laboral-vida familiar, que inclouen tant mesures legals com serveis i programes de suport per a les famílies. Es tracta d'unes polítiques socials promogudes per la Unió Europea i considerades com a polítiques familiars que proven de donar respostes a les noves transformacions de les relacions familiars, des de que la gran majoria de dones adultes combinen la dedicació del seu temps a la família i a l'ocupació remunerada. Parteixen de la necessitat de tenir present la major presència de la dona en el mercat laboral i d'assegurar els seus drets, tant si treballa o no fora de la llar.

Les polítiques de conciliació familiar, doncs, són una de les vies per afavorir la democratització familiar, social i política en l'organització de la cura i l'atenció a la petita infància i a la gent gran.

La competència de la política familiar pel que fa a la legislació civil recau en el govern central, tot i que també és important analitzar la intervenció de la Generalitat de Catalunya en aquest àmbit. En aquest sentit, vegeu l'aportació d'Encarna Roca (2002), *El dret de família a Catalunya.* El govern central també té la titularitat en legislació bàsica i en el règim econòmic de la Seguretat Social, i gestiona àrees importants de la política familiar com són la política fiscal, els permisos laborals i els subsidis familiars. Pel que fa als governs autonòmics, i segons la Constitució de 1978, poden tenir competències plenes en el desenvolupament dels serveis a les persones, famílies i grups.

A Catalunya, per exemple, els serveis a les famílies competència de la Generalitat giren entorn el Sistema Català de Serveis Socials, que inclou una xarxa bàsica de serveis socials de responsabilitat pública (XBSSRP), inspirada en tres principis: a) cooperació del sector públic i privat; b) voluntat universalitzadora dels serveis socials; c) una descentralització que permeti coordinar i concertar la iniciativa pública i la privada i fomentar el voluntariat. El marc legal i organitzatiu del SCSS és el que sustenta tant els

serveis especialitzats per a la infància en risc com els serveis adreçats a la gent gran. Pel que fa als serveis universals d'atenció a la primera infància d'entre 0 i 3 anys, cal situar-nos en el marc legal i organitzatiu que proporciona la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE) (Brullet & Parella, 2001).

El govern de la Generalitat, a més, ha adquirit compromisos polítics en relació als serveis dirigits a les famílies en la línia de les polítiques de conciliació a les que anteriorment es feia referència. A través del PISF (Pla Integral de Suport a les Famílies), aprovat com instrument específic de política familiar, proposa, entre altres coses, mesures per a facilitar l'accés a l'habitatge, la cura dels fills, les relacions intergeneracionals i la comptabilitat del treball remunerat amb la família (Flaquer & Brullet, 1999). La família es defineix, en aquest pla, com *"el recurs assistencial més efectiu, fruit de la solidaritat afectiva i/o consensual que conformen els valors humans i socials"* (Brullet, 2002). Una de les orientacions que pren aquest pla és la voluntat de delegar a la família més competències en la provisió del benestar, tot i que el seu balanç no ha estat satisfactori pel que fa al desenvolupament dels serveis en la línia de facilitar la conciliació de la vida laboral i familiar.

Aquestes polítiques de conciliació impulsades en l'àmbit català pretenen donar respostes als desajustaments entre el temps que les dones dediquen al treball remunerat i el temps que dediquen o volen dedicar als altres membres de la família, així com resoldre els desequilibris entre homes i dones en la vida quotidiana. El PISF, a partir de les orientacions de la Comissió Europea, proposa una sèrie d'actuacions a favor de la conciliació:

- mesures que afavoreixin a homes i dones traspassar part del seu temps en el lloc de treball a la llar, sense perdre el contracte: contractació a temps parcial, baixes per maternitat, parentalitat o paternitat, reducció de la jornada laboral,...
- finançament i regulació dels serveis per a la cura de les persones dependents (infants de 0 a 3 anys, persones grans dependents i persones amb disminució).

- ajustament dels horaris dels serveis públics a les noves formes de vida.
- consideració del treball domèstic com un treball a compartir entre homes i dones (Brullet & Parella, 2001).

De les mesures comentades, la protecció per maternitat, tal i com ja s'ha assenyalat, és la única modalitat de la política familiar que situa a Espanya i a Catalunya a nivell semblant a la resta de països de la UE. Destacar, a més, que el 1999 es va aprovar al Parlament espanyol la Ley 39/1999 per a promoure la conciliació de la vida familiar i laboral de les persones treballadores. Amb aquest llei s'amplien les possibilitats d'obtenir reduccions horàries i una major flexibilitat laboral per atendre a les persones dependents[2]. També fa possible que els homes puguin ser titulars de drets a les llicències familiars i a les reduccions horàries. De totes maneres, com es veurà seguidament amb major profunditat, hi ha fortes limitacions pel que fa a la xarxa pública de serveis dirigits a la petita infància. Els costos que suposa tenir fills, una vegada conclou el permís per la maternitat, són relegats de nou a l'àmbit privat-familiar.

2.2.1. LES PRESTACIONS FAMILIARS PER FILLS A CÀRREC

Les figures i taules que segueixen es refereixen a les dades disponibles del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales sobre les prestacions familiars per fills a càrrec. Des de la reforma dels subsidis familiars de 1990, en què passaren a pagar-se amb comprovació de recursos després de ser revaloritzats i establir-se'n una modalitat no contributiva, es convertiren de fet en prestacions de caràcter assistencial (Iglesias de Ussel & Meil, 2001; Flaquer, 2002). A més, al costat de les prestacions per fills menors a càrrec, es crearen uns subsidis especials per a adults minusvàlids dependents de les seves famílies, que formen part del mateix programa. Una de les deficiències d'aquestes mesures és que tenen una cobertura molt baixa (vegeu més avall) i que els fons destinats als fills minusvàlids (adults) estan acaparant cada vegada més els escassos recursos existents.

[2] En aquest sentit, volem recordar que hi ha un Conveni de la OIT, el Conveni nº183, de 15 de juny de 2000, sobre la protecció de la maternitat, que no ha estat ni signat ni ratificat per l'Estat espanyol.

FIGURA 12. TAXES DE VARIACIÓ ANUALS EN EL NOMBRE DE CAUSANTS DE LES PRESTACIONS PER FILLS A CÀRREC. ESPANYA. 1996-2000

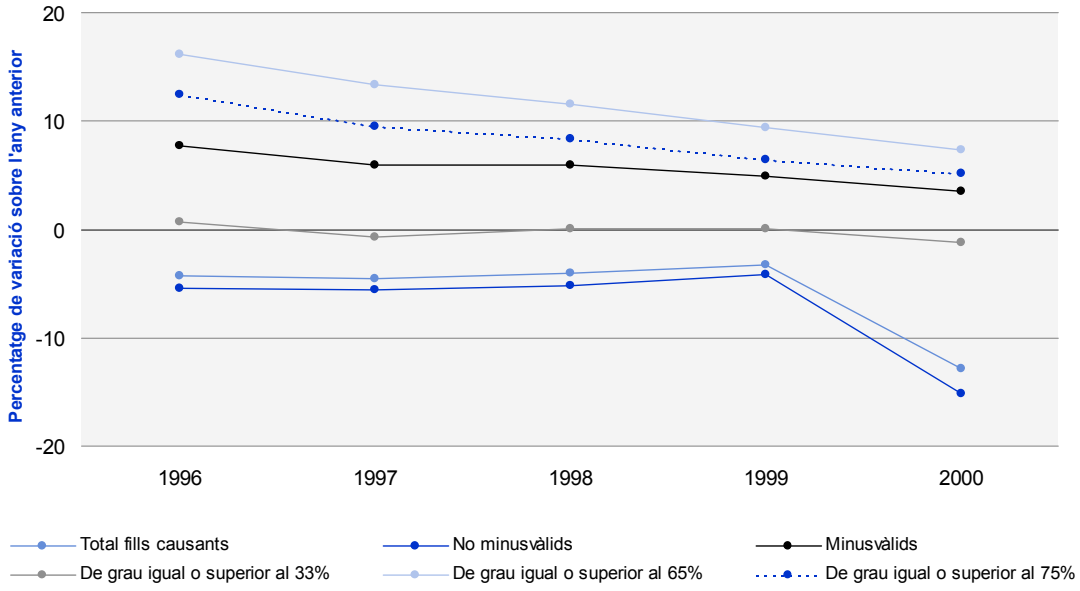

Font: Anuario de Estadísticas Laborales y de Asuntos Sociales 1998 y 1999.

A la Figura 12 podem observar com any rera any es produeixen decrements en el nombre de fills causants de les prestacions[3] de totes les categories, però mentre que en el cas dels fills amb minusvàlua de grau igual o superior al 65% i de grau igual o superior al 75% -que són majors d'edat- les variacions anuals suposen un menor creixement, en el cas dels fills menors d'edat (els no minusvàlids i els que tenen una minusvàlua de grau igual o superior al 33%) els creixements són negatius. Aquesta evolució es deguda bàsicament al descens de la natalitat, però resulta difícil explicar la important caiguda del darrer any que, a més, tan sols es dóna en la modalitat contributiva. Això fa pensar que, després de la darrera revalorització de les assignacions de principis del 2000, el govern podria haver endurit les condicions de la comprovació de recursos. Cal fer avinent que aquesta important actualització de l'import de les prestacions -que passaren de 36.000 ptes. a 48.420 ptes. anuals, un increment de gairebé el 35%, després de mantenir-se congelades durant una dècada-, s'aplicà retroactivament a l'any 1999, la qual cosa permeté que les gairebé 800.000 famílies més

[3] Els fills causants de les prestacions són aquells que donen dret a la seva percepció enfront dels anomenats beneficiaris, que són els pares que reben els subsidis en benefici dels fills.

pobres de l'Estat espanyol rebessin un xec d'unes 11.500 pessetes extres per fill menor a càrrec poques setmanes abans de les eleccions que portaren el Partit Popular a la majoria absoluta.

FIGURA 13. TAXES DE VARIACIÓ ANUALS EN L'IMPORT TOTAL DE LES PRESTACIONS PER FILLS A CÀRREC SEGONS GRAU DE MINUSVÀLUA. ESPANYA. 1996-2000

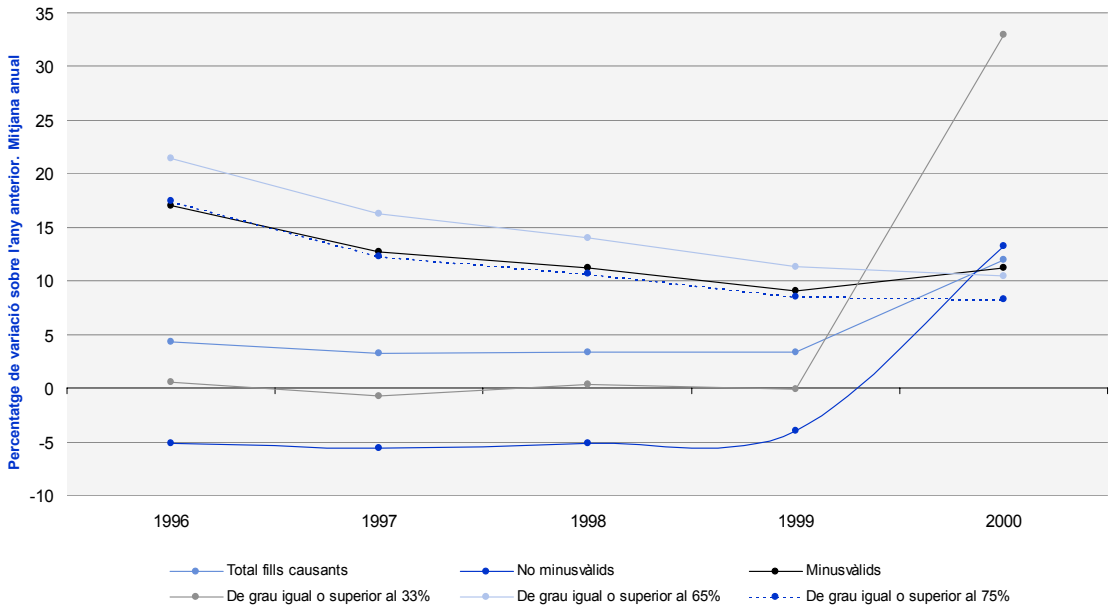

Font: Anuario de Estadísticas Laborales y de Asuntos Sociales 1998 y 1999.

La Figura 13 mostra com el 2000, arran de la revalorització que acabem de comentar, per primera vegada en els darrers anys la taxa de variació en l'import total de les prestacions per fills menors a càrrec deixa de tenir un creixement negatiu. L'increment més espectacular (d'un 33%) és el de la despesa corresponent als fills menors de 18 anys amb una minusvàlua igual o superior al 33%. En el mateix any l'increment del volum de les prestacions dels fills sense minusvàlua és d'un 13,2%. D'altra banda, l'import mitjà per causant dels fills no minusvàlids augmentà en un 33%.

Una de les conseqüències del caràcter assistencial de les prestacions familiars és que el grau de riquesa de les diferents unitats territorials influeix en el nivell de cobertura d'aquelles. La Taula 13 conté dades sobre els nivells de cobertura de les prestacions per fills menors a càrrec en les diferents comunitats autònomes de l'Estat i les quatre

províncies catalanes. Aquest nivell s'ha calculat a base de posar en relació el nombre de fills causants amb la població menor de 18 anys.

TAULA 3. NIVELL DE COBERTURA DE LES PRESTACIONS FAMILIARS PER FILLS A CÀRREC SEGONS COMUNITATS AUTÒNOMES I PROVINCIES CATALANES. ESPANYA. 1998

Comunitat autònoma	Població 0-18	Causants	Cobertura
Andalusia	1.676.785	538.660	32,12
Aragó	196.268	17.929	9,13
Astúries	162.337	25.658	15,81
Balears	160.396	19.475	12,14
Canàries	355.585	100.067	28,14
Cantàbria	91.291	13.665	14,97
Castella i Lleó	412.583	65.445	15,86
Castella-La Manxa	357.028	70.467	19,74
Catalunya	1.089.273	105.540	9,69
Comunitat Valenciana	803.944	145.330	18,08
Extremadura	231.088	84.299	36,48
Galícia	468.350	101.632	21,70
Madrid	948.262	94.428	9,96
Múrcia	256.722	69.056	26,90
Navarra	90.853	6.964	7,67
País Basc	335.961	27.512	8,19
La Rioja	46.523	4.392	9,44
Ceuta	19.176	7.786	40,60
Melilla	16.936	7.809	46,11
Total	**7.719.361**	**1.506.113**	**19,51**
Barcelona	816.274	73.702	9,03
Girona	102.686	11.719	11,41
Lleida	61.770	6.922	11,21
Tarragona	108.543	13.197	12,16
Catalunya	**1.089.273**	**105.540**	**9,69**

Nota: El nivell de cobertura s'ha calculat a base d'obtenir el percentatge del nombre de fills causants de les prestacions respecte de la població menor de 18 anys.
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades del servidor web de l'Instituto Nacional de Estadística: www.ine.es i de l'Anuario de Estadísticas Laborales y de Asuntos Sociales 1998.

Com es pot veure, aquests nivells són molt variables segons els diferents territoris de l'Estat. Mentre que en el conjunt de Catalunya no arriba al 10% (encara que fora de Barcelona sí que supera lleugerament aquesta cota), la taxa de cobertura de Ceuta, Melilla, Extremadura i Andalusia és superior al 30%. Aquestes importants disparitats territorials en els nivells de cobertura deslegitimen el programa i creen greuges

comparatius entre les regions riques i pobres. Es dóna el cas que Catalunya és una de les sis comunitats autònomes amb una cobertura més baixa.

2.2.2. LES DESGRAVACIONS FISCALS PER FILLS A CÀRREC

Al nostre país el sistema de suport a les famílies amb fills menors a càrrec es complementa amb les desgravacions fiscals. Podem dir que, segons el nivell de renda de les unitats familiars, els fills menors tenen dret a gaudir de les prestacions de la Seguretat Social o bé de les deduccions fiscals per descendents solters. Tanmateix, no s'han efectuat estudis rigorosos que permetin detectar duplicacions o buits en el sistema. A més, com ja hem dit més amunt, atès que ni les bases de dades d'Eurostat ni de l'OCDE disposen d'informacions homologades sobre les desgravacions fiscals, resulta molt difícil establir comparacions internacionals. D'altra banda, les dades publicades per la Memoria de la Administración Tributaria, l'única font de què disposem al respecte, resulten molt deficitàries de cara a estudiar l'estructura de la despesa fiscal en funció de la composició de les llars i del nivell de renda de les famílies.

FIGURA 14. EVOLUCIÓ DE L'IMPORT DE PRESTACIONS I DESGRAVACIONS FISCALS PER A LES FAMÍLIES AMB FILLS A CÀRREC. ESPANYA 1994-1997

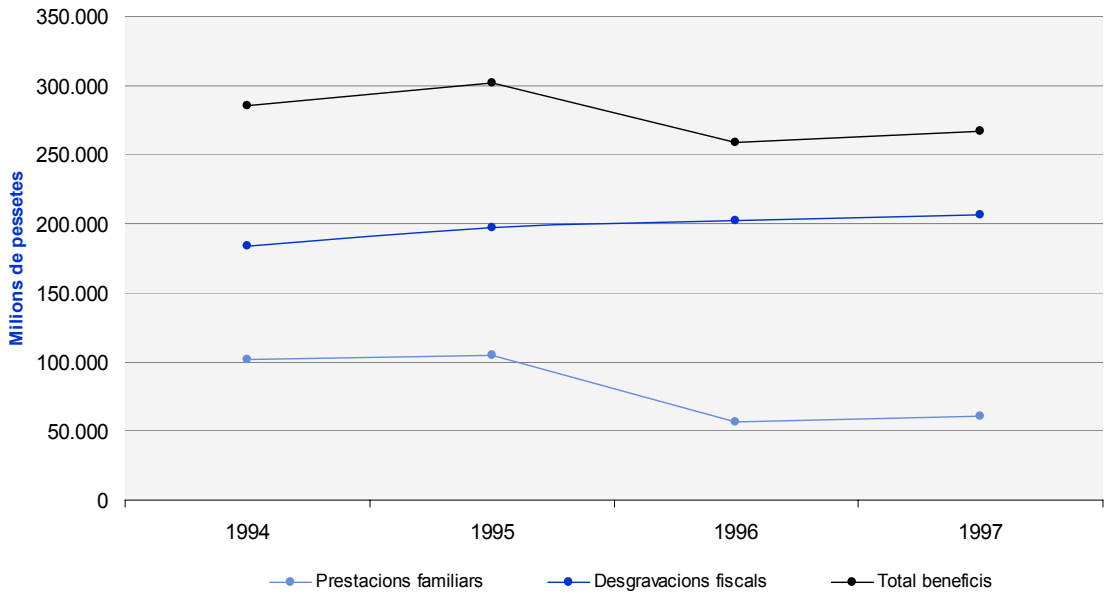

Font: Elaboració CIIMU amb dades de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic i de la Memoria de la Administración Tributaria.

La Figura 14 mostra l'evolució a Espanya de l'import de les prestacions familiars i de les deduccions per descendents solters respecte del total de beneficis obtinguts per les famílies amb fills dependents entre 1994 i 1997. Podem observar com en aquests quatre anys disminueix el volum de les prestacions a mesura que augmenta el de les desgravacions. Mentre que l'import total de les desgravacions va créixer un 12%, el de les prestacions per fills a càrrec experimentà una reducció del 40%. Cal tenir present que, si els anys 1994 i 1995 el volum de la despesa fiscal representava uns dos terços del total de beneficis, els anys 1996 i 1997 ja superava les tres quartes parts del total i s'acostava a les quatre cinquenes parts. Aquesta dada ens indica fins a quin punt les prestacions familiars, que a la majoria de països europeus són universals i que representen el gruix principal de l'esforç de protecció als fills menors, tendeixen a ocupar un lloc cada vegada més residual a Espanya.

Malauradament les informacions existents no ens permeten calcular l'import de la despesa fiscal efectiva per fill menor a càrrec. A principis dels anys noranta l'import de

la deducció dels fills descendents solters era molt inferior a la prestació per fills a càrrec. Però, mentre que al llarg del darrer decenni les deduccions es varen anar actualitzant, les prestacions familiars restaren congelades amb la quantitat de 36.000 pessetes per fill a càrrec. Des de 1995, a més, l'import de la deducció s'incrementà en funció del rang del fill de manera que en el cas del fill quart i següents era un 45% superior al el primer i segon. Per últim, en l'exercici 1998 l'import de les deduccions ja ultrapassà el de les prestacions de tal forma que l'import de la deducció del segon fill ja esdevingué 35.000 pessetes i 50.000 a partir del tercer. D'aquesta manera, les famílies obligades a declarar -de classe mitjana i alta- rebien un tractament més favorable que les de condició més modesta, que només es podien refiar dels subsidis familiars. A més, des de 1991 l'edat límit per als fills solters per a poder al·legar deduccions s'incrementà fins als 30 anys, sempre i quan visquessin amb el contribuent i els seus ingressos fossin inferiors al salari mínim (Flaquer, 2000a).

Amb la nova Llei de l'IRPF aprovada el 1998 aquestes disparitats entre les famílies segons els seu nivell d'ingressos es fan encara més flagrants. Aquesta llei estableix una nova modalitat de desgravacions familiars que es detreuen de la base imposable i no pas de la quota com abans. Aquest tipus de desgravacions són més regressives de forma que augmenta el seu import a mesura que puja el volum de la renda. A més, tenen dret a les desgravacions els declarants amb descendents dependents menors de 25 anys en contrast amb els beneficiaris de les prestacions, que només les reben per fills a càrrec fins als 18 anys. Per últim, es mantenen importants diferències entre el primer i segon fill i el tercer i posterior amb primes per a la primera infància i per als menors fins a l'adolescència de manera que l'edat del fill pot comportar diferències substancials. Amb totes aquestes noves disposicions queda totalment desvirtuada la reforma dels subsidis familiars de 1990, que pretenia afavorir les famílies de condició més modesta amb fills a càrrec a base de dedicar-hi més recursos a costa de la universalitat de les prestacions. En l'actualitat, són les famílies de rendes més altes les qui s'emporten la part del lleó dels recursos destinats a la protecció econòmica de la infància.

TAULA 4. SIMULACIÓ DE LES DESGRAVACIONS FISCALS PER FILLS A CÀRREC D'UNA FAMILIA D'UN PERCEPTOR AMB DIVERSOS SUPÒSITS DE RENDA I COMPARACIÓ AMB LES PRESTACIONS FAMILIARS. EXERCICI DE L'IRPF DE 1999.

Renda	Inferior a 1.238.000 pta.			3.000.000 de pta.		
N. de fills	Desgravació per fill	Index RF	Index PF	Desgravació per fill	Index RF	Index PF
1 fill	48.420	100	100	48.000	100	99
2 fills	48.420	100	100	51.001	106	105
3 fills	48.420	100	100	60.000	125	124
4 fills	48.420	100	100	60.450	126	125
	5.000.000 de pta.			10.000.000 de pta.		
N. de fills	Desgravació per fill	Index RF	Index PF	Desgravació per fill	Index RF	Index PF
1 fill	56.600	100	117	90.000	100	186
2 fills	60.338	107	125	95.626	106	197
3 fills	70.750	125	146	112.500	125	232
4 fills	76.057	134	157	120.938	134	250

Font. Elaboració pròpia amb el programa informàtic per a la declaració de l'IRPF 1999 facilitat per l'Agència Tributària.
Index RF = Aquest índex mesura la majoració de la desgravació en funció del rang del fill
Index PF = Aquest índex mesura la majoració de la desgravació en funció de la prestació bàsica de la Seguretat Social (100 = 48.420 pta.).

La Taula 4, que s'ha mostrat més amunt, il·lustra algunes de des discriminacions que acabem de comentar a partir d'una simulació feta per a l'exercici de l'IRPF de 1999. En les famílies amb un nivell de renda superior als cinc milions de pessetes la desgravació per al tercer fill és un 25% superior al del primer i la per al quart un 34%. En canvi, en les famílies amb una renda d'uns tres milions les desgravacions per als fills tercer i quart només són un 25% superiors a les del primer. En el cas de les desgravacions corresponents al segon fill no s'observen diferències en termes dels nivells de renda, situant-se entorn d'un 6-7% superiors a les del primer. La comparació de les desgravacions de famílies amb diferents supòsits de renda amb la prestació bàsica de la Seguretat Social, que el 1999 estava destinada a les famílies amb unes rendes inferiors a 1.238.000 pessetes, ofereix uns contrastos encara més grans. Una família amb unes rendes d'uns 10 milions de pessetes obté una desgravació per al seu tercer i quart fills unes dues vegades i mitja més gran que la prestació de la Seguretat Social, mentre que la corresponent als seus primer i segon fill s'acosta al doble.

2.2.3. MESURES DE CONCILIACIÓ ENTRE LA VIDA LABORAL I FAMILIAR

Una de les principals orientacions de les polítiques familiars són els serveis i recursos per a les unitats familiars. Aquests poden ser molt variats i impliquen l'aportació de fons públics a les famílies, prestats directament per l'Administració pública (gratuïtament o com a contrapartida del pagament d'una taxa) o pel mercat (de manera subvencionada o no). De la mateixa manera, aquestes mesures poden ser assumides pel sector informal (el voluntariat o la mateixa família). En aquest sentit es parla dels "serveis de proximitat" com a nous filons d'ocupació adreçats a les famílies per atendre infants o gent gran dependent.

En aquest informe ens centrarem en la anàlisi de les mesures de suport a les famílies que representen actuacions polítiques adreçades a la millora de la situació de la petita infància. Concretarem es farà referència a:

- Llicències parentals.
- Serveis d'atenció a la petita infància.

2.2.3.1. Llicències parentals

Tenint en compte que les dones catalanes tenen fills en mitjana als 31 anys i que entorn a aquesta edat es donen les taxes més altes d'ocupació i d'activitat en el mercat de treball, la necessitat de conciliar el treball remunerat i la criança dels fills menors de 3 anys esdevé una prioritat (Escobedo, 2002). En aquest període és quan les famílies tenen més despeses i majors requeriments de temps i quan els serveis d'atenció infantil resulten més necessaris o més problemàtics des del punt de vista de la disponibilitat, accessibilitat, qualitat i costos.

Des del Consell Europeu[4] es recomana als governs, als agents socials i a altres organitzacions que prenguin iniciatives per a permetre als pares i a les mares de conciliar les seves vides laborals amb la criança dels seus fills i filles. Les llicències parentals o laborals són una d'aquestes mesures, al igual que els serveis d'atenció a la petita infància (que es comenten a continuació). També cal prestar atenció als canvis en l'entorn i en les organitzacions laborals que s'estan donant per a respondre millor a les necessitats de les persones amb infants petits o familiars dependents al seu càrrec, i identificar les mesures orientades a potenciar una major participació dels homes en la criança dels fills, en les tasques d'atenció familiar i en l'ús de les mesures de flexibilitat laboral per motius familiars.

Ana Escobedo (Escobedo, 2002) planteja que el desenvolupament d'un sistema públic i comprensiu d'atenció infantil passa pel desenvolupament d'un sistema flexible de llicències laborals remunerades. De la mateixa manera argumenta que no hi ha una solució única per a resoldre la conciliació entre la vida laboral i familiar sinó que calen polítiques públiques que garanteixin un ventall ampli de solucions diverses, flexibles i combinables en situacions personals i familiars diverses. L'ús i la qualitat de les llicències parentals, doncs, han esdevingut dos indicadors claus de la igualtat d'oportunitats i de la qualitat de la protecció social en els diferents països de la Unió Europea.

Les llicències parentals són formes regulades d'absència del lloc de treball o d'interrupció de les prestacions laborals habituals, connectades a beneficis socials (prestacions econòmiques i/o altres drets de protecció social), per tal d'atendre al naixement i a la criança dels fills. Es protegeixen, al mateix temps però en diferents graus, els interessos infantils, de les mares i els pares ocupats, dels empresaris i altres interessos socials. En alguns casos representen també un suport econòmic per a les famílies.

[4] Recomanació del Consell Europeu sobre Atenció Infantil (92/241/CEE).

Les llicències parentals s'enmarquen en la categoria més àmplia dels sistemes d'interrupció de la carrera, permeten una redistribució del temps de treball al llarg de la vida dels individus i estan en estreta relació amb els sistemes d'atenció a la primera infància. Aquest tipus de mesura inclou diferents variants o categories:

Llicència per maternitat: té per objecte protegir a la mare i a l'infant durant les últimes setmanes de l'embaràs i el naixement. Permet la recuperació de la mare després del part i l'alletament del nadó. Representa 16 setmanes de llicència pagades per la Seguretat Social, 6 d'elles immediatament després del part. A partir de 1994 s'amplia la cobertura de la prestació al 100% de la base de cotització del salari. De totes maneres, cal tenir en compte que per tenir dret a la prestació per maternitat cal estar d'alta a la Seguretat Social i haver cotitzat al menys 180 dies en els 5 anys anteriors al naixement.

La mare amb dret de prestació pot transferir al pare fins a 10 de les seves setmanes de llicència de maternitat. Dins d'aquesta categoria de llicència existeix *el permís de lactància*. Es tracta de la reducció d'una hora de la jornada laboral fins que el fill compleix 9 mesos.

Llicència per paternitat: té per objecte facultar al pare per atendre el naixement, la cura dels seus fills i contribuir a les tasques familiars i domèstiques en els primers dies després del part, mentre la mare descansa. Es tracta d'un permís de 2 dies a càrrec de l'ocupador, que es pot estendre a 4 en cas de desplaçament.

Llicència parental: es tracta d'una modalitat disponible tant per homes com per dones després de la llicència per maternitat. Permet que es pugui passar més temps a casa tenint cura dels petits, per evitar situacions d'arranjaments de l'atenció infantil quan les criatures són molt petites. La definició d'aquesta mesura respon al reconeixement de la necessitat d'allargar el període en el qual és aconsellable que l'infant romangui a casa. En aquesta línia, la mateixa OMS recomana un període d'alletament exclusiu de fins a 6 mesos.

Aquesta categoria de llicència consisteix en una excedència no remunerada per tenir cura d'un fill per a un període no superior a tres anys a comptar des del naixement. Durant el primer any la persona té dret a la reserva del seu lloc de treball, i el període és comptat com de cotització efectiva a la Seguretat Social.

Llicència d'atenció infantil: aquesta categoria de llicència permet que les famílies puguin triar entre criar els seus fills a casa o utilitzar els serveis d'atenció infantil. Potencia una major diversitat de maneres de conciliar el treball i la vida familiar. A partir del primer any d'excedència per tenir cura d'un fill, la reserva del lloc de treball es transfereix a una ocupació del mateix grup professional o d'una categoria equivalent. Aquesta categoria consisteix en el dret individual a reducció de la jornada laboral per tenir cura d'un menor de 6 anys o d'un fill amb alguna discapacitat, reducció que representa una disminució proporcional del sou.

D'aquesta manera, queda configurada una diferenciació clara entre els dos trams de l'excedència per la criança dels fills: un primer any no remunerat però inserit en el sistema de protecció social i en el que es reserva el lloc de treball, i un segon tram, a partir d'aquest primer any, en que només es manté el dret preferent de tornar a ser contractat a l'empresa.

Llicències per curar d'un fill malalt: Tenir cura d'infants implica haver d'atendre diverses cites en horari laboral als serveis mèdics, davant les malalties freqüents que poden tenir els nens i les nenes més petits. Respondre davant d'aquestes situacions requereix la possibilitat de tenir llicències breus i flexibles. Aquestes acostumen a estar regulades en l'àmbit de la negociació col·lectiva, ja que afecten a l'organització del treball.

La llei laboral inclou un permís remunerat, a càrrec de l'ocupador, de 2 dies o de 4 en cas de desplaçament per casos de malaltia greu (tot i que no està definit en la llei què és una malaltia greu), accident o hospitalització d'un fill. Es tracta d'un dret individual, de manera que pot ser requerit simultàniament pels dos progenitors. També es contempla

l'excedència no remunerada de fins a un any per tenir cura d'un familiar greument malalt, fins a un segon grau de consanguinitat.

Per a la valoració de l'impacte de les llicències parentals és important considerar cada una de les categories de llicència en relació a la resta de llicències disponibles, així com tenir en compte les tendències dominants en el mercat de treball, en les formes de vida familiar i en les polítiques socials. Així mateix, les tendències nacionals en matèria de seguretat social, o l'existència d'alternatives d'atenció infantil i de treball flexible, contribueix a explicar l'oferta, la demanda i l'ús efectiu de les llicències parentals.

En aquest sentit, és interessant ressaltar, tal i com analitza Escobedo (2002) en la taula que es presenta a continuació, que en els últims cinc anys han millorat les prestacions de les llicències parentals pels usuaris de l'Estat espanyol. La taxa de cobertura de la llicència per maternitat respecte als naixements, per exemple, es situava el 1999 entorn un 43.92%. Aquest augment respecte als anys anteriors es deu, segons Ana Escobedo, al creixement de l'ocupació femenina i a un major compliment dels requisits per a gaudir de la prestació per maternitat. De totes maneres, cal assenyalar també que hi ha mesures per les quals encara no es registra una tendència rellevant d'extensió del seu ús: el 1998, per exemple, només es van registrar a la Tresoreria de la Seguretat Social unes 7569 excedències per tenir cura dels fills, xifra que representa un 2% dels naixements anuals de tot l'Estat.

TAULA 5. DADES ADMINISTRATIVES SOBRE USUARIS DE LLICÈNCIES PARENTALS. ESPANYA. 1995-2000.

Any	Naixements	Perceptors Prestacions Maternitat	Cobertura s/ naixements %	Nombre de contractes substitució subvencionats (cost 0)	Excedències iniciades per cura de fills (dones i homes)	% excedències iniciades sobre naixements
1995	363.469	113.347	31,18%	n.p.	n.d.	n.d.
1996	362.626	127.692	35,23%	n.p.	n.d.	n.d.
1997	369.035	146.971	39,83%	n.p.	n.d.	n.d.
1998	365.193	148.751	40,73%	n.p.	7.569	2,07%
1999	377.809	165.946	43,92%	29.627	n.d.	n.d.
2000	n.d.	192.449	n.d.	37.241	n.d.	n.d.

Fonts: Reproduït d'Ana Escobedo (2002) a partir de dades de Moviment Natural de Població (Web de l'INE), memòries anuals i informació directament facilitada per l'INSS i per la Tresoreria General de la Seguretat Social, i per l'Instituto de la Mujer. El nombre d'excedències per cura de fills és sols disponible pel 1998 (1186 a Barcelona, 100 a Girona, 56 a Lleida i 85 a Tarragona).

Finalment assenyalar que la regulació vigent actualment s'estableix a la Llei 39/1999 *Per a promoure la conciliació de la vida familiar i laboral de les persones treballadores*. En aquesta llei es revisa el conjunt de llicències laborals espanyoles per motius familiars i es completa la transposició a la legislació espanyola de les Directives del Consell Europeu sobre protecció de maternitat i sobre la llicència parental. En aquesta llei s'introdueixen una sèrie de canvis, entre els que destaquen:

- definició d'una nova llicència durant l'embaràs i la lactància que completa la protecció establerta per la Llei de Prevenció de Riscos Laborals de 1995.

- millora de les garanties jurídiques de protecció de l'ocupació de les mares o persones usuàries d'aquestes llicències, establint la nul·litat dels acomiadaments i de les extincions de contracte generades per la maternitat.

- les mares tenen la possibilitat de transferir als pares (si els dos treballen i compleixen els requisits d'afiliació de la Seguretat Social) fins a 10 de les seves 16 setmanes de llicència maternal remunerada, podent els dos usar-les simultàniament.

- ampliació de la llicència remunerada per maternitat en 2 setmanes per cada fill en el cas de part múltiple.

- es considera equiparable al naixement l'adopció o l'acolliment de menors de 6 anys (o majors de 6 anys amb dificultats especials).

- s'amplia el dret individual d'excedència màxima d'1 any o la reducció horària no remunerada per a l'atenció de familiars que no es poden valer per ells mateixos.

- es passa a considerar que l'excedència o la reducció horària són drets individuals.

- s'estableix que correspon a cada persona, en la seva jornada ordinària, concretar les hores del permís de lactància i la reducció horària per a l'atenció dels seus fills o familiars.

2.2.3.2. Serveis d'atenció a la petita infància

L'Estat té l'obligació de protegir a l'infant i assegurar els seus drets. Els serveis per a l'educació general de tots els infants (veure informe d'educació i escola) i per a la protecció de la seva salut psíquica i física son dos dels drets universals als que cal respondre. De totes maneres, aquí es fa especial menció a tots aquells serveis més especialitzats d'atenció principalment de la petita infància, complementaris o que formen part al seu procés d'escolarització, i es fa referència també a aquells serveis més específics adreçats a la infància en risc (per a major detall vegeu informe d'infància en situació de risc).

Pel que fa al dret d'escolarització, només volem mencionar que l'escola obligatòria (dels 6 als 16 anys) és gratuïta a través d'una xarxa escolar integrada formada per centres públics i privats concertats. Pel que fa a l'educació dels infants de 0 a 6 anys,

etapa considerada educativa però no obligatòria, la LOGSE es compromet a assegurar places públiques per a totes les famílies que ho demanin. De fet, el parvulari de 3 a 5 anys (segon cicle de l'educació infantil) s'ha generalitzat a l'escola pública catalana, tot i que encara no ha succeït el mateix pel primer cicle de l'educació infantil (de 0 a 3 anys).

Així, les taxes d'escolarització dels infants de 0 a 3 anys són ben diverses en el territori i no responen a cap lògica detectada. L'oferta municipal és poc homogènia i no depèn ni de la dimensió del municipi, ni del nombre de naixements, ni de la demanda real existent. Però el que s'estableix com a constant és que l'oferta pública genera més demanda i facilita la valoració d'aquesta etapa educativa i, a més, garanteix la qualitat dels serveis educatius privats per raons de competència.

Per aquesta etapa, Catalunya ha rebut les transferències de les guarderies laborals que abans depenien del Ministerio de Trabajo i que atenien a un percentatge petit d'infants. De totes maneres, els ajuntaments han estat els pioners al assumir responsabilitats en aquesta etapa, afavorint la conciliació entre la vida laboral i la vida familiar. Aquests serveis, de totes maneres, a més de rebre fons municipals, reben les aportacions de les famílies i de la Generalitat de Catalunya. A les escoles bressol municipals, per exemple, les famílies acostumen a pagar entorn el 30% del cost d'una plaça.

En aquest sentit, els serveis per a la primera infància són fonamentals per facilitar que tant homes com dones, però especialment les dones que encapçalen famílies monoparentals, puguin compaginar el seu rol familiar amb la seva trajectòria professional.

Aquests serveis poden aportar beneficis a l'infant que com a fill o filla única o amb un sol germà, necessiten desenvolupar la seva sociabilitat entre iguals; beneficis d'equitat social per oferir serveis complementaris a l'educació familiar per a tots els infants des de que neixen; beneficis en les relacions d'igualtat entre homes i dones perquè es reconeix el dret de les mares de treballar remuneradament i beneficis econòmics a les

persones que desenvolupen aquestes feines de forma assalariada dins de les famílies, el mercat o el sector públic.

Per aconseguir aquests beneficis, cal que els serveis per a la infància que es planifiquin siguin flexibles i adaptables, que tinguin en compte la diversitat d'estils i formes de vida de les famílies i la necessitat de diferents modalitats de serveis als infants en absència de les mateixes. També esdevé clau partir de la base, en el disseny d'aquests serveis, que l'acció educativa és una acció compartida per la família, l'escola i la comunitat, de manera que cal articular actuacions coordinades per contribuir a l'optimització dels processos d'aprenentatge de tots els nens i les nenes.

En aquells municipis de la província de Barcelona on hi ha oferta de serveis diversos per a infants de 0 a 3 anys[5] (escoles, ludoteques, programes d'infància,...) augmenta la demanda d'aquest tipus de serveis. A més, si l'oferta de serveis és pública, s'observa una certa fidelització de les famílies per a dur als seus fills i filles a la xarxa pública. De totes maneres, no existeix una coordinació territorial pel que fa a l'oferta pública i privada de serveis adreçats a l'atenció a la infància i en ocasions la seva provisió depèn de la major o menor voluntat dels municipis per oferir-los, de manera que es generen clares situacions de desigualtat social i educativa per aquelles persones que no poden accedir als mateixos.

Segons dades de la Conselleria d'Ensenyament recollides per Cristina Brullet (2002), per exemple, la distribució de centres i l'oferta de places per a infants entre 0-3 anys a Catalunya pel curs 1999-2000 va ser:

[5] Per a més informació sobre l'educació de 0 a 3 anys es pot consultar el bloc d'educació d'aquest informe.

TAULA 6. DISTRIBUCIÓ DE CENTRES I OFERTA DE PLACES PER A INFANTS ENTRE 0-3 ANYS A CATALUNYA. CURS 1999-2000.

	Oferta Pública Generalitat	Oferta Pública Municipal	Oferta Privada Subvencionada	Oferta privada	% Oferta Pública	% Oferta Pública+priv. subven cionada
Centres	42	287	138	467	35%	41%
Places	3502	12.337	6.339	21.827	36%	50%

Font: Reproduït de Cristina Brullet (2002). Dades obtingudes de la Conselleria d'Ensenyament , 2000.

Segons aquestes dades es constata que els diners públics subvencionen entorn un 50% de les places ofertades per a infants entre 0-3 anys (incloent centres públics i privats concertats), tot i que les places únicament subvencionades amb diners públics representen només el 35% del total.

En aquest sentit, la demanda no atesa d'escola bressol municipal a Barcelona pel curs 2000-2001 va ser la que apareix a la taula:

TAULA 7. DEMANDA NO ATESA D'ESCOLA BRESSOL MUNICIPAL. BARCELONA 2000-2001.

	Oferta	Demanda	Demanda no atesa		Places que falten per aconseguir una taxa pública del 12%
			Efectius	Percentage	
TOTAL	1517	3434	1917	56%	1747

Font: Reproduït de Cristina Brullet (2002). Pla d'Escoles Bressol. Ajuntament de Barcelona, març de 2001.

A nivell comparatiu en relació a altres països de la UE, la poca provisió de serveis per a infants de 0 a 3 anys ha estat un fet generalitzat tant pel cas de l'Estat espanyol com per Catalunya. En el període de la transició política el feminisme no va assumir tampoc aquest tema com una demanda i, a més, l'extensió dels serveis que s'ha anat donant no s'ha entès com una ajuda per a compatibilitzar les responsabilitats laborals amb les familiars. Pel que fa al sector privat, que és el que domina l'oferta, destaca la manca de regulació sobre les condicions que han d'oferir els serveis, així com l'absència de reglamentació pel sector domiciliari.

Les anàlisis dutes a terme fins al moment d'aquesta realitat (Flaquer & Brullet, 1999), mostren que urgeix una intervenció púbica que coordini i planifiqui, buscant l'equilibri i l'equitat en els serveis dirigits a la petita infància. Aquests serveis són importants fins i tot pels infants que podrien ser atesos a casa seva sense problemes, ja que contribueixen al seu ple desenvolupament. De totes maneres, la seva demanda és especialment rellevant davant la situació de les dones que s'han incorporat al mercat de treball o que poden viure situacions de major desigualtat social.

És possible examinar l'oferta de serveis existents actualment a partir de l'informe de la Diputació de Barcelona, *L'Educació dels més petits* (Diputació de Barcelona, 1999). En aquest informe es destaquen les diferències entre els serveis per a la petita infància i els negocis sorgits entorn el temps d'oci de les famílies. Es clarifica que no tots els serveis són iguals i que, en tot cas, no es pot deixar de basar l'oferta en el reconeixement de les característiques de l'evolució cognitiva, motriu, relacional i emocional en els primers anys de la vida de l'infant, i de donar una resposta explícita o implícita que persegueixi l'educació global per sobre de qualsevol altre propòsit o benefici immediat.

Pel que fa a la tipologia de serveis existents, i en base a la consideració dels seus beneficiaris, ens trobem (Diputació de Barcelona, 1999):

Serveis adreçats directament als infants:

- Serveis de lleure que responen a les necessitats de joc i de relació amb iguals: parcs infantils, ludoteques, esplais, casals d'infants i associacions de temps lliure, grups de joc, iniciació esportiva, escoles de música i dansa,....

- Serveis sanitaris per atendre les necessitats físiques dels infants: atenció primària, pediatria,...

- Serveis especialitzats que atenen infants o pares amb problemes puntuals: **CAD** (Centre d'Atenció a Disminuïts), **CDIAP** (Centres de Desenvolupament Infantil

d'Atenció Precoç), **CREDA** (Centre de Recursos Educatius per a Deficients Auditius i Visuals), **CSMIJ** (Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil), **EAIA** (Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència en alt risc social), **EAP** (Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica), **SAP** (Serveis d'Atenció Precoç).

- Serveis escolars: escoles bressol, jardí d'infància, serveis preescolars.

- Altres: centre d'edat mixtes (grup de serveis en què s'admeten infants més petits de 3 anys fins a l'edat escolar o que ofereixen serveis també a infants en edat escolar fora de l'horari del centre educatiu), atenció per a particulars, atenció per a particulars organitzats, atenció en el mateix domicili,...

Destacar, en el cas dels serveis domiciliaris d'atenció infantil, que acostumen a funcionar sota la regulació genèrica del servei domèstic o bé en l'àmbit de l'economia informal. A partir d'una enquesta realitzada per la Fundació CIREM (Departament de Treball, 2001), s'han fet una sèrie d'estimacions en relació als serveis domiciliaris d'atenció infantil. Així, s'estima que entorn un 17% de les llars amb menors de 3 anys haurien accedit a aquest tipus de serveis per tenir cura dels infants en horari laboral, mentre que un 19% de les llars recorren a altres familiars (avis,...). De totes maneres, utilitzar una modalitat d'atenció infantil no exclou a la resta, de manera que en ocasions una mateixa família combina diferents modalitats en funció de la situació laboral dels progenitors o familiars dels infants i de les seves circumstàncies familiars. Per un 10% de les famílies amb menors de 3 anys, el tenir cura dels infants és el principal problema d'organització de la llar.

Serveis adreçats directament als familiars:

- Serveis d'informació i assessorament.
- Campanyes de formació i acolliment.

Serveis adreçats a grups familiars:

- Espais de relació familiar (adreçats a infants més petits de 3 anys i a les persones adultes amb qui conviuen o que els acompanyen. Tenen com objectiu afavorir la socialització dels infants i donar suport a les famílies en la tasca educadora).

Podem dir, doncs, que les mesures de suport a les famílies i als infants, principalment dels menors de 3 anys, s'articulen a través de la regulació i el finançament, per una banda, de les llicències parentals i, per l'altra, de les prestacions econòmiques i els serveis per a l'atenció a la petita infància. Aquestes mesures es poden complementar per a definir possibilitats de conciliació de la vida familiar i laboral. De totes maneres, la anàlisi d'aquestes mesures no deixa de reflectir, tal i com hem vist, que cal superar encara algunes de les mancances identificades. El fet que l'excedència per a tenir cura dels fills menors de 3 anys no sigui remunerada, per exemple, es pot relacionar amb la manca de compromís que existeix a l'Estat espanyol amb la provisió pública de l'atenció infantil pels menors de 3 anys. Igualment, i tal i com Ana Escobedo (Escobedo, 2002) assenyala en la seva anàlisi de la realitat de les llicències parentals, el principal problema de la Llei de Conciliació de 1999, anteriorment referenciada, és que sembla concebuda per a famílies amb situacions laborals estables i que poden prescindir durant un temps de la totalitat o part del salari. Però aquest fet no es correspon amb la realitat social de Catalunya ni amb la situació de moltes dones i famílies senceres, amb dificultats socials i econòmiques que afecten al benestar dels seus infants. Les orientacions definides en aquest informe persegueixen contribuir a superar aquestes dificultats.

Quadre Resum

- El fet que existeixin mancances en el sistema públic de provisió de facilitats per a l'atenció dels infants entre 0 i 3 anys, és un dels obstacles per a la reconciliació entre treball i família a l'Estat espanyol. Aquesta realitat caracteritza la situació de la majoria dels països del Sud d'Europa, que responen al model de política familiar mediterrani (Flaquer, 2000b).

- Dins de l'àmbit d'actuació de les polítiques familiars destaquem tant les transferències monetàries com les mesures destinades a la conciliació entre la vida laboral i la vida familiar, que inclouen dispositius legals, serveis i programes de suport.

- Les polítiques de conciliació en l'àmbit català pretenen donar respostes als desajustaments entre la vida familiar i la laboral de les persones, principalment de les dones.

- En el nostre país el sistema de suport a les famílies amb fills menors a càrrec es complementa amb desgravacions fiscals, però aquestes desgravacions estan destinades a les classes mitjana i alta mentre que el sistema de prestacions per a fills a càrrec està més orientat a les persones amb situacions econòmiques més desfavorides.

- En aquest informe ens centrem en la anàlisi de mesures de suport a les famílies que representen una millora de la situació de la petita infància:
  - Les llicències parentals.
  - Els serveis d'atenció a la petita infància.

- Les llicències parentals responen a la necessitat de conciliar el treball remunerat i la criança dels fills menors de 3 anys. El desenvolupament d'un sistema públic d'atenció infantil passa pel desenvolupament d'un sistema flexible de llicències laborals remunerades (Escobedo, 2002).

- Les llicències parentals són formes regulades d'absència del lloc de treball o d'interrupció de les prestacions laborals habituals, connectades a beneficis socials per atendre al naixement i la criança dels infants.

- Pel que fa als serveis per a l'atenció a la petita infància es conclou que calen mecanismes de coordinació i planificació flexibles, que busquin l'equilibri i l'equitat i responguin, al mateix temps, a la diversitat d'estils i formes de vida de les famílies i a les necessitats dels infants en absència de les mateixes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BRULLET, C. & PARELLA, S. (2001). Polítiques de serveis a les famílies: Residualitat pública en un context cultural 'familiarista'. A GOMÀ, A.R; SUBIRATS, J (Eds.) *Govern i polítiques públiques a Catalunya (1980-2000). Vol I: Autonomia i benestar* (pp.221-243). Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona/Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

BRULLET, C. (2002). Les polítiques de conciliació de la vida professional i la vida familiar. A LL. FLAQUER (Ed.). *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic* (pp.271-300). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

CARPIO, M. (Ed.) (1999). *Política fiscal y familia*. Madrid: Fundación Argentaria/Visor.

CONSEJO ECONOMICO Y SOCIAL (2000). *La Protección Social de las Mujeres*. Madrid: Consejo Económico y Social.

COUSINS, C. (1995). Women and Social Policy in Spain: The Development of a Gendered Welfare Regime. *Journal of European Social Policy* 5 (3), (pp.175–97). London: Sage Publications

COUSINS, C. (1999) *Society, Work and Welfare in Europe*. London: Macmillan.

DEPARTAMENT DE TREBALL. (2001). *Llibre Blanc dels nous filons d'ocupació a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA. (1999). *L'educació dels més petits. Estudi sobre serveis a la infància. Anàlisis de la demanda i l'oferta de serveis educatius. Orientacions i propostes d'intervenció municipal*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

ESCOBEDO, A. (2002). Les llicències parentals i l'atenció infantil als menors de tres anys a Catalunya. A LL. FLAQUER (Ed.). *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic* (pp.301-330). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

FLAQUER, LL & BRULLET, C. (1999). Política familiar a Catalunya: Una primera aproximació. A NAVARRO, V, et al. *Les desigualtats socials a Catalunya*. (pp. 75-191). Barcelona: Editorial Mediterrània.

FLAQUER, LL. (2000a). *Les polítiques familiars en una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació 'la Caixa'.

FLAQUER, LL. (2000b). Is there a Southern European model of family policy?. A. PFENNING, A & BAHLE, T (Eds.). *Families and Family Policies in Europe* (pp.15-33). Franfurt a.m./New York: Peter Lang.

FLAQUER, LL. (2002a). 'El suport econòmic a les famílies amb fills a càrrec'. A LL. FLAQUER (Ed.). *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic* (pp.253-270). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

FLAQUER, LL. (2002b). 'Family Policy and the Maintenance of the Traditional Family in Spain'. CARLING, A., DUNCAN, S., EDWARDS, R. (Eds). *Understanding Families: Morality and Rationality in Policy and Practice*. London: Macmillan.

IGLESIAS DE USSEL, J & MEIL, G. (2001). *La política familiar en España*. Barcelona: Ariel.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2000). *Els comptes de la protecció social a Catalunya 1991-1997*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

LEVY, H., MERCADER-PRATS, M. (2000). *Los principales elementos del nuevo IRPF: Una valoración a partir de ESPASIM*. Ponència presentada al 'IV Encuentro de Economía Aplicada', Valencia.

LÓPEZ LÓPEZ, M.T. (1999). Protección social a la familia en los estados de la Unión Europea. A M. CARPIO (Ed.). *Política fiscal y familia* (pp.295-327).Madrid: Fundación Argentaria/Visor.

MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTOS SOCIALES: http://www.mtas.es

ROCA, E. (2002). *El dret de família a Catalunya*. A LL. FLAQUER (Ed.). *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic* (pp.183-198). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

ÍNDEX TAULES

TAULA 1. PERCENTATGE DE LA DESPESA DESTINADA A LES FAMÍLIES RESPECTE DEL TOTAL DE LA DESPESA PÚBLICA. UNIÓ EUROPEA. 1995 314
TAULA 2. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS DE LES UNITATS DEPENDENTS DE LA GENERALITAT. PROPORCIÓ SOBRE EL CONJUNT D'UNITATS. CATALUNYA. 1991-1997..... 319
TAULA 3. NIVELL DE COBERTURA DE LES PRESTACIONS FAMILIARS PER FILLS A CÀRREC SEGONS COMUNITATS AUTÒNOMES I PROVINCIES CATALANES. ESPANYA. 1998 326
TAULA 4. SIMULACIÓ DE LES DESGRAVACIONS FISCALS PER FILLS A CÀRREC D'UNA FAMILIA D'UN PERCEPTOR AMB DIVERSOS SUPÒSITS DE RENDA I COMPARACIÓ AMB LES PRESTACIONS FAMILIARS. EXERCICI DE L'IRPF DE 1999..... 330
TAULA 5. DADES ADMINISTRATIVES SOBRE USUARIS DE LLICÈNCIES PARENTALS. ESPANYA. 1995-2000..... 336
TAULA 6. DISTRIBUCIÓ DE CENTRES I OFERTA DE PLACES PER A INFANTS ENTRE 0-3 ANYS A CATALUNYA. CURS 1999-2000..... 340
TAULA 7. DEMANDA NO ATESA D'ESCOLA BRESSOL MUNICIPAL. BARCELONA 2000-2001..... 340

ÍNDEX FIGURES

FIGURA 1. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA SOCIAL PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 306
FIGURA 2. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA EN PRESTACIONS ECONÒMIQUES PER A LES FAMÍLIES COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997. ... 307
FIGURA 3. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA PÚBLICA PER CÀPITA A PREUS CONSTANTS DE 1995 I PARITATS DE PODER DE COMPRA (EN $ USA) EN RELACIÓ AMB LA POBLACIÓ MENOR DE 15 ANYS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 308
FIGURA 4. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. DESPESA PÚBLICA COM A PERCENTATGE DEL PIB. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 309
FIGURA 5. SERVEIS PER A LES FAMÍLIES. DESPESA PÚBLICA PER CÀPITA A PREUS CONSTANTS DE 1995 I PARITATS DE PODER DE COMPRA (EN $ USA) EN RELACIÓ AMB LA POBLACIÓ MENOR DE 5 ANYS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 310
FIGURA 6. PRESTACIONS FAMILIARS PER A FILLS A CÀRREC. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 311
FIGURA 7. DESPESA PÚBLICA EN MATERNITAT I EXCEDÈNCIES PARENTALS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 312
FIGURA 8. EVOLUCIÓ DE LA DESPESA EN ESCOLES BRESSOL I LLARS D'INFANTS. PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1980-1997 ... 313
FIGURA 9. DESPESES EN PRESTACIONS EN LA FUNCIÓ FAMÍLIA PER HABITANT. CATALUNYA I CINC PAÏSOS EUROPEUS ESCOLLITS. 1991-1996 ... 316
FIGURA 10. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS. CATALUNYA 1991-1997 ... 317
FIGURA 11. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL PER FUNCIONS DE LES UNITATS DEPENDENTS DE LA GENERALITAT. PROPORCIÓ SOBRE EL CONJUNT D'UNITATS. CATALUNYA, 1991-1997. ... 318
FIGURA 12. TAXES DE VARIACIÓ ANUALS EN EL NOMBRE DE CAUSANTS DE LES PRESTACIONS PER FILLS A CÀRREC. ESPANYA. 1996-2000 ... 324
FIGURA 13. TAXES DE VARIACIÓ ANUALS EN L'IMPORT TOTAL DE LES PRESTACIONS PER FILLS A CÀRREC SEGONS GRAU DE MINUSVÀLUA. ESPANYA. 1996-2000 ... 325
FIGURA 14. EVOLUCIÓ DE L'IMPORT DE PRESTACIONS I DESGRAVACIONS FISCALS PER A LES FAMÍLIES AMB FILLS A CÀRREC. ESPANYA 1994-1997 ... 328

CURRÍCULUM DELS AUTORS

Cristina Brullet Tenas

És doctora en Sociologia (UAB) i llicenciada en Pedagogia i Filologia Hispànica (UB). És professora titular de la UAB on ensenya Sociologia de l'Educació, Sociologia de la Família i Mètodes de recerca qualitativa. Ha investigat principalment sobre relacions de gènere, educació, família i polítiques familiars, problemàtiques sobre les que ha publicat en diverses revistes. És coautora de *Rosa y Azul, la construcción de los géneros en la escuela mixta* (1988) i de *Sociologia de las relaciones de género* (1996). Actualment estudia l'articulació entre les transformacions familiars, els canvis en les relacions de gènere i les polítiques de l'Estat de benestar essent coautora de *Polítiques familiars a Catalunya: una primera aproximació* (1999) i autora de diversos articles d'aquest tema. En aquests moments dirigeix a l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) la recerca *La Mediació Familiar a Barcelona* i assessora l'Observatori de la Infància i la Família del CIIMU en temes de família pel qual ha realitzat la recerca *Infants i Famílies: Situacions i condicions de vida* en què analitza els canvis recents en la morfologia familiar i en les condicions de vida de les famílies amb fills i filles menors a Barcelona, la Regió Metropolitana i Catalunya.

Lluís Flaquer i Vilardebò

És professor titular del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Llicenciat i doctor en Dret per la Universitat de Barcelona i Autònoma de Barcelona respectivament, està llicenciat en Ciències Polítiques per l'Institut d'Études Politiques de París (1969) i ha cursat estudis de postgrau en sociologia a les universitats de Lancaster i East Anglia (Anglaterra) (1974-78). És autor de *De la vida privada* (1982), *El català, ¿llengua pública o privada?* (1996), *El destino de la familia* (1998), *La estrella menguante del padre* (1999), *Les polítiques familiars en una perspectiva comparada* (2000) i coautor de *Permanencia y cambio en la familia española* (1990), *Parejas y matrimonios: Actitudes, comportamientos y experiencias* (1994), *La cultura catalana: El sagrat i el profà* (1996) i "Política familiar a Catalunya: Una primera aproximació" (1999). A més, ha portat a terme diverses recerques sociològiques, publicat nombrosos articles i assaigs sobre llengua, cultura, identitat, comunitat, família i polítiques familiars i recentment acaba de coordinar el primer *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic*. Igualment dirigeix la recerca *Joves i adolescents a Barcelona a la recerca d'identitat,* encarregada per l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) i ha realitzat l'informe sobre *Polítiques de suport a les famílies* en el marc de l'Observatori de la Infància i la Família del CIIMU.

Mercè Garcia-Milà Palaudarias

És professora titular del Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de Barcelona. És llicenciada en Ciències Químiques (1979) i en Ciències de l'Educació (1987). L'any 1992 es va doctorar per la Columbia University (Nova York) en Psicologia Cognitiva. Posteriorment ha estat investigadora visitant tant a aquesta

universitat com a Ohio State University. La seva àrea d'especialització es centra en el processos cognitius implicats en la construcció de coneixement científic, especialment pel que fa a l'estudi del desenvolupament de les estratègies de raonament científic. El camp de recerca que està desenvolupant actualment és la interacció entre la notació i el raonament. En aquest sentit és autora de diverses publicacions a revistes com *Infancia y Aprendizaje, Monopraph of the Society for Research in Child Development, Cognition and Instruction, British Journal of Developmental Psychology,* etc. També és autora de diversos capítols de manuals de psicologia de l'aprenentatge i de la instrucció i forma part del consell editorial de la revista *Infancia y Aprendizaje.* És assessora de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) en temes de metodologia d'investigació.

Carme Gómez-Granell

És doctora en Psicologia per la Universitat de Barcelona. Actualment és la directora de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). Anteriorment va ser directora dels Serveis Educatius de l'Institut Municipal d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona i coordinadora general del Projecte Educatiu de la ciutat de Barcelona. Ha estat professora de psicologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i directora de l'Institut Municipal d'Investigació Aplicada a l'Educació (IMIPAE). La seva activitat investigadora s'ha desenvolupat en el camp de la psicologia cognitiva i de la instrucció, específicament en les àrees de matemàtiques i mediambient. Ha realitzat nombroses publicacions en revistes de caràcter nacional i internacional sobre aquestes temàtiques. Assessora i professora invitada en nombroses universitats llatinoamericanes, membre del Consell editorial de diferents revistes, ha impartit nombroses conferències i seminaris sobre temes relacionats amb l'educació i la formació del professorat. Entre les seves publicacions més recents es troba *La ciutat com a projecte educatiu* de l'Editorial Octaedro. Ha corealitzat l'informe *Educació i Escola: Entre la qualitat educativa i l'equitat* de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

Carme Panchón Iglesias

És professora titular i Degana de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. És sotsdirectora de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). La seva activitat investigadora ha estat orientada cap a l'estudi de les problemàtiques que envolten la població en *situació de risc social*, essent directora del Grup de Recerca sobre Infància i Família (GRIF). Les darreres investigacions realitzades per aquest grup han estat: *La situación de menores de 16 a 18 años en centros de protección*, encarregada i cofinançada pel Ministerio de Trabajo i Asuntos Sociales en conveni de col·laboració amb la Universitat de Barcelona (2001). *L'estat de l'adopció a Catalunya* (2000), encarregada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Actualment en curs, entre d'altres, *La socialització dels infants als tres anys de la seva adopció.* La perspectiva de les famílies. És membre d'associacions autonòmiques, estatals i internacionals, relacionades amb la difusió, justícia i reconeixement dels drets de la infància, la família i la seva qualitat de vida. Ha codirigit la recerca *La infància en situació de risc* de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

Aleix Ripol-Millet

És llicenciat en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona, en Teologia per la Universidad Pontificia i doctor en Psicologia per la Universitat de Barcelona. En l'actualitat és assessor tècnic de l'Ajuntament de Barcelona en temes d'infància i família des de 1986 (Responsable del Pla d'Infància i Famílies), mediador familiar i fundador i director tècnic del Centre d'Atenció a Famílies (C.A.F.) de Barcelona des de 1990. Ha estat professor de Màsters i Postgraus a les Universitats de Barcelona, Madrid i Deusto (1980-2002) i professor associat de la Universitat de Barcelona adscrit a l'Escola de Treball Social (1995-2001). És autor de diversos llibres: *El acogimiento Familiar*. Ministerio de Asuntos sociales; *L'Acolliment Familiar*. Ed. Pòrtic. Barcelona; *Separació i Divorci: la Mediació Familiar*. Departament d'Estudis de la Generalitat de Catalunya. Barcelona (1993); *Familias, Trabajo social y Mediación*. Paidós (2000); *"Parejas en situacioes especiales"* (cap.). Paidós (2000) i coautor del llibre *La mediación familiar y otras mediaciones*. Ed. Comares (en premsa), a més de diversos articles.

Esther Oliver Pérez

És llicenciada en Sociologia per la Universitat de Barcelona i actualment està en procés de finalització de la tesi doctoral: "*Diálogo igualitario entre culturas. Expresiones del universalismo dialógico en las sociedades multiculturales"*. Va treballar com a professora associada substituta a la *Diplomatura de Biblioteconomia i Documentació* de la Universitat de Barcelona (2000). Ha coordinat i gestionat projectes de recerca d'àmbit nacional i europeu a CREA, Centre de Recerca Social i Educativa, de la Universitat de Barcelona (1997-2001). Destaca la seva participació en els equips oficials dels següents projectes RTD/I+D+I: *ETGACE. Education and Training for Governance and Active Citizenship in Europe,* CREA, Universitat de Barcelona. Fifth Framework Programme. DG.XII (2000-2002) i *Brudila Calli: Las mujeres gitanas contra la exclusión.* CREA, Universitat de Barcelona. Plan Nacional de I+D+I. (2001-2004). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales e Instituto de la Mujer.

Laura Torrabadella Garcia

És llicenciada en sociologia per la UAB i diplomada en traducció i interpretació en les llengües alemany i anglès per la UAB, la Johannes Gutenberg-Universität Mainz i la Bristol Polytechnic. La seva trajectòria acadèmica i professional dels darrers anys està centrada en l'àmbit de la recerca sociològica, amb especialització en qüestions de família, gènere i desigualtat social des d'una aproximació qualitativa. Té experiència en la recerca europea comparada a través de la seva participació, al llarg de tres anys, com a investigadora del projecte SOSTRIS (*Social Strategies in Risk Societies*), pertanyent al IV Programa de recerca socio-econòmica de la UE sobre processos d'exclusió i integració social. El darrer any ha treballat com a becària d'investigació a l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) en l'especialitat de família. Actualment prepara la memòria de recerca sobre el moviment feminista a Catalunya en el marc del programa de doctorat del Departament de Sociologia de l'UAB.

2002

Informe

La infància i les famílies als inicis del segle XXI és el primer d'una sèrie d'informes de periodicitat bianual que elabora l'Institut d'infància i món urbà.

L'informe té l'objectiu de donar a conèixer com evoluciona la realitat de la infància, l'adolescència i les famílies, descriure tendències emergents i fer aportacions per a la millora de les polítiques adreçades a aquest col·lectiu.

1 Introducció
Infants i famílies
Polítiques de suport a les famílies

2 Educació i escola
La transició al treball

3 Infància, temps lliure i participació social
La salut dels menors
Identitats culturals i estils de vida

4 Infància i immigració

5 La infància en situació de risc
Infància i legislació

ciimu

Ajuntament de Barcelona
Diputació de Barcelona
Universitat de Barcelona
Universitat Autònoma de Barcelona
Universitat Oberta de Catalunya